

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ
ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

SOSYOEKONOMİK PERSPEKTİFTEN TÜRKİYE'DE GEÇİCİ
KORUMA STATÜSÜNDEKİ SURİYELİLER: FATİH İLÇESİ
ÖRNEĞİ

Çiğdem ULUDAĞ GÜLER

2502130561

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. ZEKİ PARLAK

İSTANBUL / 2020

ÖZ

**SOSYOEKONOMİK PERSPEKTİFTEN TÜRKİYE’DE GEÇİCİ
KORUMA STATÜSÜNDEKİ SURIYELİLER:
FATİH İLÇESİ ÖRNEĞİ**

Çiğdem ULUDAĞ GÜLER

2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaş, milyonlarca Suriyelinin ülkesini terk etmesine neden olmuştur. Suriyelilerin iç göçle başlayan, daha sonra komşu ülkelere yayılan kitlesel göç hareketleri, gerek kendileri gerekse göç ettikleri ülkeler açısından birçok sosyoekonomik sorunu da beraberinde getirmiştir. Zorunlu göç sürecinden en çok etkilenen ülkelerden biri olan Türkiye, kayıtlı ve kayıtsız olmak üzere yaklaşık beş milyon Suriyeliye ev sahipliği yapmaktadır. Başlangıçta geçici olacağı düşüncesiyle tesis edilen sürece dokuz yıl geçmesine rağmen çözüm getirilemezken, Suriyelilerin ülkelerine geri dönme ihtimalleri her geçen gün zayıflamakta; Türkiye’de kalıcı hale gelen Suriyelilerle ilgili en temel problem alanlarından birini ise emek piyasasına dahil olma süreçleri oluşturmaktadır. Suriyelilerin emek piyasasındaki konumları, çalışma şartları ve geleceğe ilişkin tecrübe ve düşüncelerini ortaya koymayı amaçlayan bu çalışma, Suriyelilerin yoğun olarak yaşadıkları ve emek sürecine dahil oldukları İstanbul ilinin Fatih ilçesinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında işçi, işveren ve bağımsız çalışan statüsündeki 29 Suriye ve 6 Türk vatandaşı olmak üzere 35 kişi ile derinlemesine mülakat gerçekleştirilmiştir. İçerik analizinde MaxQDA veri analiz yazılımı kullanılmış ve elde edilen kod anahtarı doğrultusunda içerikler sınıflandırılmıştır. Bu içerik analizine göre Suriyelilerle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular; çalışma süreleri ve ücret düzeyi, eksik istihdam, kayıtsızlık ve kayıtdışılık, yaşam standartları, ayrımcılık ve sosyal dışlanma olmak üzere beş başlık altında toplanmıştır. Türk işçi ve işverenlerle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular ise nitelikli emek gücü ile etnik girişimcilik ve göçmen çeşitliliği olarak iki başlıkta toplanmıştır.

Anahtar Kelime: Zorunlu Göç, Geçici Koruma Statüsü, Suriyeliler, İşgücü Piyasası

ABSTRACT
SYRIANS UNDER TEMPORARY PROTECTION FROM A
SOCIOECONOMIC PERSPECTIVE:
THE EXAMPLE OF FATİH DISTRICT

Çiğdem ULUDAĞ GÜLER

The Syrian civil war which has started in 2011 forced the millions of Syrians to migrate. Thought it was internal initially then turn into what is named one of the largest mass migration movements of the current times. As a result, millions of Syrians have taken refuge in the neighboring countries. Off course a forced migration of several millions of refugees has given rise to many socioeconomic problems and even turmoils in the countries they have migrated. Turkey have incurred the both economic and social cost of the 5 million Syrian refugees by hosting them. The Syrian civil war has not ended yet and it is uncertain when it would be. Thus, the future for the Syrian is bleak. Although 9 years have passed and no progress has been made for resolving the problem. Albeit it was initially believed that the migration of Syrians would be temporary, the hope of Syrians to return one day to their country has waned day by day. As their status in Turkey have turned to be permanent, their integration into the labour markets has appeared as the central problem. This study intends to analyse the status of the Syrians in the labor market along with their working conditions, work experiences and views about their future in Turkey. The study has been carried out in Fatih (a district in Istanbul), which homes a massive Syrian refugee population and large number of workplaces owned by the refugees. As a method of data collection for the research in-depth interviews were conducted. A total of 35 people participated in the interviews, of which 29 were Syrian and 6 Turkish citizens. The participants were employees, employers and self-employeds. MaxQDA data analysis software was used for analysing the content and the contents were classified in line with the obtained code key. According to this content analysis, the findings obtained from interviews with Syrians; working hours and wage level are grouped under five headings: underemployment, indifference and informality, living standards, discrimination and social exclusion. Findings obtained from interviews with Turkish workers and

employers are grouped under two headings as qualified labor force, ethnic entrepreneurship and immigrant diversity.

Keywords: Forced Migration, Temporary Protection Status, Syrians, Labor Market.

ÖNSÖZ

Özellikle 1990'lı yıllardan sonra refah devletinin yeniden yapılanma süreci ve göç politikalarındaki ortak değişimler, ekonomik yetersizlikler, toplumsal kargaşa sosyal çatışma, siyasi yoksunluk ve savaşlarla başlayan göç hareketleri, sadece varış ülkelerini değil, aynı zamanda transit ülkeleri de etkilemektedir. Kuşkusuz Türkiye, bu tip göçler sonucunda olumsuz etkilenen ülkelerden birisidir. Türkiye'ye yönelik göçleri dört temel başlıkta toplamak mümkündür: Birincisi, komşu ülkelerin içinde bulunduğu siyasi belirsizlik, çatışmalar ve iç savaş gibi sebeplerden dolayı göçmenlerin güvenli buldukları ülkelere sığınma isteğidir. İkincisi, coğrafi konumu gereği Türkiye'nin transit bölge niteliğinde olmasıdır. Üçüncüsü, özellikle Avrupa'ya gitme hayalinde olan göçmenler için en iyi rotalardan birisidir. Son olarak, komşu ülkelere nazaran daha elverişli yaşam koşulları ve hayat standardı sağlıyor olmasıdır. Bu özellikler çerçevesinde Türkiye göçmenler için transit ülke olmaktan çok, yerleşilen ülke konumuna geçmiştir.

2011 yılında Suriye'de meydana gelen iç karışıklık ve hukuk ihlalleri çatışmaların şiddetini artırması sonucu, Suriye halkının güvenli bölge arayışına girmesine sebep olmuştur. Suriyelilerin büyük çoğunluğu ülke içinde güvenli gördükleri bölgelere doğru hareket ederken, bir kısmı da sınır ülkelere doğru göç etmişlerdir. Türkiye, kitlesel göçte en çok tercih edilen ülkelerden birisi olmuştur. Bu anlamda Suriyeli göçüne bakıldığında; can güvenliği ve siyasi nedenler, güvenli bir bölgeye ulaşma hedefi, Batılı ülkelere geçme hayali ve iş imkânları bu tercihin nedenlerini en iyi şekilde açıklamaktadır. Ayrıca Suriyelilerin, Türkiye'ye göç etmesinde ulaşım kolaylığı, sınır illerinde tanıdık ya da akrabalarının oluşu, açık kapı politikası ve Türkiye'nin Suriyelilere yönelik ılımlı siyaseti önemli çekim faktörleri arasında sayılabilmektedir.

Suriyelilerin, Türkiye'de yoğunlaşmasında açık kapı politikası temel belirleyicilerden birisi olmuştur. Suriyeliler, Türkiye'de kalma süreleri uzadıkça emek piyasasına dâhil olmaya başlamışlardır. Bugüne kadar göçün emek piyasalarına ve ekonomiye etkilerini inceleyen sayısız araştırma yapıldığı gibi, özellikle 2010

yılından sonra ise gerçekleşen ve en büyük mültecilik hareketlerine sebep olan Suriyelilerin göçüne yönelik çok sayıda nicel ve ampirik çalışma yapılmıştır.

2011 yılından sonra yaklaşık 6,5 milyon Suriyeli kendi ülkeleri içerisinde yer değiştirirken, 6 milyon Suriyeli ise Suriye'den sınır komşu ülkelere sığınmak zorunda kalmıştır. Günümüzde Türkiye'deki sayıları kayıtlı ve kayıtsız olarak 5 milyon civarındadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından verilen verilere göre Türkiye'de kayıtlı 3.641.370 Suriyeli bulunmaktadır. 15-64 yaş aralığında ise 2.122.146 (%58.24) Suriyeli bulunmaktadır. Kayıtlı veya kayıtdışı olan Suriyelilerin birçoğunun emek piyasasında olduğu düşünülmektedir. Azımsanmayacak rakamlarda olan Suriyeli nüfusunun emek piyasasındaki durumları net olarak ortaya konulmamıştır. Bu açıdan yerel bazda yapılan bu çalışma literatürde bu eksiği tamamlamayı amaçlamaktadır. Suriyelilere yönelik yapılan çalışmalar genel olarak Türkler veya yerli halkın cephesinden değerlendirmiştir. Suriyelileri baz alarak Suriyeli kitle ile yapılmış çalışma oldukça kısıtlıdır.

Bu çalışma Suriyelilerin, İstanbul ilinde yoğun olarak yaşadıkları ilçelerden biri olan Fatih'te yapılmıştır. Fatih'te emek piyasasına dâhil olan Suriyelilerin çalışma yaşamındaki durumları, sorunları, çalışma şartları, emek piyasaları üzerindeki etkileri, hem çalışan hem de işverenlerin emek piyasasındaki yeri, konumunu ve düzeylerini analiz etmektir. Bu kapsamda toplamda 29 Suriyeli ile mülakat gerçekleştirilmiştir. Suriyelilerin mevcut durumunu daha iyi ortaya koymak için literatürü desteklemek adına Türk işçiler ve işverenlerle görüşülmüş olup Suriyelilerin emek piyasasındaki durumları ve çalışma şartlarına yönelik sorular sorulmuştur.

Tezin alan çalışması için 2017 yılında alan araştırması için sahaya inildiğinde Suriyelilerin henüz nitel çalışmaya uygun Türkçe dil yeteneklerinin olmadığı ve Türkiye'de yeni olmalarına bağlı olarak çekimser davrandıkları tespit edilmiştir. Tercüman kullanılarak yapılmaya çalışılan mülakatlarda nitel çalışmanın anlamını bulmadığı farkedilmiş ve çalışmanın nitel kısmına ara verilmiştir. 2019 yılında tekrar nitel çalışma için sahaya inildiğinde çalışmaya daha uygun şartlar sağlanmıştır. Tercüman kullanılmadan detaylı mülakatlar tamamlanmıştır.

Bu tez çalışmasının hazırlanması ve tamamlanması sürecinde birçok kişinin değerli katkıları bulunmaktadır. İlk teşekkürlerimi çalışmamın tüm süreçlerini titizlikle takip eden danışmanım Prof. Dr. Zeki Parlak'a, tezin son halini alana kadar izlemelerimde beni yönlendiren Prof. Dr. Levent Şahin ve Prof. Dr. Süleyman Özdemir'e, tezin tamamlanmasında beni yüreklendiren Dr. Öğr. Ü. Nurgün Kul Parlak ve Prof. Dr. Abdülkadir Şenkal'a sunarım. Dr. Öğr. Ü. Neşe Çakı'ya, Dr. Melike Boztilki'ye, Arş. Gör. Eyüp Karayılan'a ve Ezgi Ünal'a kıymetli görüş ve desteklerin ötürü teşekkürü borç bilirim. Doktora eğitimim süresince her türlü zorlukta yanımda olan, bana moral ve cesaret veren, hiçbir desteği esirgemeyen aileme, eşime ve mesai arkadaşlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Tezin bütün eksiklikleri şahsıma aittir.

Çiğdem Uludağ Güler

İstanbul-2020

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ.....	v
TABLolar LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii
GİRİŞ.....	1
1. Zorunlu Göç.....	5
1.1. Dünyada Zorunlu Göç ve Mülteciler.....	7
1.1.1.Dünyada Mülteci Hareketleri.....	8
1.1.2. Uluslararası Koruma Mevzuatı.....	10
1.1.3. Uluslararası Koruma Statüleri.....	16
1.2. Türkiye’de Zorunlu Göç ve Mülteciler.....	21
1.2.1. Türkiye’de Zorunlu Göç Hareketleri.....	21
1.2.2.Türkiye’de Zorunlu Göç Mevzuatı.....	24
1.2.3. Türkiye’de Uluslararası Koruma Statüsü.....	28
1.2.3.1.Mülteci.....	29
1.2.3.2. Sığınmacı.....	30
1.2.3.3. Şartlı Mülteci.....	31
1.2.3.4. İkincil Koruma.....	31
1.2.3.5.Geçici Koruma.....	32
1.3.Dünyada Mülteciler.....	34
2.1. Türkiye’deki Suriyelilerin Mevcut Durumu.....	47

2.1.1. Türkiye’deki Kamplarda Yaşayan Suriyelilerin Sayısı.	49
2.1.2. Türkiye’de Kamp Dışındaki Suriyelilerin Durumları	54
2.2. Suriyelilerin Türk Emek Piyasasındaki Durumları	59
2.2.1. Geçici Koruma Sağlanan Yabancılara Yönelik Çalışma İzinleri.....	60
2.2.2. Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların İş Gücü Durumu	64
2.2.3. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Yoğun Yaşadıkları İllere Göre Emek Piyasasındaki Durumu	64
2.2.4. Geçici Koruma Sağlanan Grupların Emek Piyasasındaki Durumları	68
2.3. Makroekonomik Verilerin Göç İle İlişkisi.....	74
3.1. Göç ile İlgili Yapılmış Çalışmalar	93
3.1.1. Yabancı Literatürde Göçle İlgili Yapılmış Çalışmalar	93
3.1.2. Yerli Literatürde Göç ile İlgili Yapılmış Çalışmalar	101
3.2. Çalışmanın Amacı.....	106
3.3. Çalışmanın Örnekleme	108
3.4. Çalışmanın Sınırlılıkları	108
3.5. Çalışmanın Varsayımları.....	108
3.6. Çalışmanın Yöntemi	109
3.7. Çalışmanın Bulguları	110
3.7.1. Suriyeli Katılımcılarla Gerçekleştirilen Nitel Saha Çalışmasının Bulguları..	111
3.7.1.1. Çalışma Süreleri ve Ücret Düzeyi.....	120
3.7.1.2. Eksik İstihdam.....	122
3.7.1.3. Kayıtsızlık / Kayıtdışılık	123
3.7.1.4. Yaşam Standartları	127
3.7.1.5. Ayrımcılık ve Sosyal Dışlanma	129
3.7.2. Türk Katılımcılarla Gerçekleştirilen Saha Çalışmasının Bulguları	130

3.7.2.1. Nitelikli Emek Gücü	130
3.7.2.2. Etnik Girişimcilik ve Göçmen Çeşitliliği.....	133
3.7.3.Geri Dönme Fikirleri.....	136
SONUÇ.....	142
KAYNAKÇA.....	150

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1: Dünyadaki Mültecilerin Bölgelere Göre Dağılımı	37
Tablo 1.2: Dünyada Mülteciye En Çok Ev Sahipliği Yapan Ülkeler	38
Tablo 1.3: Dünyada En Çok Mülteci Veren Ülkeler.....	38
Tablo 2.1: Ülkelere Göre Suriyeli Sayıları.....	42
Tablo 2.2: 2019 Yılında Yakalanan Düzensiz Göçmenler.....	43
Tablo 2.3: Birebir Formülü Kapsamında Ülkemizden Çıkış Yapan Suriyelilere İlişkin İstatistik Bilgiler.....	44
Tablo 2.4: 2014-2018 Yılları Arasında Suriyelilerin Üçüncü Ülkelere Yeniden Yerleştirilmesi.....	46
Tablo 2.5: Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler	47
Tablo 2.6: Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı	48
Tablo 2.7: Geçici Barınma Merkezleri İçinde ve Dışında Kalan Suriyeliler	50
Tablo 2.8: Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Geçici Barınma Merkezine Göre Dağılımı.....	51
Tablo 2.9: Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Geçici Barınma Merkezine Göre Dağılımı.....	52
Tablo 2.10: Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin İlk 10 İle Göre Dağılımı	54
Tablo 2.11: Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı	55
Tablo 2.12: Çalışma İzni İle Türkiye’de Bulunan Yabancılar (İlk 10 ülke).....	62
Tablo 2.13: Çalışma İzni Verilen Suriyeli Sayısı.....	63
Tablo 2.14: Suriye’de Cinsiyete Göre İşgücüne Katılım Oranları (Yüzde) (2001-2010)	69
Tablo 2.15: 2007-2019 Arası İşgücü İstatistikleri.....	77
Tablo 2.16: Türkiye’de Dış Göç ve Makroekonomik Göstergeler	79
Tablo 2.17: Yakındoğu ve Ortadoğu Ülkelerine Göre Yıllık İhracat Verileri	89
Tablo 2.18: Türkiye’nin Arap Baharı Sürecini En yoğun Yaşayan Ülkelere Göre İhracat Rakamları	91

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1: Net Göç Oranı ile GSYİH Arasındaki İlişki.....	81
Şekil 2.2: Net Göç ile İşsizlik Arasındaki İlişki	82
Şekil 2.3: Net Göç ile Enflasyon Arasındaki İlişki.....	83
Şekil 2.4: Net Göç ile Kayıtdışı İstihdam Arasındaki İlişki	85
Şekil 2.5: Net Göç ile Büyüme Arasındaki İlişki	87
Şekil 3.1: Suriyeli Katılımcıların Medeni Durumları	111
Şekil 3.2: Suriyeli Katılımcıların Eğitim Düzeyleri	112
Şekil 3.3: Suriyelilerin Sosyal Yardım Alma Durumu	112
Şekil 3.4: Suriyelilerin Kendi Arasında Dayanışma Durumu.....	113
Şekil 3.5: Suriyelilerin Göç Etme Kararını Etkileyen Faktörler.....	115
Şekil 3.6: Suriyelilerin Türkiye'yi Tercih Etme Sebepleri	116
Şekil 3.7: Suriyelilerin Türkiye'ye Geldikten Sonra Yaşadıkları Sorunlar	119
Şekil 3.8: Suriyeli Katılımcıların Göç Etmeden Önceki Meslekleri	122
Şekil 3.9: Suriyelilerin Türkiye'de Resmi Kayıt Durumları.....	124
Şekil 3.10: Suriyelilerin İşgücü Piyasasındaki Kayıt Durumları	124
Şekil 3.11: Suriyelilerin Hanehalkı Yaşam Biçimleri	127
Şekil 3.12: Suriyelilerin İşgücü Piyasasında Oluşuna Türk İşçi ve İşverenin Bakışı	130
Şekil 3.13: Savaş Sonrası Suriye'ye Geri Dönme Fikri.....	136
Şekil 3.14: Suriyelilerin Gelecek Planları.....	140

KISALTMALAR LİSTESİ

AB:	Avrupa Birliği
ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
AFAD:	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
BM:	Birleşmiş Milletler
Çev.:	Çeviren
ÇSGB:	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
Der.:	Derleyen
GSMH:	Gayri Safi Milli Hâsıla
GSYİH:	Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla
ILO:	Uluslararası Çalışma Örgütü
Md.:	Maddesi
OECD:	Organisation for Economic Co-operation and Development
ORSAM:	Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi
SSCB:	Sovyetler Birliği
STK:	Sivil Toplum Kuruluşu
S.:	Sayfa
Ss.:	Sayfa Sayısı
SGK:	Sosyal Güvenlik Kurumu
TÜİK:	Türkiye İstatistik Kurumu
UNDP:	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNEP:	Birleşmiş Milletler Çevre Programı
UNESCO:	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
UNFPA:	Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu

UNHCR: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

Vd.: Ve Diğerleri

Vol.: Volume

GİRİŞ

Gelişmiş ülkeler, ekonomik anlamda sorunlarını çözerken gelişmekte olan ülkelerin çözüm bekleyen sorunları her geçen gün artmaktadır. Kıt kaynaklar, işsizlik, yoksulluk, gelir dağılımı adaletsizliği, yetersiz eğitim olanakları, verimsizlik gibi sorunlar gelişmekte olan ülkelerin giderek artan sorunları arasında yer almaktadır. Ayrıca gelişmekte olan birçok ülkede büyümekte olan sorunlar yumağına insan hakları ihlalleri, iç çatışmalar, sosyal çözülme; ayrıca bireylerin yaşam haklarını, iş güvencelerini riske atan hukuk ihlalleri eklenmekte ve insanları doğup büyüdükleri ülkelerden bir başka ülkeye doğru göçe mecbur kılmaktadır.

Göç olgusu sosyologlar, antropologlar, planlamacılar, tarihçiler, idareciler, ekonomistler ve coğrafyacılara ilgisine çekmiş, kompleks bir kavramdır. Göç kavramının çok boyutlu yapısından ötürü açıklanması, tanımlanması, çözümlenmesi, ölçülmesi ve yorumlanması karmaşıklık teşkil etmektedir. Göç, şahısların ya da grupların kalıcı olmak üzere veya belirli bir süreliğine fiziki olarak mekân değişikliği olarak tarif edilmektedir. Göç eyleminin, bireyin kendi içinde hissettiği baskı ya da istek sonucu veya fiziki şartların birey üzerinde oluşturduğu baskı ve zorlama sonucu meydana gelebildiği görülmektedir. Kıt kaynakların olduğu bir dünyada, insanların gittikçe artan ihtiyaçlarını karşılamada yaşadıkları güçlükler, giderek sosyal gruplar arasındaki çatışma ve rekabeti artırmıştır.

Asya, Afrika ve Avrupa arasında kavşak konumunda yer alan ve uluslararası göç güzergâhlarının tam ortasında bulunan Türkiye ise 1980'li yıllardan bu yana göç etmek isteyen yığınlar açısından bir köprü görevi görmektedir. Düzensiz transit göç, Türkiye'yi değişen göç eğilimlerine bağlı olarak son derece etkilenir kılmıştır. Ülke bu süreçte özellikle Asya ve Afrika ülkelerinden Batı Avrupa'ya geçmek isteyen göçmenlerin uğrak noktalarından biri haline gelmiştir. Doğu-batı arasındaki konumundan dolayı transit ülke pozisyonunda olan Türkiye son yıllarda sadece batı ve kuzey ülkelere geçiş ülkesi değil artık varış ülkesi olma özelliği göstermeye

başlamış ve hedef ülke haline gelmiştir. 2010 yılından itibaren Türkiye, “net göç alan ülke” olarak tanımlanmaya başlanmıştır.

Türkiye bir taraftan batısındaki Doğu Avrupa ülkelerinden, diğer taraftan Doğu sınırlarındaki İran, Irak, Afganistan, Suriye gibi ülkelere; ayrıca Somali, Bangladeş gibi Afrika ülkelerinden yoğun göçler almaktadır. Bu ülkelere göç etmekte olan kişiler öncelikli olarak Türkiye’ye kaçak yollarla girip daha sonra şartları sağladıklarında arzu ettikleri ülkelere geçmeyi hedeflemekte; varmak istedikleri ülkelere geçiş sürecinin uzaması ya da geçişin başarılı olamaması durumunda, Türkiye emek piyasasında yabancı kaçak işçi olarak geçici ya da nadiren de olsa kalıcı olarak çalışmaktadır.

Türkiye’nin geçtiğimiz 10 yıl boyunca yoğun göç aldığı ülkelerin başında ise Suriye gelmektedir. 2010 yılında Tunus’ta başlayan Arap Baharı hareketinden Mısır ve Libya’yı takiben etkilenmeye başlayan ülkede 2011 yılında başlayan siyasi karışıklıklar kısa sürede çatışmaya ve iç savaşa dönüşmüştür. Ortaya çıkan çatışma ve kaos ortamı Suriye halkının güvenli bölge arayışına girmesine neden olmuş; düzensiz kitlesel göç akınlarını başlatarak 10 milyona yakın insanın can güvenliğinin tehlikeye girdiği gerekçesi ile komşu ülkelere sığınma talebinde bulunmasına yol açmıştır.

Türkiye’ye ise ilk Suriyeli göçmenler Nisan 2011’de 252 kişilik bir grup olarak giriş yapmışlardır. Türkiye kabul ettiği Suriyelilere “geçici koruma statüsü” vererek ihtiyaç duyulan temel hizmetleri sağlamıştır. İlk dönemlerde Türkiye’ye göç eden Suriyelilerin ülkede kısa süreli kalacakları düşünülmüştür. Ancak Suriye’deki savaşın sonlanmaması nedeniyle Türkiye’de geçirdikleri süre uzamaya başlamış, böyle bir ortamda ülkelerine dönmeleri mümkün olmamıştır. Çatışmaların şiddetini giderek artırmasından dolayı sığınma talep eden kişi sayısı ise her geçen gün artarken Türkiye, hem tarihsel bağları hem de sınır komşusu olması münasebetiyle Suriye vatandaşlarına “Açık Kapı Politikası” uygulamaya başlamıştır. Bu politika sonucu günümüzde yaklaşık 3,5 milyon kayıtlı, (deniz yolu ile Yunanistan’a oradan da Avrupa Birliği (AB) ülkelerine geçmek isteyen veya Türkiye’ye gelerek damgalanacağını düşünen) ve yaklaşık 1,5 milyon kayıtsız olmak üzere 5 milyon Suriyeli Türkiye’de hayatını devam ettirmeye çalışmaktadır.

Türkiye'ye yönelik Suriyeli göçü nedenleri açısından değerlendirildiğinde güvenlik ve siyasi nedenler, güvenli bir bölgeye ulaşma hedefi, Türkiye'yi transit ülke olarak kullanarak Batılı ülkelere geçme hayali, iş imkânları, ulaşım kolaylığı, sınır illerde tanıdık ya da akrabalarının oluşu ve Türkiye'nin Suriyelilere yönelik ılımlı siyaseti önemli çekici faktörler arasında sayılmaktadır. Suriyelilerin Türkiye'ye yoğunlaşmasında açık kapı politikası temel belirleyicilerden birisi olmuştur.

Son yıllarda hem ülkemizde hem de dünya ölçeğinde kitlesel göç akınları, göçü yönetmeyi ve bu açıdan politika ve mevzuat oluşturmayı gerekli kılmıştır. Nitelikli göç ve uluslararası sermaye akışı göç kurgusunun önemli unsurları haline gelmiştir. 2011 yılından sonra deneyimlemiş olduğumuz zorunlu göçle birlikte göç ve göç ile ilgili kavramları düzenleme yapma ihtiyacı doğmuştur. 2014 yılında "Geçici Koruma Yönetmeliği" çıkarılmış, daha sonrasında bu yönetmeliğe göre ikamet izni verilen kişilerin çalışma hakkını kullanabilmesi için 13 Ağustos 2016 tarihinde resmî gazetede yayımlanarak 6735 sayılı "Uluslararası İşgücü Kanunu" çıkarılmıştır.

Geçici koruma statüsüne göre koruma verilen kişilerin her türlü zaruri ihtiyaçları, onları kabul eden devlet tarafından karşılanmaktadır. Geçici Koruma Yönetmeliğinin 26. Maddesine göre Suriyelilere sağlanacak hizmetlerin başında barınma, sağlık, sosyal, kültürel, eğitim, istihdam ve işgücü piyasasına erişim hizmeti olduğu görülmektedir. Geçici koruma ile Suriyelilere Türkiye'de "*koşulsuz kabul, zorla geri gönderilmeme, ve acil ihtiyaçlara yanıt vermek*" gibi düzenlemelere erişimi içerecek şekilde yardım, koruma ve destek sağlanmaktadır. Bunun dışında kamplarda yaşayanlara barınma, gıda, eğitim, sağlık, suya erişim gibi imkânlar sağlanmaktadır.

Çatışmaların kısa bir zamanda biteceği öngörülerini ile "geçicilik" üzerine oluşturulan bütün işleyiş ve politikalar; beklenenin üzerinde süre ve sığınmacı sayısı ile bağlantılı olarak kamp merkezlerinin kapasitesi üstünde gelen Suriyeliler kamp merkezleri dışında başta sınır şehirleri olmak üzere birçok ilde yaşamını devam ettirmeye başlamıştır.

Göç ister gönüllü isterse zorunlu sebeplerle gerçekleşmiş olsun, kaynak ülkelerinden varış ülkelerine göç eden insanlar gittikleri ülkeyi kültürel, sosyal, siyasi, demografik ve ekonomik açıdan etkilemektedir. İktisadi olarak bakıldığında özellikle uluslararası göçe bağlı olarak farklı, dil, din, millet, kültür ve ırka sahip göçmenler

varış ülkelerinin ekonomilerinde hem işçi hem de işveren olarak yer almaktadır. Suriyeliler de Türkiye emek piyasasında işçi, işveren ve bağımsız çalışan olarak yerini almaya başlamıştır.

Bu çalışmanın amacı Türkiye’de hayatlarını sürdüren Suriyelilerin iş piyasasına erişimleri, çalışma şartlarındaki aksaklıklar, çalışma durumları ile ilgili yürütülen hukuki süreç, Türkiye ekonomisi ve Türkiye iş piyasasına olumlu veya olumsuz etkilerini ortaya koymaktır. Araştırmanın bir diğer amacı, 2011 yılı sonrasında ülkemize gelen yabancı sermayenin istihdama katkı sağlayıp sağlamadığı, gelen Suriyeli emek göçünün Türkiye ekonomisi üzerindeki etkilerinin incelenmesidir.

Tezin birinci bölümünde zorunlu göç ve mültecilik kavramları uluslararası hukuk açısından ele alınacak; ayrıca mültecilik kavramının tarihsel gelişim süreci incelenecektir. İkinci bölümde ulusal ve uluslararası araştırmalardan faydalanılarak ve 2000 yılı sonrası Türkiye ekonomisi makro verileri incelenerek Suriyelilerin Türk emek piyasasındaki durumlarına yönelik literatür derlenecektir. Üçüncü bölümde ulusal ve uluslararası literatürde göçle ilgili yapılmış çalışmalar ile birlikte Suriyelerin emek piyasasına yönelik çalışmalara yer verilecektir. Çalışmanın son bölümünde İstanbul Fatih ilçesindeki emek piyasasına dâhil olan Suriyelilerin çalışma hayatındaki durumları nitel veri analizi yöntemi ile incelenecek ve bulgular değerlendirilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ZORUNLU GÖÇ VE ULUSLARARASI KORUMA

1. Zorunlu Göç

Göçler genel anlamda “isteğe bağlı göç” ve “zorunlu göç” olarak kalıcı veya geçici olarak gerçekleşmektedir.¹ İsteğe bağlı göç; göç eden kişilerin kendi istekleri doğrultusunda, daha iyi yaşam standartlarını elde etmek arzusu ile şekillenen ve genel olarak iktisadi sebeplerle ilişkilendirilen göçlerdir.² Daha iyi eğitim almak, daha iyi bir işte çalışmak, sağlıklı ve özgür bir yerde yaşamak gibi gerekçeler isteğe bağlı göçün başlıca nedenleri arasında gösterilmektedir. İsteğe bağlı göçte başka bir özellik ise göçü kabul eden ülke veya ülkelerin iktisadi kazançlarını göz önünde bulundurarak göçmenleri davet etmesi, göçte teşvik etmesi ve göçmen emeğinden istifade etmeyi amaçlamasıdır.³

Zorunlu göç ise isteğe bağlı göçün aksine, göçmenlerin talepleri dışında ve iç karışıklıklar, siyasi gerilimler, savaşlar ve doğal afetler gibi göçte zorlayıcı etkenler nedeniyle gerçekleşmektedir.⁴ Uluslararası Zorunlu Göç Çalışmaları Derneği de zorunlu göçü; doğal veya çevresel felaketler, kimyasal veya nükleer tehditler, kıtlık, siyasi karışıklık veya savaş gibi sebeplerden ötürü yerinden olmuş insanların göç hareketi olarak tanımlanmaktadır.⁵ Zorunlu göç ile birlikte zorunlu göçmen kavramı da literatürde yer almaya başlamıştır. Zorunlu göç, nedenleri, göçmenlerin ev sahibi ülkedeki konumları ve ev sahibi ülkelerde oluşturdukları etkiler bağlamında tartışılmaktadır. Bu tartışmalarda net olan tek şey bu kişilerin istemeden evlerini terk etmek zorunda kaldıkları ve çoğunun canından başka yanında götürecek hiçbir şeyinin

---

¹ Aviva Chomsky, **They Take Our Jobs And 20 Other Myths About Immigration**, Beacon Press, 2007, p. 7.

² Adem Esen, “Uluslararası Düzensiz Göçler ve Yerel Yönetimler”, ed. Adem Esen ve Mehmet Duman, **Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler**, Ayran Basım, İstanbul, Kasım 2016, s. 11.

³ Stephen Castles ve Mark J. Miller, **Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri**, Çev. Bülent Uğur Bal ve İbrahim Akbulut, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. 31.

⁴ Mehmet Duruel, “Suriyeli Sığınmacıların Türk Emek Piyasasına Etkileri: Fırsatlar ve Tehditler”, Sayı: 2, **ICPESS**, 2017, s. 208.

⁵ Forced Migration, Çevrimiçi Kaynak: <http://www.forcedmigration.org/about/whatisfm/what-is-forced-migration>, Erişim Tarihi: 10 Nisan 2018.

olmadığıdır. Zorunlu göçle birlikte mülteci kamplarında başlayan yaşam bir önceki hayatları ile taban tabana zıttır. Zorunlu göçle birlikte tartışılan diğer konu ise göç edenlerin sosyal ve iktisadi konulara etkisidir. Bu da zorunlu göçmenin karakteristiğine göre farklılaşan bir durum olduğunun altını çizmiştir.⁶

Zorunlu göçler içsel nedenlerle gerçekleşebildiği gibi dışsal nedenlerle de gerçekleşebilmektedir. İçsel nedenler ülkelerin içerisinde kaynaklanan koşullardan ötürü gerçekleşirken, dışsal nedenler dışsal kaynaklardan dolayı gerçekleşen uluslararası sistemlerden kaynaklı göçlerdir.⁷ İçsel nedenler ve dışsal nedenler kategorize edildiğinde, zorunlu göç sebepleri beş ana başlık altında toplanabilmektedir.

- Politik istikrarsızlık ve orantısız şiddet,
- Ekonomik krizler etkin olmayan kalkınma programları,
- Dinsel, etnik, ırksal sebeplerden kaynaklanan çatışmalar ve savaşlar
- İklim ve doğa kaynaklı doğal felaketler,
- İnsan hareketlerinden kaynaklı felaketlerdir.⁸

Zorunlu göç mülteci akımları, sığınmacılar, ülke içinde yerinden olma, siyasi karışıklığa bağlı yer değiştirmenin politik değeri ve yoğunluğu soğuk savaştan sonra önemli ölçüde artmıştır.⁹ Dünyadaki göçmenlerin %90'ı ekonomik nedenlerle gönüllü olarak hareket ederken %10'u zulüm ve şiddetten kaçmak için ülkelerinden kaçarak sığınma talep etmektedir.¹⁰ Zorunlu göç ilk olarak 1939 yılında II. Dünya savaşından hemen önce Sovyetler Birliğinin dağılması ile başlamıştır.¹¹ Bu sebeple zorunlu göç maruz kalan kişilerin korunmasına ve sorunlarının çözümüne yönelik uluslararası

⁶ Isabel Ruiz and Carlos Vargas-Silva, "The Economics of Forced Migration", **The Journal of Development Studies**, Vol. 49, No. 6, p. 773.

⁷ Channe Lindstrom, "Addressing the Root Causes of Forced Migration: A European Union Policy of Containment", **University of Oxford Refugee Studies Centre**, Working Paper No. 12, September 2003, s. 3-4.

⁸ William B. Wood, "Forced Migration: Local Conflicts and International Dilemmas", **Annals of the Association of American Geographers**, Vol: 84, No: 4, 1994, p. 614-615.

⁹ Stephen Castles, "Towards a Sociology of Forced Migration and Social Transformation", **Sociology**, Vol: 77, No: 1, 2003, p. 14.

¹⁰ Sibylle Heilbrunn and Rosa Lisa Iannone, **Refugee Entrepreneurship A Case-based Topography**, Edited by Sibylle Heilbrunn, Jörg Freiling and Aki Harima, Palgrave, Macmillan, 2019, p.1.

¹¹ Matti Sarvimäki, Roope Uusitalo and Markus Jantti, "Long-Term Effects Of Forced Migration". **Discussion Paper**, No. 4003, IZA, (2009).

çalışmalar 20. Yüzyılın ilk yarısına denk gelmektedir.¹² Sovyetler Birliğinin dağılması sonrası yaşanan göç dalgası 1992-2001 yılları arasında gerçekleşmiştir.¹³ Bu göçlerle birlikte ev sahibi ülkelerde emek piyasası, sosyal yaşam, dini ritüeller, ırk, sosyal statü ve beceri düzeyleri bile etkilenmiştir. İlk zamanlarda en çok tartışılan ve korkulan konu ise sınır güvenliği ve ulusal güvenlikle ilgili endişelerdir bu bağlamda göçle birlikte, devlet kontrolünü kaybetme riskini yaşamaktadır. Bununla ilgili 1920 yılında Fridtjof Nansen'in liderliğinde Milletler Cemiyeti'ne bağlı Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (BMMYK) temelleri atılmıştır.¹⁴ Fakat Almanya, İtalya ve Japonya'nın bu birlikten çıkması ve zorunlu göç mağdurlarının sayısının her geçen gün artması Mülteciler Yüksek Komiserliğinin etkinliğini azaltmıştır.¹⁵

Zorunlu göç eden zorunlu göçmen nüfusu 1975 yılında 2,4 milyona, 1985 yılında 10,5 milyona, 1990 yılında 14,9 milyona ve 1993'te 18,2 milyona ulaşmıştır. Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile 2000 yılına kadar küresel mülteci nüfusu 12,1 milyona gerilemiş olup 2020 yılında 25,9 milyon mülteci ve 70,8 milyon yerinden edilmiş insan bulunmaktadır.¹⁶

1.1. Dünyada Zorunlu Göç ve Mülteciler

Zorunlu göç kavramı uluslararası anlamda oldukça karmaşık ve geniş bir kavramdır. Zorla yerinden edilme ile ilgili olarak uluslararası literatürde daha çok sığınmacı ve mülteci gibi kavramlar kullanılırken 1990'lara gelindiğinde "hareket halindeki insanlar" (people on the move) kavramı kullanılmaya başlanmıştır. Bu tabir zorunlu göçle yerinden edilmelerin ne kadar yoğunlaştığını göz önüne sermektedir.¹⁷

¹² Gil Loescher, Alexander Betts and James Milner, **The United Nations High Commissioner for Refugees (UNCHR): The Politics and Practice of Refugee Protection into the Twenty-First Century**, Londra: Taylor & Francis, Routledge, 2008, p. 1.

¹³ Florence Kondylis, "Conflict Displacement and Labor Market Outcomes In Post-War Bosnia and Herzegovina", **Journal of Development Economics**, Vol. 93, No. 2, 2010, p. 237.

¹⁴ Jacob Çeki Hazan, "Geçmişten Geleceğe Zorunlu Göç: Mülteciler ve Ülke İçinde Yerinden Edilmiş Kişiler", **Küreselleşme Çağında Göç Kavramları ve Tartışmalar**, Der: S. Gülfer İhlamur Öner ve Aslı Şirin Öner, İstanbul, İletişim Yayınları, 2012, s. 186.

¹⁵ Susan F. Martin, "Forced Migration, the Refugee Regime and the Responsibility to Protect", **Global Responsibility to Protect**, No: 2, 2010, p. 46.

¹⁶ Figures at a Glance, Çevrimiçi Kaynak: <https://www.unhcr.org/data.html>, Erişim Tarihi: 01.03.2020.

¹⁷ Jeff Crips, "Refugees, Person of Concern and People on The Move: The Broadening Boundaries of UNCHR", **Refuge**, Vol: 26, No: 1, 2009, pp. 73-76.

BMMYK içerisinde en çok zorla yerinden edilmiş kişiler ülke sınırları içerisinde yerinden edilmiş kişilerdir. Ülke içerisinde yerinden edilmiş kişilerden uluslararası sınırı geçme önkoşulunu sağlayamayan potansiyel sığınmacı olarak bakılmaktaydı.¹⁸ 1982 yılında 11 ülkede ülke içinde yerinden edilmiş kişi sayısı 1,2 milyon iken 1995 yılına gelindiğinde bu rakam 40 ülke için 25 milyona ulaşmıştır. Ülke içinde yerinden edilmiş kişileri de diğer uluslararası kavramlarla birleştirdiğimizde mülteci sayısı mevcudun iki katına çıkmaktadır.¹⁹ Ülke içerisinde yerinden edilmiş kişilerle ilgili 1990'lı yıllardan önce yasal koruma rejimi mevcut değildir.²⁰

1.1.1.Dünyada Mülteci Hareketleri

Latin Amerika'dan, Kuzey Amerika'ya, Asya'dan Afrika'ya kadar geniş bir coğrafyada ortaya çıkan zorunlu göçler hem ulusal hem de uluslararası alanda önemli sonuçlara sebep olmaktadır. Ulusal ve uluslararası ekonomiler ve siyasal düzenler üzerinde son derece çarpıcı etkiler ortaya koymaktadır. Gerçekleşen zorunlu göçler, ev sahibi ülkelerde sadece ekonomik ve sosyal yaşamı etkilemekle kalmamış iç güvenliği zedeleyici ve koruma politikalarında yıkıcı etkilere sebep olmuştur.²¹

18. yüzyılda Fransız İhtilali sonrasında kargaşadan kaçan aristokratlar, birçok Avrupa ülkesine sığınma talebinde bulunmuşlardır. 19. Yüzyıla gelindiğinde otokrasi yönetiminden kaçan Rus, Alman ve Polonyalı sığınmacılar farklı Avrupa ülkelerine sığınmışlardır. 19. yüzyılın ortalarına kadar göçler, ülkelerde yaşanan ideolojik dönüşümlerinin ve değişimlerin yol açtığı kargaşa ve savaşlara bağlı olarak şekillenmiştir. 20. yüzyılın ilk yarısına denk gelen Birinci Dünya Savaşına kadar neredeyse 40 milyon kişi başta Avrupalı olmak üzere Amerika, Yeni Zelanda Avustralya ve Afrika'nın güneyine doğru göç etmiştir.²²

20. yüzyılın ilk yarısında Rusya ve Asya'da vuku bulan pek çok ihtilal ve etnik karışıklıklar büyük sığınmacı akımlarını başlatmıştır. Bu akımlardan başta Avrupa

---

¹⁸ Catherine Phuong, **The International Protection Of Internally Displaced Persons**, Cambridge, Cambridge University Press, 2004, p. 1.

¹⁹ Roberta Cohen and Francis Deng, **Masses in Flight: The Global Crisis of International Displacement**, Washington, D. C., The Brookings Institution, 1998, p.15.

²⁰ Walter Kalin ve Jorg Künzli, **The Law of International Human Rights Protection**, Oxford, Oxford University Press, 2009, p. 502.

²¹ Will H. Moore and Stephen M. Shellman, "Fear of Persecution: Forced Migration, 1952-1995", **Journal of Conflict Resolution**, Vol: 40, No: 5, 2004, p. 724.

²² Aslı Didem Danış, "Yeni Göç Hareketleri ve Türkiye", **Birikim Dergisi**, 2004, s. 2.

lkeleri olmak üzere birçok ülke etkilenmiştir. 1930'lara gelindiğinde İşpanya, İtalya, Almanya ve Çin'de baş gösteren faşist saldırı ve baskılardan dolayı pek çok sığınmacı bu ülkelerden başka ülkelere sığınmiştir. 1940'lı yıllarda 430 bin Finlandiyalı Doğu Finlandiya'dan Batı Finlandiya'ya sığınmiştir. 1945-1950 yılları arasında II. Dünya Savaşından sonra yaklaşık yedi milyonu Nazilerin katliamlarından ve işkencelerinden kaçan Musevi ve ingeneler olmak üzere 12 milyon kişi doğdukları ülkeden farklı ülkelerde yaşam alanı bulmuştur.²³

1945-1956 yılları arasında Sovyet baskısından kaçan iki yüz bini aşkın Litvanyalı, Polonyalı, ekli, Letonyalı ve Macar, İngiltere'ye sığınma talebinde bulunmuştur. 1950'li yıllarda Çin, Endonezya ve Küba'da gerçekleşen komünist devrimler ve Arap-İsrail savaşı kitlesel sığınma hareketleri ile son bulmuştur. 1960-1970'li yıllar Vietnam Savaşlarından ötürü binlerce kişi yerinden edilmiş ve komşu ülkelerinden sığınma istemiştir. 1980'li yıllarda Kafkaslar, Balkanlar, Orta Doğu ve Afrika'da yaşanan çeşitli savaşlar, etnik çatışmalar, çevresel felaketler, darbeler, siyasi olaylar, işsizlik ve yoksulluk gibi pek çok sebep yüz binlerce insanın yerinden edilmesi ile sonulanmiştir.²⁴

1993-1994 yıllarında Burundi'den Tanzanya'ya 300 bin kişi, 1994 yılında Ruanda'dan Tanzanya'ya 250 bin kişi sığınmiştir.²⁵ İkinci Dünya Savaşından sonra en büyük mülteci akımlarından birisi 1992-1995 yılları arasında Bosna-Hersek'ten komşu ülkelere 1,3 milyon kişinin sığınma istemesidir. 20. yüzyılın sonlarına gelindiğinde Sovyet Birliği'nin dağılması, İnan Devrimi'nin gerçekleşmesi akabinde İnan-İrak Savaşı ve Körfez Savaşı, Arap Baharı gibi halk hareketleri neticesinde 2011 yılında Suriye'de başlayan iç savaş post-modern bir g dalgasının fitilini ateşlemiştir.²⁶ 2011 yılında başlayıp hala devam eden Suriye'den başta Türkiye, Irak, İnan, Lübnan ve Ürdün'e olan 6,6 milyon kişinin kitlesel gleri yer almaktadır.

²³ Cengiz Bahçekapılı ve Buket etin, "The Impacts of Forced Migration on Regional Economies: The Case of Syrian Refugees in Turkey", **International Business Research**, Vol: 8, No: 9; 2015, p. 2.

²⁴ David J. Whittaker, **Asylum Seekers and Refugees in the Contemporary World**, London and New York, Routledge Press, 2006, s. 16.

²⁵ Gil Loescher, Alexander Betts and James Milner, **The United Nations High Commissioner for Refugees (UNCHR): The Politics and Practise of Refugee Protection into the Twenty-First Century**, Londra: Taylor & Francis, Routledge, 2008, p. 47.

²⁶ Hayati Doğanay, nal zdemir ve İbrahim Fevzi şahin, **Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya**, Ankara, Pegem Akademi, 2011, s. 88-91.

1.1.2. Uluslararası Koruma Mevzuatı

Zorunlu göçe maruz kalan kişiler; yerinden edilmiş kişiler, mülteci, sığınmacı gibi farklı kavramlar ile ifade edilmekte ve bu kavramlara ilişkin farklı hukuki tanımlamalar bulunmaktadır.²⁷ Etimolojik olarak İngilizce “asylum” ve Yunanca “asylon” kelimelerinden gelen sığınma kavramı; alıkoymanın öznesi olmayan şey veya alıkonulan kişi anlamında kullanılmaktadır.²⁸ Sığınma kavramı, yaklaşık 3500 yıldır çeşitli toplumların ve kavimlerin yazılı metinlerinde ve günlük pratiklerinde kullanıldığı göze çarpan, oldukça eski bir kavramdır.²⁹ Mısır ve Asurlar gibi tarihin ilk krallıklarında krallar tarafından yaptırılan mabetlerin sığınma arayan kişilerin kullanımına sunulduğuna dair izler ise sığınmaya kutsal bir eylem gözüyle bakıldığının kanıtı olarak yorumlanmaktadır.³⁰

İlk çağlardan günümüze kadar gerçekleşmiş sığınma eylemleri incelendiğinde, bazı dönemlerde sığınmanın suça mı yoksa mağduriyete mi bağlı olarak gerçekleştiğinin anlaşılması güç olacaktır. Sığınma yasaları ilk çağlarda dinsel yasalarla bir arada kullanılmış ve iç içe girmiştir. 1500’lü yıllara gelindiğinde ilk olarak 1539 yılında Fransa, 1624 yılında İngiltere, 1827 yılında Prusya, 1855 yılında Macaristan ve 1860 yılında İspanya dinsel sığınma yasalarını ilk ortadan kaldıran Avrupa devletleri arasında gösterilmiştir. Dinsel sığınma yasalarının kaldırılması ile beraber geri iade anlaşmaları söz konusu olmaya başlanmıştır. 17. Yüzyıla gelindiğinde ulaşım imkânlarının artması ile beraber ülkeler arasında göç hareketlilikleri arttırmıştır. Bu durum ise, sığınma konusunda sorunların artmasına ve bir dizi önlem alınması gerektiğini ortaya koymuştur. 20. Yüzyılın ilk yarısında bulan Birinci ve İkinci Dünya Savaşı milyonlarca kişinin yerinden edilmesine ve sığınma hakkının evrensel bir konu haline gelmesine zemin hazırlamıştır.³¹

²⁷ Padma Prasad Khatiwada, “Forced Migration: Concept and Context”, **Nepali Journal of Contemporary Studies**, Vol: 6, No: 2, 2006, p. 3-9.

²⁸ Atle Grahl-Madsen, *Territorial Asylum*, Stockholm, Almqvist & Wiksell International, 1980, p. 1.

²⁹ B. S. Chimni, *International Refugee Law: A Reader*, New Delhi/London/Thousand Oaks, 2000, p. 82.

³⁰ Katalin Siska, “Historical and Legal Perspectives of the Right of Asylum and Extradition Until the 19th Century”, **Miskolc Journal of International Law**, Vol: 1, No: 2, 2004, s. 189-190.

³¹ Katalin Siska, “Historical and Legal Perspectives of the Right of Asylum and Extradition Until the 19th Century”, **Miskolc Journal of International Law**, Vol: 1, No: 2, 2004, p. 190-195.

Sığınmanın evrensel bir mesele olması ile beraber ulusal ve uluslararası mevzuatta sığınma hakkına yönelik bir dizi yükümlülük altına girmemişlerse de uluslararası hukuk çerçevesinde bireylerin sığınma taleplerini kabul edip etmeme yetkisinin kullanımı, tamamen devletlerin takdirine bırakılmıştır. Sığınma hakkına yönelik herhangi bir zorlama söz konusu değildir.³²

Bir zorlama söz konusu olmasa bile insan haklarının korunması hususunda önemli bir konu olan sığınma, uygulama noktasında devletlere tanınmış bir hak olmakla birlikte devletler sığınma hakkını bir kere tanıdıklarında sığınma arayan kişilere karşı birtakım yükümlülükler altına girmektedirler. Devletler, sığınma kabul ettiğinde;

- “Kişiyi kendi ülkesine kabul etme,
- Kişinin ülkesinde kalmasına izin verme,
- Kişinin sınır dışı edilmesinin yasaklanması,
- Kişinin geri gönderilmesinin/iade edilmesinin yasaklanması (nonrefoulement),
- Kişiyi yönelik soruşturma açılmaması,
- Kişinin, kişisel özgürlüğünü sınırlandırmama ve kişiyi başka yollarla cezalandırmama” gibi yükümlülükleri yerine getirmek zorundadır.³³

Devletler günümüzde kendilerine yapılan sığınma taleplerini kabul veya red etmek hususunda tamamen özgürken, sığınma başvurusuna onay verdikten sonra mülteci ya da sığınmacı statüüne alınan bireylerin korunmasına yönelik uluslararası alanda kabul edilmiş sözleşmelere bağlı kalmak zorundadırlar.³⁴

Uluslararası sığınma konusunda yapılan çalışmaların miladı olarak I. Dünya Savaşı sonrası gösterilmektedir. Savaş bitiminde kurulan Milletler Cemiyeti, 20. yüzyılın başlarında gerçekleşen göçler ve insan hareketleri ile ilgilenen ve bu alanda detaylı çalışmalar yapan ilk uluslararası kuruluş olmuştur. Avrupa kıtasında bu savaş

---

³² Guy S. Goodwin-Gill, **The Refugee in International Law**, Oxford, Clarendon Press, 1996, p. 202-203.

³³ Alice Edwards, “Human Rights, Refugees and the Right ‘To Enjoy’ Asylum”, **International Journal of Refugee Law**, Vol: 17, No: 2, 2005, p. 302-303.

³⁴ Ranjana Khanna ve Charles Piot, “Asylum: A Historical and Comparative Approach”, **Common Fund Proposal 2007-2008**, p. 2.

sonrasında önemli bir soruna dönüşen mültecilere yönelik olarak, Cemiyet himayesinde birçok anlaşma ve sözleşme imzalanmıştır.³⁵

Birinci ve İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra gelişen mülteci hukuku, ilk olarak Avrupa ülkelerinde ve Kuzey Amerika kıtasında yaşam alanı bulmuştur. ABD'nin yanı sıra Fransa, İngiltere, Almanya gibi Batı Avrupa ülkelerinin geçmişte yaşadıkları tecrübeler ve geleceğe yönelik kaygıları, mültecilere yönelik hakların gelişimi ve kabulünde etkili olmuştur.³⁶ Özellikle II. Dünya Savaşından sonra mültecilerin korunması hususunda ABD çabaları ilk sırada yer almıştır. Bu döneme kadar göçmenler ve mülteciler genel olarak aynı koşullardayken, savaş sonrasında ABD'nin öncülüğü ile Uluslararası Çalışma Örgütü ve Birleşmiş Milletler'in çalışmaları sonucunda göçmelerle, mülteciler arasında yapay bir ayırım yapılmış olup farklı haklar ve yükümlülükler tanımlanmıştır.³⁷

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ve uluslararası kuruluşların sığınma ve mültecilik ile ilgili tanımında zulümden, baskıdan ve savaştan kaçan kişilerin mülteci olarak tanırken; Almanya başta olmak üzere bazı Avrupa ülkeleri ile ABD, Avustralya ve Kanada sığınma taleplerini değerlendirirken baskı ya da zulmün devlet tarafından yapılması kriterini gözetmiştir.³⁸

Milletler Cemiyeti döneminde belirli bir mülteci grubuna yönelik kabul edilmiş dar kapsamlı ve dar katılımlı belgeler oluşturulmuştur. Söz konusu belgeler ile sığınma hakkının içeriğine yönelik olmaktan ziyade kısıtlı bir mülteci grubunun belirli ülkelere yerleştirilmeleri veya bu ülkelere kendi ülkelerine geri dönmelerini içeren günlük ihtiyaçların karşılanması ve göç hareketlerinin bir düzene konulması ile ilgili düzenlemeleri içermektedir. Milletler Cemiyeti tarafından yapılan düzenlemeler I. Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan mülteci sorununu çözmek amacı ile yapılmış,

---

³⁵ UNHCR, An Introduction to International Protection: Protecting Persons of Concern to UNCHR, **Self Study Module 1**, Geneva, 2005, p. 5.

³⁶ Daniele Joly and Astri Suhrke, "A New Paradigm for the European Asylum Regime", **International Migration: Prospects and Policies in a Global Market**, Ed. Douglas S. Massey and J. Edward Taylor, New York ve Oxford, Oxford University Press, 2004, p. 295-296.

³⁷ Rieko Karatani, "How History Separated Refugee and Migrant Regimes: In Search of Their Institutional Origins", **International Journal of Refugee Law**, Vol: 17, No: 3, 2005, p. 519-520.

³⁸ Bülent Peker ve Mithat Sancar, **Mülteciler ve İltica Hakkı: Yaşamın Kıyısındakilere Hoşgelden Diyebilmek**, Ankara, İnsan Hakları Derneği İktisadi İşletmesi, 2005, s. 21-22.

fakat II. Dünya Savaşı sonrasında aynı sorunun yaşanması Milletler Cemiyetini yetersiz bırakmıştır.³⁹

Milletler Cemiyetinin dağılması İkinci Dünya Savaşı'nı engelleyemesi ve sonucunda etkisini kaybetmeye başlaması ile birlikte, Londra'da Ocak 1938 tarihinde Evian'da 32 ülke temsilcisinin katılımı, Roosevelt'in yakın arkadaşı George Rublee yönetiminde Almanya'dan kaçmış kişilerin korunması ve üçüncü ülkelere yerleştirilmesi hususunda faaliyet gösteren "Hükümetlerarası Mülteciler Komitesi (Intergovernmental Committee on Refugees-IGCR)" ve Washington'da Kasım 1943'de 44 ülkenin katılımı ile Birleşmiş Milletler bünyesi altında "Birleşmiş Milletler Yardım ve Yeniden Yapılanma Yönetimi (United Nations Relief and Rehabilitation Administration-UNRRA)" adında faaliyet yürüten iki birim kurulmuştur. Ne Hükümetler arası Mülteciler Komitesi'nin ne de Birleşmiş Milletler Yardım ve Yeniden Yapılanma Yönetimi beklenen başarıyı gösterememiştir. Bu gelişmelere bağlı olarak Temmuz 1947 tarihinde "Uluslararası Mülteci Örgütü (International Refugee Organization-IRO)" kurulmuştur.⁴⁰

Uluslararası Mülteci Örgütü'nün kurulmasından sonra Orta Doğu ülkelerinde meydana gelen Arap-İsrail çatışmaları sonucu milyonlarca Filistinli yerlerinden edilmiştir. Söz konusu bu yerinden edilme sorunu Birleşmiş Milletler'in gündemini sürekli meşgul etmiştir. Bu duruma istinaden 1948'de İsrail devletinin kurulması ile bu soruna kesin çözüm bulmak için 8 Aralık 1949 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda yapılan toplantılar sonucunda kabul edilmiş 302 sayılı kararla kurulan "Birleşmiş Milletler Yakın Doğu Filistin Mültecileri Yardım ve Çalışma Ajansı (United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East-UNRWA)" İsrail devletinin kurulması ile birlikte yaklaşık milyonlarca Filistinlinin Mısır, Lübnan, Ürdün ve Suriye'ye sığınmasına yardımcı olmuştur.⁴¹

---

³⁹ M. Tevfik Odman, "Mülteci Hukukunda Uluslararası Düzenlemeler ve Uluslararası Standartlar", **Türk Mülteci Hukuku ve Uygulamadaki Gelişmeler**, İstanbul, İstanbul Barosu Yayınları, 2004, s. 16.

⁴⁰ Rieko Karatani, "How History Separated Refugee and Migrant Regimes: In Search of Their Institutional Origins", **International Journal of Refugee Law**, Vol: 17, No: 3, 2005, p. 527-528.

⁴¹ Establishment of UNRWA, Çevrimiçi Kaynak: <http://www.un.org/unrwa/overview/index.html>, Erişim Tarihi: 02 Temmuz 2020.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 10 Aralık 1948 günü kabul edilen, uluslararası insan hakları hukuku, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin (İHEB) 14. Maddenin 1. Fıkrasına göre, “herkesin, zulüm karşısında başka ülkelere sığınma ve sığınma olanaklarından yararlanma hakkı vardır” fakat bu hak 14. Maddenin 2. Fıkrasında ise “adi bir suçlu ya da Birleşmiş Milletler ilke ve amaçlarına aykırı eylemlerle ilgili kovuşturmalar halinde, ileri sürülemeyecektir” şeklinde sınırlandırılmıştır. Bu maddede görüldüğü gibi kişilerin başka ülkelere sığınması için hak tanımıştır ancak devletlere sığınma hakkı tanımalarına yönelik herhangi bir zorunluluk getirmemiştir.⁴²

Bölgesel ve uluslararası düzeyde sığınma hususuna konu olan birçok sözleşme yapılmıştır. Doğrudan sığınma konusu ile ilişkili olmasa da dolaylı olarak sığınma ile ilgili hükümlere yer verilmiştir. Roma'da 4 Kasım 1950 tarihinde imzalanmış ve 3 Eylül 1953 tarihinde yürürlüğe girmiş olan “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi” bu husustaki iyi örneklerden birisidir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin en önemli maddelerinden biri olan 3. maddesi “Hiç kimsenin işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya işlemlere tabi tutulamayacağı” üzerinde durarak insanlık dışı davranışı sığınma olgusu ile ilişkilendirmiş ve diğer devletlere sığınmanın kapısını aralamıştır.⁴³

1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşmede yapılan mülteci tanımı zaman açısından 1951 öncesi meydana gelen olayları kapsama alırken, mekân açısından ise Avrupa ile sınırlandırılmıştır. 31 Ocak 1967'de New York'ta imzalanan “Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokol” ile mülteci tanımındaki zaman ve mekân sınırlılıklarının kaldırılmasına karar verilmiştir. 1951 yılı sonrasında büyük kitleler halinde gerçekleşen zorunlu göçler bu protokolü ihtiyaca dönüştürmüştür.⁴⁴ 14 Aralık 1951 tarihinde kurulup hala daha geçerliliği devam eden “Birleşmiş Milletler

---

⁴²The Universal Declaration of Human Rights, Çevrimiçi Kaynak: <http://www.un.org/Overview/rights.html>, Erişim Tarihi: 01 Temmuz 2020.

⁴³ Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Çevrimiçi Kaynak: <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/005.htm>, Erişim Tarihi: 20 Haziran 2020.

⁴⁴ Protocol Relating to the Status of Refugees, Çevrimiçi kaynak: <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/refworld/rwmain?docid=3ae6b3ae4&page=search>, Erişim Tarihi: 15 Haziran 2020.

Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK)” uluslararası alanda yerinden edilmiş kişilere ve onlarla ilgili bütün düzenlemeleri yapan en önemli kurumlardan birisidir.⁴⁵

28 Temmuz 1951 tarihinde kabul edilen ve 21 Nisan 1954 tarihinde yürürlüğe giren “Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme” uluslararası platformda kabul görmüş mülteci tanımını ortaya koyan belgedir. Mülteci hukukunun temel belgesi niteliğindeki mülteci tanımı Birleşmiş Milletler Mülteci tanımına göre zaman ve mekân sınırlandırmasını devam ettirmek koşulu ile en geniş şekliyle mülteciyi tanımlamaktadır.⁴⁶

Sığınma konusunda hükümler içermesinin yanı sıra geri iadelerini engelleyen en önemli sözleşmelerden birisi 13 Aralık 1957 tarihinde imzalanmış ve 18 Nisan 1960 tarihinde yürürlüğe girmiş olan “Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi” başka örnek bir belgedir. Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi’nin “*siyasi suçlar başlığını*” taşıyan 3. maddesinin 1. fıkrasına göre, “*iade talebine sebep olan suç kendisinden iade talep edilen tarafça siyasi bir suç veya böyle bir suç ile murtabit fiil olarak telakki edildiği takdirde suçlu iade edilmeyecektir*” istinaden bu suçlarla sığınma talep eden ya da sığınması kabul edilen geri iade edilmeyecektir.⁴⁷

Sığınma talebinde en çok bulunan bölgelerden birisi Afrika’dır. Bu bölgelerden sığınma talep eden ve geri dönmek isteyenler için 10 Eylül 1969 tarihinde Afrika Birliği Örgütü tarafından Afrika’daki Mülteci Sorunlarına yönelik düzenleme içeren sözleşme kabul edilmiştir. Sığınma hakkının insani ve barışçıl bir eylem olduğunun ve bu durumun bütün üye devletler tarafından düşmanca bir eylem olarak tanımlanmayacağı belirtilmiştir. Sözleşme’nin 2. maddesinde kendi vatandaşlarından sığınma isteyen kişilere sözleşmeye üye devletler ülkelerindeki kanunlarına aykırı olmadan, haklı sebeplerden ötürü sığınma isteyen vatandaşına geri dönmek istediğinde gereken çabayı ve kabulü gösterip gerekli düzenlemeyi yapacağını taahhüt etmiştir.

---

⁴⁵ Marjoleine Zieck, **UNHCR and Voluntary Repatriation of Refugees: A Legal Analysis**, Boston, Martinus Nijhoff Publishers, 1997, p. 71-74.

⁴⁶ **Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme**, “Convention Relating to the Status of Refugees”, Çevrimiçi Kaynak: http://www.unhcr.ch/html/menu3/b/o_c_ref.htm, Erişim Tarihi: 15 Haziran 2020.

⁴⁷European Convention on Extradition, Çevrimiçi Kaynak: <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/024.htm>, Erişim Tarihi: 20 Haziran 2020.

Sığınma hakkı hususunda bağlayıcı ve evrensel nitelikte bir belge henüz olmasa da çeşitli hukuk bildirileri ve kararlarının varlığından söz edilebilir. Bunlardan birisi Birleşmiş Milletler tarafından 1993 yılında düzenlenen “İnsan Hakları Üzerine Dünya Konferansı”nda kabul edilen Viyana Deklarasyonu’dur. Bu deklarasyon ile sığınmaya ilişkin hususlar ve sığınma arayan kişilerin hangi kurumlardan yararlanabileceği teyit edilmiştir.⁴⁸

1.1.3. Uluslararası Koruma Statüleri

1. Sığınmacı: Sığınmacı kavramı yaşadıkları ülkede dini, ırkı, siyasi düşüncesi, milliyeti gibi politik sebeplerle göç eden göçmenleri, ekonomik sebeplerle göç eden kişilerden ayırtmak için kullanılan kavramdır. Sığınmacı olarak tanımlananlar bu sebeple, ayrımcılığa tabi tutulan ve insan haklarının ihlal edildiği ülkeler dışında koruma arayan kişileri tanımlamaktadır.⁴⁹

Sığınmacı kelimesi İngilizce “*asylum seeker*” kelimesinden gelmektedir. Asylum kelimesi etimolojik olarak Latince “*esir etmek, yakalamak, bozmak, ihlal etmek, tecavüz etmek ve tahrip etmek*” anlamında kullanılan “*sylao*” kelimesinin kökeni dayanmaktadır. Sylao kelimesi Latince’de olumsuzluk ifadesi “*a*” fiili ekini başına getirerek “*esir edilmeme, yakalanmama*” anlamı verilmektedir. İngilizce “*asylum*” kelimesi ise “*aramak, araştırmak, çabalamak*” anlamlarına karşılık gelen “*seek*” eyleminin isim hali olan “*seeker*” kelimesi ile birlikte kullanılmakta ve böylece “*sığınma arayan*” anlamına gelen “*asylum seeker*” yani “*sığınmacı*” kelimesi türetilmiştir.⁵⁰

Hukuki açıdan bakıldığında göçmen; ekonomik sebeplerden ötürü daha iyi yaşam standartlarına kavuşmak amacıyla başka ülkelere giden kişileri, sığınmacı ise; zulüm, baskı ve can korkusu gibi sebeplerden ötürü başka bir ülkeden sığınma kabul almış kişiyi ifade etmektedir.⁵¹

⁴⁸ O Guy S. Goodwin-Gill, **The Refugee in International Law**, Oxford, Clarendon Press, 1996, p. 365.

⁴⁹ David Turton, “Conceptualising Forced Migration”, **University of Oxford Refugee Studies Centre Working Paper**, No. 12, October 2003, p. 14.

⁵⁰ Liza Schuster, “Why do States Grant Asylum?”, **Politics**, Vol: 18, No: 1, 1998, p. 12.

⁵¹ Rona Aybay, **Yabancılar Hukuku**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007, s. 23.

Sığınmacılar, statü olarak göçmenlerden farklı olduğu gibi mültecilerden de farklıdır. Sığınmacılar, mültecilerle aynı gibi düşünülse de aslında bu iki kavram farklı anlamlar içermektedir. Mülteci (refugee), hukuken sığınma başvurusu kabul edilmiş olan yabancıyı tarif etmektedir ve 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nde mülteci için tanımlanmış bütün haklardan yararlanmaktadır.⁵² Mültecilik statüsünde sığınma talep eden kişiler vardıkları ülkede, kendi ülkesinden farklı sebeplerden ötürü baskı ve zulüm görmüş, ülkesinden ayrılmaktan başka çözümü kalmamış, can güvenliğinin tehlikede olduğunun geçerliği ya da güvenilirliği olduğu ülkenin kurumları tarafından incelemeye alınır. Öne sürülen iddiaların gerçekliği detaylıca incelenir. İddialar gerçek ise sığınma talep eden kişiler vardıkları ülkede mültecilik statüsünden faydalanır ve kalmalarına izin verilir. Mültecilik statüsü verilir verilmeyeceği net değildir, fakat baskı ve zulümden dolayı başka ülkeye sığınma hakkı herkes için verilen bir haktır.⁵³

Sığınmacı (asylum seeker) ise mültecilik statüsüne başvuru yapmış ancak henüz kabul edilmemiş ve bu süreyi geçici koruma statüsünde geçiren kişi olarak tanımlanmaktadır.

2. Mülteci: İngilizce'de "refugee" Fransızca'da ise "réfugié" kelimesinin Türkçe karşılığı olan mülteci kavramı; özgürlüklerine ve yaşam alanlarına yönelik tehditlerden ötürü yaşadıkları ülkeleri geride bırakarak başka bir ülkede yaşamak zorunda olan kişileri tanımlamaktadır.⁵⁴

Mültecilik kavramı, 15 Aralık 1946 tarihli "Uluslararası Mülteci Teşkilatı Anayasası" nda dar kapsamlı ve özel gruplara yönelik mülteci olarak ele alınmıştır. Belgede bir mültecinin haiz olması gereken özelliklerden ziyade, hangi ırktan olduğunun araştırılması öncelenmektedir.⁵⁵ Bu anayasanın birinci maddesi kimin mülteci sayılacağına açıklık getirmektedir. Öncelikli olarak başka bir ülkeden sığınma isteyen kişi;

⁵² Bülent Çiçekli, **Yabancılar Hukuku**, Ankara, Seçkin Yayınları, 2007, s. 212.

⁵³ Mehmet Özcan, **Avrupa Birliği Sığınma Hukuku: Ortak Bir Sığınma Hukukunun Ortaya Çıkışı**, Ankara: Asil Yayınları, 2005, s. 23.

⁵⁴ Aristide R. Zolberg, Astri Suhrke and Sergio Aguayo, **Escape From Violence: Conflict and the Refugee Crisis in the Developing World**, New York ve Oxford, Oxford University Press, 1989, p. 3-4.

⁵⁵ **Constitution of the International Refugee Organization**, December 15, 1946", Çevrimiçi Kaynak: <http://www.unhcr.org/refworld/type,INTINSTRUMENT,UN,3ae6b37810,0.html>, Erişim Tarihi: 21 Haziran 2020.

- “Nazi veya faşist rejimlerin kurbanı,
- İspanyol Cumhuriyetçileri veya faşist rejimin kurbanları,
- II. Dünya Savaşı’ndan önce ırk, din veya milliyet sebebiyle mülteci olarak tanınanlar” bu şartlardan birini sağlarsa mülteci olarak tanımlanmaktaydı.

Söz konusu anayasa belgesi, o güne kadar mültecilerle ilgili yapılmış tanımlardan ve belgelerden daha kapsamlı bir yapıya sahip olsa da, kısıtlı koşullarda kabul sağlayan ve azınlıkta olan kişi gruplarını mülteci olarak kabul etmektedir. Herhangi bir öznel (subjektif) duruma ve olaya atıf yapmadan genel olarak şartları sayarak bunlara uyan kişileri mülteci olarak tanımlamıştır. Bu statüleri en geniş tanımlayan ve kabul eden ilk uluslararası nitelikteki belge “Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Ofisi Statüsü”dür.⁵⁶

14 Aralık 1950 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilen statünün ikinci bölümünün altıncı maddesine göre mülteci tanımı; “1 Ocak 1951’den önce meydana gelen olayların sonucunda ırkı, dini, milliyeti ya da siyasal görüşü nedeniyle zulüm görmekten haklı sebeplerle korkan, vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu korkudan dolayı veya kişisel tercihi dışındaki sebeplerden dolayı söz konusu ülkenin korumasından yararlanamayan veya yararlanmak istemeyen; ya da bir ülkenin vatandaşlığına sahip olmayan ve eskiden sürekli ikamet ettiği ülkenin dışında bulunan, söz konusu korku sebebiyle ya da kendi kişisel tercihi dışındaki sebeplerle bu ülkeye dönmeyen veya dönmek istemeyen herhangi bir kişiyi” tanımlamaktadır.

28 Temmuz 1951 tarihinde kabul edilen ve 21 Nisan 1954 tarihinde yürürlüğe giren “Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme” günümüzde hala geçerliliğini koruyan uluslararası platformda kabul görmüş mülteci tanımını ortaya koyan belgedir. Mülteci hukukunun temel belgesi niteliğindeki mülteci tanımı Birleşmiş Milletler Mülteci tanımına göre zaman ve mekân sınırlandırmasını devam ettirmek koşulu ile en geniş şekliyle mülteciyi şöyle tanımlamaktadır. Mülteci; “1 Ocak 1951’den önce

⁵⁶ Statute of the Office of the United Nations High Commissioner for Refugees A/RES/428, Çevrimiçi Kaynak: <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/excom/opendoc.htm?tbl=EXCOM&id=3ae69ee64>, Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2020.

meydana gelen olaylar sonucunda ırkı, dini, milliyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen kişi” şeklinde tanımlanmıştır.⁵⁷

Mülteciliğin belirlenmesindeki zulüm görmekten başka bir belirleyici ise korku unsurudur. Mülteci, zulme uğrama korkusu taşıyan kişi olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla bir kişinin mülteci olarak tanımlanmasında zulüm kadar yaşadığı ülkede yaşayacağı hayati tehlike ve korku unsuru da son derece ehemmiyetlidir. 1951 Sözleşmesi’nde zulüm gibi korku unsurunun da yer alması, korku kavramının subjektif niteliğinden dolayı net olarak değerlendirilmesinin oldukça güç olduğu iddialarıyla tartışma konusu olmuştur. Ülkeden ülkeye farklılık gösterebilecek bir niteliğinin olmasından dolayı fazla küçümsenmiş veya abartılmış uygulamalarla karşılaşmak mümkündür. Bu sebeple korkunun kaynağından çok sebeplerinin net şekilde ortaya konması ve uygulamaların bu anlayışla yapılması daha adil bir uygulama sürecini mümkün kılacaktır.⁵⁸

Mülteciliğin başlangıcı ve bitişi ile ilgili tartışmalar söz konusudur. Mülteciliğin başlangıcı söz konusu zorunlu durumun varlığı ve geçerliliği ispatlanınca başlamakta ve kişiler sadece gerçekten gerekli olduğunda sürece mülteci olarak tanımlanmaktadır. Geldikleri ülkelerde kalıcı ve köklü değişiklikler söz konusu olduğunda mültecilik son bulur ve kendi ülkesine geri dönme işlemleri gerçekleştirilir.⁵⁹

Günümüzde yerinden edilmiş insanların veya zorunlu göç mağdurlarının uluslararası korumadan faydalandığında uluslararası insan hakları hukukun da ki

---

⁵⁷ Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme, “Convention Relating to the Status of Refugees”, Çevrimiçi Kaynak: http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/o_c_ref.htm, Erişim Tarihi: 15 Haziran 2020.

⁵⁸ Guy S. Goodwin-Gill, **The Refugee in International Law**, Oxford, Clarendon Press, 1996, p. 202-203.

⁵⁹ BMMYK (UNHCR), **Dünya Mültecilerinin Durumu 1997-1998: Bir İnsanlık Sorunu**, Ankara, BMMYK Türkiye Temsilciliği, 1997, s. 91.

haklardan da istifade edecek konuma gelmektedir. Uluslararası insan hakları hukukuna göre koruma sağlanan kişiye;

- “*Kişinin bedensel ve zihinsel bütünlüğü koruma hakkı (yaşam hakkı, işkence ve kötü muamele ile insanlık dışı cezalandırma yasağı, zorla çalıştırma yasağı, hukuk önünde kişi olarak tanınma hakkı),*
- *Ayrımcılık yasağı,*
- *Kişi güvenliği ve özgürlüğü hakkı (keyfi gözaltı, tutuklama ve hapsetme yasağı),*
- *Düşünce, ifade ve inanç özgürlüğü hakkı,*
- *Adil yargılanma hakkı ve suçluluğu kanıtlanıncaya kadar masum sayılma hakkı,*
- *Kişisel mahremiyet ve ailenin dokunulmazlığı hakkı,*
- *Kişinin ülkesini terk etme ve ülkesine dönme hakkı”* gibi temel haklar sağlanmalıdır.⁶⁰

Soğuk Savaş sonrasında mülteciliğin artması ile birlikte insan hakları bağlamında gelişen ve değişen mültecilik haklarına müdahale gerekmiştir. Yerleşmiş olan mevcut mülteci politikası önleyici koruma (preventive protection) ve geçici koruma (temporary protection) temel alınarak alanı daraltılmaya çalışılmıştır. Bu yeni düzenlemelere ve statülere göre, söz konusu mülteci hareketinin kaynak ülkesinde sığınmaya sebep olacak duruma önleyici müdahale esastır.⁶¹

Önleyici korumada temel esas, mülteci hareketine sebep olan nedenleri ortaya koymak, bunların oluşumunu engellemek, engellenenin söz konusu olmadığı durumlarda olumsuz etkileri en aza indirmektir. Geçici korumada ise amaçlanan mültecilerin ülkelerinde koşullar eskiye döndüğünde, geri dönmeleri esastır. Geri dönüşün olacağı zamana kadar geçirilecek süre içinde geçici koruma sağlayan ülkenin

⁶⁰ Bülent Peker ve Mithat Sancar, **Mülteciler ve İltica Hakkı: Yaşamın Kıyısındakilere Hoş geldin Diyebilmek**, Ankara, İnsan Hakları Derneği İktisadi İşletmesi, 2005, s. 19-20.

⁶¹ Daniele Joly and Astri Suhrke, “A New Paradigm for the European Asylum Regime”, **International Migration: Prospects and Policies in a Global Market**, Ed. Douglas S. Massey ve J. Edward Taylor, New York ve Oxford, Oxford University Press, 2004, p. 310-311.

mümkün olduğunca az etkilenmesi ve koruma aldıkları ülkeyi olumsuz olarak etkilememeleri için çaba sarf edilmektedir.⁶²

1.2. Türkiye’de Zorunlu Göç ve Mülteciler

Türkiye, jeopolitik konumu ve komşu ülkelere göre kişisel özgürlükler, ekonomik imkânlar gibi alanlarda daha iyi şartlara sahip olması nedeniyle uluslararası göçe ve Orta doğuya yakınlığından dolayı zorunlu göçe ev sahipliği yapmak zorunda kalmaktadır. Türkiye, Batı’ya ve Avrupa’ya doğru gerçekleşen göçlerde geçiş noktalarından birini oluşturmaktadır. Bu sebeple uluslararası göç olaylarında hem transit ülke, hem de hedef ülke olarak rol oynamaktadır.⁶³

Uluslararası göç kavramı ulus devletlerin oluşması ile beraber ortaya çıkmış bir kavramlardan biridir. Ulus devletinin oluşumu bir anlamda modern zamanların ürünü olan hudutların çizilmesi ile gönüllü ve zorunlu göç hareketlerini hızlandırmıştır. Osmanlı İmparatorluğunun Türkiye Cumhuriyeti’ne evrilme sürecinde Türkiye’ye olan dış göçü artırmıştır.⁶⁴

Tarihi bir göç yolu ve göç alanı olan Anadolu’nun göç tarihi Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye tarihini kapsayacak şekilde okunduğunda imparatorluğun çözülmesi, deniz aşırı sömürgecilik faaliyetleri, sürgünler, savaşlar, sömürü ve köle ticareti gibi durumlardan dolayı ve nihayet soğuk savaş sonrası dönemden bahsedilebilir. 20. Yüzyılda yoğunlaşan türdeş ulus kurma çabaları zorunlu nüfus mübadelelerine sebep olmuştur.⁶⁵

1.2.1. Türkiye’de Zorunlu Göç Hareketleri

Karpat’ın çalışmasına göre mevcut veriler ışığında Türkiye’ye 1859-1922 yılları arasında Kırım Tatarı ve Kafkasya Müslümanı olmak üzere 4 milyon kişi

⁶² Volker Türk, “The Role of UNHCR in the Development of International Refugee Law”, **Refugee Rights and Realities**, Ed. Frances Nicholson ve Patrick Twomey, Cambridge, Cambridge University Press, 1999, p. 154-158.

⁶³ Ahmet İçduygu, “Transit Migrants and Turkey”, *Boğaziçi Journal Review of Social, Economic and Administrative Studies*, Vol: 10, No: 12, 1996, p. 127- 142.

⁶⁴ Gonca Oğuz GÖK, “Kimin Güvenliği? Uluslararası Göç-Güvelik İlişkisi ve Uluslararası Örgütlerin Rolü”, **KOSBED**, Sayı: 31, 2016, s. 66.

⁶⁵ Nurcan Özgür, “Modern Türkiye’nin Zorunlu Göçmenleri: Muhacirler, İskânlılar, Mübadiller, İslamlar, Soydaşlar, “G” Grubu, Mülteciler, “Tekne mültecileri””, **Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar, Tartışmalar**, Der. S. Gülfer İhlamur-Öner ve N. Aslı Şirin Öner, İstanbul, İletişim Yayıncılık, 2012, s. 199.

sığınmıştır.⁶⁶ Türkiye’de 1923 yılından sonra yapılan zorunlu göçlere bakıldığında 1923-1950 yılları arasında gerçekleşen göçlerin %31’i Bulgaristan, %34.4’ü Yunanistan ve %22.4 Yugoslavya ve Romanya’dan gerçekleşmiştir.⁶⁷ 1913 Balkan savaşlarından sonra bir milyonu aşkın muhacirin 1913-1923 yıllarında Balkanlardan göç etmesi⁶⁸ 1922-1938 yıllarında Yunanistan’dan gelen 384 bin kişi, 1923-1945 Balkanlar gelen 800 bin kişi, 1933-1945 yıllarında Almanya’dan 800 bin kişi ve 1991 Körfez Savaşı’ndan sonra Irak’tan gelenler Türkiye’ye sığınmıştır.⁶⁹

1946-1990 yılları arasında Sovyet yönetiminin uyguladığı ulus-millet (milliyetler) politikası ile yaklaşık 7 bin Kırgız, Kazak Özbek ve Türkmen Türkiye’ye sığınmıştır.⁷⁰ İran Devriminden sonra 1979-1987 yılları arasında çok sayıda İranlı, Türkiye üzerinden Kuzey Amerika’ya ve Avrupa’ya geçiş sağlamıştır.⁷¹ Bu devrimle Türkiye’ye İran’dan ve Irak’tan gelenlerin sayısının 51 bin kişi olduğu ileri sürülmektedir.⁷² İltica kayıtlarına göre 1983-1991 yılları arasında Afrika, Asya, Ortadoğu ve İran’dan, 1991-1992 yılları arasında Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan’da ki etnik çatışmadan mağdur olup sığınma isteyen Ahıska Türkleri’ne geçici sığınma sağlanmıştır.⁷³

1989’da Bulgaristan’dan gelen 300 bin kişi, 1991 yılında I. Körfez Savaşından sonra Irak’tan kaçan 467 bin kişi, 1992-1998 yılları arasında Bosna-Hersek savaşından kaçan 25 bin mülteci, 1999 yılında Kosova’dan 17,746 kişi, 2001’de Makedonya’dan 10,500 kişi Türkiye’ye sığınmıştır.⁷⁴ Sovyetler Birliği’nin 1991’de dağılma sürecine

⁶⁶ Kemal Karpat, **Ottoman Population 1830-1914: Demographic and Social Characteristics**, Wisconsin, Wisconsin University Press, 1985, p. 7.

⁶⁷ Cevat Geray, **Türkiye’den Türkiye’ye Göçler ve Göçmelerin İskânı 1923-1961**, Türk İktisadi Gelişme Projesi, Ankara, SBF Maliye Enstitüsü, 1962, s. 6-7.

⁶⁸ Yıldırım Ayanoğlu, **Osmanlı’dan Cumhuriyete Balkanların Makûs Talihi Göç**, İstanbul, Kum Saati Yayınları, 2001, s. 23.

⁶⁹ Kemal Kirişçi, “Refugee Movements and Turkey”, **International Migration**, Vol: 29, No: 4, 1991, p. 547.

⁷⁰ Marcel Bazin, “Türk Alanında Farklılıklar ve Göç Hareketleri”, **Unutkan Tarih**, Der. Semih Vaner, İstanbul, Metis Yayınları, 1997, s. 287.

⁷¹ Ahmet İçduygu, **Transit Migration of Turkey: Trends, Patterns and Issues**, Research Reports 2005, European University Institute, Florence, 2005, s. 138.

⁷² Cengiz Bahçekapılı ve Buket Çetin, “The Impacts of Forced Migration on Regional Economies: The Case of Syrian Refugees in Turkey”, **International Business Research**, Vol: 8, No: 9; 2015, p. 2.

⁷³ Anita Böcker, “Refugee and Asylum-Seeking Migration from Turkey to Europe”, **Boğaziçi Journal**, Vol: 10, No: 1, 1996, p. 15.

⁷⁴ Didem Danış, “Türk Göç Politikasında Yeni Bir Devir: Bir Dış Politika Enstrümanı Olarak Suriyeli Mülteciler”, **Göçmenlerin Aynasında Türkiye**, Saha Helsinki Yurttaşlar Derneği Üç Aylık Süreli Yayını, Sayı: 2, Ocak 2016, s. 9.

girmesi ile Türki Cumhuriyetlere doğru göçler gerçekleşmiştir. BMMYK verilerine göre, 1997 ile 2002 yılları arasında Türkiye'ye gelenlerden AB ülkelerine başvuru yapanların sayısı 23.389 kişi ile ilk sırada yer almıştır. Türkiye'ye gelip buradan Avrupa ülkelerine iltica etmek isteyenlerin ilk tercihi Almanya, Fransa ve İngiltere olmuştur. 1997 – 2000 yılları arasında Avrupa'ya kaçak giriş yapmak isteyenlerden ilk sırada Türkiye'den gidenler, ikinci sıra Hindistan ve üçüncü sırada Pakistan'dan gidenler yer almıştır.⁷⁵

1980'li yıllarda Türkiye, uluslararası göç güzergâhlarında köprü görevi görmektedir. Türkiye konumu gereği Asya, Orta doğu ve Afrika'dan Avrupa'ya geçmek isteyenler için düzensiz ve transit göç için kavşak konumundadır.⁷⁶ İtalya, Britanya ve İspanya'ya yönelik yasadışı ve düzensiz göçmenlerin geçişinin kolaylaşmasında Türkiye hedef olarak seçilmiştir. Avrupa'ya en çok mülteci veren ülkeler listesinde Türkiye uzun yıllar boyunca ilk sıralarda yer almıştır. Bu durum AB'ne aday ülke statüsünde olan Türkiye için eleştirilen bir durum olmuştur.⁷⁷

1990'lı yıllarda yoğun şekilde Makedonya, Yugoslavya, Gürcistan, Kıbrıs, Yunanistan, Bulgaristan ve Romanya'dan göçler başlamaktadır. 1923'ten 90'lı yıllara kadar Türkiye'ye 1,2 milyon kişi göçmüştür. Sadece komşu ülkelerden değil Cumhuriyetin ilk yıllarından İkinci Dünya Savaşına kadar Filistinli, Alman ve Türkistanlı göçüde yoğun şekilde görülmektedir.⁷⁸

Türkiye doğu-batı arasındaki konumundan dolayı transit ülke pozisyonunda yer alırken, son zamanlarda sadece batı ve kuzey ülkelere geçiş ülkesi değil aynı zamanda varış ülkesi olma özelliği göstermeye başlamış ve bu konumundan dolayı hedef ülke

---

⁷⁵ Yüksel Koçak ve Elvan Terzi, "Türkiye'de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri", **Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 3, 2012, s. 174.

⁷⁶ Ahmet İçduygu, *Irregular Migration in Turkey*, **IOM Migration Research Series**, Cenevre, IOM Publication, 2003, p. 17.

⁷⁷ Sema Erder, *Yabancılaşmış Kurgulanan Ülkenin "Yabancıları"*, **Türkiye'de Yabancı İşçiler**, Der. F. Aylan Arı, İstanbul, Derin Yayınları, 2007, p. 23.

⁷⁸ Taşkın Deniz, "Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye", **Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Sayı: 18, 2014, s. 194.

haline gelmiştir. Ayrıca 2010 yılından itibaren “Türkiye net göç alan ülke” olarak tanımlanmaya başlanmıştır.⁷⁹

Türkiye’de, Cenevre Sözleşmesine sadık kalarak sözleşmedeki mülteci ve sığınmacı kriterine uygun olarak 4 bin kişi bulunmaktadır. Bu kişilerden mültecilik statüsünün verdiği 43 kişi bulunmaktadır. Bu kişilerden 27’si Yunanistanlı, 6’sı Sırbistan-Karadağlı, 6’sı Bulgaristanlı, 3’ü Azerbaycanlı ve 1’i de Arnavutluk vatandaşıdır. Bu zorunlu göç sürecinde kendi milletinden olanlara vatandaşlık diğer kişilere de sığınma hakkı ya da geçici koruma gibi statüler verilmiştir.⁸⁰

Son 20 yıldır çatışma, savaş ve zulme bağlı zorla yerinden edilmelerin çoğu Ortadoğu ve Afrika kökenlidir. Zorla yerinden edilmiş 13,1 milyon Suriyeli’den 6,6 milyonu kendi ülkesi içinde başka bölgelere hareket ederken, 6,5 milyon Suriyeli ise başta Türkiye olmak üzere Libya, Ürdün, İran ve Mısır gibi komşu ülkelere sığınmıştır. Türkiye’ye gelen 3,6 milyon Suriyeliye Geçici Koruma Statüsü verilmiştir.⁸¹

1.2.2. Türkiye’de Zorunlu Göç Mevzuatı

Milletler Cemiyeti, Birinci Dünya Savaşından sonra 20. yüzyılın başlarında gerçekleşen göçler sonucunda insan hareketleri ile ilgilenen ve bu alanda detaylı çalışmalar yapan ilk uluslararası kuruluştur.⁸² İkinci Dünya Savaşından sonra yoğun şekilde yaşanan yerinden edilme ve mülteci hareketleri sebebiyle Milletler Cemiyeti yetersiz kalmıştır. Milletler Cemiyeti yerine Birleşmiş Milletler altında Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği’ne bütün mültecilik faaliyetleri devredilmiştir.

Türkiye’de ise 1934 yılında kabul edilen 2510 sayılı İskân Kanunu’nda kime mülteci statüsü ve kime vatandaşlık verileceğine yönelik düzenlemeler yer almaktadır. Temel kriterin Türk soyunu bir araya toplamak olan İskân kanununda

⁷⁹ Ali Zafer Sağıroğlu, “Türkiye’den Merkezi Göç Yönetimi” Ed. Adem Esen ve Mehmet Duman, **Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler**, Ayran Basım, İstanbul, Kasım 2016, s. 43.

⁸⁰ M. Murat Erdoğan, **Türkiye’deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum**, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015, s. 45.

⁸¹ UNCHR, Suriye Acil Durumu, Çevrimiçi Kaynak: <https://www.unhcr.org/tr/suriye-acil-durumu>, Erişim Tarihi: 08 Temmuz 2020.

⁸² UNHCR, An Introduction to International Protection: Protecting Persons of Concern to UNCHR, Self Study Module 1, Genava, 2005, p. 5.

çok etnikli Osmanlı'dan homojen bir ulusa geçmek amacıyla Türkiye Cumhuriyeti topraklarında kendi milletini toplamayı amaçlayan bir düzenlemedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin yeni sınırlarında vatandaşlarını toplama projesi adı altında mübadil göçü aslında zorunlu göçün farklı bir tezahürü olarak cereyan etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti sınırları dışında kalan Türk ve/veya Müslüman vatandaşlarının rızası gözetilmeden gayri Müslüm vatandaşla değiş tokuş edilmiştir.⁸³

Uluslararası alanda, uluslararası göç düzenlemeleri için en geniş kapsamlı sözleşme, ülkemizin de taraf olduğu 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna ilişkin Cenevre Sözleşmesi'dir. Bu sözleşme özellikle sığınmacı ve mülteci sınıfında yer alan göçmenlerin hukuksal varlıkları hakkında önemli normlar içermektedir. Cenevre Sözleşmesi'ne göre; *“İrki, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her kişi”* mülteci olarak tanınmaktadır. Uluslararası hukuk bağlamında 1951 Cenevre Anlaşması mülteciler ve sığınmacılar için imzalanmış kapsamlı ve evrensel belgelerden birisidir.

Ülkemiz, uluslararası göç düzenlemeleri için en geniş kapsamlı sözleşme olan Cenevre Sözleşmesi'ne “coğrafi sınırlama” ilkesini esas alarak taraf olmuştur. Böylelikle ülkemize Avrupa'dan herhangi mücbir bir sebeple göç edenler mülteci olarak tanınmakta, bunların dışında kalan ülkelere gelenlere ise geçici ikamet imkânı sağlanmaktadır. Cenevre Sözleşmesi'nde geri gönderilmeme konusunda oldukça baskın ifadeler yer almaktadır. Dolayısıyla ülkemiz, bir Avrupa devleti vatandaşı olmayan göçmenlere üçüncü bir ülkeye gönderilinceye kadar ev sahipliği yapmaktadır. Bu husus, ülkemizde 2013 yılında çıkarılan “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” ile düzenlenmiştir. Söz konusu kanun mülteciler ve dolayısı ile yabancı ülkelere göç edenlere yönelik hukuki düzenlemelerle ilgili olarak

---

⁸³Kemal Kirişçi “Disaggregating Turkish Citizenship and Immigration Practices”, **Middle Eastern Studies**, Vol: 363, 2000, p. 122.

çıkarılmıştır. Kanununun 63. maddesinde mültecilerin üçüncü bir ülkeye yerleştirilene kadar Türkiye’de ikametlerine izin verilmesi, hukuksal statüde ise “şartlı mülteci” veya “ikincil koruma” statüsü verilmesi ifadesi yer almaktadır.⁸⁴

1951 Cenevre Sözleşmesi’ne göre mülteci statüsünün kazanılması için bazı koşullar gerekmektedir. Bunlardan ilki vatandaş oldukları ülkenin dışında olma ve oldukları ülkenin korunmasından yararlanmama, haklı bir nedenden ötürü zulme uğrama korkusunu yaşama, zulüm korkusunun dil, din, ırk, tabiiyet, siyasi görüş veya belirli bir gruba mensup olma gibi nedenlerden kaynaklanmasıdır.⁸⁵ Ancak bu sözleşmede zaman ve coğrafi bakımdan sınırlamalar bulunmaktadır. Sözleşmede 1 Ocak 1951’den önce Avrupa’da meydana gelen olaylar sebebi ile iltica talebinde bulunan şahısların mülteci statüsünden yararlanabileceği kabul edilmiştir. Çiçekli’ye göre bu durum daha fazla devletin sözleşmeye taraf olmasını sağlamaya yönelik atılmış bir adımdır.⁸⁶ Ancak bu sözleşme mülteci sayısındaki artışa rağmen, zaman ve coğrafi sınırlandırma sebebi ile yetersiz kalmıştır. Bu sebeple, uluslararası koruma ihtiyacı altında olan insanların zaman ve coğrafya bakımından herhangi bir sınırlamaya tabii olmadığı 1967 tarihli protokol kabul edilmiştir. Bu protokol ile 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesinden “1 Ocak 1951’den önce Avrupa’da meydana gelen olaylar” tanımı çıkarılmıştır. Böylece zaman ve coğrafi sınırlama ortadan kalkmıştır. Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesine ve 1967 tarihli protokole taraftır. Ancak ülkemiz bu iki düzenlemeye de “coğrafi sınırlama” ile taraf olmuştur. Yani Türkiye, sadece Avrupa’da meydana gelen olaylar kapsamında ülkemize gelen kişiler için mülteci statüsü tanımaya yükümlü olduğunu belirtmiştir. Bu durum Türkiye’nin Avrupa dışından ülkeye sığınan kişilere mülteci statüsü tanımayacağını göstermektedir. Coğrafi sınırlamanın kaldırılmamasındaki temel sebep; Türkiye’nin bulunduğu jeopolitik konumdan ötürü yoğun göç dalgalarına açık hale gelmesinin engellenmeye çalışılması olarak dile getirilmiştir.⁸⁷

---

⁸⁴ Özlem Kahya Nizam ve Songül Sallan Gül, “Türkiye’de Mültecilere Yönelik Yerleşim Politikaları ve Uydu Kentler: Güvenlik Kısılacında Yaşamlar”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**. (Göç Özel Sayısı), Cilt: 22, 2017, s. 1386.

⁸⁵Betül Dürgen, Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Durumu, Antalya, (Akdeniz Üniversitesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2015, s. 104.

⁸⁶ Bülent Çiçekli, **Yabancılar ve Mülteci Hukuku**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2014, s. 228.

⁸⁷Gökçe Bayındır Goularas ve Ulaş Sunata, “Türk Dış Politikasında Göç ve Mülteci Rejimi”, **Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 1, 2015, s. 19.

1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Cenevre Protokolü dışında Türkiye’de Irak krizinin etkisiyle özellikle 1991 yılından sonra söz konusu olan yoğun göç dalgalarına yönelik 1994 yılında “*İltica ve Sığınma Yönetmeliği*” çıkarılmıştır. Bu yönetmelikle mülteci hukukuna ilişkin kavramlar düzenlenmiş mülteci ve sığınmacı kavramları açıklanmıştır. Yönetmelik iç hukuk hususunda kitlesel sığınma kavramı ve geçici koruma kavramı ile ilgili hükümlere yer verilmiştir. “*Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik*”i çatısı altında sığınmacı ve mülteci kavramları netleştirilmiştir. 2006 yılında yapılan son düzenlemeye göre “Avrupa’da meydana gelen olaylar sonucunda” ibaresi mültecileri tanımlamak için “Avrupa dışından gelenler” ifadesi sığınmacı için kullanılmıştır. Türkiye bu yönetmelikte de mekân kıstasını devam ettirmiş ve “coğrafi çekince” kriterine sadık kalmıştır.⁸⁸

Türkiye bu yönetmeliğin yanı sıra taraf olduğu pek çok uluslararası sözleşme mevcuttur. “Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi, Çocuk Hakları Sözleşmesi, Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına Yönelik Uluslararası Sözleşme, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ve Birleşmiş Milletler Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmelerle” mülteciliğin yanı sıra temel insan haklarına yönelik atıflar bulunmaktadır.⁸⁹ Bunun yanı sıra değişen dünya düzeni, artan yerinden edilmeler ve insan haklarındaki ilerleme yeniden bir düzenlemeyi gerekli kılmıştır ve 6458 sayılı “*Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)*” hazırlanmıştır.⁹⁰

Türkiye sadece Avrupa’dan gelen kişileri “mülteci” (refugee) olarak kabul etmektedir. Avrupa dışından gelenler ise, “sığınmacı” (asylum seeker) olarak tanımlanmaktadır. Fakat bu kavramlar 2014 yılında yayınlanan “Geçici Koruma

⁸⁸ Mesut Aygün ve Cansu Kaya, “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukukunda Kalıcı Bir Çözüm Olarak Yerel Entegrasyon”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 7, Sayı: 1, 2016, s. 99.

⁸⁹ Hıdır Düzkaya, “Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacıların Entegrasyonu ve İstihdam Politikaları”, Ankara, Gazi Üniversitesi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2016, s. 23.

⁹⁰ Ahmet İçduygu ve Deniz Yüksek, “Rethinking Transit Migration in Turkey: Reality and Representation in the Creation of a Migratory Phenomenon” **Population, Space and Place**, 18, 2012, p. 453.

Yönetmeliği” ile değiştirilmiştir. YUKK ile “sığınmacı” kavramı kaldırılmış ve yerine “şartlı mülteci”, “ikincil koruma”, “geçici koruma” kavramları getirilmiştir. Türkiye Avrupa dışından gelenleri sadece üçüncü ülkelere gitme talepleri için kabul etmektedir.⁹¹

Uluslararası koruma türlerini İç İşlerine bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü bireysel ve kitlesel olarak iki gruba ayırmaktadır. Bireysel grupta mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma yer alırken geçici koruma ise kitlesel göçte söz konusu olan uluslararası koruma çeşididir.⁹²

1.2.3. Türkiye’de Uluslararası Koruma Statüsü

2011 yılında başlayan kitlesel göçlere kadar, Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin salt göç misyon ve politikaları doğrultusunda bu konularda işlem ve düzelleme yapacak bağımsız bir kurum veya kuruluşu olmamıştır. 2013 yılına kadar “İltica, Göç, Yasal ve Düzensiz Göçlerle” ilgili tüm işlemler Emniyet Genel Müdürlüğüne bağlı, Yabancılar Şube Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilmektedir. 11 Nisan 2013 tarihinde yürürlüğe giren 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile İçişleri Bakanlığına bağlı olarak Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Göç ve süreç yönetimi Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Geçici koruma statüsü, kitlesel göçlerde söz konusu olan bir statü çeşididir. Geçici koruma statüsü kararı İç İşleri Bakanlığı tarafından alınır. Bu statüye alınan kişiler için bireysel kararlar İç İşleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından alınır. Geçici koruma statüsünün Kaldırılması İç İşleri Bakanlığının teklifi ve Bakanlar Kurulunun onayı ile gerçekleşir. Bu karar ile ya belirli koşullarla topluca geri gönderiler ya da hepsinin Türkiye’de kalmalarına izin verilir.⁹³

---

⁹¹ Nuray Ekşi, **Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku**, 2. Bs, İstanbul, Beta Yayınevi, 2014, s. 163-167.

⁹² Selçuk Şatana, “Türkiye’de Yeni Göç Yönetimi ve Uluslararası Korumada Temel Prensipler”, T.C. İstanbul Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğü, 2018.

⁹³ Nuray Ekşi, “Suriyelilere Toplu Olarak Türk Vatandaşlığı Verilebilir Mi?”, **İstanbul Barosu Dergisi**, Cilt: 89, Sayı: 2, 2015, s. 196-197.

1.2.3.1.Mülteci

Milletler Cemiyeti Birinci Dünya Savaşından sonra 20. yüzyılın başlarında gerçekleşen göçler sonucunda insan hareketleri ile ilişkili olan ve bu alanda detaylı çalışmalar yapan uluslararası kuruluşlardan birisidir.⁹⁴

Göçmen; çoğu zaman iktisadi sebeplerle ve mülteci tanımının gerçekleşmesine sebep olan durumların dışında ülkesini kendi arzu ile terk ederek başka bir ülkeye, o ülkenin bilgisi ve izni dâhilinde yerleşen kişileri ifade etmektedir.⁹⁵

Mülteci; Ülkesinde dil, din, ırk, etnik köken, siyasi düşünce ya da sosyal konum nedeniyle kendisini tehdit ya da baskı altında hissederek ülkesini terk edip başka bir ülkeye sığınma talebinde bulunan ve talebi kabul edilmiş kişiyi ifade etmektedir.⁹⁶

Göç terim sözlüğüne göre ise mülteci; “İrkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi görüşleri yüzünden haklı bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve söz konusu korku yüzünden, ilgili ülkenin korumasından yararlanmak istemeyen kişi” olarak tanımlanmaktadır.⁹⁷

1951 Mülteci Sözleşmesi, Madde 1(2)’deki mülteci tanımına ilaveten, 1969 Afrika Birliği Örgütü (OAU) Sözleşmesi bir mülteciyi “kendi menşe ülkesi ya da vatandaşı olduğu ülkenin bir bölümünde ya da tümünde dış saldırı, işgal, yabancı egemenliği ya da kamu düzenini ciddi biçimde bozan olaylar nedeniyle ülkesini terk etmeye zorlanan kişiler” olarak tanımlamaktadır.

1984 Cartagena Bildirisinde benzer şekilde, mültecilerin “*yaygın şiddet, dış saldırı, iç çatışmalar, yaygın insan hakkı ihlalleri ya da kamu düzenini ciddi olarak bozan diğer durumlardan dolayı hayatları, güvenlikleri veya özgürlükleri tehdit altında olduğu için*” ülkesinden kaçan kişileri de kapsadığını belirtir.

---

⁹⁴ UNHCR, An Introduction to International Protection: Protecting Persons of Concern to UNCHR, Self Study Module 1, Geneva, 2005, p. 5.

⁹⁵ Olcay Ziya, Mülteci-Göçmen Belirsizliğinde İklim Mültecileri, Sayı: 99, **TBB Dergisi**, 2012, s. 232.

⁹⁶ Cengiz Başak, **Mülteciler, Sığınmacılar ve Yasa Dışı Göçmenler**, Ankara, Sonsöz Gazetecilik ve Matbaacılık, 2011, s. 6

⁹⁷ Göç Terim Sözlüğü, **Uluslararası Göç Hukuku**, No: 31, IOM Uluslararası Göç Örgütü, 2. Bs. 2004, s. 64. (1967 Protokolü ile Değişik Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi, 1A(2) Maddesi).

Uluslararası sözleşmeler ve Türkiye’deki hukuksal düzenlemelere göre mülteci statüsünün kazanılması için gerekli koşullar şunlardır:

1. *“Yabancıyı mülteci statüsü talebinde bulunmaya zorlayan vakaların Avrupa’da gerçekleşmiş olması,*

2. *Mülteci statüsü talebinde bulunan yabancının ırkından, dininden, tabiiyetinden, belli bir sosyal gruba mensubiyetinden veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrama korkusunun bulunması,*

3. *Zulüm korkusunun haklı sebeplere dayanması,*

4. *Mülteci statüsü talebinde bulunan yabancının ülkesi dışında bulunması,*

5. *Mülteci statüsü talebinde bulunan yabancının ülkesinin diplomatik koruması altında bulunmaması ya da bulunmamak istememesi”⁹⁸ Türkiye, 1951 Sözleşmesini “coğrafi çekince” koyarak imzalamıştır. Bu coğrafi çekince kıstasına göre Avrupa dışından gelenleri mülteci olarak kabul etmeyeceğini, Avrupa’dan başka yerlerden gelen kişileri ancak sığınmacı statüsü ile kabul edebileceğini taahhüt etmektedir.*

1.2.3.2. Sığınmacı

Mülteci kavramıyla genellikle eş anlamlı olarak düşünülen, birbirinin yerine sıklıkla kullanılan başka bir kavram ise sığınmacıdır. Sığınmacı, “uluslararası koruma amaçlayan ve mülteci statüsüne başvuran ancak başvuru sonucu henüz netleşmemiş kişiyi” ifade etmektedir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK), “haklı sebeplerle zulme uğrayacağından korkan, yasadışı yollarla veya sahte doküman kullanarak bir başka ülkeye giriş yapan kişilerin “yasadışı” olarak değil “mülteci” olarak nitelendirilmesi” gerektiğini vurgulamaktadır. Pasaport veya vizeye almak için başvuru da bulunmak bazı mülteciler ve onların aileleri için bazı riskleri içinde bulundurmaktadır.⁹⁹ Yasadışı teriminin, koruma amaçlamayan, yalnızca kısa

⁹⁸ Betül Dürgen, Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Durumu, Antalya, (Akdeniz Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2015, s. 104.

⁹⁹ Janet Phillips, Asylum Seekers and Refugees: What Are The Facts?, Parliament of Australia, Parliamentary Library, 2011, Çevrimiçi: http://parlinfo.aph.gov.au/parlInfo/download/library/prspub/HGNW6/upload_binary/HGNW6.pdf;fileType=application%2Fpdf, Erişim. 24 Aralık 2017.

veya uzun süreli bir ülkede kalış şansına sahip olabilmek adına o ülkeye “yasadışı” yollarla giriş yapan kişiler için kullanılması daha uygun olacaktır.

Sığınmacı; “ülkesinde dil, din, ırk, etnik köken, siyasal düşünce ya da sosyal konum nedeniyle kendisini tehdit ya da baskı altında hissederek ülkesini terk edip başka bir ülkeye sığınma talebinde bulunan ve bu talebi o ülkenin yetkilileri tarafından soruşturma safhasında olan kişidir”. Sığınmacıların asıl amacı, Türkiye’de hayatlarını devam ettirmek olmayıp, Türkiye’yi transit ülke olarak kullanarak başka bir üçüncü ülkeye geçmektir.¹⁰⁰

1.2.3.3. Şartlı Mülteci

Mülteci tanımından farklı olarak “Avrupa ülkeleri” dışından gelen kişilere “ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statüyü” ifade etmektedir. Şartlı mülteciye başka bir üçüncü ülkeye yerleştirilene kadar, Türkiye’de ikamet etmesine müsaade edilir.¹⁰¹

Türkiye, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesine “Coğrafi Kısıtlama”ya sadık kalarak kabul etmiştir. Bu kısıtlamaya göre şartlı mülteci; Avrupa ülkeleri dışındaki ülkelerde mülteci tanımındaki şartlara uygun şekilde meydana gelen olaylardan dolayı mültecilik hakkına sahip olduğunu iddia ederek, üçüncü ülkelerde mülteci olmak isteyenlere Türkiye’de kısa süreli verilen uluslararası koruma türüdür.¹⁰²

1.2.3.4. İkincil Koruma

Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde;

¹⁰⁰Özge Karadağ ve Kerim Hakan Altıntaş, “Mülteciler ve Sağlık”, **TAF Preventive Medicine Bulletin**, Cilt: 9, Sayı: 1, 2010, s. 55.

¹⁰¹ (YUKK, Md. 61).

¹⁰² Ersan Barkın, “1951 Mülteciliğin Önlenmesi Sözleşmesi”, Ankara Barosu Dergisi, Sayı: 1, 2014, s. 334.

- “Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek,
- İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak,
- Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayrım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak, olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statüyü ifade eder”.¹⁰³

1.2.3.5. Geçici Koruma

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 91. Maddesine göre; “Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve haklarında bireysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemi yapılamayan yabancılara sağlanan korumaya” geçici koruma denir.¹⁰⁴

Çatışma veya yaygın şiddet ortamlarından kitlesel olarak kaçıp gelen kişilere öncesinde bireysel statü belirleme işlemine tabi tutulmaksızın devlet tarafından geçici koruma sağlama konusunda geliştirilen düzenlemeyi ifade etmektedir.¹⁰⁵

Geçici Korumanın Unsurları; Ülkemize kitlesel akınla gelen Suriyelilere sağlanan koruma uluslararası literatüre göre “Geçici Koruma”dır. Türkiye, aşağıda yer alan geçici korumanın üç temel unsurun yerine getirmekte ve Suriyelilere geçici koruma sağlamaktadır:

- “Açık sınır politikası ile ülke topraklarına kabul,
- Geri göndermeme ilkesi,
- Gelen kişilerin temel ve acil ihtiyaçlarının karşılanması,”

Ülkemizde geçici korumayı 04/04/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 91’inci maddesi ve bu maddeye dayanılarak

¹⁰³ YUKK, Md. 63.

¹⁰⁴ Geçici Koruma, http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_409_546_552, Erişim Tarihi: 15 Eylül 2017.

¹⁰⁵ Göç Terim Sözlüğü, Uluslararası Göç Hukuku, No: 31, IOM Uluslararası Göç Örgütü, 2. Bs. 2004, s. 33.

çıkarılan 13/10/2014 tarihli ve 2014/6883 sayılı “Geçici Koruma Yönetmeliği” çerçevesinde sağlamaktadır.¹⁰⁶

4 Nisan 2013 yılında TBMM tarafından kabul edilmiş yeni göç kanunu resmi gazetede 11 Nisan 2013 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. “6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” (YUKK) göç; “*yabancıların, yasal yollarla Türkiye’ye girişini, Türkiye’de kalışını ve Türkiye’den çıkışını ifade eden düzenli göç ile yabancıların yasa dışı yollarla Türkiye’ye girişini, Türkiye’de kalışını, Türkiye’den çıkışını ve Türkiye’de izinsiz çalışmasını ifade eden düzensiz göçü ve uluslararası korumayı*” tanımlamaktadır.¹⁰⁷

Daha öncesinde kapsamlı bir yasa ve politika olmadığından, yabancıları Türkiye’ye giriş, Türkiye’den çıkış ve Türkiye’de kalış işlemleri 1950’de yayınlanmış olan “5682 sayılı Pasaport Kanunu” ile “5683 sayılı Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun” ile bağlı kalarak düzenleme yapılmaktaydı. Yeni kanun ile birlikte 5682 sayılı kanunun birçok maddesi ve 5683 sayılı kanun tamamen yürürlükten kaldırılmıştır. 1950’li yıllarda oluşturulmuş bir mevzuatın günümüzde tanık olduğumuz göç deneyimlerini karşılamasını beklemek güç olacaktır. Yeni kanunun gerekliliği ve varlığı son derece önem arz etmekteydi.¹⁰⁸

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, temel olarak beş kısımdan oluşmakta ve üç ana alanı düzenlemektedir.

Birinci kısım; bu kısım kanunun ilk bölümlerini, içermekle birlikte, kanunun “amaç, kapsam ve tanımlamalarını” vermektedir.

İkinci kısım; bu kısımda düzenli ve düzensiz göç tanımı yapılarak ilk defa detaylı göç tanımı yapılmıştır. “Geri gönderme yasağına” dair madde bulunmaktadır. Geri göndermeme ilkesi ile uluslararası hukukun değişmez odak noktasının insan olduğunu ortaya koymuştur.

1. Bölüm: Bu bölümde Türkiye giriş ve vize işlemlerinin nasıl yapılacağı,

¹⁰⁶Geçici Korumanın Unsurları, Çevrimiçi Kaynak: http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-korumanin-unsurlari_409_558_1095_icerik, Erişim Tarihi: 10 Aralık 2017.

¹⁰⁷ YUKK,2014, m. 3.

¹⁰⁸ Ali Zafer Sağıroğlu, “Türkiye’den Merkezi Göç Yönetimi” Ed. Adem Esen ve Mehmet Duman, **Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler**, Ayran Basım, İstanbul, Kasım 2016, s. 52.

2. Bölüm: Bu kısımda ikamet işlemleri ve neye göre ikametgâh izni verileceği düzenlenmiştir.¹⁰⁹
3. Bölüm: Vatansız kişilerle ilgili işlemler,
4. Bölüm: Sınır dışı edilme ile ilgili hususlar anlatılmaktadır.

Üçüncü kısım; Önemi ilk defa Türk mevzuatında uluslararası korumanın bir kanun ile düzenlenmiş olmasıdır.

Dördüncü kısım; uyum konusu dördüncü kısımda tanımlanır. Göç eden bireylerin ülkelerin göç ettikleri ülkenin siyasi, toplumsal ve ekonomik süreçlerin katılımı kadar toplumla olan tam bütünleşmesi de çok önemlidir. Bu kısımda uyum konusundan farklı olarak kişisel bilgilerin gizliliği yer almıştır. Buda çok dikkat çekici bir unsurdur. Bu madde ihlal edildiği takdirde para cezası uygulanmaktadır.

Beşinci kısım; bu kısımda deneyimlemiş olduğumuz büyük ölçekli zorunlu göçün ihtiyacından doğan İç İşleri Bakanlığına bağlı “Göç İdaresi Genel Müdürlüğü” dür. Beşinci kısımda göç idaresinin kuruluşu, yetkileri ve görevleri açıklanmıştır. Bu kurum 81 ilde 148 ilçede teşkilatlanmış olarak faaliyet göstermektedir. Sığınma talebinde bulunan kişilere öncelikli olarak kayıt etmek, geçici koruma kimliği vermek ve Türkiye'nin neresinde ikamet edeceğini tayin etmekle sorumludur.¹¹⁰

1.3.Dünyada Mülteciler

Savaş, en az iki aktör arasında mekân ve zaman fark etmeksizin görülen şiddet halidir. Bu aktörler kimi zaman yerel topluluklar, insanlar ya da küçük savaş grupları olabilirken bazende krallıklar, imparatorluklar veya şehir devletleri olabilmektedir. Modern çağda ulus-devletlerinde kurulmasına sebep olan savaşlar, bazen inanç ve değerleri korumak uğruna gerçekleşirken kimi zamanda ise şöhret ve zenginlik kazanmak için bir yöntem olarak görülmüştür. Savaşın tanımı, aktörleri, amaçları, taktik ve stratejileri olmak üzere birçok argümanında köklü değişimler yaşanmıştır. Bu durum beraberinde tartışmaları getirmiştir. Sovyetler Birliği'nin ortadan kalkması

---

¹⁰⁹ YUKK, 2013, m. 30.

¹¹⁰ Ali Zafer Sağıroğlu, “Türkiye’den Merkezi Göç Yönetimi” Ed. Adem Esen ve Mehmet Duman, **Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler**, Ayran Basım, İstanbul, Kasım 2016, s. 56-57.

Kafkasya, Balkanlar, Orta Asya ve Afrika gibi birçok bölgede savaşları tetiklemiş ve çoğunda iç savaş şeklinde görülen çatışmalara sebep olmuştur.¹¹¹

İnsanlık 20.YY'ın başından günümüze kadar yoğun göç dalgalarına tanık olmaktadır. Bu dalgalar içinde çok farklı göçmen gruplarının ortak hedefler uğruna, doğdukları ülkeleri terk ederek, başka bir yerde yaşamını devam ettirme isteği, küreselleşme ile beraber mevcut düzende iyice kendini gösteren ekonomik, sosyal ve siyasi dengesizlikler göçün yoğunluğunu artırmıştır.¹¹²

Tarihin her döneminde insanlar zorla göç ettirilmekte ve bilmedikleri tanımadıkları coğrafyalarda zor şartlarda yaşamaktadır. Savaş, zulüm, çatışma, baskıcı rejimler, doğal afetler, kıtlık gibi birçok nedene bağlı olarak yaşadıkları yerleri terk etmek durumunda bırakılmaktadırlar. Hayatlarının gerisini öteki olarak başka kültürlerde ve ekonomilerde icra etmeye çalışmaktadırlar. Dünyadaki mülteci ve yerinden edilmiş kişi sayısı her geçen gün artmaktadır.

Dünyadaki mülteci hareketlerine bakıldığında iki şekilde gerçekleşmektedir. Birincisi planlı mülteci hareketleri bir diğeri ise ani mülteci hareketleridir. Planlı mülteci hareketleri daha çok bulunduğu ülkedeki siyasi hareketliliği önceden sezip gitmek istediği ülkeye yönelik olarak tüm planlarını ve gerekli hazırlıkları yapmış olan kişilerdir. Gidecekleri yer ile ve yapacakları iş ile ilgili tüm bağlantıları ayarlamış zorunlu göçe sebep olacak durumu daha çok lehine kullanmayı başarabilenlerdir. Ani mülteci hareketlerinde ise esas ülkelerini terk etmek son çare olan ve bu kararı ani bir şekilde alan kişileri tanımlanmaktadır. Ani olarak göç etmek zorunda kalan bu kişiler genel olarak komşu bir ülkeye sığınmakta ve ülkelerinde hayat normale döndüğünde geri dönmeyi planlamaktadır.¹¹³

Uluslararası Göç Örgütünün 2000 yılı verilerine göre, 1965-2000 yılları arasında yaklaşık 150 milyon insan başka diyarlara göç etmiştir. 2000 yılında 173 milyon olan göç eden insan sayısı 2010 yılına gelindiğinde 220 milyon, 2017 yılında

---

¹¹¹ Sami Eker, "Savaş Olgusunun Dönüşümü: Yeni Savaşlar ve Suriye Krizi Örneği", **Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 1, 2015, s. 33.

¹¹² Şenay Gökbayrak, "Göçmen Grupların Sosyal Hakları", **Çalışma Ortamı Dergisi**, Sayı: 89, Kasım-Aralık 2006.

¹¹³ E.F. Kunz, "The Refugee in Flight: Kinetic Models and Forms of Displacement", **International Migration Review**, Vol: 7, No: 2, Yaz 1973, p. 131-132.

ise 258 milyon ve 2020 yılında 272 milyon uluslararası göçmen sayısı ile “göçler çağı” ünvanını kazanmıştır.¹¹⁴

Uluslararası Göç Örgütünün 2020 yılı güncel verilerine bakıldığında Dünya nüfusunun %3,5’i uluslararası göçmen statüsünde bu kişilerin %52’si erkek iken %48’i kadındır. Kadınlarda en az erkekler kadar dış göç etme eğilimde olmuş ya da bu duruma mecbur bırakılmışlardır. Göç edenlerin %74’ü 20-64 yaş aralığındadır. Birçoğu gittikleri ülkede hem üretici hem de tüketici pozisyonunda olan kitleyi oluşturmaktadır. Uluslararası göçün kaynak ülkelerine bakıldığında 17,5 milyon göçmenle birinci sırada Hindistan, ikinci sırada 11,8 milyonla Meksika ve 10,7 milyonla Çin yer almaktadır. Uluslararası göçmelerin 50,7 milyonuna Birleşmiş Milletler ülkeleri ev sahipliği yapmaktadır.¹¹⁵

IOM’un 2018 yılı verilerine göre 25,9 milyon mülteci bulunmaktadır. Bu mültecilerin %52’si 18 yaş altındadır. Şiddet ve çatışmaya bağlı olarak yerinden edilmiş kişi sayısı 41,3 milyon olup bu kişilerin kaynak ülkelerine göre bir sınıflandırma yapıldığında 6,1 milyonla Suriye birinci sırada yer alırken, 5,8 milyonla Kolombiya ikinci, 3,1 milyon kişi ile Kongo Cumhuriyeti üçüncü sırada yer almaktadır. Zorla yerinden edilmiş 17 milyon çocuk bulunmaktadır. Bu çocukların yaklaşık olarak 13 milyonu mülteci statüsünde yer almaktadır.¹¹⁶

UNHCR’in mülteci verisine bakıldığında 1974 yılında 2,4 milyon, 1984 yılında 10,5 milyon, 1994 yılında 25 milyon, 2003 yılında 20,6 milyon ve 2007 yılında dünyada yerinden edilmiş 67 milyon kişi bulunmakta ve bu sayının 16 milyonu mülteci statüsündedir. Bu kişilerden birçoğu kendi ülkesinden kaçmayı ve başka bir ülkeye sığınmayı başarırken büyük bir kısmı ise bu şansı elde edemeyip ya ülkesinde zulme maruz kalmakta ya da güvenli bölgeye ulaşırken göç yolunda ölüme mahkûm olmaktadır.¹¹⁷

---

¹¹⁴ Barbara Kobler and Pablo Lattes, **International Migration Report 2017**, New York: United Nations, Department of Economic and Social Affairs, 2017.

¹¹⁵ IOM, World Migration Report, 2020, p. 3.

¹¹⁶ IOM, World Migration Report, 2020, p. 10.

¹¹⁷ UNHCR, 2007 Global Trends: Refugees, Asylum Seekers, Returnees, Internally Displaced and Stateless Persons, June 2008, p. 2.

Tablo 1.1. Dünyadaki Mültecilerin Bölgelere Göre Dağılımı

Sıra	Ülke	Kişi sayısı
1.	Afrika	6,5 milyon
2.	Amerika	500.000
3.	Asya- Pasifik	4 milyon
4.	Avrupa	6,5 milyon
5.	Orta Doğu ve Kuzey Afrika	2,6 milyonu

Kaynak: UNHCR Data, <https://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html>, Erişim Tarihi: 20 Temmuz 2020.

2019 yılı sonunda Dünyada 79,5 milyon zorla yerinden edilmiş kişi bulunmaktadır. 79,5 milyon kişinin sadece 26 milyonu mülteci olarak tanımlanmıştır. Tablo 1.1.'de bu mültecilerin geldikleri bölgeye göre dağılımına bakıldığında yaklaşık 6,5 milyonu Afrika'dan, yarım milyonu Amerika'dan, 4 milyonu Asya- Pasifik bölgesinden, 6,5 milyonu Avrupa'dan, 2,6 milyonu Orta Doğu ve Kuzey Afrika'dan gelmektedir. Bu mültecilerin 20,4 milyonu Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin yetki sahası içerisinde yer alırken, 5,6 milyonu ise Birleşmiş Milletler Yakın Doğu'daki Filistin Mültecileri Yardım ve Çalışma Ajansı'nın yetki sahası içerisinde bulunmaktadır. 45,7 milyon kişi ülke içinde yerinden edilirken 4,2 milyon kişi sığınmacı olarak hayatına devam etmektedir. Sadece 2019 yılında 2 milyon kişi sığınmacı olarak başka ülkelerde sığınma talep etmiştir. Yerinden edilmiş kişi sayısı her geçen gün artmaktadır. 2020 yılına gelindiğinde Dünya nüfusunun %1'i yerinden edilmiş olup %70'i komşu ülkelere sığınmıştır.

Tablo 1.2. Dünyada Mülteciye En Çok Ev Sahipliği Yapan Ülkeler

Sıra	Ülke	Kişi sayısı
1.	Türkiye	3,6 milyon
2.	Kolombiya	1,8 milyon
3.	Pakistan	1,4 milyon
4.	Uganda	1,4 milyon
5.	Almanya	1,1 milyon

Kaynak: UNHCR Data, <https://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html>, Erişim Tarihi: 20 Temmuz 2020.

Tablo 1.2.'de komşu ülkelere sığınan mültecilerin sayılarına bakıldığında Dünyada en fazla mülteci ya da sığınmacı kabul eden ülke sıralamasında Türkiye 3,6 milyon kişi ile birinci sırada yer alırken Türkiye'yi 1,8 milyon kişi ile Kolombiya, 1,4 milyon kişi ile Pakistan, 1,4 milyon kişi ile Uganda ve 1,1 milyon kişi ile Almanya takip etmektedir. Sığınma talep edenlerin %68'i bu 5 ülkeden oluşmaktadır.

Tablo 1.3. Dünyada En Çok Mülteci Veren Ülkeler

Sıra	Ülke	Kişi sayısı
1.	Suriye	6,6 milyon
2.	Venezuela	3,7 Milyon
3.	Afganistan	2,7 milyon
4.	Güney Sudan	2,2 milyon
5.	Myanmar	1,1 milyon

Kaynak: UNHCR Data, <https://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html>, Erişim Tarihi: 20 Temmuz 2020.

Tablo 1.3.'de mültecilerin kaynak ülkelerine göre sıralamasına bakıldığında ilk sırada 6,6 milyon kişi ile Suriye, ikinci sırada 3,7 Milyon kişi ile Venezuela, üçüncü sırada 2,7 milyon kişi ile Afganistan, dördüncü sırada 2,2 milyon kişi ile Güney Sudan ve beşinci sırada 1,1 milyon kişi ile Myanmar yer almaktadır. ¹¹⁸

¹¹⁸ UNCHR, Figures at a Glance, Çevrimiçi Kaynak: <https://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html>, Erişim Tarihi: 07.07.2020.

Düzensiz göç, 1990'lı yıllarda beri, refah devletinin yeniden yapılanma süreci ve göç politikalarındaki ortak değişimlerden dolayı başlıca hedefi olan varış ülkelerini yakından ilgilendirmektedir. Ekonomik yetersizlikler, siyasi yoksunluk, sosyal çatışma ve toplumsal kargaşa ve savaşlarla tetiklenen göç hareketleri, yalnızca varış ülkelerini değil, aynı zamanda kaynak ülkelerle ortak sınırları olan transit ülkeleri de yakından ilgilendirmektedir. Türkiye'ye yönelik göçlerin dört temel başlıkta toplamak mümkündür. Bunlardan birincisi komşu ülkelerin içinde bulunduğu siyasi belirsizlik, çatışmalar ve iç savaş gibi sebeplerden dolayı güvenli buldukları ülkelere sığınma isteğidir. İkincisi, coğrafi konumu gereği transit bölge niteliğinde oluşudur. Üçüncüsü, özellikle Avrupa'ya gitme hayalinde olan kişiler için en iyi duraklardan birisi olması¹¹⁹ ve son olarak komşu ülkelere nazaran daha elverişli yaşam koşulları ve daha iyi hayat standardı sağlıyor olmasıdır.¹²⁰ Bu özelliklerden yola çıkarak Türkiye'nin son yıllarda ev sahipliği yaptığı göçmenler için artık transit değil hedef veya yerleşilen ülke olması düzensiz göçü yoğun olarak deneyimlemesine sebep olmuştur.¹²¹

Türkiye'ye yönelik gerçekleşen düzensiz göç akışlarını iki grup halinde toplanabilir. Bunlardan ilki, 1990'lı yıllarda Sovyetler Birliği'nin dağılması ile beraber eski sosyalist ülkelere gelen göçmenler ikincisi ise 2010 yılından sonra baş gösteren Arap Bahar'ının etkisi ile Ortadoğu kaynaklı göçlerdir. Özellikle 2010 yılı sonrasında daha iyi hayat standardı arayışındaki göçmenler için Türkiye transit ülke olmaktan çıkmış yerleşilen ülke konumuna geçmiştir. Türkiye'ye yönelik düzensiz göçler ve Türkiye'nin esnek vize uygulaması AB üyelik sürecinde tartışılmalı konulardan biri olmuştur.¹²²

2011 yılına Suriye'de meydana gelen iç karışıklık ve hukuk ihlalleri çatışmaların şiddetini artırması ile birlikte Suriye halkının güvenli bölge arayışına girmesine sebep olmuştur. Suriyelilerin büyük çoğunluğu ülke içinde yer değiştirmiş bir kısımda sınır ülkelere sığınmıştır. Türkiye'ye yönelik Suriyeli göçünü açıklamakta

---

¹¹⁹ Sema Erder, "Düzensiz Göç, Göçmen Korkusu", **İstanbul Bir Kervansaray (m?)**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015, s. 89.

¹²⁰ Orhan Deniz, "1990 Sonrasında Türkiye'ye Yönelen Sığınma Hareketleri ve Etkileri", **Türkiye Coğrafya Dergisi**, 2014, s. 96.

¹²¹ Ahmet İçduygu ve Damla B. Aksel, **Türkiye'de Düzensiz Göç**, IOM Yayınları, 2012, s. 7.

¹²² Sema Erder, "Sıradan İnsanların Küreselleşmeye Cevabı: "Düzensiz" Göç", **İstanbul Bir Kervansaray (m?)**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015, s. 78.

göç kuramları açısından incelediğimizde itme-çekme teorisi en yakın teorilerden birisidir. İtme çekme teorisinin; itici faktörlerini “güvenlik ve siyasi nedenler” oluştururken, “güvenli bir bölgeye ulaşma hedefi”, Türkiye’yi transit ülke olarak kullanarak “Batılı ülkelere geçme hayali ve iş imkânları” çekici faktörlerini oluşturmaktadır. Suriyelilerin Türkiye’ye göç etmesinde ulaşım kolaylığı, sınır illerinde tanıdık ya da akrabalarının oluşu ve Türkiye’nin Suriyelilere yönelik ılımlı siyaseti önemli çekici faktörler arasında sayılabilir. Suriyeli göçmenlerin Türkiye’ye yoğunlaşmasında açık kapı politikası temel belirleyicilerden birisi olmuştur.¹²³

Sınırın iki tarafı arasındaki geçmişteki bağlar, yerli halk ile göçmenler arasındaki dil ve kültür benzerliği sosyal ağlar açısından önem arz etmektedir.¹²⁴ Suriyelilerin Türkiye’ye ya da bir Batılı ülkelerden birine göç etmesinde sosyal sermaye de rol oynamaktadır. Suriyelilerin Türkiye’ye sınır olması buna bağlı olarak ulaşım kolaylığı, Türkiye’nin Avrupa’ya yakınlığı Türkiye’yi ilk seçenek olarak görmelerinin başlıca sebepleri arasında gösterilmektedir.¹²⁵

Türkiye’deki Suriyelilerin kaldıkları sürenin uzaması ile beraber geçici koruma statüsü silahlı çatışmalar, iç savaş, ulus devlet sınırlarının yeniden belirlenmesi ve insan hakları ihlalleri gibi sebeplerden ötürü vuku bulan kitlesel göçler, göç alan devletlere yükler getirmiştir. Bu kitlesel göçler için Türkiye “coğrafi çekinceden” dolayı, sadece Avrupa ülkelerinden Türkiye’ye gelenlere mülteci statüsü verilmektedir. Avrupa ülkeleri dışında gelen kişilere sığınmacı ya da geçici koruma statüsü verilmektedir. Türkiye’de Suriyelilerin hukuki statüsü ile ilgili düzenleme Suriyelilere verilen “geçici koruma statüsünün”, 30 Mart 2012 tarihinde İçişleri Bakanlığı tarafından uygulamaya konulan 62 sayılı “Türkiye’ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin

---

¹²³ Celal İnce, **Uluslararası Göç Bağlamında Türkiye’deki Suriyeli Göçmenlerin Mekânsal Yoğunlaşması**, İksad Publishing House, 2018.

¹²⁴ Mamut Kaya, **Türkiye’deki Suriyeliler İç İç Geçişler ve Karşılaşmalar**, İstanbul, Hiperlink Yayınları, 2017, s. 13.

¹²⁵ Muhammed Şeyh Muhammed Neccar, “Suriye’den Türkiye’ye Göç: Nedenler, Sonuçlar ve Umutlar”, Ter. Tuba Erkut, **İlahiyat Akademi Dergisi**, s. 190.

Yönerge” ile tekrardan düzenlenmiştir.¹²⁶ Zorunlu durum ortadan kalktığıında ülkelerine geri dönecekleri düşünülen “misafir” ifadesi ile beraber “mülteci”, “sığınmacı” ve “geçici koruma altındaki bireyler” gibi tanımlamalarla karşılaşılmaktadır. Sıklıkla birbirlerinin yerine kullanılan bu kavramlar, aslında hukuki olarak farklı anlamlar taşımaktadır.¹²⁷

2008–2014 yılları arasında Türkiye hakkında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne “50’den fazla tedbir kararı ve 30’a yakın ihlal kararı” vermesi ile birlikte Türkiye mültecilere yönelik gerekli kanun ve mevzuatı gözden geçirmek zorunda kalmıştır. Böylelikle artık misafir kavramı yerine Suriyelilerin mevcut pozisyonunu daha iyi tanımlayacak kavram net şekilde ortaya konulmuştur. 2013 yılında Türkiye, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nu (YUKK) resmî gazete yayımlayarak bu konuya açıklık getirmek istemiştir.¹²⁸ Bu kanunda statü karmaşasını ortadan kaldırmak için “mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma ve geçici koruma statüleri” net bir şekilde yer verilmiştir. 1961 Cenevre Konvansiyonu ve 1967 New York Protokolü’nde yer alan tanımlamada “mülteci” statüsüne konulan coğrafi çekince devam ettirilerek Suriyelilere mülteci statüsü verilmemiştir. Türkiye’ye sığınan Suriyeliler, YUKK’un 91. maddesi gereğince “geçici koruma” statüsüne dâhil olmaktadır. Türkiye’ye yaklaşık Suriye’den gelen yaklaşık 3.5 milyon sığınmacı geçici koruma kapsamına alınmıştır. Suriyeli göçmenlere temel sağlık, konut, eğitim, sosyal yardım ve kritik kamu hizmetleri erişimini kolaylaştırmıştır.¹²⁹

---

¹²⁶ Betül Yılmaz ve Çiğdem Uludağ Güler, “Y Kuşağı Çalışanlarının Suriyelilerin İstihdamına Bakışı: Akademik Personel Üzerine Bir Çalışma”, **Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 2, 2019, s. 234.

¹²⁷ Savaş Çağlayan, “Suriye Savaşı ve Suriyeli Göçmenler: Teorik ve Kavramsal Anlama Çabası”, **Sosyoloji Divanı**, Sayı: 6, 2015, s. 193-208.

¹²⁸ Abdurrahman Yılmaz, “Mülteciler ve Hukuk”, Ed. Ahmet Emin Dağ, **İnsan Hakları Perspektifinde Mültecilik**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2017, s. 77 – 78.

¹²⁹ Ximena V Del Carpio, Sirma Demir Seker and Ahmet Levent Yener, “Integrating Refugees Into The Turkish Labour Market”, **Forced Migration Review**, June 2018, p. 7.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK EMEK PİYASASINDA SURİYELİLERİN MEVCUT DURUMU

2010'da Tunus'ta başlayan ve takip eden süreçte Mısır, Yemen, Cezayir, Ürdün gibi pek çok Arap ülkesinde etkili olan Arap Baharı, 2011 yılında Suriye'de etkili olmaya başlamıştır. Ülkede bu tarihten itibaren savaş ve şiddet ortamı hâkim olmuş, mevcut karışıklığa bağlı olarak Suriye'den komşu ülkelere düzensiz kitlesel göç akınları başlamıştır. 10 milyona yakın insan can güvenliğinin tehlikeye girdiği gerekçesi ile komşu ülkelere sığınma talebinde bulunmak zorunda kalmıştır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Suriyelilerin yaşadıkları insani dramı “*yakın tarihte görülen en büyük göç dalgası*” olarak tanımlamışlardır.¹³⁰

Tablo 2.1. Ünelere Göre Suriyeli Sayıları

Sıra	Ülke	Sayı	Oran
1.	Türkiye	3.576.659	% 64.3
2.	Lübnan	914.648	% 16.4
3.	Ürdün	654.692	% 11.8
4.	Irak	245.810	% 4.4
5.	Mısır	132.871	% 2.4
6.	Kuzey Afrika	35.713	% 0.6

Kaynak: UNCHR, https://data2.unhcr.org/en/situations/syria#_ga=2.58203491.877430543.1580335919-2063951347.1571082415, Erişim Tarihi: 10 Ocak 2020.

Tablo 2.1.'de Suriyelilere ev sahipliği yapan ülkeler arasında 3.576.659 kişi ile Türkiye birinci sırada yer almaktadır. İkinci sırada Lübnan, üçüncü sırada Ürdün yer alırken 245.810 kişi ile dördüncü sırada Irak, 132.871 kişi ile beşinci sırada Mısır ve son sırada Kuzey Afrika ülkeleri yer almaktadır.

¹³⁰ Murat Erdoğan, “Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler ile Birlikte Yaşamın Çerçevesi”, Ed. Adem Esen ve Mehmet Duman, **Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler**, Ayran Basım, İstanbul, Kasım 2016, s. 69.

Bu süreç Suriye'nin sınır komşusu olan Türkiye'yi kısa süre içinde “dünyanın en fazla mülteci barındıran ülkesi” haline getirmiştir. Nisan 2011'den başlayarak Türkiye'nin sergilediği insani ve mali çaba kişi başına düşen gelire göre hesaplandığında Türkiye, Dünya sıralamasında 1. Sırada yer almaktadır. Mali destek çağrularına gelen desteğin son derece yetersiz kalması ve sınır kapılarından geçenlerin sayılarının her geçen gün artması taleplere yetersiz kalınmasına sebep olmuştur. Açık kapı politikasından faydalanarak sınır kapılardan geçenler sadece Suriyelilerle sınırlı kalmamıştır.¹³¹

Tablo 2.2. 2019 Yılında Yakalanan Düzensiz Göçmenler

Sıra	Ülke	Sayı
1.	Afganistan	201.437
2.	Pakistan	71.645
3.	Suriye	55.236
4.	Filistin	12.210
5.	Irak	12.097
6.	İran	8.753
7.	Gürcistan	2.171
8.	Diğer	90.613

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, 31 Aralık 2020.

Açık kapı politikasından sadece Suriyeliler değil Afganistanlılar, Pakistanlılar, Gürcistanlılar ve başka uyruğa mensup kişilerde faydalanıp Türkiye'de hayatlarını devam ettirmektedirler. 2019 yılında yakalanan düzensiz göçmenler arasında kendi ülkelerdeki siyasi karışıklık, savaş ve ekonomik sorunlardan dolayı gelenler ile beraber batı ülkelere gitme hayalinde olan kayıt yaptırmamış olan Suriyeliler bulunmaktadır. Tablo 2.2.'de düzensiz göçmenler içinde birinci sırada 201.437 kişi ile Afganistanlılar,

¹³¹ Metin Korkmaz, “Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Türkiye İşgücü Piyasasına Etkileri ve Değerlendirmeler”, **Sosyal Güvence Dergisi**, Yıl: 7, Sayı: 13, 2017, s. 58.

ikinci sırada 71.645 kişi ile Pakistanlılar ve üçüncü sırada 55.236 kişi ile Suriyeliler yer almaktadır.

Suriyeli çocukların eğitime devam durumu, hangi dilde eğitim alacakları, sağlık hizmetlerinin sunulmasından, trafikte Suriye plakalı araçlara kadar hemen her konuda düzenlemeye ihtiyaç duyulmaktadır.¹³² Kısa sürede binlerle telaffuz edilen sığınmacı sayısına bağlı olarak Türkiye'nin imkânlarının kısıtlanması batılı ülkelerinde devreye girmesi gerektiğinin sinyallerini vermiştir. Bu ihtiyaca bağlı olarak yapılan müzakereler sonucunda Suriyeliler başka ülkelerdeki mülteci kamplarına yerleştirilmişlerdir.

Tablo 2.3. Birebir Formülü Kapsamında Ülkemizden Çıkış Yapan Suriyelilere İlişkin İstatistikî Bilgiler

Sıra	Ülke	Toplam
1.	Almanya	10.012
2.	Fransa	4.779
3.	Hollanda	4.464
4.	Finlandiya	2.196
5.	İsveç	2.167
6.	Belçika	1.344
7.	İspanya	754
8.	İtalya	396
9.	Portekiz	332
10.	Hırvatistan	250
11.	Avusturya	213
12.	Lüksemburg	206
13.	Litvanya	102

¹³² Murat Erdoğan, "Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi- Değerlendirme ve Politika Önerileri" **Suriyeliler Barometresi**, 2017, s. 7.

14.	Bulgaristan	85
15.	Romanya	68
16.	Estonya	59
17.	Letonya	46
18.	Slovenya	34
19.	Danimarka	31
20.	İsviçre	24
21.	Malta	17
Genel Toplam		27.579

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, 31 Aralık 2020.

Tablo 2.3.'te Suriye'den ayrılıp Türkiye'ye yerleşen Suriyeliler buradan Almanya, Hollanda, Fransa başta olmak üzere birçok Avrupa ülkesine yerleşmişlerdir. Avrupa'ya giden Suriyelilerin durumları Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılardan çok da farklı değildir. Çoğu genç ve daha sıklıkla erkeklerden oluşmaktadır. Her ne kadar sığınmacılar transit olarak veya resmi olarak alınabilse de dil becerileri ve iş deneyimleri çoğunlukla düşüktür. Düşük vasıflı bireylerin kendi aralarındaki payı, Avrupa ortalamasından daha büyüktür. Suriyeliler cinsiyet, yaş veya sağlık sorunları nedeniyle özel güvenlik açıkları olduğu için çalışmaya başlamak ve işgücü piyasalarına dâhil olma eğilimi göstermektedirler.¹³³

¹³³ The Adecco Group, "The Labour Market İntegration Of Refugees - Focus On Europe" White Paper In Collaboration With The Reallabor Asyl, Heidelberg University Of Education, June 2017, p. 7.

Tablo 2.4. 2014-2020 Yılları Arasında Suriyelilerin Üçüncü Ülkelere Yeniden Yerleştirilmesi

Sıra	Ülke	Çıkış Yapanlar
1	Kanada (BMMYK)	5.214
2	Amerika Birleşik Devletleri	3.944
3	Kanada (DOĞRUDAN)	2.645
4	İngiltere	2.450
5	Norveç	1.926
6	İsveç	168
7	Avustralya	115
8	Avusturya	58
9	Belçika	46
10	Lüksemburg	46
11	Romanya	43
12	Lihtenştayn	18
13	Yeni Zelanda	15
14	İzlanda	13
15	Hollanda	3
16	Fransa	1
TOPLAM		16.705

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, 31 Aralık 2020.

Kısa süre içinde geri döneceklerine dair görüşler, açık kapı politikasının temel dayanağı olmuştur. 7 yıldır devam eden ve azalacağına yönelik sinyalleri giderek zayıflayan çatışmalar süreci “kalıcılığa” ve “sürekliliğe” doğru evrilmiştir. Bunlara paralel olarak Suriyeliler içerisinde başvuruda bulununlar ve kabul alanlar üçüncü

ülkelere yeniden yerleştirilmişlerdir. Tablo 2.4.’te yerleştirilen ülkeler içerisinde ilk sırayı göçmenler ülkesi Kanada, Amerika, İngiltere ve Norveç en çok Suriyeli mülteci kabul eden ülkeler olmuştur. Son sıralarda ise İzlanda, Hollanda ve Fransa yer almıştır.

2.1. Türkiye’deki Suriyelilerin Mevcut Durumu

Nisan 2011’den bu zamana kadar 3.640.466 Suriyeli geçici koruma kapsamına almıştır. Yani Türkiye, kendi nüfusunun %4’üne ulaşan sayıda mülteci barındırmaktadır. Bu durum 2014’den bu yana Türkiye’nin dünyada en fazla mülteci barındıran ülke haline gelmesine neden olmuştur.¹³⁴

Tablo 2.5. Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler

Yıllar	Suriyeli Sayısı
2012	14.237
2013	224.655
2014	1.519.286
2015	2.503.549
2016	2.834.441
2017	3.426.786
2018	3.623.192
2019	3.576.4370
2020	3.641.370

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, 31 Aralık 2020.

Nisan 2011’ de ilk 252 kişilik grup Suriye’den Türkiye’ye giriş yapmıştır.¹³⁵ Haziran 2011’de 7.000 kişi sınırdan giriş yapmıştır. Gelen 7.000 kişi için sınır şehirlerinde 6 tane kamp kurulmuştur. Kasım 2011’de 8.000 kişi, Şubat 2012’de

¹³⁴ Murat Erdoğan, “Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler İle Birlikte Yaşamın Çerçevesi” Ed. Adem Esen ve Mehmet Duman, **Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler**, Ayran Basım, İstanbul, Kasım 2016, s. 70.

¹³⁵ İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Çevrimiçi Kaynak: http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik, Erişim Tarihi: 31 Aralık 2020.

9.500 kişi, Mart 2012’de 10.500 kişi ve Nisan 2012’de tam iki kat insan gelerek sayıları 24.000 olmuştur. 2012 yılı bittiğinde toplam 80.000 Suriyeli sınırdan geçerek Türkiye’ye giriş yapmıştır. 2013 yılı mayıs ayında sayıları çok hızlı artarak 156.000’lere varmış olup kamp sayısı 6’dan 15’e çıkarılmıştır.¹³⁶ Çatışmaların şiddetini artırması ile birlikte sınır kapılarından giren sığınmacı sayısı artarak devam etmiştir. 2012 ve 2013 yıllarında binlerle ifade edilen rakamlar; çatışmaların şiddetini artması ve gerilimin azalmayacağı yönündeki sinyallerden dolayı 2014 sonrasında açık kapı politikasından faydalanan Suriyeli sayısı milyonları bulmuştur. 2015 yılında yaklaşık 2,5 milyon olan Suriyeli sayısı 2017 yılında 3,5 milyona yaklaşmış olup 2020 yılı Aralık ayı itibari Türkiye’de geçici koruma kapsamında olan Suriyeli sayısı 3.641.370 kişidir.

Tablo 2.6. Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı

YAŞ ARALIĞI	ERKEK	KADIN	TOPLAM
0-4	262.045	257.733	519.778
5-9	275.572	257.05	532.577
10-14	214.311	187.536	401.847
15-18	152.652	124.204	276.856
19-24	293.162	218.496	511.658
25-29	207.058	146.798	353.856
30-34	160.487	117.307	277.794
35-39	119.596	97.155	216.751
40-44	85.022	75.879	160.881
45-49	59.601	56.977	116.578
50-54	47.846	45.677	93.523

¹³⁶ Şenay Özden, **Syrian Refugees in Turkey**, MPC Research Report, European University Institute, Mayıs 2013, p. 1-2.

55-59	32.915	33.447	66.362
60-64	22.654	23.679	46.333
65-69	14.678	15.347	30.025
70-74	8.203	8.812	17.015
75-79	4.561	5.617	10.178
80-84	2.075	2.851	4.926
85-89	1.301	1.670	2.971
90+	599	862	1.461
TOPLAM	1.964.318	1.677.052	3.641.370

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, 31 Aralık 2020.

Tablo 2.6.'ya göre Türkiye'de bulunan kayıtlı Suriyelilerin yaş ve cinsiyete göre dağılımına bakıldığında kadınların sayısı kadar erkeklerin sayıları fazladır. Tablo 2.6.'ya göre Suriyelilerden 1.964.318 erkek ve 1.677.052 kadındır. Yaş aralığına göre dağılımına bakıldığında her yaş aralığında binlerle ifade edilen kişiler mevcuttur. Birinci sırada 5-9 yaş aralığında 532.577 kişi, ikinci sırada 0-4 yaş aralığında 519.778 kişi, üçüncü sırada 19-24 yaş aralığında 511.658 kişi yer almaktadır. Türkiye'de bulunan Suriyelilerin büyük çoğunluğu burada hayata gelmiş ya da çocukluk veya gençlik zamanını burada geçiren kitleyi temsil etmektedir. 0-4 yaş aralığındaki Suriyeli çocukların birçoğu Türkiye'de dünyaya gelmiştir. En az olan yaş aralığı ise 1.461 kişi ile 90 yaş üstü Suriyelilerdir.

2.1.1. Türkiye'deki Kamplarda Yaşayan Suriyelilerin Sayısı

Suriyeliler için Türkiye'de kurulan kampların bütün idaresi AFAD tarafından sağlanmaktadır. Kamplarda kayıt merkezleri bulunmaktadır. Suriyelilerin kayıt işlemleri İç İşleri Bakanlığı tarafından yapılmaktadır.¹³⁷ Geçici koruma ile Suriyelilere Türkiye'de "koşulsuz kabul, zorla geri gönderilmeme ve acil ihtiyaçlara yanıt vermek" gibi düzenlemeleri içerecek formatta korumai yardım, destek ve sosyal hizmet

¹³⁷ BMMYK, 2015.

sağlanmaktadır. Bunun dışında kamplarda yaşayanlara güvenli bir alan sağlamanın yanı sıra gıda, barınma, sağlık, temiz su kaynaklarına erişim ve eğitim gibi temel hizmetler sağlanmaktadır. Kamp dışında yaşayanlar için ise kayıt yaptırmaları halinde ücretsiz ilaç desteği ve sadece sağlık hakkı erişim sağlanmaktadır. Kayıt yaptırmayanlara ise herhangi bir yardım ya da hizmet sağlanmamaktadır.¹³⁸

Tablo 2.7. Geçici Barınma Merkezleri İçinde ve Dışında Kalan Suriyeliler

Geçici Barınma Merkezinde Kalanlar:	58.935
Geçici Barınma Merkezi Dışında Kalanlar:	3.579.258
Toplam:	3.641.370

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, 31 Aralık 2020.

Sınır ülkelerden biri olan ülkemizde “açık kapı” politikası gereğince 3,5 milyonu aşkın Suriyeliyi geçici koruma statüsü altında kamp merkezleri ve dışında yaşama imkânı bulmuştur. Çatışmaların kısa bir zamanda biteceği öngörülerini ile “geçicilik” üzerine oluşturulan bütün işleyiş ve politikalar; beklenenin üzerinde süre ve sığınmacı sayısı ile bağlantılı olarak kamp merkezlerinin kapasitesi üstünde gelen Suriyeliler kamp merkezleri dışında başta sınır şehirleri olmak üzere birçok ilde yaşamını devam ettirmeye başlamıştır. 2019 yılı aralık ayı itibari ile geçici barınma merkezinde kalan Suriyeli sayısı 58.935 kişi iken, geçici barınma merkezi dışında kalanlar 3.579.258 kişidir.

Türkiye’nin 10 farklı ilinde kurulan 1 geçici kabul merkezi, 16 çadır kent ve 6 konteyner kentte toplam 221.447 kişi barınmaktadır. Kamplarda yaşayanlar dışında Suriyelilerin büyük çoğunluğu sınır şehirler başta olmak üzere Türkiye’nin birçok şehrinde yerli halk ile iç içe yaşamaktadır. Türkiye, mevcut durumu ile beklenen üzerinde Suriyeliye ev sahipliği yapmakta ve geniş kapsamlı statü meselesi ile karşı karşıyadır.

¹³⁸ **ORSAM**, Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri, Rapor No: 195. Ocak 2015, s. 13.

Tablo 2.8. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Geçici Barınma Merkezine Göre Dağılımı

İller	Geçici Barınma Merkezi Adı	Geçici Barınma Merkezi Mevcudu	Toplam mevcut
Şanlıurfa (4)	Ceylanpınar	17.796	46.448
	Akçakale	2.414	
	Harran	9.780	
	Suruç	16.458	
Adana (1)	Sarıçam	26.489	26.489
Kilis (2)	Öncüpınar	9.905	24.073
	Elbeyli	14.168	
Kahramanmaraş (1)	Merkez	17.116	17.116
Hatay (3)	Altınözü	8.152	17.017
	Yayladağı	4.345	
	Apaydın	4.520	
Osmaniye (1)	Cevdetiye	14.145	14.145
Malatya (1)	Beydağı	8.952	8.952
Gaziantep (4)	İslâhiye	0	3.718
	Karkamış	0	
	Nizip 1	0	
	Nizip 2	3.718	
Mardin	Midyat	0	0
Adıyaman	Merkez	0	0
Toplam		157.958	

Geçici Barınma Merkezi Dışında Bulunan Suriyeli Sayısı	3.431.369
--	-----------

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, 31. Ocak 2019.

Tablo 2.8.'de 25 Ekim 2018 verisine göre baz alınan tarihte toplam 10 ilde 19 barınma merkezi bulunmaktadır. Bu barınma merkezleri içerisinde en yoğun olan kamplar Şanlıurfa ve Gaziantep başta olmak üzere Adana ve Kilis gibi sınır şehirleri göze çarpmaktadır. 2019 yılı Ocak ayı itibari geçici barınma merkezlerinin mevcut durumuna bakıldığında il sayısı 10'dan 8'e düşmüştür. Mardin ve Adıyaman'daki geçici barınma merkezi kapatılmış, Şanlıurfa'da geçici barınma merkezi sayısı 3'e düşmüş olup Gaziantep'teki barınma merkezi sayısı da 4'ten 1'e düşmüştür. Son durumda toplamda 8 ilde 13 barınma merkezi mevcuttur.

Tablo 2.9. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Geçici Barınma Merkezine Göre Dağılımı

İller	Geçici Barınma Merkezi Adı	Geçici Barınma Merkezi Mevcudu	Toplam Mevcut
Adana (1)	Sarıçam	20.965	20.965
Kilis (1)	Elbeyli	8.474	8.474
Kahramanmaraş (1)	Merkez	10.501	10.850
Hatay (3)	Altınözü	2.629	9.398
	Yayladağı	3.544	
	Apaydın	3.225	
Osmaniye (1)	Cevdetiye	9.444	9.444
Toplam		58.782	
Geçici Barınma Merkezi Dışında Bulunan Suriyeli Sayısı		3.582.588	

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, 31 Aralık 2020.

Tablo 2.9’da 2019 yılsonu verisi verilmiştir bu verilere göre 2019 yılı Aralık ayı itibariyle birçok kamp merkezi kapatılmış ve kamp merkezi sayısı 19’dan 7’e düşürülmüştür. 10 ilde olan geçici barınma merkezi sayısı 5’e düşmüştür. Son durumda Hatay’da “Altınözü, Yayladağı ve Apaydın” olmak üzere üç tane, Adana, Kilis, Kahramanmaraş ve Osmaniye’de birer tane geçici barınma merkezi kalmıştır. Kamplarda yaşayan Suriyeli sayısı 58.782 kişidir.

Kamplarda yaşayan Suriyeli sayısı her geçen gün azalmıştır. “*Suriye’den İstanbul’a Gelen Sığınmacıları İzleme Platformunun*” 2013 yılında yaptığı çalışma ve ORSAM’ın 2014 yılında yaptığı “Suriye’ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu Bulgular, Sonuçlar ve Öneriler” başlıklı rapora göre kamplarda sayıların azalışını,

- Kamplardaki fiziksel yetersizlikler,
- Kamplarda hareket alanının kısıtlı olması,
- Sosyal ağları (akrabalık vb.) olan kişilerin kamp dışında yaşamayı tercih etmesi,
- Kamptaki yaşama uyum sağlayamayanların kamp dışında yaşamak istemeleri,
- Maddi durumu iyi olanların kamp dışında daha iyi bir yaşam sürme isteği,
- Kayıtlı sisteme dâhil olmak istemeyenler kamplar dışında yaşamayı tercih etmişlerdir.^{139, 140}

Suriyelilerin Türkiye’de kalma sürelerinin uzaması ve kampların kapasitesinin üstünde sayılarının olmasına bağlı Suriyeliler geçici barınma merkezleri dışında hayatlarını devam ettirmeye başlamışlardır. Suriyeliler sınır şehirlerinde iş bulma ihtimallerinin zayıf olması üzere büyük şehirlere doğru göç etmeye başlamıştır.

¹³⁹ Yok Sayılanlar; Kamp Dışında Yaşayan Suriye’den Gelen Sığınmacılar İstanbul Örneği, 2013, çevrimiçi kaynak: <http://www.ihd.org.tr/images/pdf/2013/YokSayılanlar.pdf>, Erişim Tarihi: 20.01.2020.

¹⁴⁰ ORSAM, Suriye’ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu: Bulgular, Sonuçlar ve Öneriler Ankara, ORSAM, Rapor No:189, 2014.

2.1.2. Türkiye’de Kamp Dışındaki Suriyelilerin Durumları

Suriyeliler; Suriye’ye yakınlık, sınır kentlerdeki akrabalık ya da dostluk ilişkilerine bağlı olarak sınır şehirlerinde rahat yaşam imkânlarının olması, ortak kültür ve dil imkânlarından dolayı sınır şehirlerini tercih etmenin yanı sıra büyükşehirler öncelikli olmak üzere Türkiye’nin 81 ilinde yaşamını devam ettirmektedir.

Tablo 2.10. Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin İlk 10 İle Göre Dağılımı

Sıra	İller	Kayıt Edilen Kişi Sayısı
1.	İstanbul	518.519
2.	Gaziantep	449.730
3.	Hatay	433.592
4.	Şanlıurfa	421.586
5.	Adana	252.169
6.	Mersin	222.554
7.	Bursa	178.352
8.	İzmir	147.553
9.	Konya	117.952
10.	Kilis	105.501

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, 31 Aralık 2020.

Tablo 2.10’da sınır şehirlerin dışında İstanbul, Gaziantep, Hatay en çok Suriyeliye ev sahipliği yaptığı görülmektedir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 2020 yılı Aralık ayı verisine göre Suriyelilerin en yoğun yaşadıkları il 518.519 kişi ile İstanbul’dur. İstanbul’u 449.730 kişi ile Gaziantep ve 3. Sırayı 433.592 kişi ile Hatay takip etmektedir.

Tablo 2.11. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı

Sıra	İller	Kayıt Edilen	Nüfus	İl Nüfusu ile Karşılaştırma
1.	Adana	252.169	2.237.940	11.27%
2.	Adıyaman	22.228	626.465	3.55%
3.	Afyonkarahisar	11.040	729.483	1.51%
4.	Ağrı	1.206	536.199	0.22%
5.	Aksaray	3.678	416.367	0.88%
6.	Amasya	1.003	337.800	0.30%
7.	Ankara	99.706	5.639.076	1.77%
8.	Antalya	2.729	2.511.700	0.11%
9.	Ardahan	118	97.319	0.12%
10.	Artvin	40	170.875	0.02%
11.	Aydın	7.983	1.110.972	0.72%
12.	Balıkesir	4.826	1.228.620	0.39%
13.	Bartın	299	198.249	0.15%
14.	Batman	15.497	608.659	2.55%
15.	Bayburt	23	84.843	0.03%
16.	Bilecik	628	219.427	0.29%
17.	Bingöl	1.052	279.812	0.38%
18.	Bitlis	1.242	348.115	0.36%
19.	Bolu	3.852	316.126	1.22%
20.	Burdur	8.174	270.796	3.02%
21.	Bursa	178.352	3.056.120	5.84%

22.	Çanakkale	5.345	542.157	0.99%
23.	Çankırı	797	195.789	0.41%
24.	Çorum	2.990	530.864	0.56%
25.	Denizli	12.847	1.037.208	1.24%
26.	Diyarbakır	23.412	1.756.353	1.33%
27.	Düzce	1.757	392.166	0.45%
28.	Edirne	1.065	413.903	0.26%
29.	Elazığ	12.266	591.098	2.08%
30.	Erzincan	118	234.747	0.05%
31.	Erzurum	1.138	762.062	0.15%
32.	Eskişehir	5.468	887.475	0.62%
33.	Gaziantep	449.730	2.069.364	21.73%
34.	Giresun	221	448.400	0.05%
35.	Gümüşhane	87	164.521	0.05%
36.	Hakkâri	5.152	280.991	1.83%
37.	Hatay	443.592	1.628.894	26.62%
38.	Iğdır	91	199.442	0.05%
39.	Isparta	6.853	444.914	1.54%
40.	İstanbul	518.519	15.519.267	3.34%
41.	İzmir	147.553	4.367.251	3.38%
42.	Kahramanmaraş	92.894	1.154.102	8.05%
43.	Karabük	1.148	248.458	0.46%
44.	Karaman	818	253.279	0.32%
45.	Kars	189	285.410	0.07%

46.	Kastamonu	3.044	379.405	0.80%
47.	Kayseri	78.826	1.407.409	5.60%
48.	Kırıkkale	1.865	283.017	0.66%
49.	Kırklareli	973	361.836	0.27%
50.	Kırşehir	1.627	242.938	0.67%
51.	Kilis	105.501	142.490	74.04%
52.	Kocaeli	55.217	1.953.035	2.83%
53.	Konya	117.952	2.232.374	5.28%
54.	Kütahya	996	577.941	0.17%
55.	Malatya	28.171	797.036	3.53%
56.	Manisa	113.657	1.440.611	0.95%
57.	Mardin	88.953	838.778	10.61%
58.	Mersin	222.554	1.840.425	12.09%
59.	Muğla	11.278	983.142	1.15%
60.	Muş	1.597	408.809	0.39%
61.	Nevşehir	11.383	303.010	1.62%
62.	Niğde	5.879	362.861	1.62%
63.	Ordu	917	754.198	0.12%
64.	Osmaniye	47.656	538.759	8.85%
65.	Rize	1.094	343.212	0.32%
66.	Sakarya	15.434	1.029.650	1.50%
67.	Samsun	7.461	1.348.542	0.55%
68.	Siirt	4.424	330.280	1.34%
69.	Sinop	208	218.243	0.10%

70.	Sivas	3.556	638.956	0.56%
71.	Şanlıurfa	421.586	2.073.614	20.33%
72.	Şırnak	14.997	529.615	2.83%
73.	Tekirdağ	12.482	1.055.412	1.18%
74.	Tokat	1.075	612.747	0.18%
75.	Trabzon	3.467	808.974	0.43%
76.	Tunceli	38	84.660	0.04%
77.	Uşak	2.649	370.509	0.71%
78.	Van	2.246	1.136.757	0.20%
79.	Yalova	3.902	270.976	1.44%
80.	Yozgat	5.022	421.200	1.19%
81.	Zonguldak	681	596.053	0.11%

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, 31 Aralık 2020.

Tablo 2.11’de Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 2020 yılı Ocak ayı verisine göre Suriyelilerin bulunduğu iller ve bu ilde yaşayan Suriyelilerin yerli halkla oranları verilmiştir. Suriyelilerin yerel halkla oranlarına bakıldığında Kilis 74.04% oran ile birinci sırada yer almaktadır. İkinci sırada %26.62 oranı ile Hatay, üçüncü sırada %21.73 oranı ile Gaziantep, dördüncü sırada %20.33 oranı ile Şanlıurfa, beşinci sırada %12.09 oran ile Mersin, altıncı sırada %11.27 ile Adana yer almaktadır. İstanbul en fazla Suriyeliyi barındırmasına rağmen il nüfusu ile mukayese edildiğinde İstanbul nüfusunun %3.34’ü Suriyelidir. 9 yılı aşkın süredir Suriye’deki savaşın hali hazırda sürmesi ve ülkedeki yaşam alanlarının yok olması bağlı olarak, Türkiye’ye sığınan Suriyeler tüm illere dağılarak yaşamını devam ettirmeye çalışmaktadır ve artık uzun süre geri dönmeyecekleri düşünülmektedir. Bu bağlamda Suriyelilerin buldukları ildeki sayıları kadar yerli halkla olan oranları ve yerli halkla arasındaki sosyal uyum ve entegrasyonu son derece önemlidir.

2.2. Suriyelilerin Türk Emek Piyasasındaki Durumları

Son yıllarda hem ülkemizde hem de dünya ölçeğinde kitlesel göç akınları göçü yönetmeyi ve bu açıdan politika ve mevzuat oluşturmayı gerekli kılmıştır. Nitelikli göç ve uluslararası sermaye akışı göç kurgusunun önemli unsurları haline gelmiştir. 2011 yılından sonra deneyimlemiş olduğumuz zorunlu göçle birlikte göç ve göçle ilintili kavramlarla ilgili düzenleme yapma ihtiyacı doğmuştur. 2014 yılında “Geçici Koruma Yönetmeliği” çıkarılmış daha sonrasında bu yönetmeliğe göre ikamet izni verilen kişilere, çalışma hakkının kullanılabilmesi için 13 Ağustos 2016 tarihinde Resmî Gazetede yayınlanarak 6735 sayılı “Uluslararası İşgücü Kanunu” çıkarılmıştır.

Bu kanunun birinci bölümünde “Amaç, Kapsam ve Tanımlardan” oluşmaktadır. İkinci Bölümde “Uluslararası İşgücü Politikasının Belirlenmesi ve İzlenmesi” başlığı altında işgücü politikası; bölgesel gelişmeler ve uluslararası işgücü hareketliliği göz önüne alınarak kamu bütünlüğünü bozmayacak ve toplumsal uyumu zedelemeyecek şekilde politika oluşturmayı amaçlamışlardır. Yabancılara hangi hususlarda çalışma izni verileceği ve muaf tutulacağı düzenlenmiştir. Üçüncü Bölümde; “Çalışma İzni ve Muafiyet” Çalışma izni, Bakanlıkça UİK’ nun 4. Maddesine göre belirlenen uluslararası işgücü politikası esas alınarak çalışma izninin başvurusu ve değerlendirilmesi, iznin nasıl verileceği, ön izin konuları detaylandırılmıştır. Dördüncü Bölüm “İstisnalar” kısmında Eğitim seviyesi, mesleki deneyimi, ücret düzeyi bilim ve teknolojiye olan katkısı itibarı ile nitelikli işgücü olarak değerlendirilen kişilerin ne şekilde çalışacağı düzenlenmiştir. Beşinci Bölümde “İtiraz, Yükümlülük, Denetim ve Cezalar” çalışma izni başvurusu veya reddi gibi belgelerin iptal kararları, bağımsız çalışma izni veya yabancı çalıştıran işverene verilen izinleri içeren düzenlemeler mevcuttur.¹⁴¹

Türkiye’nin uygulamaya koyduğu açık kapı politikası ile göçün aniden ve plansız gerçekleşmesine bağlı olarak toplumsal uyumun ve ekonomik entegrasyonun

¹⁴¹ Uluslararası İşgücü Kanunu, 6735, 13/8/2016.

güçleştiğini savunanların yanı sıra, bu durumun olumlu olduğunu iddia edenlerde mevcuttur.¹⁴²

2.2.1. Geçici Koruma Sağlanan Yabancılara Yönelik Çalışma İzinleri

2014 Ekim ayında çıkarılan Geçici Koruma Yönetmeliği ve 2016 Ocak ayında çıkarılan “Geçici korumadan Sağlanan Yabancılara Çalışma İzni Verilmesine İlişkin Yönetmelik”, bu alanda atılan en somut adımlardan birisi olmuştur. Geçici koruma statüsü verilen kişilerin çalışmalarına ilişkin usul ve esasların belirlenmesi amacıyla, 6458 sayılı Kanunun “Geçici Koruma” alt başlığında 91. maddesi ile “Geçici Koruma Yönetmeliği”nin, geçici koruma kapsamındaki kişilerin iş piyasasına erişim hizmetlerini düzenleyen 29. maddesine dayanılarak hazırlanan 15/1/2016 tarihinde resmi gazetede yayımlanarak “Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik” yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmeliğin usullerine göre, geçici koruma kapsamındaki kişiler aldıkları geçici koruma kimlik belgesi ile ikamet ettikleri ilde çalışabileceklerdir. Çalışma hayatında hak ve yükümlülükler açısından Türk mevzuatına tabidirler. İlk etapta çalışma izni bir (1) yıllık olarak düzenlenmektedir. Bir (1) yılın tamamlanmasına 60 gün kalarak yeniden başvuru yapmaları gerekmektedir. Çalışma izni süre uzatımı ilk etapta 3 yıl, sonra ise 6 yıllık olmak üzere yenilenebilmektedir.¹⁴³

İstihdam kotası bu yönetmelik ile getirilen önemli sınırlandırmalardan birisidir. Bu sınırlandırmaya göre çalışma izni başvurusu bir iş yeri aracılığı ile başlamakta olup geçici koruma statüsünde çalışacak Suriyeli sayısı, aynı iş yerinde çalışan yerli işçi sayısının %10’unu geçememelidir.¹⁴⁴ Fakat işveren ya da işyeri sahibi, iş yerinin kayıtlı bulunduğu Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğüne, çalışma izni başvurusu yapmadan önceki 4 haftalık süre boyunca bu iş için yerli işçi bulunamadığını belgelendirmek ya da ispat etmek durumundadır. Başka bir detay ise geçici koruma

---

¹⁴² Bekir Berat Özipek, “Suriyeli Sığınmacılar ve Türkiye Ekonomisi Evrensel Tecrübe Işığında Bir Etkiyi Konuşmak”, **Uluslararası Teknoloji Ekonomi ve Sosyal Araştırma Vakfı**, İstanbul, Şubat 2018, s. 4.

¹⁴³ Metin Korkmaz, “Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Türkiye İşgücü Piyasasına Etkileri ve Değerlendirmeler”, **Sosyal Güvence Dergisi**, Yıl: 7, Sayı: 13, 2017, s. 58.

¹⁴⁴ Esra Özpinar, Yasemin Satır Çilingir ve Ayşegül Taşöz Düşündere, **Türkiye’deki Suriyeliler: İşsizlik ve Sosyal Uyum**, s. 1.

statüsünde çalışma izni almış olan Suriyeliye asgari ücretin altında ücret ödenmemesi gerekmektedir.¹⁴⁵

Geçici koruma statüsünü hak etmiş kişiler çalışma iznine başvurabilmesi için en az altı (6) ay izin verilen ilde ikamet etmesi gerekmektedir. Geçici koruma statüsü verilmiş kişiler İŞKUR tarafından düzenlenen aktif işgücü piyasası kapsamındaki meslek edinme kurslarına ve programlarına katılabilir. Mesleki eğitim kurslarını başarı ile tamamlayanlar programları tamamladıkları işyerinde işveren tarafından çalıştırılmak istenirse, işveren tarafından Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na (ÇSGB) çalışma izni başvurusunda bulunması gerekmektedir. Bu zorunluluğa bağlı olarak yapılan başvurulara Bakanlıkça farklı istihdam kotası uygulaması yapılabilir. Çalışma izni başvurusunda sağlık çalışanları Sağlık Bakanlığında, eğitim mensupları Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı'ndan veya Millî Eğitim Bakanlığında izin almaları gerekmektedir. Ön izin almamış olanların başvuruları Bakanlık tarafından ret edilmektedir.¹⁴⁶

İş Kanununun getirdiği başka bir önemli uygulama "Turkuaz Kart" uygulamasıdır. Turkuaz kartın temel amacı; Türkiye'nin gelişmesine katkı sağlamayı amaçlayan uluslararası sermayeyi ve kalifiye işgücünü Türkiye'ye çekmektir. Turkuaz Kart, "Uluslararası İşgücü Politikası Danışma Kurulu'nun önerisi ile bilim, sanayi ve teknoloji alanında öne çıkmış veya ulusal ekonomiye katkı sağlayacağı değerlendirilen kişilere" bakanlık tarafından verilir. Süresiz çalışma izninin sağladığı tüm hakları Turkuaz kart sahiplerine sağlamaktadır.¹⁴⁷

Türkiye'deki yabancı uyruklu vatandaşların aldıkları çalışma izni süresiz çalışma izni ve süreli çalışma izni olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Suriyelilere süreli çalışma izni verilmektedir. Geçici koruma statüsünde bulunup çalışma izni alabilenler geçici koruma süresince çalışma izninden faydalanabilmektedirler (md. 13/3). Bu kişilere çalışma izni geçici veya belirli bir süre için verilmektedir. Süreli çalışma izni

---

¹⁴⁵ Müslüm Demir, "Türkiye'de Yabancıların Sosyal Güvenliği", **Sosyal Güvenlik Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 1, 2016, s. 82.

¹⁴⁶ Cumhuriyet Sinan Özdemir, "Geçici Koruma Sağlanan Suriyeli Yabancıların Çalışma Esasları", **Mali Çözüm Dergisi**, Sayı: 136, 2016, s. 280.

¹⁴⁷ Ali Zafer Sağıroğlu, "Türkiye'den Merkezi Göç Yönetimi" Ed. Adem Esen ve Mehmet Duman, **Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler**, Ayran Basım, İstanbul, Kasım 2016, s. 65.

bağımlı ve bağımsız çalışacak olan iki gruba da verilmektedir. Bu iki grubunun da çalışma iznini hak etmek için gerekli prosedürü ve belgeleri tamamlaması gerekmektedir. Bağımlı olarak çalışmak için çalışma izni almak isteyenler geçici koruma kaydı yapıldıktan 6 ay sonra ÇSGB'na çalışma izni başvurusunda bulunmaları gerekmektedir (md. 5/1). Geçici koruma statüsünde işçi çalıştırmak isteyen işveren e-devlet üzerinden başvuru yapabilmektedir (md. 5/2). Bağımsız olarak çalışmak isteyen yabancılar ise kendileri için ÇSGB'na çalışma izni başvurusunda bulunması gerekmektedir (md. 4/3). 8375 sayılı Kanun'da çalışma izninden muafiyet başlığı altında düzenlenmiştir. Bu düzenlemelerin ve kriterlerin dışında tarım sektöründe hayvancılık işlerinde ve mevsimlik işlerde çalışacak yabancılar çalışma izninden muaf tutulmuştur.

Tablo 2.12. Çalışma İzni İle Türkiye'de Bulunan Yabancılar (İlk 10 ülke)

Sıra	Ülke	Sayılar
1.	Suriye	7.289
2.	Gürcistan	7.287
3.	Türkmenistan	3.617
4.	Çin Halk Cumhuriyeti	2.699
5.	Ukrayna	2.362
6.	Hindistan	2.144
7.	Özbekistan	2.086
8.	Azerbaycan	1.988
9.	Kırgızistan	1.959
10.	İran	1.778

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, 31 Aralık 2020.

Tablo 2.12'de Türkiye'de bulunan yabancıların çalışma izni verisi verilmiştir. Çalışma izni verilenler içerisinde birinci sırada 7.289 kişi ile Suriyeliler yer almaktadır. İkinci sırada çok az farkla Gürcistanlılar ve üçüncü sırada

Türkmenistanlılar yer almaktadır. En çok çalışma izni alan ülkeler sıralamasında İran 1.778 kişi ile onuncu sırada yer almaktadır.

Tablo 2.13. Çalışma İzni Verilen Suriyeli Sayısı

Sıra	Yıl	Oran
1.	2011	118
2.	2012	220
3.	2013	794
4.	2014	2.541
5.	2015	4.019
6.	2016	13.290
7.	2017	20.966
8.	2018	34.573
9.	2019	63.789

Kaynak: ÇSGB, Yabancı Çalışma İzinleri İstatistikleri, 30 Aralık 2020.

Tablo 2.13.'te Geçici Koruma Yönetmeliğinin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren Ekim 2015'e kadar geçici koruma statüsü verilen Suriyelilerin çalışması veya çalıştırılması yasaklanmış olup bu husustaki başvurular kabul edilmemiştir. 2011 yılında çalışma izni alan Suriyeli sayısı 118 kişi, 2012 yılında 220 kişi, 2013 yılında 794 kişi, 2014 yılında 2.541 kişidir. 2015 yılında geçici koruma altındaki Suriyelerin çalışma yasakları kalktıktan sonra rakamlar binli rakamlara yükselmiş olup 2015 yılı verisi 4.019 kişi ve 2016 yılında 13.290 kişi 2017 yılında 20.966 kişi, 2018 yılında 34.573 kişi çalışma izni olarak emek piyasasına dâhil olmuşlardır. 2019 yılında 3.623.192 kişi geçici koruma statüsünde iken çalışma izni verilen Suriyeli sayısı sadece 63.789 kişidir. Bu rakamların dışında çalışan Suriyeliler kayıtdışı sektörde yer almış olup bunun dışında işveren ya da kendi hesabına çalışarak emek piyasasına girmişlerdir.

2.2.2. Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların İş Gücü Durumu

Suriyelilerin çalışma hayatına katılımlarını gruplandırarak olursak, üç çeşit istihdam alanı göze çarpmaktadır.

1. İstihdam boyutlarından ilk sırada Suriyeliler işveren veya girişimci olarak bağımsız bir şirket kurma faaliyeti göstermektedir. Genel olarak Suriyelilerin yoğun olarak yaşadıkları illerde faaliyet gösteren bu işletmelerin çalışanları çoğunlukla kendi (Suriyeli) vatandaşlarından oluşmaktadır.
2. Suriyelilerin esnaf ve zanaatkarlık yaparak bağımsız işyerleri açmasıdır. Bu işyerlerinin büyük bir kısmı perakende gıda sektörü başta olmak üzere, berber, kıraathane, kuyumcu ve lokanta gibi işyerlerini yanlarında getirebildikleri küçük sermayeleri ile açmışlardır.
3. Suriyelilerin en yoğun çalıştıkları alan ise bir işverene bağlı olarak kayıtlı veya kayıtsız olarak istihdam edilmesidir. Bağımlı olarak çalışan bu grup en çok inşaat, sanayi, tekstil ve tarım sektörlerinde yoğunlaşmaktadır.¹⁴⁸

Suriyelilerin işgücüne katılırken kültürel yakınlıktan, akrabalık bağlarından, dil ve din benzerliğinden oldukça faydalanmıştır. Emek piyasalarında başlangıçta sosyal ağların etkisi oldukça büyüktür. Birçok girişimci bu ağları kullanarak işveren olarak yer almıştır. Çalışma yapıları ve işin niteliği etnik kimliklerine göre şekillenmiştir. Özellikle Türkçe konuşabilen Suriyeliler işlerini daha rahat organize etmişlerdir. Suriyelilerin işgücü piyasalarına giriş sürecinde akrabalık bağları, aşiret dayanışması ve hemşerilik ilişkilerinin fonksiyonel olarak kullanıldığı göze çarpmaktadır.¹⁴⁹

2.2.3. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Yoğun Yaşadıkları İllere Göre Emek Piyasasındaki Durumu

Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerin en çok buldukları illere göre dağılımda ilk sırada 518.519 kişi ile İstanbul yer almaktadır. İkinci sırada 449.730 kişi ile Gaziantep, üçüncü sırada 433.592 kişi ile Hatay, dördüncü sırada 421.586 kişi ile Şanlıurfa, beşinci sırada 252.169 ile Adana, altıncı sırada 222.554 kişi ile Mersin, yedinci sırada 178.352 ile Bursa, sekizinci sırada 147.553 kişi ile İzmir, 117.952 kişi

¹⁴⁸ Aslı Veliçeoğlu Yonca, Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Durumu, **Suriyeli Göçmenlerin Sorunları Çalıştayı Sonuç Raporu**, Mersin: Mersin Üniversitesi, 2014, s. 36.

¹⁴⁹ Fatih Özkarslı, "Mardin'de Enformel İstihdamda Çalışan Suriyeli Göçmenler", **Birey ve Toplum**, Cilt: 5, Sayı: 9, Bahar 2015, s. 186.

Konya ile dokuzuncu sırada yer alırken onuncu sırada 105.501 kişi ile Kilis yer almaktadır.¹⁵⁰

Bu illerdeki Suriyelilerin işgücündeki mevcut durumlarına bakacak olursak;

İstanbul'da; istihdam olanaklarının diğer illere nazaran daha fazla seçenek sunuyor olması Suriyelilerin yoğun olarak İstanbul'u yaşam duraklarından birisi olarak seçmesine sebep olmuştur. Geçici koruma altındakilere Suriyelilere verilen çalışma izinlerinin yaklaşık 3'te 1'i İstanbul'da ikamet eden Suriyelilerden gelen çalışma izni başvuru talepleridir.¹⁵¹ Suriyeliler genel olarak İstanbul'un 39 ilçesinin olsalar da daha çok Avrupa yakasında yoğunlaştıkları ve yaklaşık olarak Suriyelilerin %85'i Avrupa yakasında, %15'i ise Anadolu yakasında hayatını devam ettirmeye çalışmaktadır.¹⁵² İstanbul'un ilçeleri içerisinde de Esenyurt, Küçükçekmece, Esenler, Bağcılar, Sultangazi, Başakşehir, Fatih, Zeytinburnu, Avcılar ve Sultanbeyli Suriyelilerin en yoğun yaşadıkları semtlerin başında gelmektedir. Suriyeliler hayatlarını devam ettirmek için beslenme ve barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek adına genellikle hane içerisinde şatları çalışmaya uyan herkes çalışmaktadır. İstanbul'da Suriyeliler çoğunlukla emek yoğun ve düşük vasıf gerektiren işlerde istihdam edilmektedir. Daha çok enformel sektör Suriyelilerin en çok istihdam alanı bulduğu alanların başında gelmektedir. İstanbul'da çalışan Suriyelileri sektörel bazda bakıldığında en çok tekstil, imalat, inşaat sektöründe yoğun olarak çalıştıkları bunun yanı sıra ayakkabıcılık, berberlik gibi zanaat gerektiren işler ilk sırada gelmektedir. Aile ekonomisine katkıda bulunmak isteyen kadınlar daha çok tekstil atölyelerinde ya da ev hizmetlerinde yardımcı olarak çalışırken çocuklar ise daha çok mendil satma ve ayakkabı boyacılığı gibi işler veya dilencilik yapmaktadır.¹⁵³

Şanlıurfa'da; Suriyelilerin sınır bölgelerine yerleştiklerinden kısa bir zaman sonra işsizlik sayısında artışlar yaşanmaya başladığı ileri sürülmüştür. Suriye'deki Türk

---

¹⁵⁰ İç İşleri Bakanlığı, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, **Genel Göç İstatistikleri**, Erişim Tarihi: 20 Ekim 2018.

¹⁵¹ Bilge Çoban, "Türkiye'de İşsizlik Profili Bağlamında Suriyeli Gençlerin İstanbul İşgücü Piyasasına Katılım Sorunları", **Çalışma ve Toplum**, Sayı: 56, 2018, s. 202.

¹⁵² M. Murat Erdoğan, "Kopuş"tan "Uyum"a Kent Mültecileri: Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi, <http://marmara.gov.tr/UserFiles/Attachments/2017/05/09/2a50f712-6413-489f-9deb-56dc52de7264.pdf>, 2017, s. 35, Erişim Tarihi: 15 Ağustos 2017.

¹⁵³ İNGEV, Suriyeli Mülteci Hayatlar Monitörü <http://ingev.org/wp-content/uploads/2017/07/Multeci-HayatlarMonitor%C3%BC.pdf>, 2017, Erişim Tarihi: 13 Ağustos 2017.

halkı genel olarak çevre illere mevsimlik işçi olarak göç etmektedirler. Bu bölgeye yerleşen Suriyelilerde yerli halk gibi mevsimli işçilik yapmaktadırlar. Bunun haricinde gelen Suriyelilerin bir kısmı berber, bakkal, kuyumculuk gibi küçük esnafılık yaparak bağımsız çalışmaktadırlar. İnşaatla bağımlı çalışan Suriyeliler yaptıkları inşaatla kaldıkları için Türk işçisi gibi birçok masrafı olmadığından daha düşük ücretle çalışmayı kabul etmektedir. Genel olarak inşaatla Suriyelilerin yaptığı işler vasıfsız ve kaba işlerdir; ince ve zor işlerin yapımı daha çok Türk işçilere verilmektedir.¹⁵⁴

Lordoğlu tarafından yapılan bir çalışmada ise Şanlıurfa'da inşaat, toptan-perakende ve sanayide sektöründe çalışan Suriyelilerin Türk çalışanlara göre daha ucuz çalıştırıldıkları ileri sürülmüştür. Türk inşaat işçisi zor koşullarda çalışmayı büyük çoğunlukta kabul etmemektedir. Bu durumun istisnası olarak taş işçiliği gibi vasıf gerektiren ve ustalık işlerde, Suriyeli ustaların gündelik ücretleri Türk işçilerle aynı düzeydedir.¹⁵⁵

Hatay'ın bütün ilçelerinde Suriyelileri yoğun olarak görmek mümkündür. Suriyeli göçmenler kendi hesabına çalışan küçük esnafılık ve zanaatkarlık işleri yapmak üzere işyeri açarak faaliyette bulunmaktadırlar. Diğer bir grup ise bir işverene bağlı olarak çalışmaktadır. Reyhanlı ilçesi Cilvegözü sınır kapısına yakınlığı nedeni ile Suriyelilerin büyük çoğunluğu buraya toplanmıştır. Reyhanlı ve Antakya şehir merkezlerinde Suriyeli işçilerin iş beklediği ve toplandığı lokasyonlar vardır. Bağımlı çalışanların yoğunluğu büyük kısmı tarım işlerinde çalışmaktadır. Tarım işlerinde Suriyeliler ekim, çapalama, ürün toplama ve mevsimlik işçilik işleri yapmaktadırlar. Gündelik işçi olarak çalışan Suriyeliler tarımda ücretleri yerli işçiye göre daha düşüktür. Tarım sektörü dışında çalışan Suriyeliler inşaat, imalat sanayi ve tekstil sektörlerinde çalışmaktadır. Yapılan işler diğer illerde de olduğu üzere genel olarak vasıf düzeyi düşük ve Türk işçiler tarafından tercih edilmeyen işlerdir.¹⁵⁶

Gaziantep; Sınır bölgeleri arasında iktisadi açıdan en fazla gelişmeye sahip olan şehrimizden birisidir. Suriye'deki iç savaşın sonrasında gelenler işsizlik oranını

---

¹⁵⁴ Zeki Boyraz, "Türkiye'de Göçmen Sorununa Örnek Suriyeli Mülteciler", **Journal Of World Of Turks**, Cilt: 7, Sayı: 2, 2015, s. 52.

¹⁵⁵ Kuvvet Lordoğlu, "Beş Sınır Kenti ve İşgücü Piyasalarında Değişim: 2011-2014", **Çalışma ve Toplum Dergisi**, 2016, s. 425.

¹⁵⁶ Alpaslan Özerdem, **Turkey Urgently Needs to Integrate ts Syrian Refugees**, 2015, p. 1.

artırmadığı gibi işsizliği azaltıcı etki yapmaktadır. Gaziantep'te dinamik bir emek piyasası mevcuttur. Suriyeliler gelmeden önce Gaziantep iş piyasası, özellikle inşaat ve tarım sektörleri, vasıfsız işçi bulmakta zorlanıyordu. Suriyeli göçmenler bu ihtiyaca cevap vererek Gaziantep emek piyasasına katkı sağlamışlardır.¹⁵⁷

Küçük işyerleri açan Suriyeliler yaygın olarak kahve aromaları ve farklı türde kahvelerin sunumu ve satışını yapmanın yanı sıra lokantalar, ekmek ve yöresel ürünlerin yapıldığı fırınlar, turizm- seyahat acenteciliği, kendi yörelerine ait ürünlerin satıldığı işyerleri göze çarpmaktadır. Buna ilaveten küçük atölyelerde triko, örgü, battaniye ve kilim gibi küçük parçalı ürünlerin üretimini yapmaktadırlar.¹⁵⁸

Adana- Mersin; bölgesinde yapılan saha araştırmalarında benzer sonuçlar elde edilmiştir. Suriyelilerin genel olarak kötü koşullarda, düşük ücretle, kayıtsız ve güvencesiz olarak çalıştırılmaktadır. Türk işçiler, Suriyelilerin işsizliğe sebep olup ücretleri düşürdükleri için emek piyasasına dâhil olmalarından duydukları memnuniyetsizliği dile getirmişlerdir. Bu durum Suriyeliler açısından çifte mağduriyete sebep olmuştur. “Bir Türk işçi çalışmak yerine iki Suriyeli işçi çalıştırmak” Türk işçisi açısından işsizliğe sebep olmasından dolayı eleştirilmesine rağmen inşaatların beklenenden daha kısa sürede bittiği için işveren tarafından olumlu bakılmaktadır.¹⁵⁹

Adana'da tarım sektöründe çalışanlarla Kalkınma Atölyesi'nin yapmış olduğu çalışmada ise Suriyelilerin ücretlerinin diğer işçilerle aynı almak bir tarafa dursun çoğu zaman nakit ödeme alamadıklarını ifade etmişlerdir.¹⁶⁰ Çukurova Bölgesi'nde ise Suriyeli işçilerin yoğun olduğu göze çarpmaktadır.¹⁶¹ Suriyelilerin geliş formel

---

¹⁵⁷ Kuvvet Lordoğlu, “Beş Sınır Kenti ve İşgücü Piyasalarında Değişim: 2011-2014”, **Turkish Migration Conference 2015 Selected Proceeding**, Transnational Press London, 2015, s. 423.

¹⁵⁸ Müge Abdil, **İçimizdeki Suriye**, Gaziantep Ortak Akıl Raporu-2, Gaziantep Ticaret Odası, Ağustos 2015, s. 13.

¹⁵⁹ İhsan Çetin, “Suriyeli Mültecilerin İşgücüne Katılımları ve Entegrasyon: Adana Mersin Örneği”, **Gaziantep University Journal of Social Sciences**, Cilt: 15 Sayı: 4, 2016, s. 1009.

¹⁶⁰ Kalkınma Atölyesi, **Bereketli Topraklar Zehir Gibi Yaşamlar: Suriyeli Göçmen Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri Adana Ovası Mevcut Durum Araştırma Raporu**, 2016.

¹⁶¹ Saniye Dedeoğlu, **Türkiye'de Tarımsal Üretimde Yabancı Göçmen İşçiler Mevcut Durum Raporu: Yoksulluk Nöbetinden Yoksulların Rekabetine**, Altan Matbaası, Ankara, Mayıs 2016, s. 20-21.

sektörlerde ücretler üzerinde olumlu sonuçları olurken, enformel sektörlerde ise ücretlerin düşmesine sebep olmuştur.¹⁶²

Bursa’da; Suriyelilere yönelik kanaatler diğer illerdekine benzerdir. Suriyeliler emek piyasasında ve toplumda istenilmemektedir. Suriyelilerin özellikle emek piyasasında oluşları yerli halkın hoşnut olmadığı bir durumdur. Fakat diğer illerden farklı olarak özellikle tekstil sektöründe eleman bulmak meşakkatli bir süreçtir. Özellikle makinacı ve dokumacı en çok eleman ihtiyacı duyulan alanlardan birisidir. Bursa Esnaf ve Sanatkarlar Odası Başkan Vekili Suriyeliler ile ilgili birçok sektörden şikâyetler aldıklarını fakat özellikle tekstil sektöründe herhangi bir şikâyet olmadığını vurgulamıştır.¹⁶³

Kilis; Türk vatandaşlarından daha çok Suriyelilerin bulunduğu, gelişme düzeyi düşük olan sınır şehirlerinden birisidir. Diğer illerde olduğu gibi Kilis’ te de tarım ve inşaat Suriyelilerin yoğun olarak çalıştığı sektörlerdendir. Bu sektörlerde çalışmanın dışında kaçakçılık, önemli gelir kaynaklarından biri olarak görülmekte ve “dumansız fabrika” olarak tanımlanmaktadır. Kilis’te 6.000 ailenin kaçakçılık faaliyetleri ile geçimini sağladığı yönünde görüşler bulunmaktadır. Bu durum 25.000- 30.000 kişinin kaçakçılık yaparak geçimini sağladığını ifade etmektedir. Suriye’de yaşanan iç karışıklık sonrası ortaya çıkan güvenlik sorunu sebebiyle gerçekleştirilen kaçakçılık faaliyeti sınır ötesinde durmuş ve yalnızca sınır köylerde sürdürülebilmektedir.¹⁶⁴

2.2.4. Geçici Koruma Sağlanan Grupların Emek Piyasasındaki Durumları

Suriyeli göçü ile beraber emek piyasasında Suriyelilerin her geçen gün sayıları artmaktadır. Sadece sayıları değil cinsiyete göre dağılımları ve yoğunlukları da değişmiştir. Sürenin uzaması ile beraber nispeten erkekler kadar yoğun olmasa da çocuklar ve kadınlarda bu sürece dâhil olmuşlardır.

---

¹⁶² Ximena V. Del Carpio and Mathis Wagner, “The Impact of Syrian Refugees on the Turkish Labor Market”, **World Bank Policy Research Working**, Paper No. 7402, 2015, p.19.

¹⁶³ Muhammet Emre Saraç ve Enes Battal Keskin, “Suriyeli Mültecilerin Bursa’daki Tekstil Sektörüne Etkileri Üzerine Bir İnceleme”, **International Social Sciences Studies Journal**, Cilt: 5, Sayı: 36, 2019, s. 2888.

¹⁶⁴ Ömer Faruk İncili ve İlhan Oğuz Akdemir, “Yerinden Edilmişliğin Coğrafi Analizi: Kilis’te Suriyeli Sığınmacılar”, **Marmara Coğrafya Dergisi**, Sayı: 34, 2016, s. 139.

Suriyeli kadınların işgücü piyasasında durumlarına bakmadan önce işgücüne piyasasına girişlerindeki engellere değinmek gerekmektedir. Bu engellerden ya da kısıtlardan biri Suriyeli kadınların ataerkil toplum yapısından geliyor olmalarıdır. Yapılan birçok çalışma Suriyeli kadınların emek piyasasında azınlıkta oluşlarını ataertil toplum yapısı ile ilişkilendirmiştir. Mazlum-Der'in yaptığı çalışmada ise; görüşülen kadınların büyük çoğunluğunun (%80) çalışmadığını ortaya koymuş olup bu durumu toplumsal cinsiyet rolleri ile açıklamıştır.¹⁶⁵

Genel olarak Suriyeli kadınların eğitim düzeyleri düşüktür. Eğitim düzeyinin düşük olması ve vasıflarının olmamasından ötürü kendi ülkelerinde de Türkiye'de de oldukça sınırlı istihdam olanaklarına sahiptirler.¹⁶⁶

Tablo 2.14. Suriye'de Cinsiyete Göre İşgücüne Katılım Oranları (Yüzde)
(2001-2010)

	2001	2003	2005	2007	2009	2010
Kadın	21,3	19,0	14,5	14,4	13,0	12,9
Erkek	81,3	76,3	72,8	74,0	71,7	72,2

Kaynak: Rabie Nasser, Zaki Mehchy and Khalis Abu-İsmail, "Socioeconomic Roots and Impact of the Syrian Crisis", The Syrian Center for Policy Research, 2013.

Tablo 2.14.'te Suriye'de iç savaş çıkmadan önce kadınların ve erkeklerin işgücüne katılım oranındaki dağılımları verilmiştir. Savaş çıkmadan 10 yıl öncesine kadar kadınların nerdeyse %10-20'si istihdam edilmektedir. Kadınların eğitim düzeylerinin ve vasıflarının düşük olduğu hesaba katıldığında çalışma imkânlarının kısıtlı olması daha net anlaşılmaktadır. Kendi ülkelerinde durum böyle iken dilini bilmedikleri bir ülkede ve özellikle işsizlik oranının yüksek olduğu sınır illerinde istihdam edilme potansiyeli oldukça sınırlıdır. Tarımın yoğun olduğu Adana ve

¹⁶⁵Mazlum-Der, **Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Kadın Sığınmacılar Raporu**, [http://mazlumder.org/webimage/mazlumder%20kamp%20dışında%20yaşayan%20kadın%20sığınmacılar%20raporu\(22\).pdf](http://mazlumder.org/webimage/mazlumder%20kamp%20dışında%20yaşayan%20kadın%20sığınmacılar%20raporu(22).pdf), 2014.

¹⁶⁶ Rabie Nasser, Zaki Mehchy and Khalis Abu-İsmail, "Socioeconomic Roots and Impact of the Syrian Crisis", **The Syrian Center for Policy Research**, 2013.

Mersin gibi illerde tarımsal alanlarda kadınların işgücüne katılım oranı %7-8 civarında iken kent merkezlerinde bu oran %1-2 seviyesine gerilemektedir.¹⁶⁷

Suriyeli kadınlar çoğunlukla bebek ve hasta bakımı veya temizlik işleri gibi işlerde çalışma fırsatı bulmaktadır. Yoğun olarak yaşadıkları illerde düşük ücrete günlük temizlik işlerinde çalışmak Suriyeli kadınlar arasında oldukça yaygındır. Kadınların çalışma hayatına katılımı geliri yüksek olan illerde ve sektörlerde yüksek oranda seyretmektedir.¹⁶⁸

Kadınların çalışma hayatından uzak kalmalarının sebeplerinden birisi güvenlik sorunudur. Bu sebeple Suriyeli erkeklerin çoğu, kadınların çalışması hususunda isteksiz davranmaktadır. Kadınların birçoğu eğitim düzeylerinin düşük olmasına bağlı olarak çoğunlukla temizlik işlerinde ya da gündelik işlerde çalışmaktadır. Fakat bu alandaki işgücü talebi oldukça kısıtlıdır. Dil yeterliliğine sahip eğitilmiş kadınlar sivil toplum kuruluşlarının desteğini alarak çalışma hayatında daha avantajlı konuma gelebilmektedir.¹⁶⁹

Suriyeli Dom Göçmenler üzerinde Kalkınma Atölyesi'nin yaptığı çalışmaya göre ise Suriyeli kadınlar, erkeklerin iş bulamadıkları durumlarda emek piyasasına dâhil olmuş ya da genel olarak hane geçimini sağlayacak kişinin savaşta hayatını kaybetmesinden ya da engelli olmasından dolayı evi geçindirme sorumluluğunu üstlenmiştir. Bu gibi zorunlu sebeplere bağlı olarak kadınlar işgücü piyasasına dâhil olmuşlardır.¹⁷⁰

Suriyeli kadınların çoğu çalışmamakta, çalışanlar ise büyük ölçüde kayıtdışı olarak çalışmaktadır. Neoliberal dönüşüm neredeyse her tür emeğin daha güvensiz hale gelmesine yol açmıştır. Güvencesizlik olarak adlandırılan ortak zeminden en çok kadın çalışanlar etkilenmiştir. Prekarya için daha çok “maddi olmayan emek” tanımlamaları yapılmıştır. Bu tanım kadınlar için yaygın olarak kullanılmak ile beraber

---

¹⁶⁷ Mehmet Emin Sönmez ve Mustafa Mete, **Türkiye'deki Suriyeli Göçmenlerin Profili ile İnsan Kaynağının Belirlenmesi ve Türkiye Ekonomisine Olası Etkileri**, Coğrafyacılar Derneği Uluslararası Kongresi Bildiriler Kitabı, 21-23 Mayıs 2015, Gazi Üniversitesi, 2015, s. 239.

¹⁶⁸ Fatih Özkarslı, “Mardin’de Enformel İstihdamda Çalışan Suriyeli Göçmenler”, Cilt: 5, Sayı: 9, **Birey ve Toplum**, Bahar 2015, s. 184.

¹⁶⁹ Aslı Aktaş, **Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Kadın Mülteciler: Kilis Örneği**, (İstanbul Bilgi Üniversitesi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2016, s.45.

¹⁷⁰ Kalkınma Atölyesi, **Suriyeli Dom Göçmenler, En alttakiler Yoksulluk ve Ayrımcılık Arasında Göç Yollarında: Suriyeli Dom Göçmenler Mevcut Durum Araştırması**, 2016.

göçmen kadınlar için daha net kullanılabilen bir tanım olmuştur.¹⁷¹ Türkiye’deki Suriyeli kadınların eğitim düzeylerinin düşük olması, dil problemlerinin fazla olması ve lise altı eğitime sahip olması olanların prekarya olarak tanımlanmalarına sebep olmuştur.

Suriyeli kadınlar genel olarak hazır giyim, tekstil ve hizmet sektöründe çalışmakta veya tarımda kayıtdışı olarak yer almaktadır. Suriyeli kadınlar daha çok ev işlerinde ve ev içi bakım hizmetlerinde, tarım sektöründe, fabrikalarda, eğlence sektöründe veya işgücü piyasasının düşük statülü, düşük ücretli işlerde çalışmaktadır.¹⁷² Kayıtdışı istihdamın sebep olduğu ekonomik kayıp Suriyeli kadın açısından daha büyüktür. Suriyeliler hem kadın olarak hem de göçmen olarak çifte dezavantajlılık yaşamaktadırlar. Göçmen kadınlar genellikle istihdam edildikleri sektörlerde en düşük ücretle çalışan grubu ifade etmekte olup göçmen kadın hem göçmen erkek işçiye hem de yerli kadın işçiye nazaran daha düşük ücretle çalışmaktadır.¹⁷³

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün verisine göre Türkiye’de bulunan Suriyelilerin %46’sı kadınlardan oluşmaktadır. Suriyeli kadınların 932.263 kişisi 15-64 yaş aralığındadır. Bu oran çalışma çağındaki kadın oranı %56’sına denk gelmesine rağmen çalışma izni alan Suriyeli kadınların sayısı 555’tir. Ne varki çalışma iznine sahip olanların sadece %4’ü kadınlardan oluşmaktadır. Dolayısıyla Suriyeli kadınlar toplumun en kırılgan, güvensiz ve güvencesiz kesimine entegre olarak Türkiye’deki prekaryayı genişletmiş ve derinleştirmiştir.¹⁷⁴

Suriyeli kadınların yoğun olarak çalıştıkları sektörlerin başında tekstil sektörü gelmektedir. Turizm sektörü göçmen kadınlar için ikinci sırada yer alırken, ev hizmetlerinde de benzer şekilde çalışmaktadırlar. İnşaat sektörü hariç, Suriyeli

---

¹⁷¹ M. Casas-Cortés, “A Genealogy of Precarity: A Toolbox for Rearticulating Fragmented Social Realities In and Out of the Workplace”, **Rethinking Marxism**, Vol: 26, No: 2, 2014, p. 213.

¹⁷² Lucy Williams, Emel Coşkun and Selmin Kaşka, “Women, Migration and Asylum Seeking in Turkey: Research, Policy and Practice”, **Women, Migration and Asylum in Turkey Developing Gender-Sensitivity in Migration Research, Policy and Practice**, Ed. Lucy Williams, Emel Coşkun and Selmin Kaşka, Macmillan, Palgrave, 2020, p. 3.

¹⁷³ Nazlı Şenses, “Gender, Women and Precarity: Examples from Turkey”, **Women, Migration and Asylum in Turkey Developing Gender-Sensitivity in Migration Research, Policy and Practice**, Ed. Lucy Williams, Emel Coşkun and Selmin Kaşka, Macmillan, Palgrave, 2020, p. 49.

¹⁷⁴ Aşlı Şahankaya Adar, “Türkiye’de Yeni Prekarya Suriyeli İşgücü mü?”, **Çalışma ve Toplum**, Sayı: 56, 2018/1, s. 27.

kadınlar neredeyse her tür emek yoğun ve zor işlerde çalışmaktadır.¹⁷⁵ Göçmenlerin büyük çoğunluğu kayıtsız, güvencesiz ve düşük ücretlerle çalışmak zorunda kalmanın yanı sıra Suriyeli kadınlar emek piyasasında diğer gruplara göre daha düşük ücretle çalışmaktadır. Mutlu ve vd. yaptığı çalışmaya göre Türkiyeli erkek işçiler ortalama ücreti en yüksek grubunu oluştururken, Türkiyeli kadın işçiler Türkiyeli erkek işçilerden ortalama 274 TL daha az kazanarak ikinci sırada, Suriyeli erkek işçiler ise Türkiyeli erkek işçilerden ortalama 340 TL daha az kazanarak üçüncü sırada yer almaktadır. Suriyeli kadın işçilerin ortalama ücreti ise Türkiyeli erkek işçilerin yaklaşık yüzde 50'si civarında kalırken, tüm işçilerin ortalamasından yaklaşık 494 lira daha düşük çıkmıştır.¹⁷⁶ Yapılan bu çalışma ücretlerdeki adaletsizliği ortaya koymaktadır. Suriyeli kadınlar ücret eşitsizliğine maruz kalmakta ve bu sebeple emek piyasasında dezavantajlı konumdadır.

Türkiye emek piyasasında belirgin olan sorunlardan birisi ise çocuk işçiliğidir. Çocuk işçilerin çocuk nüfusuna oranı yaklaşık %55'tir.¹⁷⁷ Türkiye'de çocuklar genel olarak kayıtdışı daha müsait olan tarım sektörü ve ücretsiz aile işçisi olarak ev içi üretime dâhil olmaktadır. Tarım sektöründe %44,7 olmakla birlikte hizmetler sektöründe %31 ve sanayi sektöründe %24,3 oranında istihdam edilmektedir. Bu oranların yanı sıra yaklaşık her iki çocuktan birisi ev işlerine yardımcı olmaktadır. Çocuk nüfusunun neredeyse yarısından fazlası Suriye'den çatışma ve savaştan dolayı ayrılmaktan başka çaresi kalmayan ve hiçbir güvencesi olmayan Suriyeli çocukların ülkemizde var olan çocuk işçiliğini daha da derinleştireceği çok açıktır. Nitekim Suriyeli çocukların büyük bir bölümü ailesi olmadan kendi başlarına ayakta kalmaya çalışırken bir kısmı da ekonomik güvencesi olmayan, hayatta kalma mücadelesi zayıf olan grupların üyesi olduğu için çalışmaktan başka alternatifi kalmamaktadır.¹⁷⁸

¹⁷⁵ Gülay Toksöz, "The Gendered Impacts of Migration and Welfare Regimes: Migrant Women Workers in Turkey", **Women, Migration and Asylum in Turkey Developing Gender-Sensitivity in Migration Research, Policy and Practice**, Ed. Lucy Williams, Emel Coşkun and Selmin Kaşka, Macmillan, Palgrave, 2020, p. 86.

¹⁷⁶ Pedriye Mutlu, Kıvanç Yiğit Mısırlı, Mustafa Kahveci, Ayla Ezgi Akyol, Ertan Erol, İpek Gümüşcan, Ezgi Pınar ve Cemal Salman, "Suriyeli Göçmen İşçilerin İstanbul Ölçeğinde Tekstil Sektörü Emek Piyasasına Eklemlenmeleri ve Etkileri", **Çalışma ve Toplum**, Sayı: 56, 2018/1, s. 82.

¹⁷⁷TÜİK, Çocuk İşgücü İstatistikleri, Çevrimiçi Kaynak: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007, 2012. Erişim Tarihi: 17 Ağustos 2017.

¹⁷⁸ Muazzez Harunoğulları, "Suriyeli Sığınmacı Çocuk İşçiler ve Sorunları: Kilis Örneği", **Göç Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 1, 2016, s. 50.

Suriyeli çocukların çalıştıkları işler, genel olarak yaşadıkları bölgelerin temel geçim faaliyetlerine göre değişkenlik göstermektedir. Bu alanda yapılmış çalışmalara göre çocukların çalışma yaşının neredeyse 6 yaşa kadar düştüğünü ileri sürmektedir. Dolayısıyla Türkiye'deki Suriyeli işgücünün büyük bir kısmı Suriyeli çocuk emeğinden oluşturmaktadır.¹⁷⁹

Suriyelilerin en yoğun yaşadığı İstanbul'da göçmen çocuklar genellikle merdiven altı olarak tanımlanan tekstil atölyelerinde çalışmaktadır. Suriyeli çocukların büyük çoğunluğu ilk olarak tarım ve tekstil sektöründe, ikinci sırada hizmet sektöründe ve üçüncü sırada sanayi sektörlerinde çalışmaktadırlar.¹⁸⁰

Suriyelilerin büyük çoğunluğu kamp dışında yaşamaktadır. Kamp dışında yaşayan ailelerin büyük bir kısmı yoksulluk sınırında yaşamlarını devam ettirmeye çalışmaktadır. Bu ailelerin çocukları çalışarak aile geçimine katkıda bulunmak için her türlü iş yapmakta olup özellikle Suriyeli aileler tarafından tarım sektöründeki işler çocuklar tarafından yapılması gereken işler olarak görülmektedir.¹⁸¹ Büyük şehirlerde ise Suriyeli çocukların, tekstil atölyelerinde, ayakkabı imalat dükkânlarında, sanayide araba tamirhanelerinde, sokaklarda su ve kâğıt mendil satıcılığı veya dilencilik yaptıkları göze çarpmaktadır.¹⁸²

Genel olarak göçmenler gittikleri ülkelerde dezavantajlı durumdadırlar. Kötü, pis, rutin ve tehlikeli “dirty, dangerous and demeaning jobs (3D jobs)” işlerde düşük ücret karşılığında çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Suriyeliler de aynı şekilde Türk emek piyasasında dezavantajlı konumdadırlar.¹⁸³ Suriyeli çocuklar için ise durum

¹⁷⁹ Ayhan Kaya ve Aysu Kırac, **İstanbul'daki Suriyeli Mültecilere İlişkin Zarar Görebilirlik Değerlendirme Raporu**, Hayata Destek Derneği, 2016, s. 27.

¹⁸⁰ TÜMTİS, “Bir Türkiye Gerçeği: Çocuk İşçiler Güneşi Göremiyor”, Çevrimiçi Kaynak: <http://tumtis.org/v2/2017/0206/bir-turkiye-gercegi-cocukisciler-gunesi-goremiyor/>, Erişim Tarihi: 17.08.2017.

¹⁸¹ Kasım Karataş, Seda Attepe Özden, Ahmet Ege, Engin Fırat, Ferman Erim ve Harun Aslan, **Ankara Sokaklarında Çalıştırılan Çocuklar: Sorunlar ve İhtiyaçlar Raporu**, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, Anıl Grup Matbaacılık Yayıncılık, 2016, s. 119.

¹⁸² Kemal Vural Tarlan, Suriyeli Mülteciler: Büyüyen Sorunlar, Daralan Zaman. <http://www.birikimdergisi.com/guncelyazilar/7771/suriyeli-multecilerbuyuyen-sorunlar> daralanzaman#.V2lc9aK0eHR, Erişim Tarihi: 12 Haziran 2020.

¹⁸³ Saniye Dedeoğlu and Sinem Sefa Bayraktar, “Bitter Lives on Fertile Lands: Syrian Women’s Work and Labor in Turkish Agricultural Production”, **Women, Migration and Asylum in Turkey Developing Gender-Sensitivity in Migration Research, Policy and Practice**, Ed. Lucy Williams, Emel Coşkun and Selmin Kaşka, Macmillan, Palgrave, 2020, p. 173.

Türkiye’de hem göçmen hem de çocuk olmalarından ötürü çifte dezavantajlı durumdadırlar.

Göçmen çocukların aile ekonomisine katkıda bulunmak için küçük yaşta çalışmaya başlaması onların temel eğitimden yoksun kalmasına sebep olmaktadır. Düşük eğitim ve vasıf düzeyi bu çocukların gelecekte güvencesiz ve düşük ücretli işlerde çalışmasına zemin hazırlamaktadır. Bu durumda Suriyeli çocukları bugün ve gelecekte prekaryanın en kırılgan tabakası haline getirmektedir.¹⁸⁴

2.3. Makroekonomik Verilerin Göç İle İlişkisi

Zorunlu göçün işgücü piyasası üzerindeki etkileri hakkındaki akademik literatür “gönüllü” göç bağlamındaki ilgili literatürle karşılaştırıldığında oldukça sınırlıdır. Zorunlu göç şiddet ya da siyasi bir olaydan sonra gerçekleşmiş kitlesel göçlerde çok kısa sürede tüketen, üreten ve iktisadi sistemleri etkileyecek potansiyele sahip insan akışının yaşanmasıdır. Bu insan faktörü emek gücü olarak kısa ve uzun vadeli olarak işgücü piyasasında önemli rol oynamaktadır.¹⁸⁵

Göçün varış ülkelerinde emek piyasasına etkisi, işgücü ekonomisinin klasik teorilerinde açıklanmaya çalışılmaktadır. Bu teorilere göre uluslararası göç yerli işçilerin istihdam ve ücret koşullarını olumsuz etkileme olasılığına rağmen, göçün varış ülkelerinde genel refahını arttırmaya yönelik etki ettiği üzerinde durulmuştur.¹⁸⁶

İktisatçılar göçün yerli halk ve işgücü piyasası üzerindeki etkisini uzun zamandır tespit etmek için araştırmalar yapmaktadır. Standart statik modele göre, göç emek arzını arttıracak dolayısıyla yerel işgücündeki rekabeti arttıracak ve ücretleri düşürecektir.¹⁸⁷ Ancak çoğu çalışmalar göçün işgücü piyasası üzerinde etkisinin çok az olduğunu veya hiç etkisinin olmadığı ileri sürmüştür.¹⁸⁸

---

¹⁸⁴Kuvvet Lordoglu ve Mustafa Aslan, “Görünmeyen Göçmen Çocukların İşçiliği: Türkiye’deki Suriye’li Çocuklar”, **Çalışma ve Toplum**, Sayı: 57, 2018/2, s. 729.

¹⁸⁵ Isabel Ruiz and Carlos Vargas-Silva, “The Labor Market Impacts of Forced Migration”, **GLM | LIC Working Paper**, No. 7, March 2016, p. 2.

¹⁸⁶ George J. Borjas, Homeownership in the Immigrant Population, **Journal of Urban Economics**, Vol: 52, No: 3, 2002, p. 448.

¹⁸⁷ Christian Dustmann, Albrecht Glitz and Tommaso Frattini, “The Labour Market Impact of Immigration”, **Oxford Review of Economic Policy**, Vol. 24, No. 3, p. 480.

¹⁸⁸ George J. Borjas, “Native Internal Migration and The Labor Market Impact of Immigration”, **Journal of Human Resources**, Vol: 41, No: 2, 2006, p. 240.

Göçmenlerin emek piyasasında varlığı üzerinden yapılmış çalışmalarda olumsuz görüşler ileri sürenler işsizlik, kayıtdışılık, enflasyon ve hükümet harcamalarında artış gibi konular üzerinde dururken bu görüşlerin aksine olumlu görüş ileri sürenler ise ithalat hacminde, emek arzında, ekonomik büyümede ve GSYİH’da artış önemli çıktılar olarak gösterilmiştir.

Yıllardır Türkiye’nin en ciddi sorunlarından biri olan işsizlik, Türkiye’ye milyonlarca göçmenin gelmesi ile beraber iyice artış göstermiştir. Göçmenlerin emek piyasaları üzerine etkilerini inceleyen çalışmalara baktığımızda çalışmaların çoğu göçün ev sahibi ülkenin işgücü piyasası üzerinde etkisinin az olduğu veya hiç olmadığı sonucuna varmıştır. Uluslararası göç, ekonomide işsizlikle ilişkilendirilmiş, yerli halk ve yerli işçiler tarafından genellikle olumsuz bakılmıştır. Dış göç iki türlü yorumlanabilir, eğitim ve vasıf düzeyi düşük olan göçmenler düşük ücretle çalışarak işsizliğe sebep olma potansiyeline sahipken, göçmen emeği yerli işçi üzerinde ikame gücüne sahip olabildiği gibi bazen de tamamlayıcı etki yaptığına yönelik çalışmalarda mevcuttur, sermayeyi elinde bulunduran ya da yüksek eğitim düzeyine sahip olan kişiler ise istihdam açıcı etki yapabilirler. Dış göçün sağladığı verimlilik artışına bağlı olarak ekonomik büyümenin artacağı ileri sürülebilir.¹⁸⁹

Uluslararası göçün istihdam düzeyine, ücretlere ve diğer makroekonomik değişkenlere etkisi, göçmenlerin karakteristik özelliklerine, yeteneklerine, aldıkları eğitime ve yerli işçilerin işlerini ne ölçüde tamamlayabildiklerine bağlıdır. Buna ilaveten gelen göçmenlerin sayısı, demografik özellikleri, kamu hizmetlerine iştirakleri, kayıtlı çalışıp çalışmadıkları ve kamu maliyesine katkılarına göre değişkenlik göstermektedir.¹⁹⁰

Göçmenlerin gittikleri ülkelerde büyümeye katkısı; gittikleri yerlerdeki statüleri, göçmen politikaları, ülkelerin istihdam modeli, göçmenlerin gelecekle ilgili planları, ekonominin gidişatı, toplumun göçmenlere ve işçilere yönelik tutumlarına göre değişmektedir. Göçün kalkınma etkisi vardır fakat katkının ne düzeyde olacağı kaynak

---

¹⁸⁹ Christian Dustmann, Albrecht Glitz and Tommaso Frattini, “The Labour Market Impact of Immigration”, **CReAM Discussion Paper**, No 11/08, 2008, p. 112.

¹⁹⁰ Feargal McGuinness and Oliver Hawkins, Impacts of Immigration on Population and the Economy, **Briefing Paper**, No: 7659, 2016, p. 3.

ve hedef ÷lke arasındaki farklılığa bağlıdır. ¹⁹¹ G÷çmenlerin ya da g÷çmen işçilerin hedef ÷lkeye katkıları adaptasyon derecelerine ve adapte olabilme kapasitelerine göre değişkenlik göstermektedir. ¹⁹²

---

¹⁹¹ Mehmet Fikret Gezin, **İşgücü G÷çü ve Avusturya'daki Türk İşçileri**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1994, s. 93.

¹⁹² Halil Seyidoğlu, **Uluslararası İktisat Teori Politika ve Uygulama**, 19. Bs., İstanbul, Güzem Can Yayınları, 2013, s. 682.

Tablo 2.15. 2007-2019 Arası İşgücü İstatistikleri

Yıllar	15 ve Daha Yukarı Yaştaki Nüfus (bin)	İşgücü (bin)	İstihdam Edilenler (bin)	İşsiz (bin)	İşgücüne Dahil Olmayan Nüfus (bin)	İşgücüne Katılma Oranı (%)	İşsizlik Oranı (%)	İstihdam Oranı (%)
2007	50.177	22.253	20.209	2.044	27.925	44.3	9.2	40.3
2008	50.982	22.899	20.604	2.295	28.083	44.9	10.0	40.4
2009	51.833	23.710	20.615	3.095	28.124	45.7	13.1	39.8
2010	52.904	24.594	21.858	2.737	28.310	46.5	11.1	41.3
2011	53.985	25.594	23.266	2.328	28.391	47.4	9.1	43.1
2012	54.961	26.141	23.937	2.204	28.820	47.6	8.4	43.6
2013	55.982	27.046	24.601	2.445	28.936	48.3	9.0	43.9
2014	56.986	28.786	25.933	2.853	28.200	50.5	9.9	45.5
2015	57.854	29.678	26.621	3.057	28.176	51.3	10.3	46.0
2016	58.720	30.535	27.205	3.330	28.185	52.0	10.9	46.3
2017	59.894	31.643	28.189	3.454	28.251	52.8	10.9	47.1
2018	60.654	32.274	28.738	3.537	28.380	53.2	11.0	47.4
2019	-	32.549	28.080	4.469	28.920	53.0	13.7	45.7

Kaynak: TÜİK İşgücü Göstergeleri, 30 Aralık 2020.

Tablo 2.15'te 2007-2019 yılları arasındaki işgücü istatistikleri verilerine bakıldığında 15 yaş üstü nüfusun ve işgücünün sürekli arttığı, istihdam edilen kişi sayısı ile istihdam oranının 2018 yılına kadar artış gösterdiği ve 2018 yılında bazı ekonomik aksaklıklardan dolayı ekonomik verilerin kötüye gittiğini iddia edebiliriz. Suriyelilerin

Türkiye'ye girmeye başladıkları 2011 yılından sonra gerek işgücüne katılma oranında gerekse istihdam oranında artış gözlenmektedir. Öyle ki Suriyelilerin Türkiye'ye ilk girdiği yıllarda (2011,2012,2013,2014) işsizlik oranları tek haneye düşmüştür. Özellikle Suriyelilerin en yoğun olduğu yıllar olarak ifade edilen 2016 ve 2017 yılında işgücü artmış ve işgücüne katılma oranı %50'lerin üzerinde seyretmiştir. İşgücü göstergelerine baktığımız zaman bu verilerdeki iyileşmeyi ve kötüleşmeyi sadece Suriyelileri referans alarak açıklamak oldukça güçtür.

Suriyelilerin işsizliğe etkileri değerlendirildiğinde, ilk etapta 700.000 civarında emek arzının emek piyasalarına girmesini işsizliğe sebep olmak yerine mevcut işsizliği arttırdığını ileri sürebiliriz. Fakat tam istihdam kapasitesine uzak eksik kapasite ile çalışan sektörlerde, piyasada yeni olan Suriyeli emek arzının, işsizliği artırmak yerine emek piyasasında can simidi etkisi göstermesi ya da yerli işçiyi tamamlayıcı emek faktörü olacağı düşünülmektedir. Suriyelilerin piyasalarda girişimci olarak varlığı istihdamı olumsuz etkilemek bir tarafa dursun istihdam açıcı etkisi bile söz konusu olmuştur.¹⁹³

Göçmenlerin ve Suriyelilerin emek piyasasında oluşları genellikle olumsuz olarak algılanmaktadır. Fakat değinilmesi gereken bir husus varki göçle birlikte gelen emek faktörü makine, bina ve sermaye gibi diğer üretim faktörlerinden daha fazla anlam ifade etmektedir. Özellikle emek yoğun üretim ilişkilerinde göçmen emeği son derece değerlidir. Göçmen emeğinin üretimde artı değer olmasının dışında göçmenler tüketicidirler ve gittikleri ülkelerde talebi artırarak üretime katkı sağlamaktadırlar.¹⁹⁴

Göçmenlerin gittikleri ülkelerde onlara karşı olumlu ve olumsuz birçok bakış açısı vardır. Olumlu bakış açısında nitelikli göçmenler gittikleri ülkelerde ticareti geliştirmekte ve ekonomiye katkı sağlamaktadırlar. Bu görüşlerin aksine Lin ve Yang, yüksek vasıflı işçilerdence vasıflı ya da vasıfsız işçilerin ticarete daha etkili olduklarını ileri sürmüşlerdir.¹⁹⁵

---

¹⁹³ Zeki Parlak, "Suriyeli Mültecilerin Türkiye'de Emek Piyasalarına Etkisi", **Social Sciences Studies Journal (SSS Journal)**, Cilt: 3, No: 12, s. 2334.

¹⁹⁴ Örn B. Bodvarsson and Hendrick Van den Berg, **The Economics of Immigration: Theory and Policy**, Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 2009, p. 3-4.

¹⁹⁵ Xiaohua Lin and Xiyan Yang, "From Human Capital Externality To Entrepreneurial Aspiration: Revisiting The Migration-Trade Linkage", **Journal Of World Business**, Vol. 52, 2017, p. 360-371.

Tablo 2.16. Türkiye’de Dış Göç ve Makroekonomik Göstergeler

YIL	NGO	GSYİH	BÜY.	İŞS.O.	KAY.İST.	ENF
2000	0,146	6.640	-	6,4	53,6	54,91
2001	0,129	-5.962	-5,7	8,3	53	54,40
2002	0,086	6.430	6,2	10,3	52,14	29,7
2003	0,093	5.608	5,3	10,5	51,75	18,4
2004	0,004	9.644	9,4	10,8	50,14	9,3
2005	0,005	9.010	8,4	10,6	48,17	7,7
2006	0,009	7.110	6,9	8,7	46,97	9,7
2007	0,017	5.030	4,7	8,8	45,44	8,4
2008	0,010	0.845	0,9	9,7	43,5	10,1
2009	0,013	-4.704	-4,7	12,5	43,84	6,5
2010	0,025	8.487	9,2	10,6	43,25	6,4
2011	0,125	11.113	8,8	8,8	42,05	10,5
2012	0,261	4.790	2,2	8,1	39,02	6,2
2013	2,127	8.491	4,1	8,7	36,75	7,49
2014	3,440	5.167	2,8	9,8	34,97	8,85
2015	3,511	6.086	6	10,2	33,57	7,67
2016	0,220	3.184	3,2	10,8	33,49	7,77
2017	0,218	7.441	7,4	10,8	33,97	11,14
2018	0,263	3.724	2,6	11,0	33,42	20,30
2019	-	4.280	3,1	13,7	32,3	11,84

Kaynak: ÇSGB Çalışma Dünyası Dergisi, Çevrimiçi Kaynak:

<http://www.calismadunyasi.gov.tr/pdf/sayi2/02.pdf>, Erişim Tarihi: 02 Ocak 2020.

Tablo 2.16’da 2000-2019 yılları arasında dış göç ve makro ekonomik göstergeler verilmiştir. Bu göstergeler net göç oranı (NGO), Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH), büyüme (BÜY.), işsizlik oranı (İŞS. O.), kayıtdışı istihdam (KAY.İST.) ve

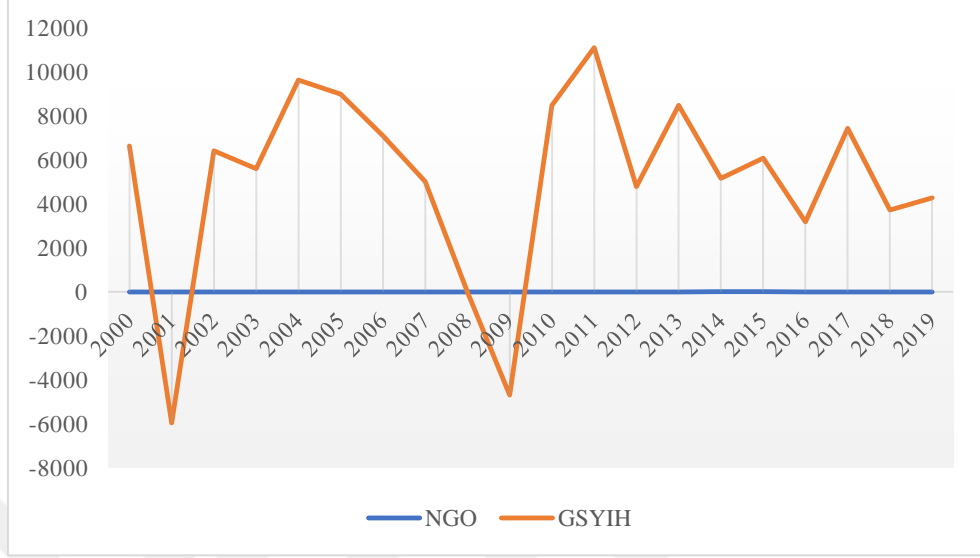
enflasyon oranı (ENF.O.) olarak verilmiştir. Bu göstergelere genel olarak bakıldığında 2012 yılından sonra net göç oranları sıfırın üzerine çıkmış olup 2016 yılından sonra tekrar eski düzeylerine gerilemiştir. GSYİH ve büyüme oranları 2001 yılından sonra düzenli artış seyrinde olup 2007-2008 yıllarına gelindiğinde yavaşlama eğilimine girmiş olup 2008 yılındaki revizyonlardan sonra tekrar yükseliş trendine girmiştir. İşsizlik oranlarına bakıldığında 2002 yılında çift haneli olan işsizlik oranları 2002 yılındaki istikrar paketleri ile beraber tek hanelere düşmüş olup 2008 yılında yaşanan küresel krize bağlı olarak 2009-2010 yıllarında tekrar çift haneye yükselip tekrar tek haneli rakamlara geri gelmiştir. %50'lerin üzerinde seyreden kayıtdışılık ise her yıl azalarak 2019 yılında %32,3 düzeyine gerilemiştir. Enflasyon oranına bakıldığında ise 2002 yılından itibaren yüksek enflasyon alınan tedbirlere bağlı olarak önemli ölçüde düşürülmüş, %50'lerin üzerinde seyreden enflasyon oranı 2012-2016 yılları arasında tek haneli rakamları görmüştür.

Bu makro göstergeler ışığında ekonomik istikrarın sağlanmaya çalışıldığı görülmektedir. 2001 yılında ciddi bir ekonomik kriz yaşanmış ve bu durumun negatif etkilerini tolere etmek için bir dizi ekonomik reform ve istikrar politikası devreye sokulmuştur. Bu düzenlemelerin olumlu çıktıları 2002 yılından sonra kendini göstermeye başlamıştır. Temel parametrelerde önemli gelişmeler ve iyileşme kaydedilmiştir. 2008 yılına geldiğinde tüm dünyada etkisini gösteren küresel kriz Türkiye'de de hissedilmeye başlanmıştır. Ancak alınan tedbirler ve ekonomik hedefler doğrultusunda diğer ülkelere kıyasla daha rahat bu dönem atlatılmıştır. 2009 yılı sonrasında tekrar ekonomik göstergelerde toparlanmalar görülmüştür.¹⁹⁶

---

¹⁹⁶Fatih Acar, "Türkiye Ekonomisine Genel Bakış (2001-2013)", **ÇSGB Çalışma Dünyası Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 2, Ekim-Aralık 2013, s. 32.

Şekil 2.1. Net Göç Oranı ile GSYİH Arasındaki İlişki

Şekil 2.1.'de Net göçün GSYİH ile ilişkisine bakıldığında Türkiye'nin GSYİH'nin dolar bazında 2009 yılında dibi gördüğü bu duruma 2008 yılındaki kriz ve durgunluk dönemin etkisi net şekilde görülebilmektedir. 2009 yılından sonra yükseliş trendine geçmiş olup 2011 yılından sonra ise artış hızının düşüşe geçtiği ve dalgalı bir seyir izlediği görülmektedir. Aslında GSYİH TL bazında sürekli artış kaydetmesine rağmen dolar cinsinden gerilemesinden dolayı yıllar arasında dalgalı seyir izlemiştir. Bu durum dolar kurunun hareketliliği ile açıklanabilecek bir husustur.

Dış göçü ekonomik büyüme ve GSYİH artışı ile ilişkilendiren birçok çalışma mevcuttur. Göçmen ülkelerin birçoğu ekonomik başarısına başka ülkelerden gelen sermaye, fikir, yatırım ve emeğin katkısının büyük olduğunu ileri sürmektedir. Açık ve liberal ekonomiler, yeni fikirler, daha fazla sermaye ve rekabet üstünlüğü üretim potansiyelini ve ekonomik büyümeyi hızlandırabilmektedir.¹⁹⁷

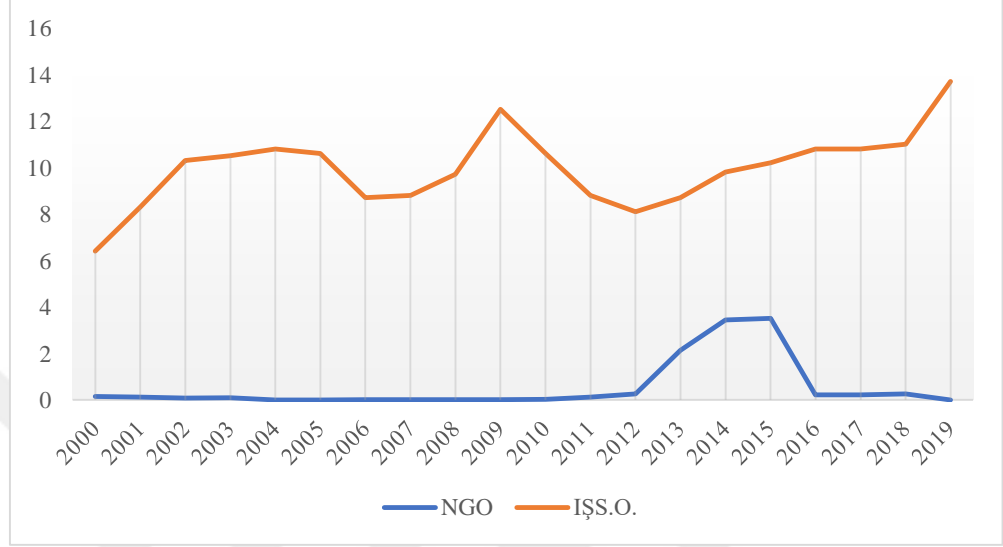
Göç ve ekonomik ilişkiler konusunda yapılan çalışmaların büyük bir kısmı makro değişkenlerle ilişkilendirilirken, zorunlu göçte emek piyasasına etkilerin yanı sıra uluslararası ticarete konu olmaktadır.¹⁹⁸ Amerika ve Kanada'da yapılan bir çalışmada

¹⁹⁷ Francesc Ortega and Giovanni Peri, **The Aggregate Effects of Trade and Migration: Evidence from OECD Countries**, (SSRN Scholarly Paper Sy ID 1806405), Rochester, NY: Social Science Research Network, 2011, p. 2.

¹⁹⁸ Irene Fensore, 2016, "The Impact of Migration on Foreign Direct Investments", 2017, p. 1. Çevrimiçi Kaynak: https://www.alexandria.unisg.ch/252376/1/MigrationFDI_4.1.pdf, Erişim Tarihi: 15 Haziran 2020.

göçmen girişimciliği ve ağlarının ticaret işlemleri maliyetini azalttığını ve ticaretin artmasında olumlu rol oynadığını ortaya koymuştur.¹⁹⁹

Şekil 2.2. Net Göç ile İşsizlik Arasındaki İlişki

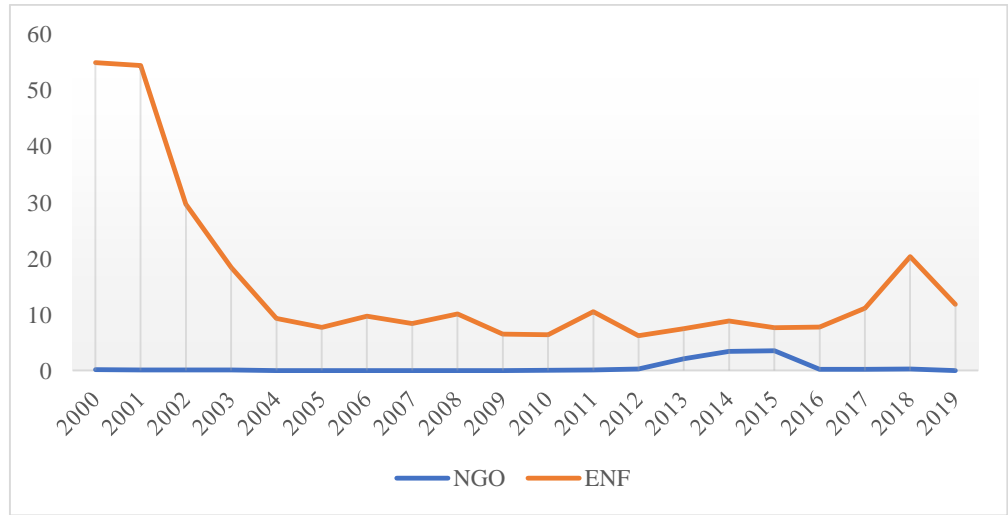
Şekil 2.2.'de Net göç ile işsizlik oranı ilişkisi ortaya konulmuştur. İşsizlik oranı 2008 krizinden sonra en yüksek seviyelerinden birini yaşamış krizin etkileri 2009 yılında daha belirgin hale gelmiştir. 2009 yılından sonra uygulamaya konulan ekonomik ve istikrar paketleri ile beraber işsizlik oranlarında düşüşler başlamıştır. Suriyelilerin giriş yaptığı 2011 ve 2012 yılları işsizlik oranlarının en düşük olduğu yıllar olarak göze çarpmaktadır. Suriyelilerin sayılarının arttığı yıllar nispeten işsizlik oranlarının da yükselişte olduğu şekilde görülmektedir. Türkiye ekonomisinin en kronik sorunlarından birisi şüphesiz ki işsizliktir. Dönem dönem işsizlik oranları düşüş eğilimi gösterse de Türkiye ekonomisinin kırılgan yapısından dolayı kriz yılları ve durgunluklar işsizlik oranlarını çok çabuk etkileyebilmektedir. Bu durum 2002 ve 2008 krizine benzer olarak 2018-2019 durgunluk dönemi için de geçerlidir. Türkiye’de işsizlik oranlarındaki değişimler, iktisadi gelişmelerle yakından ilişkili iken, son yıllarda işsizlik oranlarında artışın birçok etkeni söz konusu olabilir. Dolayısıyla Türkiye’de Suriyelilerin işsizlik oranları üzerindeki olumsuz etkilerinin takip eden yıllarda ortaya çıkması kuvvetle muhtemeldir.

¹⁹⁹ David M. Gould, “Immigrant Links to the Home Country: Empirical Implications for U.S. and Canadian Bilateral Trade Flows”, **Federal Reserve Bank of Dallas**, No: 9102, 1991.

Dünya Bankasının raporuna göre Suriyelilerin işgücü piyasasına yoğun etkileri mevcuttur. Özellikle kadın çalışanlar ve eğitim düzeyi düşük olan yerli çalışanlar Suriyelilerin emek piyasasına girişleri ile daha düşük ücret seviyesinden çalışmak durumunda kalmaktadırlar. Eğitim ve vasıf düzeyi yüksek olanlar ise mevcut pozisyonlarında ücret baskısı hissetmektedirler. İşsiz kalarak istihdamın dışında kalan gruplar ise genel olarak eğitim düzeyi düşük tecrübesiz kadınlardır. Del Carpio ve Wagner'in hazırladığı rapora göre, Suriyeli göçü hem istihdamı hem de işsizliği düşürmüştür. Bu durumu da şöyle izah etmektedir bu duruma sebep olan bir sebep okula kayıt olma oranının ve yüksek öğrenime kayıtlı öğrenci sayısının artmasıdır diğer sebep ise Suriyelilerin kayıtdışı işlerde çalışması Türk işçilerin formal ve kayıtlı sektörlere yerleşmesine sebep olmaktadır.²⁰⁰

Zachariadis' a göre ise göçmenler genel olarak emek yoğun sektörlerde düşük ücretle çalıştıkları içi işverenlerin üretim maliyetlerini azaltarak enflasyonun düşmesine etki yaptığı yönündedir bu durum göçün negatif fiyat etkisi olarak tarif edilmektedir. Bu perspektiften bakıldığında göç ile enflasyon arasında ters yönlü bir ilişki söz konusudur.²⁰¹

Şekil 2.3. Net Göç ile Enflasyon Arasındaki İlişki

²⁰⁰ Ximena V. Del Carpio and Mathis Wagner, "The Impact of Syrian Refugees on the Turkish Labor Market", **World Bank Policy Research Working**, Paper No. 7402, 2015, p. 14.

²⁰¹ Marios Zachariadis, **Immigration and International Prices**, December 2010, s. 23. Çevirimiçi Kaynak: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.188.3405&rep=rep1&type=pdf>, Erişim Tarihi: 10 Aralık 2018.

Şekil 2.3.'te Net göç ile enflasyon arasındaki ilişkiye bakıldığında enflasyonla mücadele argümanların çok da başarılı olduğu söylenemez, enflasyonu tek haneye düşürme çabaları yetersiz kalmıştır. 2001 Krizi sonrasında uygulamaya konulan istikrar politikaları bir nebze enflasyonu düşürmüştü ve 2004 yılında tek haneli rakamları görmüştür. Türkiye'de yaşanan Suriyelilerin göçü ile enflasyonu ilişkilendirmek gerekirse Suriyelilerin en yoğun giriş yaptıkları yıllar (2014, 2015, 2016) enflasyon oranlarına bakıldığında enflasyon oranlarında, bir değişiklik olmadığını söylemek yerinde olacaktır. 2015 yılından sonra gelen Suriyeli sayısındaki düşüşe rağmen enflasyon oranları iki haneli rakamlara ulaşmıştır. Şekilde görüldüğü üzere Suriyeliler ya da göçmenlerle enflasyonu direk ilişkilendirmek doğru değildir. Son yıllarda enflasyondaki artışın göç kaynaklı olmayıp ülkemizin içinde bulunduğu konjonktürel dönemle ilişkilendirmek daha yerinde olacaktır.

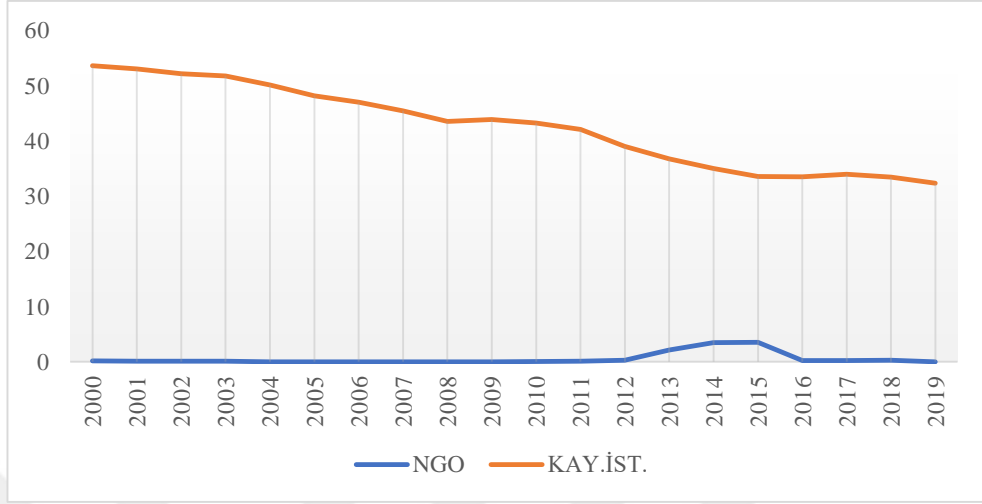
Ekonomik sebeplerle yapılmış olan uluslararası göçte veya işgücü göçünde genel olarak daha iyi bir yaşam, gelir ve çalışma imkânlarına erişmek için beden gücüne dayalı vasıfsız veya niteliksiz emek söz konusu iken siyasal sebeplerden ötürü gerçekleşen zorunlu göçte her çeşit vasıfta emek göçü söz konusudur.²⁰² Sanayileşme ile beraber Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'nın yeni yapılanma sürecinde meydana gelen göç dalgasında ucuz ve vasıfsız emek göçü söz konusu²⁰³ iken Türkiye'nin deneyimlediği zorunlu göçte her vasıf düzeyinden kişiler göç etmiştir.

---

²⁰² Bimal Ghosh, **The Global Economic Crisis and Migration: Where Do We Go From Here?**, Geneva: International Organization For Migration, 2010.

²⁰³ Steve Vertovec, **The Emergence of Super-Diversity In Britain**. Centre On Migration, University of Oxford, No: 25, 2006, p. 18.

Şekil 2.4. Net Göç ile Kayıtdışı İstihdam Arasındaki İlişki

Şekil 2.4.'te Net göç ile kayıtdışı istihdam arasındaki ilişkiye bakıldığında 2000-2019 yılları arasında verilen verilere göre oluşturulan şekilde kayıtdışı istihdam genel olarak düşüş seyri çizmektedir. 2003 ve 2009 yıllarında nispeten bir önceki yıla göre artış olsa da bunu 2002 ve 2008 yıllarında ki kriz ve durgunluk dönemleri ile ilişkilendirmek daha doğru olacaktır. Türkiye'ye gelen dış göçler ve sığınmacılar 2011 yılından sonra başlamış 2016 ve 2017 yıllarında en yüksek seviyelere ulaşmıştır. Kayıtdışı istihdamının en düşük olduğu yıllar (2013-2015) aynı zamanda Suriyelilerin en yüksek olduğu dönemlere denk gelmektedir. Bu sebeple dış göç ile kayıtdışı istihdamı kesin bir şekilde ilişkilendirmek zor görünmektedir.

Clark ve arkadaşlarının yaptığı araştırmaya göre genel olarak göçmenler piyasa ekonomisinin kurulmasına katkı sağlar ve bu ülkelerin üretim ilişkisinde önemli bir emek girdisidir. Araştırmada göçmen emeği ile ekonomik verimlilik arasındaki ilişki incelenmiştir. Göçmenlerin kaynak ülkelerinin çalışma alışkanlıkları yerine varış ülkelerinin çalışma kurallarını ve alışkanlıklarını benimsediğini ortaya koymuşlardır.²⁰⁴ Bu bağlamda göçmenlerin verimlilikleri kendi niteliklerinden ziyade gittikleri ülkelerin onlara alan açmaları, özgür olarak iktisadi faaliyette bulunmalarına olanak sağlamaları ve niteliklerini gösterebilecekleri alanlara yönlendirerek

²⁰⁴ J.R. Clark, Roberts Lawson, Alex Nowrasteh, Benjamin Powell and Ryan Murphy, **Does Immigration Impact Institutions?**, SSRN, 2014, p. 5.

verimliliklerini artırılabilir, bu durumda ekonomik büyümede itici etki yapabilmektedirler.²⁰⁵

Suriyelilerin Türkiye'ye gelişiyle birlikte ekonomiye katkılarında arz ve talep noktasında baktığımızda; açık bir şekilde, Türkiye mal ve hizmetlere yönelik toplam talep artmıştır. Bununla birlikte Suriyelilerin fiyatlara olan etkisi lüks mallardan ziyade temel tüketim mallarında etkili olmuştur. Bu etki en yoğun şekilde Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı sınır şehirlerinde ve büyük şehirlerde göze çarpmaktadır. Suriyelilerin ekonomik büyüme üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğunu tespit etmek için öncelikle Türkiye'de mal ve hizmet üretimi tam kapasitede gerçekleşip gerçekleşmediğini sorgulamak gerekir. Eğer tam kapasite bir üretim söz konusu ise fazladan talep artışı; üretimi ve ekonomik büyümeyi pozitif yönlü artıramayacaktır. Aksi takdirde ekonomide durgunluk söz konusu ise fazladan talep artışı ekonomiyi olumlu yönde etkileyecektir. Küresel ekonomide mevcut durgunluk Dünyanın birçok ülkesini etkilediği gibi Türkiye'yi de etkisi altına almıştır. Fakat bu durgunluk döneminde Türkiye ekonomisinde 2012-2016 yılı sonuna kadar yılda ortalama %3.3 büyüme olmuştur. Suriyelilerin Türkiye'deki yoğunlukları ve hissedilir oluşları tam da bu sürece denk gelmektedir. Bu açıdan, Suriyeliler aracılığıyla Türkiye ekonomisinde yaşanan talep artışı iktisadi büyüme üzerinde olumlu etkilere sebep olacak ve Türkiye ekonomisine katkı sağlayacaktır.²⁰⁶

2017 yılında Özservet ve Yurtsever'in yaptığı çalışmaya göre Suriyeliler girişimci olarak birçok şirket kurmuşlardır. TOBB Kurulan-Kapanan Şirket İstatistiklerine göre 2017 yılı verilerine göre "Yabancı Sermayeli Anonim ve Limited Şirketlerin" 890 tanesi Suriyelilerin sermayesi ile kurulmuştur 2013-2017 yılları arasında Suriyeli sermayesinin olduğu 5841 limited şirket ve 158 anonim şirket kurulmuştur. Türkiye ortak sermayeli şirket sayısı ise 73'tür. Bu şirketlerden 49 tanesi İstanbul, 17 tanesi Mersin, 2 tanesi Bursa, 2 tane Hatay, 1 tane Adana, 1 tane Yalova ve 1 adet şirketle Antalya takip etmektedir. Kurulan şirketlere sektörel bazda

---

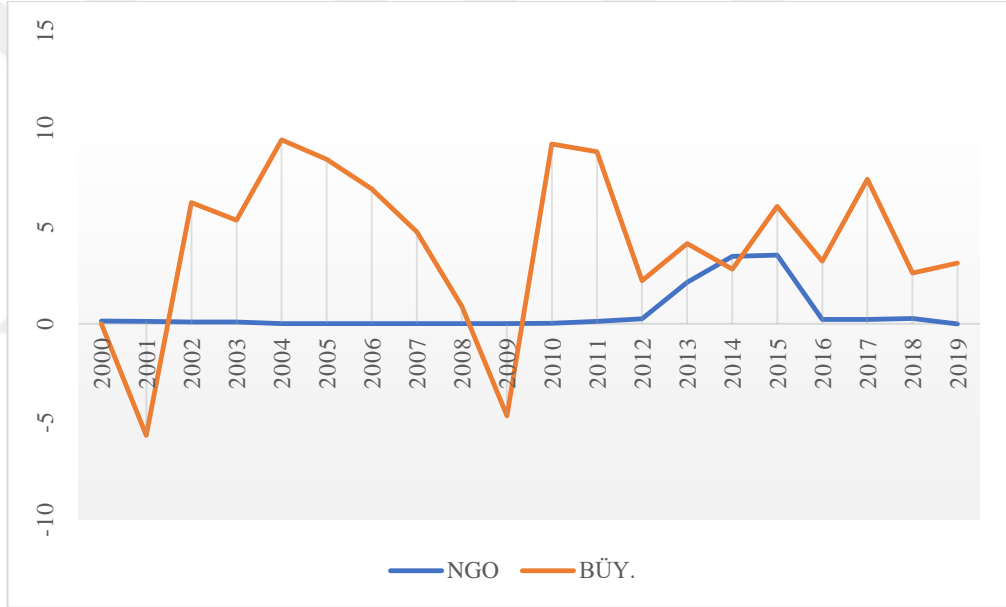
²⁰⁵Buğra Kalkan, "Ekonomik Entegrasyonu Sağlayan, İnsanları Toplumun Üretken ve Barışçıl Üyelerine Çeviren, Çalışma Özgürlüğünü ve İnsan Haklarını Güvenceye Almaktır", **Göçmenler, Sığınmacılar ve Ekonomi**, UTESAV, Suriyeli Sığınmacılar ve Türkiye Ekonomisi, Şubat 2018, s. 16.

²⁰⁶Nurullah Gür ve Mevlüt Tathyer, "Bütünlüklü Bir Fotoğraf Oluşturabilmek", **Suriyeli Sığınmacılar ve Türkiye Ekonomisi**, UTESAV, Şubat 2018, s. 9.

bakıldığında ise ilk sırada toptan 23 şirket ticaret sektöründe faaliyet göstermektedir. Bu sektörü sırasıyla gayrimenkul ve inşaat sektörü, idare merkezi faaliyetler, perakende ticaret, bina inşaatı takip etmektedir. Suriyeliler yatırımcı ya da girişimci olarak Türk emek piyasasında istihdam açıcı etkide bulunmuşlardır.²⁰⁷

Aygül tarafından yapılan çalışmaya göre ise Haziran 2015 itibariyle 2 bin 827 olan Suriyeli firma sayısı 31 Aralık 2015 itibariyle 3 bin 679'a yükselmiştir. 2016 yılında 5 bin 647'ye yükselmiştir. Yabancı sermayeli şirketlere ülke bazında baktığımızda ilk sırada Almanya ikinci sırada Suriyeli şirketler gelmektedir.²⁰⁸

Şekil 2.5. Net Göç ile Büyüme Arasındaki İlişki

Şekil 2.5.'te Net göç ile büyüme arasındaki ilişkiye bakıldığında net göç oranı Suriyelilerin olduğu yıllarda geliş sayılarına göre doğrusal olarak artmış ve 2017 yılı sonrasında artış azalmış ve sabit seyir izlemeye başlamıştır. Büyüme rakamlarına göre oluşturulan çizgi grafiğinde büyüme dalgalı bir seyir izlemiş olup Suriyelilerin geldikleri 2011-2012 yıllarında düşüş yaşayıp Suriyelilerin en çok olduğu 2017 yılında büyüme rakamları neredeyse son 10 yılın en yüksek seviyelerini görmüştür. Büyüme

²⁰⁷ Yasemin Çakırer-Özservet ve Betül Yurtsever, İstanbul'da Girişimci Göçmenler, **Uluslararası Göç ve Toplumsal Uyum Araştırmaları Serisi**, No: 2, 2017, s. 1-15,

²⁰⁸Hasan Hüseyin Aygül, "Mülteci Emeğinin Türkiye İşgücü Piyasalarındaki Görünümü ve Etkileri", **Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi**, Cilt: 9, Sayı: 20, 2018, s. 74.

rakamlarında ki artış ve azalışları sadece Suriyeli göçü ile ilişkilendirmek doğru bir yaklaşım olmayacaktır.

Göçün ticaret üzerinde olumlu etkileri vardır. Göç edenlerin kişilerin deneyimleri, bilgi birikimleri, bir mesleğe dair tecrübeleri önemli roller oynamaktadır. Göçmenlerin nitelikli olmaları ticari bağlar kurmalarında veya bir işe girmelerinde onlar için kolaylık sağlamaktadır.²⁰⁹

Göçle ilgili yapılan çalışmalarda göçmenler; bilgiye açık oldukları, gittikleri ülkelerde açık ve boşlukları tespit edebildikleri, fırsatı faydaya dönüştürebildikleri, iş planlarını hayata geçirebildikleri ve risk alabildikleri için girişimci olarak piyasada başarılı olmuşlardır. Göçmenler, yerli vatandaşlara nazaran daha düşük ücretle veya daha yüksek riskle çalışmak noktasında isteklidirler.²¹⁰ Geldikleri ülkelere yönelik ticari bilgileri ve girişimleri iki ülke arasındaki ikili ticaretin gelişmesine katkı sağlamaktadır.²¹¹

Göç, gidilen ülkenin nüfusunda artış meydana getirmektedir. Bu durum aynı zamanda emek faktörünü ve toplam talebi de arttırmaktadır. Talep artışı ithalatı artırırken göçmen işçilerin daha düşük ücretlerle çalıştırılması üretim maliyetlerini düşürecek ve ihracatı arttıracaktır. Göçmen emeği uluslararası rekabet gücünü daha çok arttırmaktadır.²¹²

2007 yılında White tarafından yerçekim modeli kullanılarak yapılan çalışmada ABD ve 73 ülke'nin 1980 ve 2001 yılları arasında makro verileri kullanarak göçün ikili ticaret ile ilişkisini araştırmıştır. Bu çalışma ABD ticaretinin nispeten düşük gelirli ülkelere gelen göçmen stokunda %10'luk bir artış, düşük gelirli ülkelere yapılan ithalat %4,7 ve ihracatta %1,5'lik artışlara sebep olmuştur.²¹³

---

²⁰⁹ Head, K. ve Ries, J., "Immigration and Trade Creation: Econometric Evidence from Canada", **The Canadian Journal of Economics**, Vol. 31, No.1, 1998, p. 47.

²¹⁰ Sidney M. Lung, *The Impact of International Migration on International Trade: An Empirical Study of Australian Migrant Intake from Asian Countries*, Australia, Victoria University, Melbourne, 2008, p.32.

²¹¹ Gabriel J.Felbermayr and FaridToubal, *Revisiting the Trade-Migration Nexus: Evidence from New OECD Data*, **World Development**, Vol. 40, No.5, 2012, p. 928.

²¹² Murat Genç, *The impact of migration on trade Immigrants are good for trade*, **IZA World of Labor**, Vol. 82, 2014, p. 7.

²¹³ Roger White, "Immigrant-Trade Links, Transplanted Home Bias and Network Effects", **Applied Economics**, Vol: 39, No: 7, 2007, p. 840.

2002 yılında Girma ve Yu tarafından yapılan çalışmada İngiltere ile 48 tane ticaret ortağının dış göç ile ticaret arasındaki ilişki incelendiğinde göçmen sayısındaki artış İngiltere'nin ticaret hacmini artırmıştır. Göçmenlerle gelen çok çeşitlilik, farklı dil ve kültüre sahip olma yeni networkler kazandırmıştır. Ülkeye gelen göçmen sayısındaki %10'luk artış, İngiltere'nin ticaret ve ihracatında en az %1,6'lık, refahında ise %5'lik artışa sebep olmuştur.²¹⁴

ABD'de Dunlevy ve Hutchinson tarafından yapılmış başka bir çalışmada ise Amerika'da artan göçmen nüfusunun ABD ticaret artış ile arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Göç hacmindeki %10'luk artış ithalat-ithalat hacminde ortalama %4 oranında artışa sebep olmuştur.²¹⁵

Sığınmacıların ihtiyaçlarını karşılamak amacı ile üretim artışı o bölgede hem istihdamın artmasına hem de üretimde canlanmaya neden olmaktadır. Özellikle tekstil ve temel gıda üretimi artmıştır. Savaş nedeni ile düşen ihracat tekrar artış trendine girmiştir. Türkiye ekonomisine olumlu yansımaları olmuştur.²¹⁶

Tablo 2.17: Yakındoğu ve Ortadoğu Ülkelerine Göre Yıllık İhracat Verileri

Yıllar	Yıllık ihracat (\$)	Toplam ihracat içindeki payı(%)
2009	19.192.808	18.8
2010	23.294.873	20.5
2011	27.934.772	20.7
2012	42.451.153	27.8
2013	35.574.660	23.4
2014	35.383.669	22.5

²¹⁴ Sourafel Girma and Zihihao Yu, "The Link between Immigration and Trade: Evidence from the United Kingdom", **Review of World Economics** (Weltwirtschaftliches Archiv), 2002, p. 123.

²¹⁵ James A. Dunlevy ve William K. Hutchinson, "The Impact of Immigration on American Import Trade in the Late Nineteenth and Early Twentieth Centuries", **The Journal of Economic History**, Vol: 59, No: 4, 1999, p. 1051.

²¹⁶ Oytun Orhan ve Sabiha Senyücel Gündoğar, Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri, **ORSAM Rapor**, No: 195, Ocak 2015, s. 17-19.

2015	31.085.756	21.6
2016	31.304.102	22.0
2017	35.336.961	22.5
2018	29.456.786	17.5

Kaynak: TÜİK, Yıllar İtibarı ile Dış Ticaret Göstergelerinden Elde Edilmiştir.30 Aralık 2019.

Suriyeliler sınırı geçerken birikimlerini, tecrübelerini, iş bağlantılarını da getirmişlerdir. Suriyeli tüccarlar özellikle Orta Doğu ülkeleri ile olan ticari ilişkilerini Türkiye üzerinden devam ettirmiştir. İhracata konu olan malların tedarikini ise Türk firmalardan karşılamışlardır. Bütün bunları dikkate alındığında Suriyeli tüccarların/girişimcilerin özellikle Türkiye'nin sınır şehirlerinde kayda değer ekonomik girdilerinin olduğunu ispatlar niteliktedir.²¹⁷

Suriye'den gerçekleşen zorunlu göç sonrasında sınır şehirlerinden özellikle Gaziantep'in dış ticaret hacminde ciddi artışlar gerçekleşmiştir. Gaziantep'li sanayiciler özellikle gıda ve çimento sektöründe Suriye'ye yapılan ihracatın 2012-2013 yılları arasında yaklaşık beş kat artmış olduğunun memnun edici olduğunun altını çizmişlerdir.²¹⁸ Suriyelilerin gelişini arz noktasından değerlendirildiğinde doğal olarak Suriye, Irak başta olmak üzere Ortadoğu ile yakından ticari ilişkileri bulunmaktadır. Suriye' deki çatışmaların başlayıp Suriyelilerin Türkiye' ye geçişleri ile sadece salt bir nüfusun değil ticaret bağlantılarında Türkiye'ye kaydığı göze çarpmaktadır.²¹⁹ Bu bağlantılar özellikle Gaziantep başta olmak üzere sınır şehirlerinde daha belirgindir. Girişimci olarak veya mevcut işyerlerinde çalışarak Suriye ile Irak arasında olan ticaretin canlanmasına ve gelişmesine katkı sağlamıştır. Suriye ekonomisinin iç savaş nedeniyle çökmüş olması ve mevcut ticaretin lokasyonun Türkiye'ye kayması söz konusu ticaretin artmasına katkı sağlamıştır. Örnek vermek gerekirse, bir önceki yılın aynı ayı ile mukayese edildiğinde 2014 yılı Ocak-Temmuz döneminde Gaziantep'ten

²¹⁷ Hasan Hüseyin Aygül, "Mülteci Emeginin Türkiye İşgücü Piyasalarındaki Görünümü ve Etkileri", **Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi**, Yıl: 2018, Cilt: 9, Sayı: 20, s. 79.

²¹⁸ Kuvvet Lordoğlu ve Mustafa Aslan, "En Fazla Suriyeli Göçmen Alan Beş Kentin Emek Piyasalarında Değişimi: 2011-2014", **Çalışma ve Toplum**, Vol: 49, No: 2, 2016, s. 796.

²¹⁹ Mehmet Duruel, Suriyeli Sığınmacıların Türk Emek Piyasasına Etkileri: Fırsatlar ve Tehditler, **ICPESS**, Sayı: 2, 2017, s. 218.

Suriye'ye yapılan ihracat %21 oranında artış göstermiştir.²²⁰ Söz konusu bu artış başta işletmelerin yoğun olduğu sınır şehirlerinin ekonomisinin yanı sıra Türkiye ekonomisi üzerinde olumlu bir etkileri olmuştur.²²¹

Tablo 2.18. Türkiye'nin Arap Baharı Sürecini En yoğun Yaşayan Ünelere Göre İhracat Rakamları

Yıllar	Bahreyn	Libya	Mısır	Suriye	Tunus	Yemen
2008	308.323	1.074.288	1.426.450	1.115.013	778.898	353.605
2009	113.628	1.795.117	2.599.030	1.421.637	645.767	379.262
2010	172.024	1.932.370	2.550.577	1.844.605	713.632	330.392
2011	160.418	747.629	2.759.311	1.609.861	802.302	272.737
2012	208.802	2.139.611	3.679.431	498.853	796.759	485.933
2013	199.065	2.753.096	3.200.362	1.024.473	892.157	605.214
2014	204.085	2.059.898	3.297.578	1.800.962	915.041	643.827
2015	225.296	1.419.760	3.124.876	1.522.032	819.061	395.752
2016	193.281	906.107	2.732.926	1.321.981	910.613	535.505
2017	196.389	791.040	2.106.348	1.240.502	797.368	517.073

Kaynak: TÜİK, Yıllar İtibarı ile Dış Ticaret Göstergelerinden Elde Edilmiştir. 30 Aralık 2019.

Tablo 2.18'de yıllar itibarı ile Türkiye'den Ortadoğu ülkelerine yönelik ihracat rakamları verilmiştir. Genel olarak tabloda verilen bütün ülkelerde Suriyelilerin giriş yaptıkları 2011 yılından sonra ihracat rakamlarında artış görülmüştür. Bu durum aslında Suriyelilerin Türkiye'ye gelerek mevcut iş düzenlerini de Türkiye'ye kaydardıkları görülmektedir.

²²⁰ **ORSAM**, Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri, Rapor No: 195. Ocak 2015, s. 8.

²²¹ Nurullah Gür ve Mevlüt Tatlıyer, "Bütünlüklü Bir Fotoğraf Oluşturabilmek", Suriyeli Sığınmacılar ve Türkiye Ekonomisi, **UTESAV**, Şubat 2018, s. 10.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜNDEKİ SURIYELİLERİN İŞGÜCÜ PİYASASINA ETKİLERİ

Suriye’de 2011 yılında başlayarak dokuz yılı aşkın bir süredir devam eden, ülkenin büyük bir kısmına yayılan iç savaş tüm dünyanın ve Türkiye’nin gündemini yakından ilgilendirmiştir. Suriye’den zorla göç etmek zorunda kalan 13 milyon Suriyelinin²²² günümüzde Türkiye’deki sayıları kayıtlı ve kayıtsız olarak 5 milyonu aşmış durumdadır.²²³ Suriye iç savaşından kaçarak ülkemize yerleşen Suriyelilerin Nisan 2014’ten bu yana “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” kapsamında Geçici Koruma Statüsünde bulunmalarına karar verilmiştir. İçişleri Bakanlığı’na bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü istatistiklerinde 2020 yılı Aralık ayı verilerine göre Türkiye’de geçici koruma statüsü verilen Suriyeli sayısı 3.641.370’dir. Suriye’deki karışıklığın durulmaması, ülkemizdeki Suriyelilerin de geriye dönmeyeceği düşüncelerini uyandırmaya başlamıştır. Uzayan bu misafirlik süreci, birçok ihtiyacı da beraberinde getirmiştir. Ülkemizdeki Suriyelilerin sayılarının artmasına karşılık mevcut fonların ve yardımların yetersiz kalması Suriyelilerin emek piyasasına katılmasına zemin hazırlamıştır. 2016 yılına kadar çalışma izinlerinin olmaması Suriyelilerin kayıt dışı çalışmasına sebep olmuştur. Bu yıldan sonra verilen çalışma izinlerine bağlı olarak bir kısmı kayıt altına alınmıştır. 2019 yılı Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı verilerine göre çalışma izni verilen Suriyeli sayısı 63.789’dur. Suriyeliler Türkiye emek piyasasına; işveren, kendi hesabına çalışan ve bağımlı çalışan olarak eklenmiştir. Zorunlu göçle Türkiye’ye gelen Suriyelilerin, Türkiye işgücü piyasasının yeni alt tabaka işçileri konumuna geçtikleri düşünülmektedir.²²⁴ Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin, çalışma ve yaşam

²²²Suriyeli Bilançosu, Çevrimiçi Kaynak: <https://aa.com.tr/tr/dunya/-suriyenin-goc-bilancosu-13-milyon-multeci-ve-siginmaci/594747>, Erişim Tarihi: 23 Ocak 2020.

²²³ İçişleri Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Göç İstatistikleri, **Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler**, 2018.

²²⁴ Sezgi Akbaş ve Çağla Ünlütürk Ulutaş, “Küresel Fabrika Kentinin Görünmeyen İşçileri: Denizli İşgücü Piyasasında Suriyeli Göçmenler”, **Çalışma ve Toplum**, 2018/1, s. 168.

koşulları önemli bir tartışma konusu olmaktadır. Küresel olarak daha ucuz ve daha güvencesiz emek talebinin göçmen emeğine odaklanması emek sömürüsü tartışmalarını alevlendirmiş ve Suriyelilerin Türkiye emek piyasası ve ekonomisinde güvensiz olması yeni prekarya tartışmalarını da beraberinde getirmiştir.²²⁵

3.1. Göç ile İlgili Yapılmış Çalışmalar

Göç ile mülteciliğin ekonomik anlamda birbirini karşılamadığı çok açıktır. 1950'lerde Almanya'nın veya Amerika'nın tecrübe ettiği göç hareketleri ile Türkiye'nin 2011'den bu yana tecrübe ettiği göç, yapısal olarak birbirinden oldukça farklıdır. İkinci Dünya Savaşı, Avrupa ülkelerinin göç tercihi kendilerine ait olup niteliği, niceliği ve politikası olan bir harekettir. Fakat Türkiye'nin Suriye'den gelen bu talebe tepkisi tercihten ziyade bir zorunluluktur.²²⁶

Türkiye'nin deneyimlediği zorunlu göç hareketi plansızlığı ve sayısal yoğunluğundan dolayı sağlık, eğitim, barınma ve istihdam açısından birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Suriyelilerin kalıcı olmaya başlamaları ve kamplardaki imkânların kısıtlılığı, Suriyeliler açısından işgücü piyasasına katılımı zorunlu kılmıştır. Suriyelilerin işgücü piyasasına katılımlarıyla birlikte Türkiye'deki mevcut emek piyasası, işsizlik, ücretler, ekonomik büyüme gibi değişkenler üzerindeki etkileri de tartışılmaya başlanmıştır. Bu bölümde yabancı ve yerli literatürde göçle yapılmış çalışmalar derlenmiştir.

3.1.1. Yabancı Literatürde Göçle İlgili Yapılmış Çalışmalar

1999 yılında Shan tarafından yapılan çalışmada Avustralya ve Yeni Zelanda'da göç ile işsizlik arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya çalışmıştır. Bu çalışmayı yaparken 1995 yılında Toda ve Yamamoto tarafından geliştirilen Granger nedensellik testini kullanmıştır. Altı değişkenli vektör otoregresyon (VAR) modeline göre yapılan analizlerle elde edilen bulgulara göre, göç ve işsizlik arasında hiçbir nedensellik bulunamamıştır. Başka bir çıktıya göre ise Stoikov ve HDB endeksleri tarafından

---

²²⁵ Pedriye Mutlu, Kıvanç Yiğit Mısırlı, Mustafa Kahveci, Ayla Ezgi Akyol, Ertan Erol, İpek Gümüşcan, Ezgi Pınar ve Cemal Salman, "Suriyeli Göçmen İşçilerin İstanbul Ölçeğinde Tekstil Sektörü Emek Piyasasına Eklemlenmeleri ve Etkileri", **Çalışma ve Toplum**, 2018/1, s. 69.

²²⁶ Nurullah GÜR, "Göçmen, Sığınmacı ve Entegrasyon: İnsani ve Stratejik Boyutlarını Birlikte Görmek" Göçmenler, Sığınmacılar ve Ekonomi, **UTESAV**, Suriyeli Sığınmacılar ve Türkiye Ekonomisi, Şubat 2018, s. 22.

ölçülen endüstriyel yapısal değişikliklerden, bazı ekonomik değişkenlere bağlı olarak işsizliğe kadar uzanan nedensellik kanıtları bulunmuştur.²²⁷

2001 yılında Borjas tarafından yapılan çalışmada göçün emek piyasası üzerine etkilerini incelemiştir. ABD'nin 1950-1990 yılları nüfus sayım verilerinden yararlanarak yaptığı çalışmasında, göçün işgücü piyasası üzerindeki etkilerini teorik ve uygulamalı olarak incelemiştir. Elde edilen bulgulara göre göçmenler yüksek ücret alacakları eyaletlere kaymaktadır. Başka bir sonuca göre ise ücret önemli olduğu kadar göç edenler için eğitim ve vasıf düzeyini artırmakta önemlidir. Göçlerin üretim ve ücretler üzerine olumlu etkileri mevcuttur.²²⁸

2005 yılında Bonin tarafından Almanya'da yapılan araştırma ise Almanya'ya yönelik göçlerin emek piyasası üzerindeki etkisini ortaya koymaya çalışmıştır. Çalışmada, 1975-1997 dönemleri arasında göç ve eğitim verileri kullanılmıştır. Benzer eğitime ve farklı iş tecrübesine sahip göçmenlerin iş gücü piyasasına etkilerini ölçmüştür. Almanya'nın farklı bölgeleri için regresyon analizleri yapılmıştır. Çalışmanın bulgularına göre, göçmenlerin emek piyasasına girmeleri yerli işgücünün istihdam olanakları ve kazanç düzeyleri üzerinde negatif etkisi yoktur. Araştırmanın sonucunda, emek piyasasında göçmen sayısındaki %10'luk bir artış, ücret düzeyini %1'den daha az azaltmakta ve işsizliğin artmasına sebep olmaktadır.²²⁹

2005 yılında Dustmann, Fabbri ve Preston tarafından yapılan teorik çalışma ile dış göçlerin İngiltere işgücü piyasası üzerindeki etkileri analiz edilmek istenmiştir. Göçmen emeğinin, ücretler, çalışma şartları ve yerli işçilerin üzerindeki etkileri incelenmişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre, İngiltere'deki çıktıların ABD ve Avrupa'nın diğer ülkelerine benzer şekillendiğini ortaya koymakla birlikte İngiltere'ye sadece vasıfsız işçi göçünün olmadığını beyin göçünün de gerçekleştiğini belirtmişlerdir. Araştırmanın başka bir sonucu ise bu teorik analizin göçün doğasını ve etkilerini net olarak ortaya koymayacağı yönündedir. 1988-2000 yılları arasında

---

²²⁷ Jordan Shan, "Immigration and Unemployment: New Evidence from Australia and New Zealand", **International Review of Applied Economics**, Vol: 13, No: 2, 1999, pp. 253-260.

²²⁸ George J. Borjas, "Does Immigration Grease the Wheels of the Labor Market?", **Brookings Papers on Economic Activity**, Vol: 32, No: 1, 2001, pp. 69-134.

²²⁹ Holger Bonin, "Wage and Employment Effects of Immigration to Germany: Evidence from a Skill Group Approach", **IZA DP**, No. 1875, 2005, pp. 1-30.

İngiltere ekonomi verilerine göre elde edilen çıktılar, dış göçün yerli halk açısından eğitim seviyesi orta düzeyde olanlar için olumsuz olduğu, diğer eğitim grupları için ise anlamsız sonuçlar verdiği ortaya konulmuştur.²³⁰

2006 yılında Morley tarafından yapılan çalışmada, Avustralya, Kanada ve ABD gibi dışardan yoğun göç alan ülkelerde göç ile kişi başı milli gelir ve ekonomik büyüme arasındaki nedensellik ilişkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır. 1930 yılı öncesindeki veriler yıllık olarak çekilemediği için 1930 sonrası veriler kullanılmıştır. 1930-2002 yılları arasındaki veriler Autoregressive Distributed Lag (ARDL) yöntemi kullanılarak nedensellikler ortaya konulmak istenmiştir. Analizler sonucu elde edilen sonuçlara göre, kişi başına milli gelir ile ekonomik büyüme arasında nedensellik ilişkisinin olmadığını ve göçü kontrol altına almak için uygulanan mevzuatların ya da politikaların başarısız olduğunu ortaya koymuştur.²³¹

2008 yılında Lewer ve Berg tarafından yapılan çalışma 1991-2001 yılları arasında 16 OECD ülkesinde göçlerin nedenleri ve süreçleri analiz edilmek istenilmiştir. Bu yıllar arasında örneklem seçilen ülkelerle panel veri analizi yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre literatüre uygun olarak göçte mesafenin önemli olduğu ortaya konulmuştur. Başka bir sonuç insanların göçe konu olan diğer şeylere göre daha kolay sınırı geçebildiği ve örneklem olarak seçilen OECD ülkelerine eğitilmiş nüfusun daha çok göç etmek istediğini ortaya koymuştur.²³²

2007 yılında Islam tarafından yapılan çalışmada Kanada’da göçün işsizlik, reel GSYH ve reel ücretler ile olan ilişkisi ele alınmıştır. 1961-2002 yılları arasındaki veriler kullanılarak Granger nedensellik analizi ve eş bütünleşme testleri yapılmıştır. Çok değişkenli VEC’nin tahmini, kısa vadede işsizlik ve göç arasındaki tek yönlü nedensellik ilişkisi bulunmuştur. Yani daha yüksek işsizlik Kanada’da daha az göçe sebep olmaktadır. Göç uzun dönemde işsizliğe neden olmazken, kısa dönemde meydana gelen işsizliğin uzun sürmeyeceğini ileri sürmektedir. Çalışmanın başka bir

---

²³⁰ Christian Dustmann, Francesca Fabbri and Ian Preston, “The Impact of Immigration on the British Labor Market”, **The Economic Journal**, Vol: 115, 2005, pp. 324-341.

²³¹ Bruce Morley, “Causality Between Economic Growth and Immigration: An ARDL Bounds Testing Approach”, **Economics Letters**, Vol: 90, No: 1, 2006, pp. 72-76.

²³² Joshua J. Lewer and Hendrik Van den Berg, “A Gravity Model of Immigration”, **Economics Letters**, Vol: 99, No: 1, 2008, pp. 164-167.

çıktısı ise Kanada emek piyasasındaki istihdam fırsatları, yüksek ücret düzeyi ve göç politikaları göçün çekici faktörleri arasında gösterilmiştir.²³³

2008 yılında Kangasniemi, Mas, Robinson ve Serrano tarafından yapılan çalışmada göçün verimlilik üzerinde etkisi, İngiltere ve İspanya'ya ait veriler kullanılarak analiz edilmiştir. Son 20 yıldır yoğun göç alan iki ülkede göç hareketlerinin şirketler ve endüstri üzerinde etkileri incelenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre İngiltere geleneksel olarak göç akışına hedef bir ülke iken, İspanya göç alan ülke statüsü için bu durum daha çok yenidir. İngiltere'ye göç edenler daha vasıflı iken İspanya'ya göç edenler genel olarak eğitimsiz ve düşük vasıflara sahiptir. İngiltere'de göçle gelenler daha verimli iken İspanya'da bu durum söz konusu değildir. Bu sonuçların iki ülke arasında ki göç politikalarının işlevleri ile ilişkili olduğu ileri sürülmüştür. İngiltere'de göçmenler inşaat ve hizmetler sektöründe aktifken, İspanya'da tarım sektöründe daha yoğun çalıştıkları görülmektedir.²³⁴

2009 yılında Ortega ve Peri tarafından yapılan çalışma 1980-2005 yılları arasında yoğun olarak göç alan 14 OECD ülkesi ve göç veren 74 OECD dışı ülkenin kişi başı milli gelir, istihdam ve yatırım verileri ile göç arasındaki ilişkiyi 2008 yılında Grogger ve Hanson tarafından geliştirilen birden fazla destinasyona yönelik ampirik göç seçimi modeli kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre sıkı göç politikaları göçün üzerinde caydırıcı etki yapmaktadır. Kaynak ülke ile hedef ülke arasında gelir farkı arttıkça bu durum göçte çekici bir unsur olmaktadır. Çift yönlü göç teorisine göre kaynak ülke ile varış ülkesi arasındaki gelir farkı arttıkça dış göçün arttığı ortaya konulmuştur. Başka bir araştırma ise göçün istihdam ve yatırım üzerinde olumlu etkilerinin olduğu ve kısa dönemde gelir artışına yol açtığını ortaya koymuştur.²³⁵

2010 yılında Longhi, Nijkamp ve Poot tarafından yapılan çalışmada eşanlı denklem sistemlerinden üç aşamalı en küçük kareler tahmin yöntemi (3SLS)

---

²³³ Asadul Islam, "Immigration Unemployment Relationship: The Evidence from Canada", **Australian Economic Papers**, 2007, pp. 52-66.

²³⁴ Mari Kangasniemi, Matilde Mas, Catherine Robinson and Lorenzo Serrano, "The Economic Impact of Migration: Productivity Analysis for Spain and The UK", **Springer Science**, 2012, pp. 333-343.

²³⁵ Francesc Ortega and Giovanni Peri, "The Causes and Effects of International Migrations: Evidence from OECD Countries 1980-2005", **NBER Working Paper Series**, Working Paper No: 14833, 2009, pp. 1-43.

kullanılarak ABD, Avrupa ve İsrail'e doğru gerçekleşen göçün işgücü piyasası üzerindeki etkilerini ortaya koymuştur. Araştırma sonuçlarına göre göçmen emeğinin ücretler genel düzeyi ve istihdama etkisinin oldukça düşük seviyede olduğunu ileri sürmüştür. Araştırmada işgücü piyasasında ki göçmenlerde %1'lik artışın yerli işgücü ücretlerinde %0,029 oranında azalış ve yerlilerin istihdamında %0,011 oranında azalışa sebep olmaktadır.²³⁶

2010 yılında Mayda tarafından yapılan çalışmada 14 OECD ülkelerine ikili göç akışlarının ekonomik, coğrafi, kültürel ve demografik belirleyicileri, gelir düzeyleri ve gelir dağılımı üzerindeki etkilerini incelemiştir. Araştırmada hem arz hem de talep faktörlerine odaklanarak 1980-1995 yılları arasında göç alan ülkelerdeki etkileri incelemeye çalışmanın yanı sıra seçili 14 OECD ülkelerine yönelik göçün nedenlerini ve sebep olan faktörleri ortaya koymaya çalışmıştır. Araştırma sonuçlarına göre bu ülkelere göçte hem itici faktörler hem de çekici faktörler sebep olmuştur. Göç ile gelir seviyesi arasında pozitif yönlü bir ilişki ortaya konmuştur. Göçün olumlu olarak değerlendirilmesinde göçün miktarı kadar gelen kitlenin genç olması da önemli belirleyicilerinden birisi olmuştur.²³⁷

2010 yılında Kim ve Cohen tarafından yapılan çalışma 1950-2007 yılları arasında 17 batı ülkesine olan göçmen girişi ve bu ülkelerin 13'ünde gerçekleşen göçmen çıkışının nedenlerini 77.658 adet veri kullanarak panel veri yöntemi ile analiz etmişlerdir. Bu çalışmada ekonomik faktörlerden daha az zaman duyarlı ve daha az belirsiz olması sebebiyle demografik, coğrafi ve sosyal bağımsızlık değişkenleri kullanılmıştır. Araştırmada örneklem olarak seçilen ülkelere giriş-çıkış yapan göçmen sayılarının ayrı ayrı logaritması alınmıştır ve katsayıların nokta tahminlerini elde etmek için en küçük kareler tahmin teknikleri kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda hedef ülkelerin genç nüfus yapısının daha düşük olduğunu genel itibari ile yaşlı nüfusun daha hâkim olduğu, kaynak ülkede ise bebek ölüm hızlarının ve nüfus artış hızının yüksek olduğu, genç nüfusun baskın olduğu ortaya konulmuştur. Başka

---

²³⁶ S. Longhi, P. Nijkamp and J. Poot "Joint Impacts of Immigration on Wages and Employment: Review and MetaAnalysis", **Journal of Geographical Systems**, Vol: 12, No: 4, 2010, pp. 355-387.

²³⁷ Anna M. Mayda, "International Migration: A Panel Data Analysis of the Determinants of Bilateral Flows", **Journal of Population Economics**, Vol: 23, 2010, pp. 1249-1274.

bir sonuç ise kentleşmenin ve iyi istihdam koşullarının hem varış ülkeleri hem de çıkış ülkeleri açısından göçü teşvik edici olmuştur.²³⁸

2011 yılında Steinhardt tarafından Almanya’da yapılan çalışmada, Almanya’daki göçün yerli işgücü piyasası üzerindeki etkileri incelenmiştir. 1975-2001 yılları arasında İstihdam Araştırma Enstitüsü’nden (IAB) elde edilen veriler kullanılmış ve regresyon analizi yapılmıştır. Çalışmada göçlerin ücret düzeyine, eğitimsel kazanımlara ve işgücü piyasası etkileri analiz edilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre göçler, Almanya’daki ücretler genel düzeyini olumsuz yönde etkilememiştir. Cinsiyet değişkenine göre yapılan analizler ise; kadın göçünün nispi yerel ücretler üzerinde olumsuz bir etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Meslek dallarına göre yapılan analize göre ise benzer eğitim ve deneyime sahip göçmenlerin ve yerli işgücünde farklı potansiyellerde çalıştığını ileri sürmüştür.²³⁹

2011 yılında Docquier, Ozden ve Peri tarafından yapılan çalışma OECD ülkelerinde iç ve dış göçün işgücü piyasası üzerindeki etkileri ortaya konmaya çalışılmıştır. 1990-2000 yılları arasında göç alan ülkelerdeki göçmenlerin eğitim seviyelerine göre emek piyasasındaki durumları ele alınmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre iç göçün eğitim düzeyi düşük olan yerli işçilerin ücretleri üzerinde pozitif etki yapmıştır. Dış göçün ise eğitim seviyesi düşük vasıfsız işçilerin ücretlerinde düşüş meydana geldiği ortaya konmuştur.²⁴⁰

2011 yılında Jean ve Jimenez tarafından yapılan çalışmada OECD ülkelerinin 1984-2003 yılları arasında aldığı göçün yerli işçiler üzerinde işsizliğe sebep olup olmadığı ortaya konulmak istenmiştir. Araştırma analiz edilirken etki-tepki analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre dış göç, uzun dönemde işsizliğe sebep olmayıp göçmen emeği yerli emeğinin yerine ikame edilmemiştir. Kısa

---

²³⁸ Keuntae Kim and Joel E. Cohen “Determinants of International Migration Flows to and from Industrialized Countries: A Panel Data Approach Beyond Gravity”, **International Migration Review**, Vol: 44, No: 4, 2010, pp. 899- 932.

²³⁹ Max Friedrich Steinhardt, “The Wage Impact of Immigration in Germany-New Evidence for Skill Groups and Occupations”, **The B.E. Journal of Economic Analysis & Policy**, Vol: 11, No: 1, 2011, pp. 1- 33.

²⁴⁰ Frédéric Docquier, Çağlar Ozden and Giovanni Peri “The Labor Market Effects of Immigration and Emigration in OECD Countries”, **The Economic Journal**, Vol: 124, No: 579, 2014, pp. 1106-1145.

dönemde ise göçmenlerin kabiliyetleri yerli işçilere yakınsa ikame etkisinden söz edilebileceğini ama bunun çok kısa süreceğini ileri sürmüşlerdir.²⁴¹

2012 yılında Di Maria ve Lazarova tarafından yapılan çalışmada 130 ülkeye gerçekleşen dış göçün ekonomik büyüme ve beşerî sermaye üzerindeki etkisi incelenmektedir. Araştırmada 1990-2000 yıllarını arasındaki verileri regresyon ve simülasyonları analizi ile detaylı olarak incelenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre göçten hem olumlu hem de olumsuz etkilenen ülkelerin bulunduğu; nitelikli işçi göçüne rağmen düşük düzeyde fayda sağlayan ülkelerin düşük teknolojik gelişmişliğe sahip ülkeler olduğunu ortaya koymuştur.²⁴²

2013 yılında Boubtane, Coulibaly ve Rault tarafından yapılan çalışmada 1980-2005 yılları arasında 22 OECD ülkesi için göç, işsizlik ve ekonomik büyüme arasındaki nedensellik ilişkilerini panel veri analiz yöntemini kullanarak incelenmiştir. 2006 yılında Konya tarafından geliştirilen nedensellik testi tercih edilmiştir. Bu test ülkeler arasındaki çağdaş korelasyonu dikkate alarak her bir panel ülkesinde Granger-nedenselliğini ayrı ayrı test etmeyi sağlar. Bu test sonuçlarına göre, örneklemdaki 21 ülkede işsizlik ile göç arasında nedensellik bulunamamış sadece Portekiz’de negatif yönlü ilişki tespit edilmiştir. Başka bir sonuca göre ise Norveç, Fransa, İzlanda ve Birleşik Krallıkta büyüme ile göç arasında pozitif nedensellik ilişkisini ortaya koymuştur. Araştırmacılar, göçün yaşlanan nüfus sorunuyla mücadele etmek için ve emek arzı açığını kapatmak için en etkili çözümlerden biri olduğunu yaptıkları çalışma ile doğrulamışlardır.²⁴³

2014 yılında Ortega ve Verdugo tarafından yapılan çalışmada Fransa’da 1968-1999 yılları arasında göçün emek piyasası üzerindeki etkisi incelenmiştir. Ardışık nüfus sayımı ile işgücü anketlerinden elde edilen veriler analiz edilmiştir. Analizlerin sonucunda göçün ücretler ve istihdam üzerindeki etkisinin bölgelere göre değişkenlik gösterdiği ortaya konulmuştur. Göçmenlerin kimi bölgelerde yerli işgücü üzerinde

---

²⁴¹Sebastien Jean and Miguel Jimenez, “The Unemployment Impact of Immigration in OECD Countries”, **European Journal of Political Economy**, Vol: 27, 2011, pp. 241-256.

²⁴²Corrado Di Maria and Emiliya A. Lazarova “Migration, Human Capital Formation, and Growth: An Empirical Investigation”, **World Development**, Vol: 40, No: 5, 2012, pp. 938-955.

²⁴³Ekrame Boubtane, Dramane Coulibaly and Christophe Rault “Immigration, Unemployment and GDP in the Host Country: Bootstrap Panel Granger Causality Analysis on OECD Countries”, **Economic Modelling**, Vol: 33, 2013, pp. 261-269.

olumlu etkisi olurken bazı bölgelerde olumsuz etkileri olmuştur. Bazı bölgelerde göçmen emeği yerli emek ile ikame edilmiştir.²⁴⁴

2015 yılında Ruiz ve Silva tarafından yapılan çalışmada 1993 ve 1994 yıllarında Burundi ve Ruanda iç karışıklık dolayısıyla sınır komşusu olan Tanzanya'ya gerçekleşen zorunlu göçün Tanzanya üzerindeki etkileri ölçülmeye çalışılmıştır. Dünya Bankası verileri ile panel veri analizi yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre Tanzanya'da, zorunlu göç mağdurları hayatlarını tarım veya hayvancılık yaparak devam ettirmektedir. Başka bir sonuç ise zorunlu göçün, emek yoğun ülkelerde negatif etkilerde bulunabilme ihtimali daha yüksektir.²⁴⁵

2017 yılında Bove ve Elia yaptıkları çalışmada, göçmenlerin bir ülkeden diğerine geçtiğinde, teknolojik yeniliği besleyen ve ekonomik büyümeyi teşvik eden yeni bir dizi beceri ve perspektif taşıyıp taşımadığını ortaya koymayı hedeflemiştir. Bu çalışmada kültürel çeşitliliğin ekonomik büyümeyi ne ölçüde etkilediğini ve bu ilişkinin bir ülkenin kalkınma düzeyine bağlı olup olmadığını araştırmaktadır. Göç ile oluşan kültürel çeşitliliğin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi test edilmiştir. İkili göç stok verilerini 1960-2010 dönemi ve 1970-2010 dönemleri olarak iki gruba ayrılmıştır. Doğum yaptıkları ülkeler dışında yaşayan ve çalışan insanların sayısı ile ilgili yeni veriler kullanılmıştır. Bu veriler kesirleme ve kutuplaşma indeksleri kullanılarak hesaplanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre göçler varış ülkelerinde GSYH üzerinde olumlu etkiler yapmıştır.²⁴⁶

2019 yılında Kemal tarafından yapılan çalışmada; 2006-2016 yılları arasında Avrupa ülkelerinde gerçekleşen göçün AB ülke ekonomilerini nasıl etkilediği panel veri analizi ile ortaya konulmak istenmiştir. Avrupa ülkelerinden Avusturya, Danimarka, Almanya, Yunanistan, İtalya Finlandiya İsveç İspanya, İngiltere ve bu ülkelere ilave olarak Türkiye örneklem olarak seçilmiştir. GSYH(\$) bağımlı değişken olarak seçilirken, işsizlik, nüfus ve göçmen sayısı bağımsız değişken olarak

---

²⁴⁴ Javier Ortega ve Gregory Verdugo, "The Impact of Immigration on the French Labor Market: Why so different?", **Labor Economics**, Vol: 29, 2014, pp. 14-27.

²⁴⁵ Isabel Ruiz and Carlos Vargas-Silva, "The Labor Market Impacts of Forced Migration", **GLM | LIC Working Paper**, No: 7, March 2016, p. 2.

²⁴⁶ Vincenzo Bove and Leandro Elia, "Migration, Diversity, and Economic Growth", **World Development**, Vol: 89, 2017, pp. 227-239.

kullanılmıştır. Göçmenlerin nüfus ve ekonomik büyüme arasında ilişkiye bakıldığında Almanya, İtalya, İspanya, İngiltere ve Türkiye’de pozitif ilişki varken, Avusturya, Danimarka, Yunanistan, Finlandiya ve İsveç’te negatif ilişki vardır. Göçmen sayısındaki %1’lik artış ekonomik büyümeyi %0.048 azaltmaktadır.²⁴⁷

2019 yılında Artan tarafından yapılan çalışmaya göre 27 OECD ülkesi panel veri analiz yöntemi ile göç, gelir düzeyi ve işsizlik arasındaki ilişkiler test edilmek istenilmiştir. 2000-2016 yılları arasındaki 17 yıl için 27 ülkenin göç, gelir düzeyi ve işsizlik verisi toplanmıştır. OECD ülkelerinde göç, işsizlik ve gelir arasındaki uzun dönemli ilişkiyi ortaya koymak için 2007 yılında Westerlund ve Edgerton tarafından geliştirilen LM Bootstrap eşbütünleşme testi kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre Kanada, İtalya, Almanya, İzlanda, İrlanda, Japonya, Portekiz, Norveç, İspanya ve Türkiye gibi 10 OECD ülkesinde göç ile işsizlik oranı arasında negatif yönlü ilişki vardır. İşsizlik oranlarındaki artış ülkeye gelen göçü azaltmaktadır. Kişi başına düşen gelire göre analiz edildiğinde Avusturya, Avusturalya, Belçika, Fransa, Danimarka, Meksika, İzlanda, Kore, İsveç, Norveç ve Türkiye gibi 11 OECD ülkesinde kişi başına düşen gelir değişkeni ile göç arasında pozitif yönlü ilişki vardır. Bu ülkelerde meydana gelen bir refah artışı ülkeye gelen göçü arttırmaktadır.²⁴⁸

3.1.2. Yerli Literatürde Göç ile İlgili Yapılmış Çalışmalar

2007 yılında Bayraklı tarafından yapılan çalışma 1989 yılında Bulgaristan’dan zorunlu göçle Türkiye’ye gelen zorunlu göç mağdurlarının emek piyasasındaki durumları, tüketim ve tasarruf eğilimleri ortaya konulmak istenmiştir. 1989 yılında gelen göçmenlerin büyük çoğunluğu İzmir’in Melemen ilçesinde Görece göçmen konutlarına yerleşmiştir. Bu konutlara yerleşen göçmenler örneklem kitlesini oluşturmuştur. 255 Bulgar ailesi ile görüşülmüş ve yüz yüze anket uygulanmıştır. 42 soru sorulmuştur veriler SPSS’le analiz yapılmış olup frekans analizi ve t testi yapılmıştır. Çalışmanın sonuçlarında büyük bir kısmının Türkiye emek piyasasına katılmışlardır. Çoğunluğu sanayi ve hizmetler sektöründe çalışmaktadır. El sanatları

---

²⁴⁷ Nursel Kemal, Göç Olgusu, Avrupa’ya Giden Güncel Göç Rotaları ve Bu Göçlerin AB Ekonomisine Etkisi, (Yüksek Lisans Tezi), Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.

²⁴⁸ Gamze Artan, Göç, İşsizlik ve Gelir Arasındaki İlişkilerin Analizi: OECD Ülkeleri Örneği, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019, ss. 40-57.

göçmenler arasında çok yaygındır. Çalışmanın sonucuna göre Bulgar göçmenleri özellikle boncuk işinde mahirlerdir.²⁴⁹

2015 yılında Del Carpio ve Wagner tarafından yapılan çalışmada Türkiye emek piyasasına Suriyelilerin etkisini analiz etmek için panel veri analizi yapılmıştır. 2011 ve 2014 yılına ait TÜİK ve AFAD verileri kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre Suriyeli sayısındaki %1’lik artış istihdamda bölgelere göre değişmekle birlikte “-1.1 ile -1.4” arasında düşüş olmuştur. Suriyeliler özellikle alt grup işleri yapmaktadır ve bu işler için ekonomik şok yapıp bu iş kollarında fayda sağlamıştır. Cinsiyet değişkenine göre analiz ettiğinde özellikle kayıtdışı sektörde çalışan kadının yerine daha az ücretle çalışan Suriyeli erkek tercih edilmiştir. Kamu sektörü ile anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Başka bir sonuca göre kayıtlı sektörde ücretler üzerine negatif etkisi olmamıştır. Kayıtsız alanlarda da tarım sektöründe negatif etki yapmıştır. Şaşırtıcı bir şekilde analiz edilen yıllarda istihdam düşerken işsizlik oranı da ona paralel düşmüştür. Suriyelilerin yerli işçi üzerinde önemli bir etkisi yoktur yani yerli işçi ile ikame etkisi düşüktür.²⁵⁰

2015 yılında Akgündüz, Berg ve Hassink tarafından yapılan çalışma Suriyelilerin gelişinin ilk olarak Türkiye’nin güneyinde barınma ve gıda fiyatlarını nasıl etkilediğini, ikincisi işsizlik oranlarını ve son olarak iç göçü ne şekilde etkilediğini ortaya koymayı amaçlamıştır. 2008-2013 yıllar arasındaki TÜİK alınan net göç, istihdam ve işsizlik oranı verileri kullanılmış olup bölgesel ve il bazında analizler yapılmıştır. İki analiz yapıp iki sonucu karşılatırmışlardır. Birinci analizde 2008-2013 yılları arasında ki tüm veriler kullanılmış, ikinci analizde 2012-2013 yılı verileri kapsam dışında bırakılmıştır. Analizin sonuçlarında Suriyeli sayısında ki %1’lik artış fiyatlar genel düzeyinde %0.22’lik artışa sebep olmuştur. Güney bölgelerdeki illerde ise %2.2’lik artışa sebep olmuştur. Başka bir sonuç ise bölge ve il

---

²⁴⁹ Cemile Bayraklı, Dış Göçün Sosyo-Ekonomik Etkileri: Görece Göçmen Konutları’nda (İzmir) Yaşayan Bulgaristan Göçmenleri Örneği, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007, ss. 88-145.

²⁵⁰ Ximena V. Del Carpio and Mathis Wagner, “The Impact of Syrians Refugees on the Turkish Labor Market”, **Social Protection and Labor Global Practice Group**, Policy Research Working Paper: 7402, 2015, pp. 1-32.

düzeyinde istihdama etkisi negatiftir. Gelen Suriyelilerin vasıf düzeyi düşük olduğu için ikame güçlerinin oldukça düşük olduğunu ileri sürmüşlerdir.²⁵¹

2015 yılında yapılan başka bir çalışmada ise Bahçekapılı ve Çetin Suriyelilerin 2010-2012 ve 2013-2014 olmak üzere iki farklı yıl dilimleri arasındaki vergi ödemelerinden yola çıkarak, Suriyelilerin Türkiye’de işsizlik, enflasyon, dış ticaret ve iç göçe olan etkilerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu yılları seçmesindeki temel kriter 2010-2012 yılları Suriyelilerin ilk giriş yaptıkları yıllar ve 2013-2014 ise en çok göçün olduğu yıllar olarak gruplandırılmıştır. Araştırmanın bulgularında ise Suriyelilerin özellikle sınır illerde işsizliği artırdığını ve fiyatları düşürdüğü ileri sürülmüştür.²⁵²

2016 yılında Kabaklarlı tarafından yapılan çalışmada Suriyeli göçünün Ortadoğu ülkeleri ile Türkiye üzerindeki etkisini ölçmeyi amaçlamıştır. 1991-2014 yılları arasındaki verileri kullanarak panel veri analizi yapılmıştır. 2011 yılından sonra Suriye’den yoğun şekilde göç alan Türkiye, Lübnan, Ürdün, Irak, Suudi Arabistan, Fas, Tunus ve Mısır örneklem olarak seçilmiştir. Göç alan diğer ülkelere yönelik veri bulunamadığı için İsrail, İran Filistin, Katar, Umman, Yemen, Cezayir ve Bahreyn kapsam dışında tutulmuştur. Nüfus, Suriyeli göçmen sayısı, işsizlik, ekonomik büyüme ve GSYH değişken olarak kullanılmış olup 1991-2014 yılları arasındaki verilerde 2011 yılı kukla değişkeni olarak kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarında uzun dönemde işgücüne katılım oranı, işsizlik, ekonomik büyüme ve kişi başına düşen GSYH arasında negatif bir ilişki bulunmuştur.²⁵³

2016 yılında yapılan başka bir çalışmada ise Tamdemir açık kapı politikası ile Türkiye’ye gelen Suriyelilerin Türkiye ekonomisine ve sosyal yapısına yaptığı etkileri analiz etmeye çalışmıştır. Çalışmada elde ettiği verileri SWOT analizi yaparak Suriyelilerin emek piyasasındaki iç ve dış fırsatlarını ve piyasadaki tehditleri

---

²⁵¹ Yusuf Emre Akgündüz, Marcel van den Berg and Wolter Hassink, “The Impact of Refugee Crises on Host Labor Markets: The Case of the Syrian Refugee Crisis in Turkey”, **IZA Discussion Paper No. 8841**, February 2015, pp. 1-24.

²⁵² Cengiz Bahçekapılı and Buket Çetin, The Impacts of Forced Migration on Regional Economies: The Case of Syrian Refugees in Turkey, **International Business Research**, Vol: 8, No: 9, 2015, pp. 1-15.

²⁵³ Esra Kabaklarlı, “Mülteci Akımını Belirleyen Faktörlerin Makro Ekonomik Panel Veri Analizi (Ortadoğu ve Türkiye)”, **Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 2, ss. 56-60.

değerlendirmiştir. Eğer sağlıklı bir politika gerçekleştirilirse Suriyeliler külfet değil fırsat olacağına altını çizmiştir. Gelen göçmenlerin genel itibarıyla gençlerden oluşmasının demografik bir fırsat olacağını ifade etmiştir.²⁵⁴

2016 yılında Kaya'nın yaptığı "Suriyeli Mültecilerin Türk İşgücü Piyasasına Etkileri" başlıklı çalışmada Kaya literatürdeki çalışmalar ile beraber AFAD ve Dünya Bankası raporlarından faydalanmıştır. Çalışmada Suriyelilerin emek piyasasında kontrolsüzce yer almasının, kırılan olan emek piyasalarındaki dengeleri bozarak ücretlerin düşmesine, kayıtdışı ekonominin büyümesine, emeğin vasıfsızlaşmasına, çalışma koşullarının kötüleşmesine ve çocuk işçiliğin artmasına neden olabileceğini ifade etmiştir. Kaya'ya göre "Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelikte" belirtilen kota uygulamasının uygulanıp uygulanmadığı düzenli olarak kontrol edilmelidir. Türk işçiler ile Suriyeli işçiler arasındaki dengenin sağlanması için eşit işe eşit ücret ödenmesi, çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve sosyal hakların geliştirilmesi önem arz etmekte olduğu ifade edilmektedir.²⁵⁵

2017 yılında Altunç, Uçan ve Akyıldız yaptıkları çalışmada dış göçlerin Türk emek piyasası üzerindeki etkileri belirlemek için ekonometrik bir analiz yapmıştır. Analizde 1985-2015 yılları arasındaki veriler kullanılmıştır. Analizin sonuçlarına göre Neo liberal politikalar ve küreselleşmenin etkisi ile 1980 yıllarından sonra Türkiye'ye yönelik göçler artmıştır. Bu göçlerden kimisi varış göçü iken kimisi transit göçü olarak gerçekleşmiştir. Bu yıllardan sonra olan göçler Türkiye'yi hem ekonomik ve sosyo-kültürel olarak hem de siyasi olarak etkilemiştir. Göçmenlerle gelen emek fazlası piyasalarda işsizliğe ve enflasyona sebep olduğu ileri sürülmüştür fakat yapılan Granger Nedensellik analizine göre dış göç ile GSYİH arasında bir nedensellik bağı bulunamamıştır. Yine işsizlik ile enflasyon arasında böyle bir nedensellik saptanamamıştır.²⁵⁶

---

²⁵⁴ Ezgi Özlem Tamdemir, **Syrian Refugee Crises: Effects on Turkey's Sosyo-economic Structure**, Yıldırım Beyazıt University, Institute of Social Sciences, Master Student in Department of Political Science and Public Administration.

²⁵⁵ Sait Kaya, "Suriyeli Mültecilerin Türk İşgücü Piyasasına Etkileri", **AR&GE BÜLTEN**, Ekonomi, Ocak- Şubat- 2016, s. 6.

²⁵⁶ Ömer Faruk Altunç, Okyay Uçan ve Abdulmenaf Akyıldız "Dış Göçlerin Türkiye Ekonomisinde İşsizlik Enflasyon ve Ekonomik Büyüme Üzerine Etkileri: Ekonometrik Bir Analiz (1985-2015)", **Researcher: Social Science Studies**, Cilt: 5, No: 8, 2017, ss. 197-212.

2017 yılında Duruel'in yaptığı "Suriyeli Sığınmacıların Türk Emek Piyasasına Etkileri: Fırsatlar ve Tehditler" başlıklı çalışmada Suriyelilerin Türk emek piyasasına olumlu ve olumsuz etkileri değerlendirilmiştir. Türkiye'de nüfusunun % 10'undan fazla Suriyeli barındıran illerde zorunlu göç öncesi ve sonrası emek piyasası verileri mukayese edilmiştir. Ayrıca Suriyeliler konusunda yapılmış araştırma sonuçları, yerel halk ve Suriyelilerle yapılmış çalışmaların sonuçları ile harmanlanarak analiz edilmiştir. Alan yazında genel olarak Suriyelilerin emek piyasasında oluşlarının olumsuz sonuçları üzerinde durulurken Duruel yaptığı çalışmada Suriyelilerin olumlu etkilerinin de olduğu üzerinde durmuştur. Olumsuz sonuçların her yer için söz konusu olmadığını ileri sürmüştür. Nispeten işsizlik oranlarını ve kayıtdışı istihdamı artırsa bile daha düşük ücretlerle çalışarak üretimi artırmışlardır. Suriyeliler mal ve hizmetler satın alarak ülke ekonomisine katkı sağlamaktadır. Suriyelilerin ülkemizde yaptıkları yatırımlar ve ülkemize gelirken getirdikleri sermaye sadece emek piyasası için değil aynı zamanda ekonomi içinde fırsatlar sunmuştur. Suriyelilerin en çok şirket kuran yabancı yatırımcıların olduğunun altını çizmiştir.²⁵⁷

2017 yılında Korkmaz'ın yaptığı "Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Türkiye İşgücü Piyasasına Etkileri ve Değerlendirmeler" başlıklı çalışmada ise Türkiye'deki Suriyelilerin, Türkiye emek piyasasına olan etkilerini işsizlik, istihdam, ücret ve kayıtdışı istihdam boyutunda incelenmiştir. Çalışmada Suriyelilerin, Türkiye emek piyasasındaki deneyimleri ve karşılaştıkları sorunları açıklamaktadır. Korkmaz'ın yaptığı çalışmanın sonuçlarına göre Suriyeliler genel işsizlik oranını arttırmış olup, kayıtdışı sektörü genişletmiştir. Suriyelilerin emek piyasasında oluşları yedek işgücü ordusunu güçlendirmiştir. Yerli işçi yerine Suriyelilerin tercih edilmesi, ücret seviyelerini düşürmüş ve haksız rekabete sebep olmuştur. Barınma ve gıda maddelerine olan talebe enflasyonist etki yapmıştır.²⁵⁸

2018 yılında Özgüler'in yaptığı "Kitlesele Göçlerin Emek Piyasalarına Etkisi: Türkiye'deki Suriyeliler" başlıklı çalışmasında Suriyelilerin emek piyasasındaki durumlarını olumlu ve olumsuz perspektiften değerlendirmiştir. Özgüler'e göre

---

²⁵⁷ Mehmet Duruel, "Suriyeli Sığınmacıların Türk Emek Piyasasına Etkileri: Fırsatlar ve Tehditler", **ICPESS**, Sayı: 2, 2017, s. 219.

²⁵⁸ Metin Korkmaz, "Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Türkiye İşgücü Piyasasına Etkileri ve Değerlendirmeler", **Sosyal Güvence Dergisi**, Yıl: 7, Sayı: 13, 2017, s. 58 – 80.

Suriyeliler hem olumlu hemde olumsuz olarak emek piyasasını etkilemektedir. Türk emek piyasasındaki olumlu etkileri; Suriyelilerin işsizliğe sebep olduğu noktada doğrudan bir ilişki kuramamıştır. Suriyelilerin yoğun olarak bulunduğu illerde işsizliğin arttığı, yada Suriyelilerin daha az olduğu illerde daha düşük işsizlik olduğuna dair kesin bilgiler olmadığını ileri sürmüştür. Başka olumlu iddiası emek faktörünün üretim için fırsat olduğunu ve ciddi bir dış sermaye girişi sağladığını girişimci faaliyetlerinin ekonomik büyümeye katkı sağladığını ifade etmiştir. Olumsuz yönleri içinde sigortasız ve kayıtdışı çalıştıkları üzerinde durmuştur. Ucuz iş gücü ve yedek işgücü oldukları için emek piyasasında ötekileştirilmişlerdir.²⁵⁹

3.2. Çalışmanın Amacı

Suriye'deki karışıklığın durulmaması, ülkemizdeki Suriyelilerin de geriye dönmeyeceği düşüncelerini uyandırmaya başlamıştır. Uzayan bu misafirlik süreci, birçok ihtiyacı da beraberinde getirmiştir. Ülkemizdeki Suriyelilerin sayılarının artmasına karşılık mevcut fonların ve yardımların yetersiz kalması Suriyelilerin emek piyasasına katılmasına zemin hazırlamıştır. 2016 yılına kadar çalışma izinlerinin olmaması Suriyelilerin kayıtdışı çalışmasına sebep olmuştur. Bu yıldan sonra verilen çalışma izinlerine bağlı olarak bir kısmı kayıt altına alınmıştır. 2019 yılına ait Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yayınlanan verilerine göre 63.789 Suriyeliye çalışma izni verilmiştir. Suriyeliler Türkiye emek piyasasına işveren, kendi hesabına çalışan ve büyük bir kısmı işçi olarak eklenmiştir. Zorunlu göç sonucu Türkiye'ye gelen Suriyelilerin Türkiye işgücü piyasasının en alt tabakasını oluşturduğu düşünülmektedir.²⁶⁰ Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin, çalışma ve yaşam koşulları önemli bir tartışma konusu olmaktadır.²⁶¹

Araştırmanın amacı; misafirlikten kalıcılığa evrilen Suriyelilerin emek piyasasındaki durumlarını ortaya koyarak, sorunlarını belirlemek varsa eksik istihdam durumunu ortaya koymak, zanaat sahibi veya yüksek eğitilmiş ve vasıflı kişilerin

²⁵⁹ Verda Canbey Özgüler, "Kitlesele Göçlerin Emek Piyasalarına Etkisi: Türkiye'deki Suriyeliler", **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, Sayı: 74, 2018, s. 90-91.

²⁶⁰ Sezgi Akbaş ve Çağla Ünlütürk Ulutaş, "Küresel Fabrika Kentinin Görünmeyen İşçileri: Denizli İşgücü Piyasasında Suriyeli Göçmenler", **Çalışma ve Toplum**, 2018/1, s. 168.

²⁶¹ Pedriye Mutlu, Kıvanç Yiğit Mısırlı, Mustafa Kahveci, Ayla Ezgi Akyol, Ertan Erol, İpek Gümüşcan, Ezgi Pınar ve Cemal Salman, "Suriyeli Göçmen İşçilerin İstanbul Ölçeğinde Tekstil Sektörü Emek Piyasasına Eklemlenmeleri ve Etkileri", **Çalışma ve Toplum**, 2018/1, s. 69.

durumunu tespit etmek ve farkındalıklarını artırmak amaçlanmaktadır. Zorunlu göç ve etnik ekonomi kavramları üzerinden deneyimlediğimiz Suriyeli göçünü anlamlandırmak. Ulusal literatürde, Suriyelilere yönelik sektörel bazda çalışmalar yapılmış olmakla birlikte, yerelde bu gruba yönelik çalışma az sayıdadır. Sorun yerelde olduğu için çözüm noktası yerel alanın da incelenmesi, sorunlara yönelik çözüm geliştirme sürecinin önemli bir aşaması olduğu değerlendirilmiştir. Göçmenlerin emek piyasasına yönelik problemlerini ortaya koymak önem arz etmektedir. Alan araştırmasından elde edilen verilerle Suriye'den Türkiye'ye yaşanan göç hareketlerinin Türk emek piyasasına etkileri ile Suriyelilerin Türk iş piyasalarına eklenme süreçlerinin izleri sürülmektedir. Suriyelilerle birlikte deneyimlediğimiz büyük ölçekli zorunlu göç hareketini lehimize çevirip oluşturulacak uluslararası göç politikasının istihdam boyutuna kaynak teşkil etmeyi hedeflemektedir.

Diğer amaçlar;

1. Emek piyasasındaki Suriyelilerin istihdamdaki durumunu ortaya koymak.
2. Suriyelilerin çalışma şartlarının nasıl olduğu tespit etmek.
3. Eksik istihdamın olup olmadığını analiz edebilmek.
4. Çalışma yaşamına dair sorunlarını ortaya koymak.
5. Çalışma yaşamına dair getirilecek çözümlere kaynak teşkil etmek.

Çalışmada kullanılacak olan problemler:

1. Suriyelilerin Türkiye'de işgücü piyasası ile ilgili düşünceleri nelerdir?
2. Suriyelilerin Türkiye emek piyasasında karşılaştığı sorunlar ve zorluklar nelerdir?
3. Suriyelilerin kaynak ülkelerindeki yaptıkları iş ve çalışma düzenleri nasıldır?
4. Türkiye'de yaptıkları işten memnunlar mı ve hangi işte daha memnun ve etkin çalışabilirler?
5. Suriyeliler kendi ülkelerinde yaptıkları işi Türkiye'de yaptıkları iş ile kıyasladıklarında ne kadar ücret almaktaydılar?
6. Kendi ülkelerinde aldıkları ücret hayat standartlarını sağlamak için yeterli miydi?
7. Türkiye'de aldıkları ücretle hayatlarını idame ettirebiliyorlar mı?

8. Etnik ekonomi söz konusu mudur?
9. Emek piyasasına dâhil olurken hangi kaynaklardan faydalanmışlardır?

3.3.Çalışmanın Örnekleme

İstanbul Ticaret Odası verilerine göre Suriyelilerin en fazla işyeri açtıkları ve girişimci olarak çalıştıkları semtler arasında Fatih %28 oranla birinci sırada yer alırken ikinci sırada Esenyurt üçüncü sırada ise Zeytinburnu yer almaktadır. Bu sebepten çalışmanın evreni Fatih ilçesi olarak seçilmiştir. Fatih ilçesinde tesadüfi (rastgele) örneklem yöntemi ile işyerleri seçilmiş olup bağımlı-bağımsız çalışan ve işverenler ile görüşülmüştür.

Fatih ilçesinde çalışma hayatında olan toplam 29 Suriyeliyle görüşülmüştür. Çalışma kapsamında yapılan alan araştırmasında kadın katılımcıların görüşleri de alınmak istenmiştir. Ancak kadın göçmenlerin çekingen davranmaları ve sosyo-kültürel sebeplerden dolayı girişimci ve iş gören Suriyelilerin genellikle erkek olması sebebiyle görüşmelerin tamamı erkek Suriyelilerle yapılmıştır. Bunun yanı sıra verilerin zenginleştirilmesi için yerli işçi ve işverenlerin de görüşleri alınmıştır. 6'sı Türk 3 işçi ve 3 işveren olmak üzere toplamda 35 kişi ile derinlemesine mülakat gerçekleştirilmiştir.

3.4. Çalışmanın Sınırlılıkları

1. Çalışma mülakat formundaki sorular ve cevaplarla sınırlıdır.
2. Çalışma İstanbul ilinin Fatih ilçesindeki geçici koruma statüsünde bulunan ve emek piyasasına dâhil olan Suriyelileri kapsamaktadır.
3. Bu araştırma orta ölçekli bir ilçede gerçekleştirildiğinden, araştırmada elde edilen sonuçlar bu ilçeye özgüdür ve il ve ülke genelinden farklılıklar gösterebilmektedir.

3.5. Çalışmanın Varsayımları

Çalışmanın birçok sosyal bilim araştırmasında olduğu gibi iki temel varsayımı bulunmaktadır. Bu varsayımları aşağıdaki şekliyle özetlemek mümkündür.

1. Görüşmeye katılan kişilerin toplanan verilere gerçeğe bağlı kalarak cevapladığı kabul edilmektedir.
2. Görüşmecinin ifadelerinin araştırma sorularını karşılayacağı varsayımı üzerinden hareket etmektedir.

3.6. Çalışmanın Yöntemi

Araştırmada mülakat tekniği kullanılarak İstanbul ilinin Fatih ilçesindeki Suriyeli işletmeler ile görüşülmüştür. Suriyelilerin ekonomik ve sosyal etkilerini daha iyi anlayabilmek için Türk işçi ve işverenlerle görüşülmüştür. Bu çalışmada, saha araştırmalarında derinlemesine bilgilerin elde edilmesini amaçlayan ve bire bir görüşmeye dayanan bir nitel araştırma yöntemi olan “yarı yapılandırılmış mülakat” tekniği kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış mülakat, araştırmacının ele almak istediği konu alanlarına dayanan bir dizi açık uçlu soru yardımıyla, görüşülen kişinin konuyla ilgili görüşlerini daha ayrıntılı tartışmak için fırsatlar sağlayan bire bir görüşme biçimidir.²⁶² Sığınmacıların iş gücü analizini yapmaya yönelik geçerli bir ölçek olmaması sebebiyle nitel araştırma yöntemlerinden faydalanılmıştır. Yarı-yapılandırılmış görüşme metodu araştırmanın veri toplama tekniği olarak belirlenmiştir. Çünkü yarı-yapılandırılmış görüşme metodu bu tür yeni araştırma konularının açıklığa kavuşturulması noktasında en geçerli veri toplama tekniği olduğu için bu çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır.²⁶³ Bu kapsamda, bu araştırmada hedef alınan Suriyelilerin emek piyasasındaki durumlarını analiz etmek için derinlemesine görüşme yöntemi tercih edilmiştir. Derinlemesine görüşme sürecinde, konunun çok boyutlu ele alınması için “veri üçgenleme” yöntemi kullanılmıştır. Veri üçgenleme, en genel tanımı ile bir araştırma problemi hakkında konunun en az “3” farklı perspektifinden değerlendirilmesi ve farklı taraflarının görüşlerinin alınması olarak ifade edilmektedir.²⁶⁴ Buna göre bu çalışmada, *Suriyeli İşgören, Suriyeli Bağımsız Çalışan ve Türk İşçi - İşveren* olmak üzere üç farklı grubun görüş ve önerilerine dayalı bir inceleme yapılmıştır. Görüşme sürecinde,

²⁶² Nigel Mathers, Nick Fox and Amanda Hunn, “Using Interviews in a Research Project”, 2002, p. 2.

²⁶³ Hasan Şimşek ve Ali Yıldırım, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2011.

²⁶⁴ Graham R Williamson, “Illustrating Triangulation In Mixed-Methods Nursing Research”, *Nurs Res*, Vol: 12, No: 4, 2005, p. 8.

katılımcılardan izin alınarak “ses kaydı” alınmıştır. Cevaplar birbirini tekrar etmeye başladığı yerde mülakat tamamlanmıştır. Görüşmeler 30-40 dakika arasında sürmüştür. Mülakatlar detaylı bir biçimde yapıldıktan sonra konuşmalar deşifre edilmiş, yazılı hale dönüştürülüp analizler gerçekleştirilmiştir. Veri kaybı olmasını engellemek için bütün konuşmalar birkaç defa dinlenip gözden geçirilmiştir. Araştırmaya katılım gösteren Suriyelilerin ifadelerinden bazıları aktarılırken anlatım bozukluğuna yol açan ifadeler anlam değişikliğine yol açmamak kaydıyla daha anlaşılır hale gelecek şekilde düzenlenmiştir. Derinlemesine mülakat verileri içerik analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Bu mülakatlarda edinilen veriler göre temalar oluşturup analiz gerçekleştirilmiştir. Alınan ses kayıtları transkripte döküldükten sonra “eş zamanlı kodlama” yöntemi ile görüşme metinleri içerik analizine tabi tutulmuştur. İçerik analizinde nitel araştırmalarda sıklıkla tercih edilen MaxQDA veri analiz yazılımı kullanılmıştır. Buna göre içerik analizlerine bağlı olarak 400’den fazla kodlama yapılarak toplam 16 farklı başlıkta alt kod istatistiği oluşturulmuştur. Elde edilen kod anahtarı doğrultusunda katılımcıların demografik bilgileri ile verdikleri benzer yanıtlar kendi içerisinde sınıflandırılıp kodlanarak nitel verilerin “nicel” yapıya dönüştürülmesi sağlanmıştır. Böylece elde edilen nitel veriler incelenebilir hâle getirilmiştir. Bu işlemin ardından, her bir kod ifadesini tanımlayan içerikler sınıflandırılarak görüşme akışlarının hangi içerikte ağırlıkla olduğu incelenerek yanıtların çapraz kontrolü gerçekleştirilmiştir. Bu işlemler ardından, her bir kod ifadesine karşılık gelecek örnek cümle(ler) metin içinde aktarılarak bulgular desteklenmiştir.

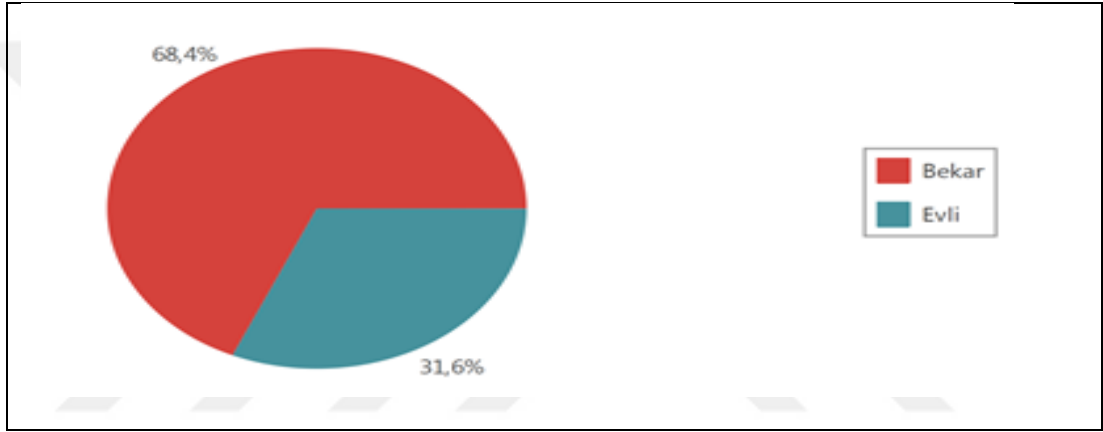
3.7.Çalışmanın Bulguları

Fatih ilçesinde bağımlı çalışan, bağımsız çalışan ve işveren olarak toplamda 29 kişi ile görüşülmüştür. Mülakata katılanların 29’u da erkektir. Kadın Suriyeliler görüşmekten çekinmiştir ve mülakatlara katılamayacaklarını ifade etmişlerdir. Bu sebepten araştırmaya katılanların hepsi erkeklerden oluşmaktadır. Çalışmayı desteklemek için Suriyeli katılımcılara ilaveten 3 işçi ve 3 işveren olmak üzere 6 Türk ile görüşülmüştür.

3.7.1. Suriyeli Katılımcılarla Gerçekleştirilen Nitel Saha Çalışmasının Bulguları

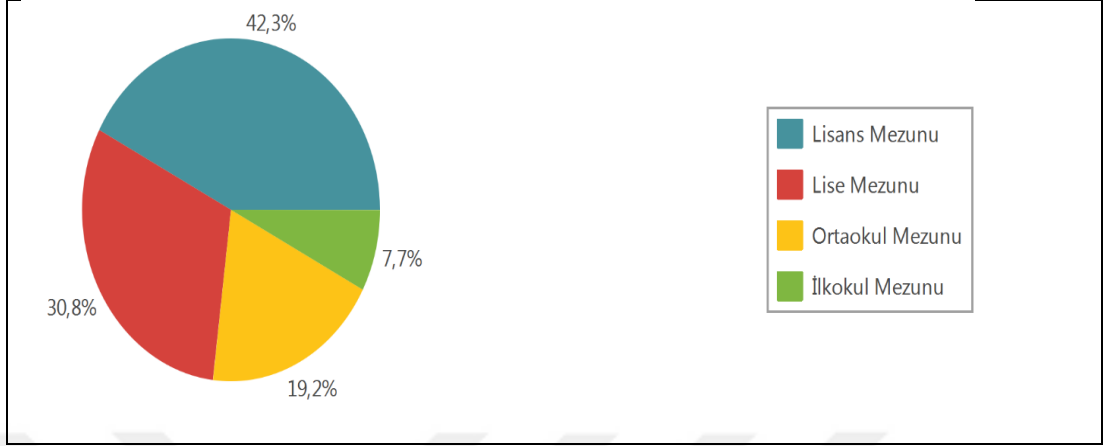
Çalışmanın amacının en iyi şekilde ortaya konulabilmesi için katılımcılardan bazı ek bilgiler de alınmıştır. Bu bağlamda, öncelikle katılımcıların demografik bilgileri, eğitim düzeyleri, meslekleri, önceki deneyimleri, neden Türkiye’yi tercih ettikleri, yardım alma durumları, aralarında dayanışma olup olmadığı gibi bilgiler öğrenilmiştir.

Şekil 3.1. Suriyeli Katılımcıların Medeni Durumları

Şekil 3.1.’de Suriyeli katılımcıların medeni durumlarına bakıldığında büyük çoğunluğu bekârlardan oluşmaktadır. Katılımcıların %68,4’ü bekâr iken %31,6’sı evlidir. Bu duruma ilaveten katılımcıların yaşları 20-30 yaş aralığında yer almaktadır. Bu sebeple çoğu lise ve lisans eğitimini yarıda bırakıp geldiği için çoğu henüz evlenmemiş ve bekâr olarak Türkiye’ye giriş yapmışlardır.

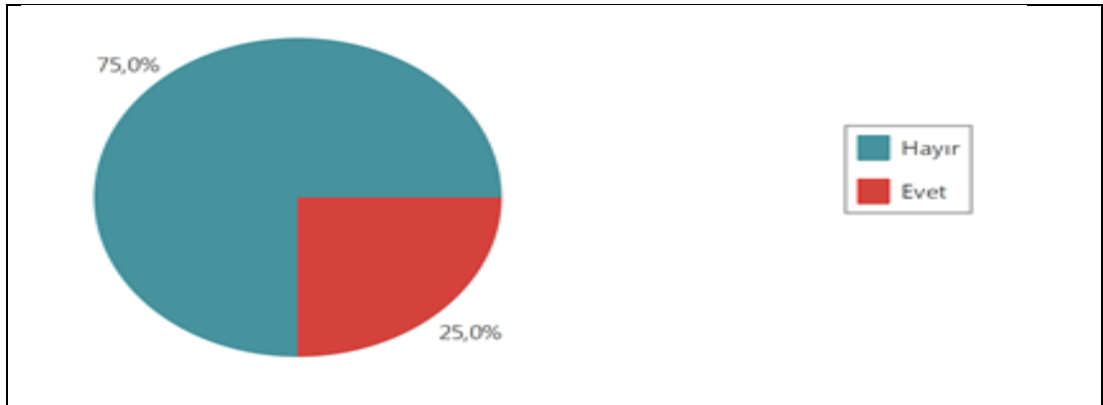
Şekil 3.2. Suriyeli Katılımcıların Eğitim Düzeyleri

Şekil 3.2.'de Suriyeli katılımcıların eğitim durumlarının bakıldığında eğitim düzeyinde en çok lise ve lisans mezunu olanlar göze çarpmaktadır. Görüşme yapılan lisans mezunu Suriyeli oranı %42,3, lise mezunu olan %30,8 ortaokul mezunu %19,2 ve ilkokul mezunu olan Suriyeli oranı %7,7'dir.

Nitekim Üstün'ün 2016 yılında yaptığı çalışmaya göre Suriyelilerin emek arzı açısından homojen bir dağılımı sahip olmadığı, içlerinde vasıf düzeyleri ve eğitim düzeyleri yüksek donanımlı kişilerin var olmasının yanı sıra vasıf düzeyi düşük ve kırsal kökenli kişilerin daha çoğunlukta olduğu ileri sürülmektedir. Türkiye'ye gelen Suriyeliler içinde 35 bin civarında üniversite mezunu olduğu düşünülmektedir.²⁶⁵

Şekil 3.3. Suriyeli Katılımcıların Sosyal Yardım Alma Durumu

Şekil 3.3.'te Suriyeli katılımcıların sosyal yardım alıp almadığı değerlendirildiğinde %75'i yardım almazken %25'i geldikleri ilk yıllarda yardım

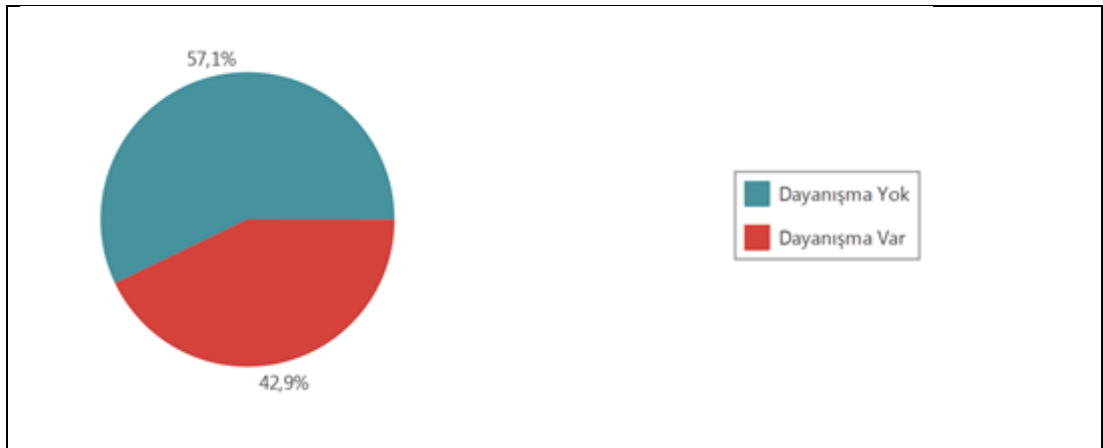
²⁶⁵ Nazlı Üstün, **Suriyelilerin Türk İşgücü Piyasasına Entegrasyonu Sorunlar-Öneriler**, Konya Ticaret Odası, Ekonomik Araştırmalar ve Proje Müdürlüğü, Şubat 2016, s. 6.

aldıklarını ifade etmişlerdir. Görüşme yapılan kişilerin çoğu bekâr olduğu için yardım almamakta yardımdan daha çok evli ve çok çocuklu aileler istifade etmektedir. Birçok Suriyeli için yardım almak birçok prosedür gerektiren zorlu bir süreç olarak algılanmaktadır. Suriyeli çalıştıran bir Türk işveren Suriyelilerin ikametgâh izni almak ve kayıt yaptırmak için birçok kez resmî kurumlara gittiklerini dile getirip kayıt olmanın çok da kolay olmadığını ifade etmiştir. Türkiye'ye geldikten sonra uzun bir süre kimliksiz olarak yaşamışlardır. Kayıt yaptırmayan Suriyelilerin birçoğu da geri dönerlerse damgalanmak istemedikleri için burada kayıt yaptırmamışlardır.

Bu konu ile ilgili olarak katılımcılardan birisi;

“Kimliğim olmadığı için hiçbir şeyden faydalanmıyorum yardımda alamıyorum bu yüzden ilk zamanlar geri döneriz diye burada kayıt yaptırıp damgalanmak istemedim bu yüzden kayıt olmadım ama şimdi nerden baksan 6 yıl oldu ve geçen günlerde telefonum çalındı ama hakkımı bile arayamadım çünkü buradaki sistemde yoktum ve tabii Türkiye’de de hayalet gibiyim aslında yokum.”

Şekil 3.4. Suriyeli Katılımcıların Kendi Arasında Dayanışma Durumu

Şekil 3.4.’te Suriyeli katılımcıların Türkiye’de kendi aralarında dayanışma durumlarına bakıldığında büyük kısmı (%57,1) aramızda dayanışma yok derken %42,9’u aramızda bir dayanışma var demiştir. Dayanışma kültürü daha çok zor

durumlarla yüz yüze kaldıklarında ya da iş aradıkları zaman işe yaramaktadır. Birçok Suriyeliye göre onları yine anlayacak olan yine başka bir Suriyelidir. O bakımdan derdini açacağı ilk kişi onun gibi savaştan kaçan birisi olacağını düşünmektedir. Özellikle iş arama bulma sürecinde sosyal ağlar son derece önemlidir. Birçoğu iş bulurken referanslardan faydalanmışlardır.

“İlk zamanlar çok iş aradım iş bulmak zor oldu. Arkadaş tavsiyesi ile işe girdim o benim referansım oldu. Neredeyse 1 yıl boyunca geçinebileceğim paraya iş aradım... iş bulmak hiç kolay olmadı.”

Başka bir katılımcı ise kendi aralarındaki dayanışmayı;

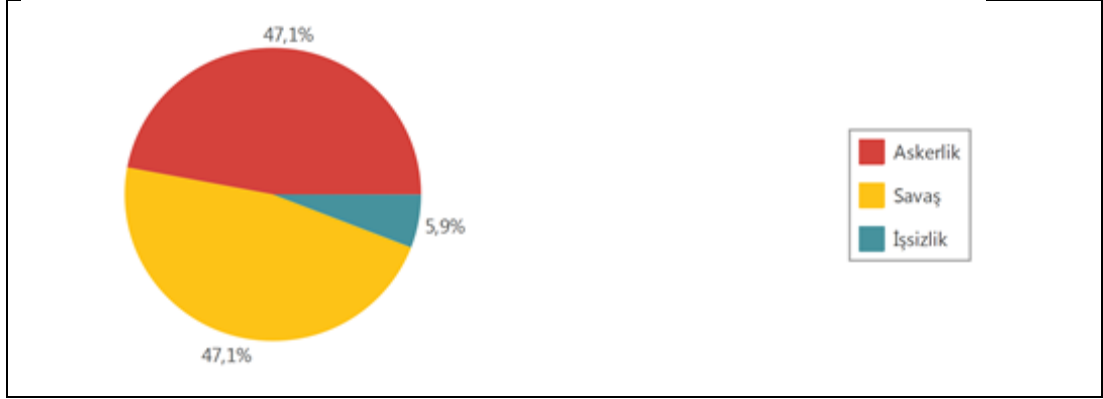
“Ben Türkiye’ye ilk geldiğimde 2 ay işsiz kaldım hiç dil bilmeyince iş bulmak çok zordu sonradan tanıdıklar aracılığıyla bu işi buldum girdim. Sağ olsun eş dost beni desteklediler onlar olmasa hayat daha zor olabilirdi” diyerek aralarındaki dayanışmayı ifade etmiştir.

Katılımcılar arasında en çok bağımsız iş kuranların kendi aralarında dayanışma mevcuttur. Suriyeli işletmeler ya da dükkânlar sosyal ağlar için en uygun mekânlardır. Bir şeye ihtiyacı olanların gideceği ilk adreslerin derneklerin yanı sıra Suriyeli işyerleridir. Aralarındaki dayanışma sayesinde işleri kolaylaşmakta ve kendilerini böylelikle güvende hissetmektedirler.

Suriyeli bağımsız çalışanlardan biri;

“Kendi içimizde dayanışmamız var berber olduğum için müşteriler paylaşımında bulunuyorlar kimin neye ihtiyacı varsa birbirimizin arasında dayanışma sağlayarak hallediyoruz. Dilimiz olmadığı için burada ilk yıllarda iş bulmak ve işverenlerle anlaşmak oldukça güçtü o zamanlar Türkiye’ye daha önce gelen sonra gelene yardımcı oluyor işler daha kolay yürüyor” demiştir.

Şekil 3.5. Suriyeli Katılımcıların Göç Etme Kararını Etkileyen Faktörler

Şekil 3.5.'te Suriyeli katılımcıların göç etme sebeplerine bakıldığında katılımcıların çoğu askerlik yaşına geldiğinden asker olmamak için başka bir ülkeye geçmeyi mantıklı bulmuşlardır. Suriyelilerin birçoğu Suriye'deki mevcut karışıklıkta bir tarafı olmadığı için sınır ülkelere sığınma talep etmişlerdir. İlk olarak sınır şehirlere giriş yapan birçok katılımcı Türkiye'ye giriş yapıp eşini, çocuğunu ya da anne babasını güvenli bir bölgeye bırakıp geri dönmeyi ve vatani için savaşmayı düşünmüştür. Fakat sınırda bekleyen muhaliflerin geri dönenleri mermi yağmuruna tuttıklarını, geri dönmek diye bir şeyin mümkün olmadığını ifade etmişlerdir. Can güvenliğini sağlamak öncelikleri arasında olmuştur. Göç etme kararını etkileyen sebepler arasında en çok ifade edilen bir başka faktör ise savaşa bağlı olarak artan işsizlik ve yoksulluk olarak gösterilmiştir.

Katılımcılardan biri;

“Suriye’de askerlik yaşında olduğum için kaçmak zorunda kalmıştım, Suriye’de iş yok, gençler için askerlik çok korkulan bir durum ne kadar süre asker olacağın belli değil ve masum insanları öldürmek bana hiç doğru gelmiyor. Kimin kimi vurduğu belli bile değil bir sürü farklı yapılanmalar var terörist gruplar var kimine göre muhalifsin, kimine göre Esad yanlısın hâlbuki hiçbir şeysin. Ama kimse sana bunu sormuyor sadece hüküm veriyor. Bu duruma düşmemek için kaçıktan başka şansım yoktu.”

Başka bir katılımcının ifadesine göre;

“Savaş başladı. Daha 17 yaşındaydım. Baktık askere çağırıyorlar. Kaçtım bende. Askerlik orda çok uzun 7-8 yıl... Kiminle savaştığın belli değil.”

2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaşın sadece Esad yanlıları ve muhalifler arasında gerçekleşmediğini savaşa birçok terör örgütü ve farklı bölücü grupların dâhil olduğunu ve bu sebeple artık çok boyutlu ve paydaşlı olduğunu ve dâhil olmadıkları bir grup içinde savaşmayı akılcı bulmadıklarını söylemişlerdir.

Bu konu ile ilgili katılımcılardan biri;

“Gider gitmez askere alınacağımı biliyorum. Ben oradaki savaşta iki taraftan da değilim mantığının evet demediği bir durumda onun için savaşmak ta mantıklı değil. Bir yerde asker olmam gerekirse oda Türkiye olmalı Türkiye’ye çok şey borçluyum.”

Şekil 3.6. Suriyeli Katılımcıların Türkiye’yi Tercih Etme Sebepleri

Şekil 3.6.’da Suriyeli katılımcıların Türkiye’yi tercih etme sebeplerine bakıldığında çekici faktörler arasında Türkiye ile arasında tarihsel bir bağın olduğunu, aslında geçmişte kendilerinin de Osmanlı olduğunu, dedelerinin beraber cephede savaştığını bu sebeple aslında kendilerini bu ülkenin bir parçası hissettiklerini, diğer alternatif ülkelere göre Türkiye’ye kendilerini daha yakın hissettiklerinin altını çizmiştir. Bunun haricinde Müslüman bir ülke olması, Suriye’ye geri dönme düşüncesi, açık kapı politikası, Türkiye’de akrabalarının olması ve Avrupa Birliği

ülkelerine geçiş kolaylığı sıralanan nedenler arasındadır. Bununla beraber Suriye’de giderek yaşam alanının daralması, savaşın kızışması ve can güvenliğinin riske girmesi itici faktörler arasında sıralanmıştır.

Suriyelilerin birçoğu Avrupa’ya geçme şansı varken Türkiye’yi tercih etmelerini ise Müslüman yaşam tarzı ile ilişkilendirmişlerdir. Birçok katılımcı Avrupa’ya giden bağlantılarından edindikleri bilgilere göre orada binlerce çocuğun Suriyeli ailelerin elinden alındığı kurum bakımında ya da başka bir aileye evlatlık verildiği ve bunun kabul edilemez bir şey olduğunu ifade etmişlerdir. Müslüman bir çocuğun Hristiyan bir ailenin yanında yetişmesi riskini göze alamadıkları için Avrupa ülkelerinden herhangi birine gitmeyi düşünmemektedirler.

Katılımcılardan biri bu konu ile ilgili;

“Artık Suriye’de kalacak pozisyonumuzda kalmadı ya Türkiye’ye gelecektik ya da Avrupa ülkelerinden birine gidebilirdik. Avrupa ülkelerinde içerisinde Almanya iyi seçeneklerden biriydi fakat oradaki yaşam Müslüman aile yaşamına uygun formda değildi. Türkiye’yi seçme nedenlerimizden birisi elbette ki dinimizi ve kültürümüzü rahat yaşayabilecek olmamız ve Türkiye aslında bizim için ikinci vatanı. Geçmişten Osmanlıdan kalan o ruh hala daha devam etmekteydi.”

Türkiye’deki özgür yaşama ortamının Türkiye’yi seçme nedenleri arasında ilk sırada olmasada en etkin nedenlerden birisidir. Bunun yanı sıra diğer sınır ülkelerinde sınır bölgelerindeki kamplarda yaşamak zorunda olmak Suriyeliler için itici faktörlerin başında gelmektedir.

Bu konu ile ilgili katılımcılardan biri;

“Türkiye, özgür yaşayıp dinimizi koruyarak yolumuza devam edebileceğimiz en iyi seçenektir. Diğer Arap ülkeleri ile aynı ırktan olduğumuz halde orda anlaşılamadık. Açıkçası Arap toplumları kapalı ve baskıcı bir toplum Türkiye’de halk varlığımızdan memnun olmasalar da en azından hayatlarımızı

müdahale etmiyorlar. Avrupa ülkelerinde Müslüman olarak rahat yaşayamayız Türkiye bize kapılarını açtığı için minnettarız.”

Avrupa Birliği ülkelerine geçmeyi düşünür müsünüz? Ya da neden o ülkelerden birisini seçebilirken Türkiye’yi neden seçtiniz diye sorusuna katılımcıların çoğu genel olarak ortak fikirlere sahiptir. Bunlardan birisi;

“Türkiye’de arzu ettiğimiz her şeyi alabiliyoruz, rahatça yaşayabiliyoruz Türkiye’de oldukça özgür bir ortam var biz Araplar rahatımıza düşkünüz ve keyifçiyiz açıkçası Avrupa’da yapamazdık orada bazı ülkelerde akşam 5’te bazı ülkelerde akşam 7’de hayat bitiyor. Biz sıcak ülkenin insanları olarak bizde hayat hava karardıktan sonra başlar Biz Avrupalılara göre kalabalık ve sesli bir toplumuz oraya gitmek bize huzursuzluktan başka bir şey getirmeyecekti.”

Başka bir katılımcı ise Türkiye’nin en iyi alternatif olduğunu şu şekilde ifade etmiştir.

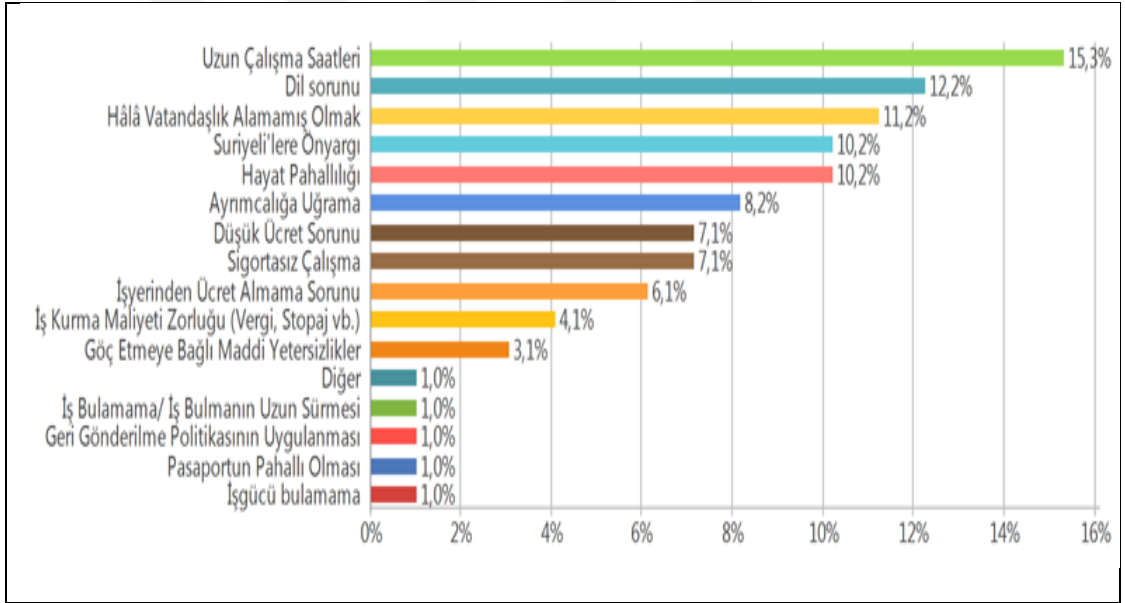
“Yaşam alanımız daralmaya başladı karar verdik ne yapalım diye iki seçeneğimiz vardı ya Mısır’a gidecektik ya da Türkiye’ye Avrupa’ya gitmek hayalimizde yoktu. Herkes Avrupa’nın ya da Amerika’nın hayaller ülkesi zannediyor. Avrupa’ya geçmeye çalışıyor. Ama akıl almaz insanlık dışı müdahalelerle karşı karşıya kalıyorlar, göz yaşartıcı bombalar, botla geçmeye çalışanlarının botlarını delerek engellemeler daha sayamadığım bir sürü kötü muamele örneği davranışa maruz kalıyorlar. Ama bizim gibi Arap toplumlarının hayallerini süsleyen yerler değil açıkçası... Şu anda Türkiye’de olmaktan ve burada hayatımızı devam ettirmekten yana çok mutluyuz...”

Katılımcılardan bazıları ise Avrupa’da imkânların iyi olduğunu, belki emeklerinin karşılığını alabileceklerini ya da çalışmadığı zamanlarda iyi yardımlar

alabileceklerine yönelik bilgilerinin olmasının yanı sıra Avrupa’da maruz kalıcakları denetimli yaşam, ileri yaşta emeklilik, uzun ve disiplinli çalışma süresi demotive edicidir. Suriyeliler kendilerini yaşlanan Avrupa ülkeleri için vasıfsız emek faktörü olarak gördüklerini düşünmektedirler.

“Avrupa kapılarını açsa bile gitmeyi düşünmeyiz çünkü onlar bizi insaniyet namına değil sadece çalıştırmak ve bizi sömürmek için isterler. Avrupa’nın hepsi yaşlı işlerini yaptıracak gençlere ihtiyaç var ve savaş mağduru emeğinden başka bir şeyi olmayan bizler bu işler için biçilmiş kaftanız.”

Şekil 3.7. Suriyeli Katılımcıların Türkiye’ye Geldikten Sonra Yaşadıkları Sorunlar

Şekil 3.7.’de Suriyeli katılımcıların Türkiye’de ne gibi zorluklarla karşılaştıkları değerlendirildiğinde uzun çalışma süreleri (%15,3), dil bilmeme problemleri (%12,2), hayat pahalılığı, ayrımcılığa ya da dışlamaya maruz kalma (%8,2), emek piyasasında düşük ücretle ve kayıtdışı çalışma (%7,1) ve iş kurmak isteyenler için prosedürlerin çok olması, girişimciler için iş kurma maliyetlerin yüksek olması olarak sıralanmıştır.

Nitekim Taş, Küçükoğlu ve Menteşe’nin Suriyelilerin çalışma hayatında karşılaştıkları sorunlara yönelik yaptıkları araştırmada Bursa ve Şanlıurfa illerinde

benzer sonuçlar elde edilmiştir. Şanlıurfa’da 18 aile Bursa’da 17 aile ile görüşülerek, Suriyelilerin Türkiye’deki yaşamlarına yönelik sorular sorulmuş ve çalışma hayatlarına yönelik bilgi edinilmek istenmiştir. Çalışmanın sonuçlarında araştırmaya katılanların iş yaşamında karşılaştıkları en büyük sorun olarak %57 ile dil problemini işaret etmekte iken, %43’ü ise iş bulamama, düşük ücret, uzun çalışma süreleri, ücretlerini eksik ve geç almak gibi birçok sorunla yüz yüze kalmışlardır.²⁶⁶

Suriyelilerin emek piyasasındaki durumları gruplandırıldığında; çalışma süreleri ve ücret düzeyi, eksik istihdam, kayıtsızlık ve kayıtdışılık, yaşam standartları, ayrımcılık ve sosyal dışlanma olarak 5 başlık altında toplanmıştır.

3.7.1.1. Çalışma Süreleri ve Ücret Düzeyi

Suriyelilerin karşılaştıkları zorluklar içerisinde uzun çalışma süreleri %15,3 ile ilk sırada yer almaktadır. Suriyelilerin çoğu haftanın en az 6 günü, bazıları ise 7 günü çalışmaktadır. Günlük ortalama çalışma süresi ise 10 ile 12 saat arasında çalışmaktadır. Neredeyse hepsi fazla çalıştıkları süre için fazla çalışma ücreti almamaktadır. Bu konu ile ilgili katılımcılardan birisi;

“Haftanın 6 günü buradayım bir gün çalışmıyorum. Günde 12 saat çalışıyorum. Fazla çalışsan bile fazla mesai diye bir şey yok... Zaten bizim için iş bulsan öp başına koy fazla para istemek lüks olur...” derken

Başka bir katılımcı ise;

“Haftanın 7 günü sabah 9’da dükkânı açıyoruz gece 3’te kapatıyoruz. Vardiyalı olarak 10 kişi çalışıyoruz”

Katılımcılardan çoğu neredeyse haftanın her günü çalışmaktadır. Çalışanların çoğu fazla ücret almaktan ziyade işverenler işçilere esnek çalıştıklarını ifade ederek bunun gerek olmadığını zaten çok da yoğun çalışmadıklarını ima etmektedir.

---

²⁶⁶Yunus Taş, Mahmut Küçükoğlu ve Bahar Mentеше, “Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacıların Çalışma Hayatında Karşılaştıkları Sorunlar”, **Turan-Sam Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 32, 2016, s. 270.

“Hafta da 7 gün 10 saat çalışıyorum. İş yok çalışmak isteyen çok hal böyle olunca fazla mesai yapsak bile fazla para almak diye bir şey yok.”

Bazı işverenler ise çalışanları yedek işgücü ordusuna atıfta bulunarak Suriyelilerin gelişi ile birlikte onlardan çok olduğunun bu işi beğenmiyorsa çalışacak başka birini kolaylıkla bulabileceğini ifade etmektedir.

“Haftanın 7 günü günde 10 saat çalışıyorum. Kazanabildiğim bütün para sadece 2bin lira fazla çalışınca fazla para diye bir şey yok. Bu işi bulduğuma şükrediyorum...” şeklinde ifade etmiştir.

Suriyeli katılımcıların birçoğu Türkiye’de düşük ücretle çalışmaktadır. Çoğu işe başladığında ne kadar ücret alacağını bilmemekte hatta ücret alabilecek mi ondan bile emin değiller. Suriyelilerin birçoğu burada düşük ücret sorunu ile yüz yüze kalmaktadır. Çalışmada düşük ücret sorunu %7,1 oranla ifade edilirken ücret alamama sorunu ise %6,1 oranındadır.

Katılımcılardan biri;

“İlk zamanlar tekstilde çalıştım bize işverenler hep sizi deneyeceğiz önce bakacağız sonra sözleşme yapacağız dediler ama deneme süresinde hiç para vermediler. Emegimizin karşılığını hiç alamadık 3 hafta 4 hafta çalıştırdılar sonra hep bedavaya başkasını denediler nasılsa alternatif çoktu bir sürü iş arayan vardı.”

Kutlu’nun 2015 yılında yaptığı çalışmada ise Suriyeliler, Türkiye’de çoğunlukla tarım, inşaat, tekstil ve ağır metal sanayi sektörlerinde yoğun olarak çalışmaktadırlar. Genellikle düşük ücret düzeyinde sigortasız olarak kimsenin yapmak istemediği işleri kötü çalışma koşullarında yapmaktadırlar. Suriyeliler yaptıkları işlerde Türk işçiler ile aynı ücreti almak bir yana hak ettikleri ücreti bile alamamaktadır. Ayrıca çoğu zaman Suriyeliler işe girmeden önce ne kadar ücret alacaklarını dahi bilememektedirler.²⁶⁷

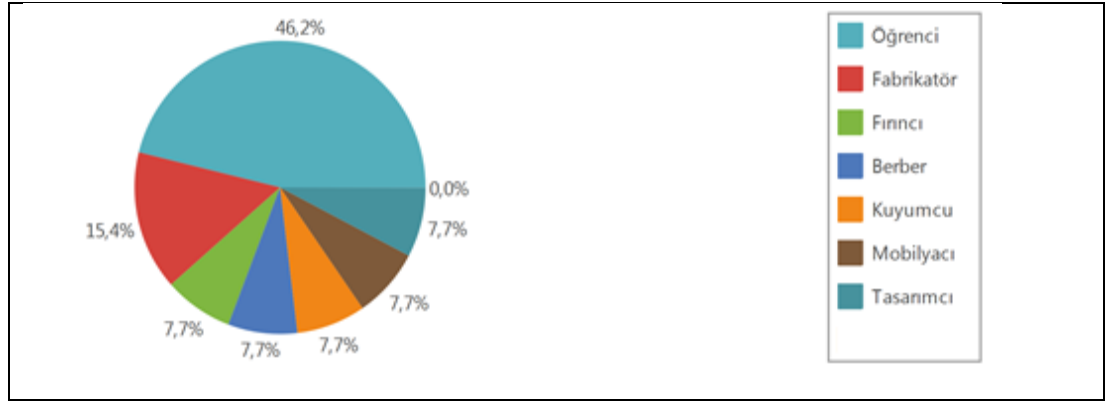
²⁶⁷ Zümray Kutlu, “Bekleme Odasından Oturma Odasına”, **Açık Toplum Vakfı ve Anadolu Kültür**, 5 Mayıs 2015.

Yapılan araştırmalar Suriyeli neredeyse birçok sektörlerde düşük ücret düzeyinde çalıştırılmasının yaygın bir uygulama olduğunu ortaya koymuştur. İstanbul’da Suriyelilerle yapılan görüşmelerde, aynı yerde alışan Suriyeli işçilerin Türk işçilere nazaran günlük 70 ya da 100 TL daha az kazanmaktadır. Adana’da Kalkınma Atölyesi’nin tarım işçileriyle yaptığı araştırmada Suriyelilerin cretlerinin diğer tarım işçilerine göre daha düşük olduğunun ve bazılarının nakit ödeme almadığını belirtilmiştir.²⁶⁸

3.7.1.2.Eksik İstihdam

Suriyelilerin Türk emek piyasasında maruz kaldıkları başka bir sorun ise eksik istihdam sorunudur. Öyle ki emek piyasasındaki birçok Suriyeli ya niteliklerinin çok altında işlerde çalışmaktadır ya da birçoğu tam süreli alışabilecekken iş bazlı olarak ya da günün birkaç saati kısa süreli olarak çalışmaktadır. Görüşme yapılan Suriyeliler içerinde kuyumculuk/mücevherat işinde iyi olan ya da el sanatlarına dayalı işlerde daha etkin alışabilecekken burada satış danışmanı olarak çalışmaktadırlar.

şekil 3.8. Suriyeli Katılımcıların G Etmeden nceki Meslekleri

şekil 3.8.’de Suriyeli katılımcılara Suriye’de hangi işlerle meşgul oldukları sorulduğunda çoğunun (%46,2) orada ğrenci olduğu göze çarpmaktadır. Ailelerin kendi durumları ve eğitim düzeylerinin iyi durumda olduğunu ifade etmektedirler. Suriye’de birçoğu zanaatın ve el işçiliğinin yoğun olduğu sektörlerde/işkolarında faaliyet göstermektedir. Fakat burada yaptıkları işle Suriye’de yaptıkları işler tamamen

²⁶⁸ Kalkınma Atölyesi, **Bereketli Topraklar Zehir Gibi Yaşamlar: Suriyeli Göçmen Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri Adana Ovası Mevcut Durum Araştırma Raporu**, 2016.

birbirinden farklıdır. Kendi sektörlerinde iş bulamadıkları için başka işlerde çalışmak zorunda kalmışlardır. Suriyelilerin birçoğu Türkiye emek piyasasında eksik istihdamdadır.

Benzer bir sonuç 2018 yılında Akbaş ve Ulutaş'ın tarafından Denizli'de yapılan araştırmadan elde edilmiştir. Bu araştırmanın sonuçlarına göre Denizli işgücü piyasasındaki Suriyelilerin çoğunun lise ve üzerinde eğitim düzeyine sahip olduğu eğitim düzeyleri ve vasıfları ne olursa olsun, burada ancak emek yoğun, düşük ücretli ve güvencesiz işlerde çalışabildiklerini ifade etmişlerdir. Suriye'de berber olarak çalışan biri mobilyacı vasıfsız bir iş yaparken, alçıpan ve ahşap süslemeciliği gibi zanaata dayalı işler yapan kişiler inşaatlarda vasıfsız olarak çalışmaktadır. Görüşmeye katılanlardan biri aslen Fransızca öğretmeni iken Denizli'de iş bulamadığını ifade etmiştir. Suriye'de eczacı olan başka bir katılımcı ise kendisine sadece inşaat ve tekstilde vasıfsız işler teklif edildiğini söyleyerek küçük bir dükkân açarak girişimci olmuştur.²⁶⁹

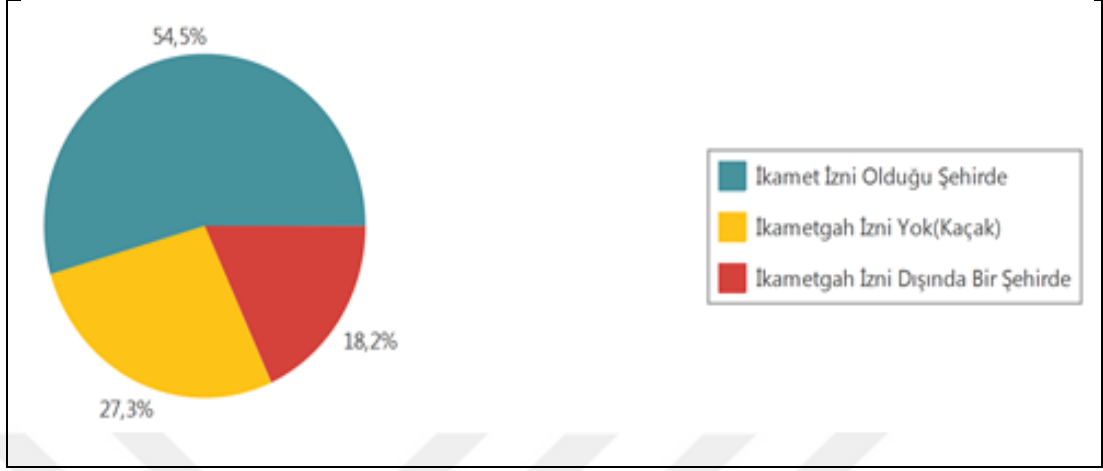
3.7.1.3. Kayıtsızlık / Kayıtdışılık

Suriyeli katılımcıların birçoğu burada hem kayıtsız olarak yaşamakta hem de kayıtdışı olarak çalışmaktadır. İlk geldikleri yıllarda geri dönme düşüncesinin diri olması, burada kayıt yaparak damgalanmaktan korkma eğilimi ya da Avrupa ülkelerinden birine geçme isteği ile kayıt yaptırmamışlardır. Bu sebeple birçoğu emek piyasasında da kayıtdışı olarak çalışmak zorunda kalmıştır.

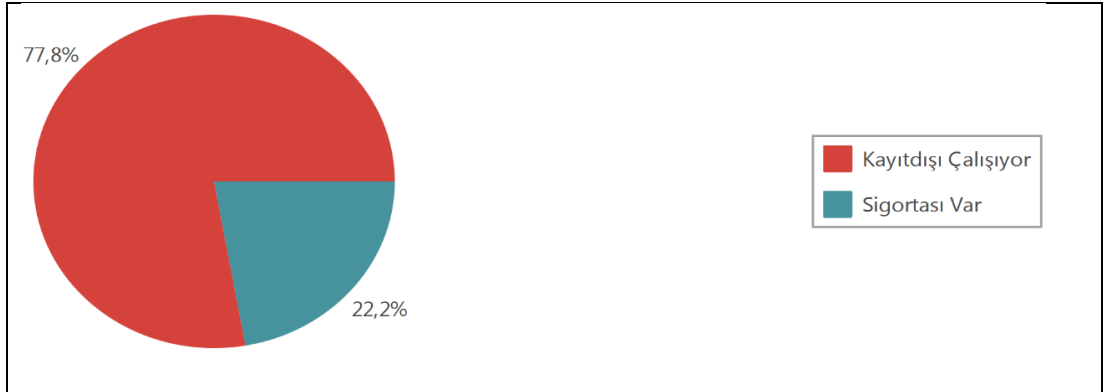
²⁶⁹ Sezgi Akbaş ve Çağla Ünlütürk Ulutaş, “Küresel Fabrika Kentinin Görünmeyen İşçileri: Denizli İşgücü Piyasasında Suriyeli Göçmenler”, **Çalışma ve Toplum**, Sayı: 56, 2018/1, s. 182.

Şekil 3.9. Suriyeli Katılımcıların Türkiye’de Resmi Kayıt Durumları

Şekil 3.9.’da Mülakat gerçekleştirilen Suriyelilerin Türkiye’deki yasal durumları ya da ikamet izinlerine bakıldığında %54,5’inin ikametgâhı İstanbul’da, %27,3’ünün ikametgâhı yok Türkiye’de kayıtsız olarak yaşamakta, %18,2’si ise ikametgâhını sınır şehirlerde yaptırmış fakat ekonomik kısıtlardan dolayı İstanbul’a gelmiş burada ikametgâhı ve çalışma izni yoktur.

Şekil 3.10. Suriyeli Katılımcıların İşgücü Piyasasındaki Kayıt Durumları

Şekil 3.10.’da Görüşme yapılan birçok Suriyelinin kaçak şartlarda İstanbul’da bulunduğu, kaydı farklı bir ilde yapıldığı ya da işverenin Suriyeli çalıştırma prosedürlerini yerine getirmediği için birçok Suriyeli kayıtdışı çalışmaktadır. Görüşme yapılan kişilerden %22,2’si kayıtlı çalışırken, %77,8’i kayıtdışı olarak çalışmaktadır.

Kayıtdışı veya sigortasız olarak çalışma ile ilgili Suriyelilerin birçoğu talep etseler bile işverenlerin onları duymamazlıktan geldikleri ve ısrarcı olduklarında işten

çıkarıldıklarını dile getirmişlerdir. Bu sebeple artık sigorta talep etmekten bile korkar olduklarını belirtmişlerdir.

*“İşveren sigorta yapacaksa zaten Suriyeli birini çalıştırmıyor.
Bizi çalıştırmanın prosedürü çok ozaman tabiki yerli işçiyi
tercih ediyor.”*

Türkiye işgücü piyasasında kayıt dışı çalışma yaygın çalışma biçimlerinden biri haline gelmiştir. Nitekim 2016 yılı itibariyle kayıtdışı istihdam oranı yüzde 33,4’tür.²⁷⁰ Hali hazırda dil problemi olan, ekonomik olarak dayanıksız, eğitim düzeyi düşük ve niteliksiz emek arzı olan Suriyelilerin, sigortalı ve güvenceli olarak çalışmaları zor gözükmektedir. Ocak 2014-Haziran 2015 tarihleri arasında UNHCR’nin Türkiye’deki Suriyelilere yönelik yaptığı değerlendirmede yaklaşık 400.000 Suriyelinin Türkiye’de kayıtdışı olarak çalıştığını ileri sürmüştür.²⁷¹ Kaya ve Kırac tarafından yapılan “İstanbul’daki Suriyeli Mültecilere İlişkin Zarar Görebilirlik Değerlendirme Raporu”nda Suriyelilerin büyük bir kısmının özellikle inşaat, tarım ve tekstil sektöründe kayıtdışı çalıştıklarını ortaya koymuştur.²⁷²

Yapılan görüşmelerde birçok sektörden katılımcı ile görüşülmüştür. Suriyeliler neredeyse birçok sektörde kayıtlı veya kayıtsız olarak çalışmaktadırlar. Bazı sektörler için Suriyelilerin varlığı işveren tarafından olumlu karşılanırken, Suriyelilerin varlıkları Türk işçiyi olumsuz etkilemezken bazı sektörlerde Suriyelilerin emek piyasalarında mevcudiyeti rahatsızlıklara sebep olmuştur. Örneğin tekstil, tarım ve ağır sanayide Suriyeliler genel olarak problem olarak görülmeseler de turizm ve inşaat sektörü için aynı şeyleri söylemek oldukça güçtür.

Turizm ve inşaat sektöründe de aslında her alanında olmayıp özellikle vasıf gerektirmeyen işlerde Suriyeliler ile Türk işçiler arasında rekabetin daha yoğun yaşandığını ve Suriyelilerin daha düşük ücrete çalışıyor olması haksız rekabete sebep

²⁷⁰ Kuvvet Lordoğlu ve Mustafa Aslan, “Beş Sınır Kenti ve İşgücü Piyasalarında Değişim: 2011-2014”, **Çalışma ve Toplum Dergisi**, 2016, s. 2.

²⁷¹ UNHCR, Evaluation of UNHCR’s Emergency Response to the Influx of Syrian Refugees into Turkey, January 2014-June 2015 Executive Summary, <http://www.unhcr.org/events/conferences/5965c43b7/towards-globalcompact-refugees-thematic-discussion-1-selected>, 2016.

²⁷² Ayhan Kaya ve Aysu Kırac, İstanbul’daki Suriyeli Mültecilere İlişkin Zarar Görebilirlik Değerlendirme Raporu, Hayata Destek Derneği, http://hayatadestek.org/yayinlarimiz/2016_istanbul_rapor.pdf, 2016.

olmaktadır. Turizm sektöründe çalışan Suriyelilerle yapılan görüşmede çıkan sonuçlardan biri Suriyelilerin ulaşım sektöründe turizm alanında faaliyet gösterdikleri bu alanda daha çok aracılık yaparak ya da turist rehberi olarak çalıştıkları yönündedir. Ya da kendilerinden sonra gelen Suriyelilere aracılık yapıp para kazanmakta oldukları bu sektörde şoför olarak faaliyet gösteren Suriyelinin çok az olduğunu ifade etmişlerdir.

Turizm sektöründe otelcilik faaliyetlerinde Suriyelilerin yoğun olarak kayıtlı ya da kayıtsız olarak çalışabilmekle birlikte turizm sektöründe yolcu taşımacılığında Suriyelilerin oldukça az sayıdadır. Bu sektörde uzun yıllar çalışan katılımcılardan birisi durumu şu şekilde özetlemiştir;

“Benim çalıştığım alanda Suriyeli yok, eskiden mübadele döneminde gelmiş olan göçmenlerden şoför olarak çalışan var ama artık onlar buralı olmuş sonradan gelen sığınmacıların ya da göçmenlerin birçoğunun kaydı yok... Öyle olunca ne ehliyetleri nede yolcu taşımak için istenilen özel sertifika ya da belgeleri (psikoteknik, SRC) var. Hâl böyle olunca da kayıtsız çalışmadıkları için ulaşım sektöründe kaptanlık, şoförlük göçmenlerin nadir çalıştıkları iş sahası, bizim işimizde denetim çok kimse iki kuruş kar için o kadar cezayı ödemek istemez...”

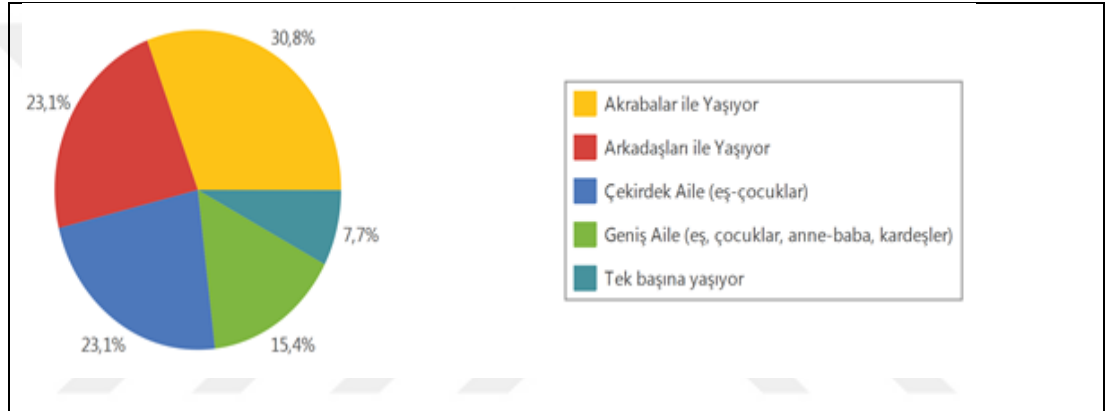
Suriyelilere ulaşım ya da turizm sektöründe ne işler yapıyor diye bakıldığında birçoğu tur ya da aracılık faaliyetlerinden para kazanmaktadırlar.

“Orta doğudan ve Kuveyt’ten baya çevremiz var. Türkiye’ye alışveriş için ya da turist olarak gelenler oluyor. Bana yönlendiriyorlar, onları gezdiriyorum, otellerini ayarlıyorum, buradan alışverişlerini yapıp ülkelerine gönderiyorum... Ya da Türkiye’ye yerleşmek istiyorlar onlara bu konularda yardımcı oluyorum. Bir çeşit aracılık yapıyorum...”

3.7.1.4. Yaşam Standartları

En çok dile getirilen başka bir sorun ise burada maruz kaldıkları hayat pahalılığıdır. Suriyeliler burada kazandıkları para ile yaşam standartlarını sağlamakta zorlanmakta olup, Suriye'deki yaşantıları ile burayı karşılaştırdıklarında arada çok fark olduğunu dile getirmişlerdir. Buradaki masrafları çıkarıp daha rahat yaşayabilmek için birçok Suriyeli evini tanıdığı biri ya da başkaları ile paylaşmaktadır.

Şekil 3.11. Suriyeli Katılımcıların Hanehalkı Yaşam Biçimleri

Şekil 3.11.'de Suriyeli katılımcıların Türkiye'deki yaşamları ile ilgili yaşadıkları haneyi kiminle paylaştıklarına bakıldığında %30,8'i akrabasının yanında %23,1'i çekirdek ailesi ile %23,1'i arkadaşları ile %15,4'ü geniş ailesi ile beraber yaşarken %7,7'si tek başına yaşamaktadır. Birçoğu ev kiralarnın yüksek oluşundan dolayı evlerini başka birileri ile paylaşmaktadırlar.

Suriyelilerin birçoğunun burada ortalama yaşam standardına sahiptir. Katılımcıların çoğu doğalgazla ısınan, en az 3 odalı, merkezi noktalarda ya da ana hatta çok yakın koordinatlardaki evlerde oturmaktadır. Birçoğunun evinde kendilerinden başka gelir getirici faaliyette bulunan kişiler olduğu için artan masrafları, yüksek faturaları ve pahalı hayat giderlerini karşılamak bir nebze daha kolay olmaktadır.

Suriyeliler burada hayat pahalılığından şikâyet etmektedir ve hayat standartlarını sağlayabilmek için daha fazla efor sarf etmekte, çok uzun süreler çalışmakta ve artan masrafları karşılayabilmek için çoğu Suriye'deki bağlantılarından destek almaktadır. Burada girişimci pozisyonunda olanlar daha çok dükkân kiralarnın

yüksekliğinden şikâyetçi iken çalışan kesim için ise faturalar ve sağlık hizmetleri için ödedikleri yüksek meblağlardan yakınmaktadırlar. Birçoğunun sigortası olmadığı için hastaneleri hep ücretli olarak kullanmakta ve kazandıkları paranın büyük kısmının bu tür harcamalara gittiğini ifade etmişlerdir.

“Burada aylık 2000 lira kazanıyorum. Zor geçiniyoruz evde diğer kişilerde çalışmasa geçinmek gerçekten zor. Suriye’de mobilya fabrikamız vardı orada işlerimiz iyiydi. Savaştan önce Suriye çok ucuzdu yaşam çok kolaydı bizde bankacılık sektörü gelişmediği için ve kredi kartı gibi şeylere sıcak bakılmadığı için her şey nakit alınır o bakımdan piyasada para boldur ama savaştan sonra artık orada da hayat çok pahalı ve zor...”

Suriyelilerin birçoğunun evinde gelir getirici faaliyette bulunan başka kişiler de bulunmaktadır. Bu sebeple daha kolay geçinebilmektedir. Gelir getirici faaliyet gerçekleştiren kişiler arasında kadınlar bulunmamakta, genel olarak evdeki yetişkin erkeklerin ve gençlerin para kazandığını kadınların daha çok ev işleri ile meşgul olduklarını dile getirmişlerdir.

Bu konu ile ilgili katılımcılardan biri;

“Haftanın 7 günü saat 10:00-21:00 arasında çalışıyorum. Fakat burada aynı seviyeyi yakalayamadık ve bu durum her geçen gün zorlaşmakta hedeflediğim rakamların hiçbiri olmadı. İlk 1,5 yıl oldukça sancılıydı fakat şimdi ilk zamanlara göre toparladığımızı düşünüyorum. Türkiye açıkçası bizim için oldukça masraflı ve çok pahalı Suriye’de ayda 1000\$ ile çok çok konforlu yaşarken burada 1500\$ zar zor geçiniyoruz hep yarınımızı düşünmek zorundayız “Aslında Türkiye ticarete sunduğu imkanlar ile daha gelişmiş online satış, bankacılık uygulamaları, trendyol, gitti gidiyor gibi internet alışveriş siteleri ve post cihazları ticareti aslında kolaylaştıran unsurlar fakat buna rağmen piyasada para bol değil maalesef.”

3.7.1.5. Ayrımcılık ve Sosyal Dışlanma

Suriyelilerin yaşadıkları zorluklar arasında ekonomik problemler ve iş yaşamına dair sorunlardan başka, yaşadıkları ayrımcılık ve dışlanmayı ifade etmişlerdir. Birçok Suriyeli iş arkadaşları ya da esnaf komşuları tarafından kötü davranışlara maruz kaldığını dile getirmiştir.

Katılımcılardan biri bu konu ile ilgili olarak;

“Açıkçası Türkiye’de basından duyduklarından ötürü olumsuz tutum sergileyen ve ayrımcılık yapanlar çok oldu ilk yıllarda çok fazla esnaf zorbalığı ile karşılaştım fakat zamanla aştık bunları” derken,

Bazı katılımcılar ise sözlü veya fiziki bir hareketle karşılaşmalar bile yerli halkın kendilerinin Türkiye’de varlıklarından memnun olmadıklarını ima ettiklerini söylemişlerdir.

“Komşularımızın hepsi Türk bize ayrımcı davranışlarda bulunmuyorlar fakat çok samimide davranmıyorlar. Mecburiyetten geldiğimiz için kabulleniyorlar ama aslında istedikleri bir şey değil bizim burada olmamız. Savaş bitse de bir an evvel ülkelerine dönüp gitseler diye gözümüzün içine bakıyorlar.” şeklinde ifade etmiştir.

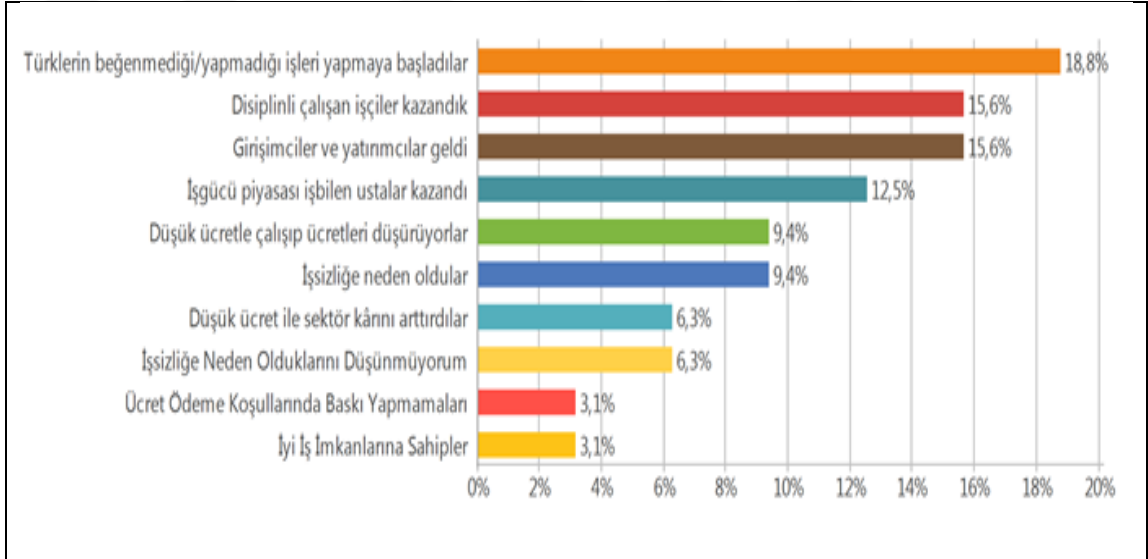
Suriyelilere yönelik olarak yapılan ayrımcılık ve dışlanma ile ilgili olarak sadece Suriyeliler ile de ilgili olmadığını insanların kendinden olmayan herkese böyle bir tavır gerçekleştirilebileceğinin altını çizmiştir.

“Açıkçası insanlar şimdi Suriyelilerin varlığından memnun değil hatırlarım 90’lı yıllarda da Iraklılardan memnun değillerdi. Sistem sanırım hep diğeri öteki olarak adlandırıyor ve dışlıyor. O gün Iraklı işçi için söylenenler bugün Suriyeliler için söyleniyor yıllar önce büyük ihtimal Almanya’ya giden Türkler içinde Almanlar bunu söylüyorlardı. Bu işin doğasında var sanırım kendinden olmayı kabul etmemek.”

3.7.2. Türk Katılımcılarla Gerçekleştirilen Saha Çalışmasının Bulguları

Suriyeli katılımcılarla derinlemesine mülakat gerçekleştirmenin yanı sıra Türk işçi ve işverenlerle görüşmeler sağlanmış, Suriyelilere yönelik bakış açıları, emek piyasasında olmalarına yönelik tepkileri ile ilgili neler düşündükleri ortaya konulmak istenmiştir. Yanında Suriyeli işçi çalıştırmış ya da çalıştığı iş yerinde bir Suriyeli ile çalışma deneyimi gerçekleştirmiş kişilerden seçilen örneklemle derinlemesine mülakat gerçekleştirilmiştir.

Şekil 3.12. Suriyeli Katılımcıların İşgücü Piyasasında Oluşuna Türk İşçi ve İşverenin Bakışı

Şekil 3.12.'de Türk işçi ve işverenlere emek piyasasındaki Suriyelerin durumları ile ilgili soru sorulduğunda genel olarak durumdan memnun olduklarının, Suriyeli iş gücünün emek piyasasında kimsenin yapmak istemediği, kirli, rutin, pis ve risklerin olduğu yada beden gücüne dayalı işlerde çalıştıkları üzerinde durmuştur. Katılımcıların çoğu Suriyelilerin kimsenin yapmak istemediği, eleman bulmaya zorlandıkları işlerde çalıştırdıklarını ifade etmişlerdir.

3.7.2.1. Nitelikli Emek Gücü

Suriyelilerin mevcut durumları ve emek piyasasına girmeleri ve emek piyasalarında mevcudiyeti ile ilgili birçok sektör çalışanı Suriyelilerin nitelikli olduğunun, iş disiplinine sahip olması, çalışırken işin yeterliliklerine uygun çalışması

çalışanlarının nitelikli olduğu inancını geliştirmiştir. Birçok Türk katılımcı işçi bulmakta zorlandıkları alanlarda Suriyeli emeği için “taze kan” benzetmesini yapmıştır.

Suriyelilere işveren yada yanında kısa süreli olsa yanında çalıştıran Türk işverenler, Suriyeliler için birçoğunun el becerisinin gelişmiş olduğunun, küçük yaşlarda çıraklığa başladıkları için işlerinde iyi olduklarını ifade etmişlerdir. Çoğu Suriyelinin işlerini zamanında ve sorunsuz olarak tamamladığını ve ara elaman krizi yaşanan alanlar için Suriyelilerin bu açığı kapatmak için iyi bir alternatif olduğunu dile getirmişlerdir.

“Suriyeli ustalar ilımlı ve kalifiye insanlar... küçük yaşlarda çıraklığa başladıkları için el işlerine dayalı işlerde gerçekten iyi işler çıkarıyorlar.... Eskiden savaştan önceki dönemde araba tamiri ve kaporta işleri için sınır şehirlerde yaşayanlar Suriye'ye geçerlerdi. Suriyeliler gerçekten zanaatkar insanlar...”

Başka bir katılımcı ise;

“Sanayide dükkanım var kaynak işlerimiz oluyor kaynak işinde işi bilen ve işini iyi yapan insanlara ihtiyacımız var. Kaynakçı zaten kolay bulunmuyor. Herkes yapamaz... yapsa da eline yüzüne bulaştırırsa ürüne zarar verir al başına belayı. Suriye'den bu işleri yapan iyi ustalar geldi ve onlara ihtiyaç var...bizim burdaki bir iki Türk kaynakçı işi yokuşa süren tiplerdi. Sanki bedava iş yaptırıyoruz gibi davranırlardır. Suriyelilerle en azından işlerimizi yürütebilir olduk. İyi geldi bence...” diyerek ihtiyaçlarına cevap verdikleri için mutlu olduklarını ifade etmişlerdir.

Bazı Türk işverenler ise Türkiye'deki rezervasyon ücretlerinin yükselmesi ile beraber işgücü arzı yetersizliğinin yaşandığı sektörlerde bu sorunun Suriyelilerle çözebildiklerini dile getirmişlerdir. Suriyelilerin çalıştıkları işe kimseyi bulamadıklarını, ülkemizde insanlar asgari ücrete inşaatta yada ağır sanayide çalışmak

yerine ya AVM'leri yada ofisboy olarak çalışılan alanları daha çok tercih etmektedir. Prekarya olarak tanımlanan kirli, pis, rutin ve manaton işleri yapmak istememektedirler. En kötü ihtimalle sertifika alıp özel güvenlik olarak çalışmak yerli işçiler için daha mantıklı geldiğini yada yeni dünyanın getirdiği sosyal ağlardan faydalanarak kolay yoldan para kazanmanın derdine düştüklerini o sebeplerden ötürü Suriyelilerin emek piyasasında oluşlarını Türk işveren son derece avantajlı bir durum olarak görmektedir.

“30 yıldan fazla süredir de inşaat işleri ile meşgulüm. Bizim çalışma alanımız zor, riskli ve bir o kadar da beden gücüne dayalı bir işler. Amelelik işlerini genelde sınır kentlerden buraya yerleşmiş yerliler ya da göçmenler yapmakta. 90'lı yıllarda Iraklı işçiler 2000'li yıllarda Suriyeli işçiler arada Türkmenler, Afganlar, Tacikler, Özbekler kim varsa onlar bu işlerde çalışıyorlar. Bu işleri Türkler çok da yapmayı tercih etmiyor açıkçası buda biraz eğitim sisteminden kaynaklanıyor sanıyorum ki çünkü şimdiki eğitim sistemi 12 yıl zorunlu otomatikman herkes lise mezunu üniversite sayısı arttı her ilde en az bir üniversite var hal böyle olunca üniversite kazanmakta zor değil lise bitirmiş hatta bir şekilde üniversiteye adım atmış birisini kesinlikle inşaatta amele olarak çalıştıramazsınız. Bu alanda Türk çalışan giderek azalıyor. Mecburen başka ihtimali kalmayan Suriyeliler bu alanın dolgu maddesi oluyor.”

Suriyeli işçilerin yerli vatandaşların iş bulma imkânlarını etkilemediği de bazı katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Örneğin aşağıdaki ifade bu görüşü doğrulamaktadır.

“Bence olumlu tarafları daha çok burada hem girişimci olarak hem de işçi olarak ekonomiye katkıları büyük. Ben işsizliğe çok da sebep olduklarını düşünmüyorum çünkü çoğu Suriyeli Türklerin beğenmediği mırın kırın ettikleri işlerde çalışıyor.”

Katılımcının ifadelerinin yanı sıra Jaji tarafından da belirtildiği gibi sığınmacı konumunda olan bireyler genellikle yerliler tarafından tercih edilmeyen 3D iş fırsatları olarak adlandırılan kirli, zor ve tehlikeli işlerde yerliler yerine istihdam edilmektedir. Bu sebeple, Suriyeli işçilerden bir kısmının yerlilerin iş imkânlarını olumsuz etkilemekten çok istihdam piyasasındaki bir boşluğu doldurduğu söylenebilir.²⁷³

3.7.2.2. Etnik Girişimcilik ve Göçmen Çeşitliliği

Türk işçi ve işverenlerin %15,6'sı Suriyelilerin gelişi ile girişimciliğin arttığını ve ekonomiye sıcak para girişinin sağlandığını ifade etmişlerdir. Suriyeli işverenler ve girişimciler Suriye'de paraya dönüştürebilecekleri her şeyi nakde çevirip burada iş kurmuşlardır. Yanlarında sadece kendi ırklarından değil Türk işçi de çalıştırmaktadırlar. Büyük şehirlerde ve sınır şehirlerinde birçok işyeri açıp Suriye'deki iş bağlantılarını Türkiye'ye taşımışlardır. Türkiye üzerinden Ortadoğu ve Uzakdoğu ülkelerine ithalat-ihracat yapmaktadırlar. Burada birçok Arap kültürüne ait ürünlerin satıldığı ya da ihraç edildiği işyerleri açılmıştır. İstanbul Ticaret Odasının kayıtlarına göre açılan işletmelerin büyük kısmı gıda sektörlerine yöneliktir. Gıda sektöründe daha çok kendi tüketim kalıplarına uygun ürünleri satmaktadırlar.

Katılımcıların girişimciliklerine örnek olarak;

“Buraya gelirken 2013 yılında yanında 300bin\$ sermaye getirip ve iş kurdum. Yanımda 2 Suriyeli 1 Türk toplamda 3 tane kayıtlı işçi çalıştırıyorum” derken

Bir başka katılımcı ise;

“Suriye’de 3 tane büyük baklava ve tatlı yapan fabrikamız vardı. Savaş çıkınca paraya dönüştürebildiklerimiz döndürdük. 2012 yılında gelirken yanımda 500bin\$ para getirmiştım. İstanbul çalışma iznim var yanımda 10 kişi

---

²⁷³ Rosemary Jaji, “Masculinity On Unstable Ground: Young Refugee Men In Nairobi”, **Journal Of Refugee Studies**, Vol: 22, No: 2, 2009, pp. 177–194.

çalışıyor hepsinin SGK kaydı var” demiştir. İşsizliğe sebep olmak bir tarafa dursun istihdam açıcı etki ettiklerini ifade etmişlerdir.

Suriyelilerin emek piyasasında oluşları ile ilgili eleştirilen hususlardan birisi bu kişilerin Türkiye’de işsizliğe sebep oldukları konusudur. Fakat birçok Suriyeli işletme Suriyeli çalışandan daha fazla Türk çalışmaktadır. Hatta Suriyeli işverenin yanında çalışan Türk işçiler Suriyelilerin kendilerine Türklerden daha iyi şartlarda ve daha iyi ücret düzeylerinde çalıştırdıklarını dile getirmişlerdir. Suriyeli bir işveren;

“Suriye’deki iş yerlerimiz kapanınca orda paraya çevirebileceğimiz her şeyi sattık ya da devrettik o zaman 1 milyon \$ para ile Türkiye’ye geldik. Şimdi 55 kişi çalıştırıyoruz yanımızda çalışanların %80’i Türk %20 si Suriyeli” demiştir.

Türkiye’de Suriyeliler ile ilgili rahatsızlık duyulan başka bir husus ise Suriyelilerin gıda ve kira fiyatlarını artırdıkları ve piyasaları olumsuz etkiledikleri yönündedir. Bazı katılımcılar Suriyelilerin gelişi ile beraber sıcak para girişinin olduğunun veya girişimci olarak faaliyet gösterip ekonomiye katkıda bulunduğunu kabul ederken bazı katılımcılar temel tüketim maddelerinin fiyatlarını ya da orta sınıf semtlerde kiralari arttırdığı ifade etmişlerdir. Bazıları ise bu konuda olumsuzlukları ya da problemleri doğrudan Suriyeliler ile ilişkilendirmenin doğru olmayacağını ifade etmişlerdir. Bölgesel ya da küresel krizlerin bir argümanı olarak fiyatlarda dalgalanmaların olduğunu dile getirmişlerdir.

“Her geçen gün ürün ve hizmet fiyatları artıyor fakat bunu sadece Suriyelilerle ilişkilendirmek doğru değil... Bu insanlar geldi ama gelirken para getirdi iş getirdi ve burada üretilen birçok ürünü tükettiler... Ekonomik dar boğazları krizleri sadece göçmenlere bağlamak mantıklı değil... Artık günümüz dünyasında politik durumlar siyasi söylemler bile artık ülke ekonomilerini etkiler hale geldi...”

Suriyelilerin birçok işletme açtıkları ve girişimci oldukları ile ilgili Aygül tarafından yapılan çalışmaya göre Haziran 2015 itibariyle 2 bin 827 olan Suriyeli firma

sayısı 31 Aralık 2015 itibariyle 3 bin 679'a yükselmiştir. 2016 yılında 5 bin 647'ye yükselmiştir. Yabancı sermayeli şirketlere ülke bazında baktığımızda ilk sırada Almanya ikinci sırada Suriyeli şirketler gelmektedir.²⁷⁴

Suriyelilerin emek piyasasında etkisi üzerinde farklı görüşler mevcuttur. Tekstil ve ağır sanayi sektöründe olumlu etkilerinin söz konusu olması ile beraber inşaat ve turizm sektörü için aksi görüşler yaygındır. Eleştirilen yada memnun olunmayan hususlar ile ilgili olarak birçok işveren bu konuda aksi düşünmekte olup işsizliğe sebep olmak bir kenara dursun hem emek piyasasında çeşitliği arttırdığı hemde farklılık getirdiklerini söylemişlerdir.

“Ben işsizliğe çok da sebep olduklarını düşünmüyorum çünkü çoğu Suriyeli Türklerin beğenmediği mırın kırın ettikleri işlerde çalışıyor. Bazı iş alanları gerçekten işçi bulamazken bu sıkıntının Suriyelilerle birlikte azaldığı kanaatindeyim. “Bence göçmen çeşitliği ülkelerin kalkınmalarında önemli bir unsur şu an gelişmiş birçok Avrupa ülkesi göçmen emeği ve çeşitliliğinden ziyadesi ile faydalanmayı başarmıştır. Bence artık neden geldiler ya da gidecekler mi gibi soruları sormaktansa bundan sonra vatandaş ve ülke olarak ne yapmalıyız demeliyiz ...” şeklinde ifadede bulunmuştur.

Türk katılımcılardan biri Suriyelilerin varlığından rahatsızlık duymayıp bilhassa işlerini kolaylaştırdığını ifade etmenin yanı sıra bu durum kendi için olumlu sonuçlanırken, herkes için aynı şekilde sonuçlanmayacağını ifade etmiştir. Suriyelilerin yoğunlaştıkları yerlerde enflasyona yada sektörlerde haksız rekabete sebep olabileceklerine değinmiştir.

“Buraya gelenlerin birçoğu aslında orta sınıf ya da üst sınıf girişimci olarak çalışanlar ve burada Türklere işverenlerde çoğunlukta belki tarım bölgelerinde işsizliğe sebep olmuşlardır. Burada bazen haksız rekabete sebep olmuşlardır

²⁷⁴Hasan Hüseyin Aygül, “Mülteci Emeğinin Türkiye İşgücü Piyasalarındaki Görünümü ve Etkileri”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi**, Cilt: 9, Sayı: 20, 2018, s. 74.

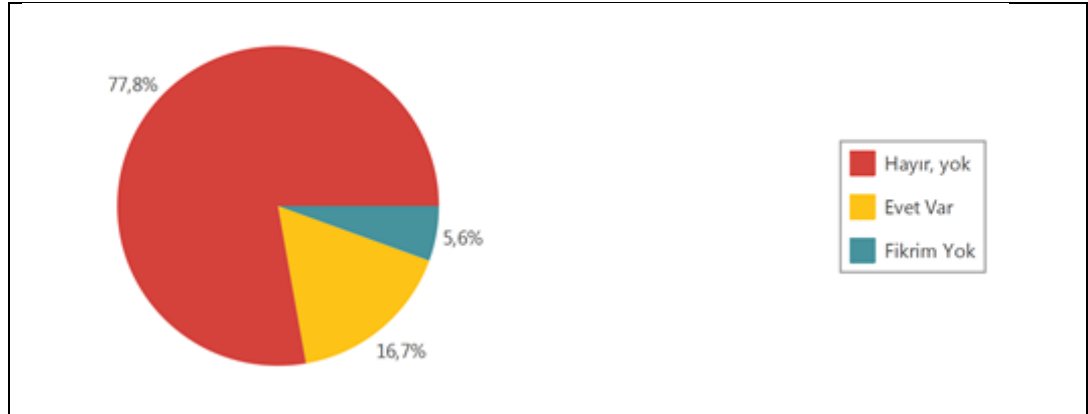
ya da yoğun çalıştıkları yerlerde kiraları falan arttırmış olabilirler. Birçoğunun çalışma izni olmadığı için kayıtdışı çalışıyorlar ve büyük ihtimal ücretleri baskılıyorlar” şeklinde düşüncelerini ileri sürmüştür.

Akgündüz, Berg ve Hassink tarafından yapılan çalışmada bu görüşü destekler şekilde sonuçlar ortaya koymuştur. Türkiye’yi bölge ve il bazında incelemiş olup Suriyeli göçünün istihdam, işsizlik ve fiyatlar üzerindeki etkilerine bakmıştır. Çalışmanın bulgularında Suriyeli sayısında ki %1’lik artış fiyatlar genel düzeyinde %0.22lik artışa sebep olmuştur. Güney bölgelerdeki illerde ise %2.2’lik artışa sebep olmuştur sonucunu elde etmiştir.²⁷⁵

3.7.3.Geri Dönme Fikirleri

Suriyeliler ile gerçekleştirilen mülakatlarda ileride Suriye’ye geri dönüp dönmeyecekleri, geri dönme planları yoksa iş düzenleri ile ilgili olarak neler düşündükleri ve çalışma hayatlarına yönelik ne tür planlamalar yapacakları sorulmuştur.

Şekil 3.13. Suriyeli Katılımcıların Savaş Sonrası Suriye’ye Geri Dönme Fikri

Şekil 3.13’te Suriyeli katılımcıların Suriye’ye geri dönmeyi düşünüp düşünmedikleri verdikleri cevaplara göre değerlendirildiğinde %77,8’i hayır geri dönmeyi düşünmem, %16,7’si evet dönme fikrim var, %5,6’ sı ise savaşın bitişini

²⁷⁵ Yusuf Emre Akgündüz, Marcel van den Berg and Wolter Hassink, “The Impact of Refugee Crises on Host Labor Markets: The Case of the Syrian Refugee Crisis in Turkey”, **IZA Discussion Paper No. 8841**, February 2015, p. 13.

öngörmediklerini bitse bile aradan çok zaman geçti geri dönermiyim bilmiyorum ileriye yönelik bir fikrim yok olarak cevaplamıştır. Geri dönmeyi düşünmeyenlerin çoğu yada çocukları henüz askerlik yaşında oldukları için askere alınma korkuları olduğu için kesinlikleri geri dönmeyi düşünmemektedir. Bir kısmı ise oradaki bağlantılarından edindikleri bilgilere göre geri dönecekleri bir evlerinin yada işlerinin olmadığını söylemişlerdir. Suriye'deki muhalif gruplar boş evlere girip yaşamakta ve artık o mülkleri kendi malları gibi kullanmakta olduklarını söylemişlerdir. Tapularının bir hükmün olmadığını ve oradaki hayatlarının sadece anılarda kaldığını ifade etmişlerdir.

Katılımcılardan birin geri dönüş ile ilgili fikirlerini şu şekilde dile getirmiştir;

“Suriye olsa geri dönmeyi düşünürdüm ama şimdi kesinlikle dönmeyi düşünmüyorum orda gider gitmez askere alınacağım ve kimin kimi vurduğu bile belli değil genelde ölenler masumlar oluyor ve askere gidince nerden baksanız 10 yıl asker olucam tabii ölmezsem...”

Birçok şehirde artık hayatı devam ettirmenin oldukça zor ve imkanların eskiye nazaran daha kısıtlı olduğunu, böylesine kötü şartlara geri dönmenin akıl kararı olmadığını ifade etmişlerdir. İlk geldikleri yıllarda zorluklar yaşasalar bile artık o günlerin geride kaldığının Türkiye’de hayat standartlarının Suriye’den çok ileri olduğu için burada yaşamın artık son derece cazip olduğunu dile getirmişlerdir. Eskiden yaşadıkları yerlerin artık harabeden farksız olduğunun ve aradan çok uzun zaman geçtiği için artık metruk hale geldiğini ifade etmiştir.

“Suriye ile ilişkilerimiz ve irtibatımız devam ediyor hayat çok zor özellikle Halep’te sistem çökmüş vaziyette eskiden işsizlik, yoksulluk, kayırmacılık dertti şimdi ise alt yapı bile problem. Yaşanır gibi değil...”

Sınır şehirlerde olan yaşlı ilerlemiş kişiler kendi vatanlarında hayatlarını sonlandırmak için geri dönmüşler yada Mısır’da yaşayan tanıdıklarının orada imkanların kısıtlandığı için geri dönmek zorunda kalmışlar fakat döndüklerine çok

pişman olmuşlar Suriye'ye geri dönme fikri olanlar ise edindikleri bu olumsuz geri dönüşlerden ötürü gitme fikrinden vazgeçmişlerdir.

“Suriye ile görüştüğümüzde oradan haberler alıyoruz geri dönenlerde çok pişmanmış çünkü artık orda alt yapı yok, elektrik yok, su yok 100 yıl önceye dönmüş orada hayat burada bir rahata alıştıktan sonra oraya dönmek çok zor.”

Geri dönme fikri, sürenin uzaması ile beraber her geçen gün azalmış, ilk geldikleri yıllarda burada dil bilmeme, çalışma yaşamına dair zorluklar, birçok kişi tarafından ayrımcılığa ve dışlanmaya maruz kalsalar bile zamanla bunları aştıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılardan çoğu geri dönme bile geçmişteki hiçbir şeyin artık olmayacağını oradaki eş, dost, akrabalarının ve sosyal hayatlarının savaşa birlikte bittiğine inanmaktadır. Artık geri dönüş diye şey söz konusu olsa bile eskideki hiç bir şeyin aynı olmayacağı kanaati yaygındır. Geldikleri ilk yıllarda Suriye'ye karşı yoğun özlem duyduklarını fakat artık bu duyguları daha nadir yaşadıklarını dile getirmişlerdir.

“Artık Suriye'yi hiç özlemiyoruz açıkçası Esenyurt bizim için “Yeni Halep” oturduğumuz kısım tamamen Suriyeli ve dükkanların çoğu bizim ekmeğimizi, kahvemizi, çayımızı satıyor nargile ve tütün malzemeleri satan bir sürü dükkân var orada hiç yabancılık çekmiyoruz. Nerdeyse 6 yıldır Esenyurt'ta yaşıyoruz artık herkes tanıdık.”

Birçok Suriyeli burada düzenini otutturmuş, çocuğunu burada okula kayıt yaptırmış, burada iş kurmuş, ev almış ve sadece Suriyeliler ile değil Türklerle de güzel dostluklar kurmuşlardır.

“Oturduğumuz yerlerde ilk günlerde komşularımız tarafsızdı ne memnuniyetsizliklerini dile getiriyorlardı nede selam veriyorlardı ama vakit geçtikçe bizim düzenli bir iş yapıp vakitli gelip gittiğimizi, taşkın hareketlerimizin olmadığını görünce bizi benimsediler. Sağ olsun Türk milleti iyi insanlar bizi vatanlarına kabul etmekle kalmayıp aynı zamanda bize

kucak açıp yaralarımızı sardılar. Anne ve babamız burada değil ama komşularımız bize anne baba gibi oldular.” diyerek Türk komşuları ile kurdukları komşuluk ilişkisini dile getirmişlerdir.

Türk işçi ve işverenlere de Suriyelilerin geri dönüşleri ile ilgili fikirleri sorulduğunda birçoğu Suriyelilerin varlıklarından rahatsız değiller. Suriyelilerin kendilerinden çok da farklı olmadığını ifade etmişlerdir. Türkiye’de varlıklarından ziyade sayılarının fazlalığından ve politikasız olarak bu sürecin gerçekleşmesinden rahatsızlardır. Rahatsız oldukları başka bir konu ise bazı bölgelerde kümelenmeleridir. Bu hususun ileride problem oluşturabileceğini ifade etmişlerdir. Kimi semtlerde Suriyelilerin varlıkları problem teşkil etmezken, kimi semtlerde yoğun olmasalar bile kabul görmeleri oldukça düşük seviyelerde gerçekleşmiştir.

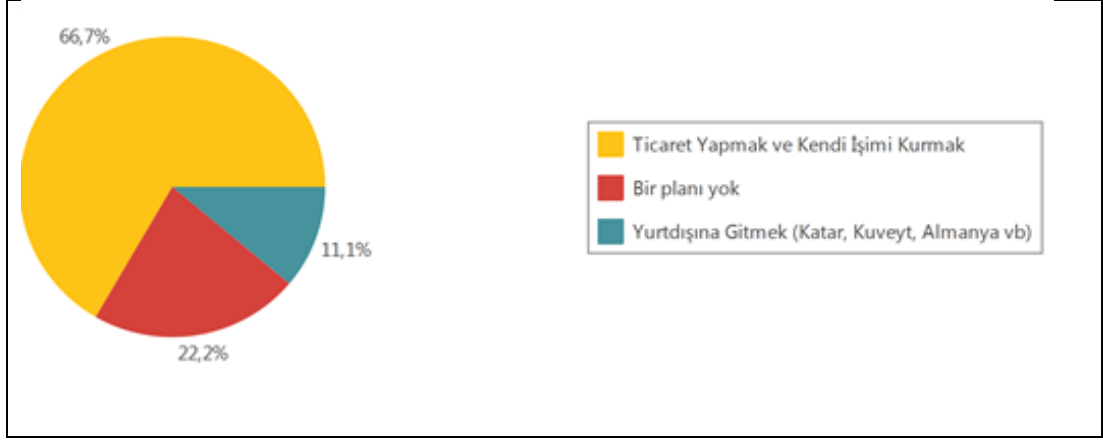
Suriyelileri kendisinden farklı görmeyip yaşam ritüellerini, günlük rutinlerini, olaylara verdikleri tepkileri kendileri ile özdeşirenlerde çok fazla sayıdadır. Suriyeliler ile ilişkimiz bu savaşla başlamadı Suriyelilerin bir çoğunun annesi, babası Türkiye’li, yada Türkiye’nin sınır şehirlerinde akrabaları, tanıdıkları var savaştan önce bayramlarda yoğun şekilde sınır kapılarından geçişler olurdu. Savaş oldu diye gelen 3,5 milyona şaşmamak gerektiğini ifade etmişlerdir.

“Suriyelilerin varlıkları beni rahatsız etmiyor ya da hemen geri gitsinler diye gözlerinin içine bakmıyorum açıkçası bundan 200 yıl önce bu insanlarda Osmanlıydı. 200 yıl önce ikimizde aynı kimlik kartını kullanıyorduk. Aradan bir sınırın geçmesi ve o adamları bizden farklı kılmadı. Bu insanların bir Antep’liden ya da bir Urfa’lıdan çok da bir farklı değil günlük reflexleri bizimle aynı...”

Türk katılımcılardan başka bir aday ise Suriyelilerin emek piyasasında ya da Türkiye’de oluşları ile ilgili olarak empati yaparak cevap verdiğini bu insanların gelişlerinin olumlu ve olumsuz taraflarının olabileceğini fakat bunların hepsini bir kenara bıraktığında kimsenin onların yerinde olmak istemediğini ve yaşadıklarının çok zor olduğunu kabul edip ona göre tepki verdiğini ifade etmiştir.

“Dünya bütün insanlık için ben kimseye gelsinler ya da gitsinler diyemem... Mecbur olmasalardı gelmezlerdi kimse bu hayatta savaş zede olmak istemez. İnsan olarak biraz empati yapmamız gerekir... Onların yerinde olmak çok zor çoğunun yakınları vefat etmiş, işlerinden, evlerinden olmuşlar ve başkası olarak beş parasız burada hayatlarına devam etmeye çalışıyorlar...”

Şekil 3.14. Suriyeli Katılımcıların Gelecek Planları

Şekil 3.14’te Suriyeli katılımcıların gelecek planlarına bakıldığında Suriyeliler gelecek planlarını vatandaşlık almak üzerine yapmaktadırlar. Eğer vatandaş olabilirlerse %66,7’si ticaret yapmak istediklerini ve kendi işini kurmak istediklerini ifade etmişlerdir. %22,2’sinin bir planı yokken %11,1’i ise Katar, Kuveyt, Dubai’ye gitmek istediklerini dile getirmişlerdir. Katılımcıların çoğu gençlerden oluşmaktadır. Bu sebepten birçoğu çok küçük yaşlarda Türkiye’ye geldiği için Suriye ile ilgili çok bir şey hatırlamadığını yada anılarının kısıtlı olduğunu dile getirmişlerdir. Ortaokul ve lise zamanında buraya gelen Suriyeliler ülkeleri ile aralarında bir bağın kalmadığına burada okullarına devam edip burada arkadaş, eş, dost edindiklerini ve geri dönmek istemediklerini burada üniversiteye gidip hayatlarını devam ettirmek istediklerini dile getirmişlerdir. Suriyelilerin büyük bir kısmı en az 5 yıl ve daha fazla süredir Türkiye’de yaşamaktalar bu sebeple Türkiye’ye karşı vatan borcunun olduğunu dile getirmişlerdir.

Katılımcılardan biri geleceğe yönelik fikirlerini;

“Türk vatandaşı olmak vatan borcu varsa onu Türkiye’de askerlik yaparak ödemek isterim. Vatandaş olduğumda işimi büyütmek isterim yıllık 7 milyon\$ para kazanıyoruz vergimizi ödüyoruz. Şimdi iç pazarda aylık 100 kilo baklava satıyorum. 3-5 ton baklava satacağımız potansiyelimiz var ama vatandaş olmadığımız için birçok engelle karşılaşmaktayız. Genelde iç pazarda para kazanmaktan çok Irak, Kuveyt, Hollanda ve Almanya gibi ülkelere ihracat yapıyoruz” şeklinde özetlemiştir.

Katılımcıların çoğu vatandaşlık edindikleri zaman karşılaştıkları birçok zorluğun üstesinden gelebileceklerini ifade etmişlerdir. Vatandaşlıkla birlikte bankalar nezdinde daha kolay hareket edebileceklerini, pasaportla ilgili problem yaşamayacaklarını ve uluslararası platformda riskli olarak davranılmayacağını düşünmekte. Şu anda vatandaşlıkları olmadığı için birçok ülkeye girmekte zorlandıklarını, Avrupa ülkeleri özellikle iltica edecekleri imalarında bulduklarını ve vize verirken problem çıkardıklarını ifade etmektedirler.

“En çok istediği vatandaşlık çünkü o zaman kendi işimi kurabileceğim. En çok istediğim şey bu. Çünkü böyle ne uzar ne kısalırım ama vatandaş olursam en azından biraz kredi çekerim birazda kendim sermayemden koyarım bir iş kurabilirim. Böylelikle birinin yanında çalışmak zorunda da kalmam...” şeklinde bağımsız çalışmayı arzu ettiğini dile getirmiştir.

SONUÇ

Dünyadaki gelişmeler ışığında gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin kendine özgü sorunları bulunmaktadır. Gelişmiş ülkeler büyük ölçüde sorunlarına çözümlerken, gelişmekte olan ülkelerin sorunları giderek artmıştır. Toplumlarda meydana gelen sosyal değişimler birçok istenmeyen olayların yaşanmasında sebep olmuştur. Ortaya çıkan yeni ekonomik ve sosyal düzende bazı kesimler bundan olumsuz etkilenmeye, beraberinde sefalet ve kargaşa hakim olmaya başlamıştır. Yaşama hakkının ihlali, kötü yaşam şartları, çalışma güvencesinden yoksunluk, gelir dağılımında adaletsizlik, sınıflar arası çatışma, yoksulluk, işsizlik gibi sorunlardan kaynaklı vesayet savaşları yaşanmaktadır. Bu şartlar altında toplum düzeninin işlemesi her geçen gün zorlaşmaktadır.

Mevcut yaşam şartlarının her geçen gün zorlaşması ve anti demokratik diktatörlerin varlığı kitleleri huzursuz etmiştir. 20 yüzyılda Ortadoğu'da kurulan Sykes-Pickot düzeninin sonuna gelmesi ve yeni bir düzen kurulması çabaları dengeleri altüst etmiş ve sistem çökmeye başlamıştır. Mısır, Libya ve Tunus'ta baş gösteren karışıklıklar Suriye'ye de sıçramıştır. Suriye'deki çatışmaların kısa sürede iç savaşa dönüşmesinden sonra 2011 yılı Nisan ayında Türkiye'ye kitlesel göçler başlamış ve Suriye'den gelen ilk grup sınır illerinde kurulan çadır kentlerine yerleştirilmiştir. Suriye'deki savaşın gittikçe şiddetlenmesi ve gelecek kaygısı göç sürecini uzatmış ve göç akışlarını yoğunlaştırmıştır. Kısa sürede milyonları bulan Suriyeli sayısı kamplardaki kapasiteyi zorlamaya başlamıştır. Bu durum kamp merkezleri dışına ve özellikle büyük şehirlere doğru geçişi hızlandırmıştır. Hali hazırda Suriyelilerin büyük bir kısmı geçici barınma merkezleri dışında yaşamını devam ettirmektedir. 2020 yılı Mart ayı itibarıyla Türkiye'de geçici koruma kapsamında Suriyeli sayısı 3 milyon 649 bin 750'ye ulaşmıştır. Bunların sadece 64 bin 333'ü (%1,8) geçici barınma merkezlerinde yaşarken, 3 milyon 585 bin 417'si (%98,2) geçici barınma merkezi dışında yaşamaktadır. Suriyelilerin zaman içerisinde can güvenliğinin sağlanması ve geçici süreyle koruma sağlama amacını aşarak, Türkiye'nin çeşitli kentlerinde yaşam mücadelesi verdiği bir aşamaya geçtiği görülmektedir. Suriye'de savaşın uzaması ile beraber Suriyeliler sınır şehirlerindeki

kamplardan öncelikle sınır şehir merkezlerine, sonrasında büyük şehirlere doğru hareket etmeye başlamışlardır.

Göçlerin ekonomik etkilerini değerlendirmek için göçün gerçekleşme şekli oldukça önemlidir. 1950’lerde Almanya’nın veya Amerika’nın tecrübe ettiği göç hareketleri ile Türkiye’nin zorunlu olarak gerçekleştirdiği Suriyeli göçü birbirinden oldukça farklıdır. İkinci Dünya Savaşından sonra Avrupa ülkelerinin göç tercihi kendilerine ait olup niteliği, niceliği ve politikası olan bir hareket iken Türkiye’nin, Suriye’den gelen bu talebe tepkisi tercihten ziyade bir zorunluluktur. Türkiye’nin deneyimlediği zorunlu göç hareketi plansızlığı ve sayısal yoğunluğundan dolayı sağlık, eğitim, barınma ve istihdam açısından birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Suriyelilerin kalıcı olmaya başlamaları ve kamplardaki imkânların sınırlı olmaya başlaması ile beraber Suriyeliler işgücü piyasasına dâhil olmaya başlamışlardır. Türkiye 3.5 milyonu aşan Suriyeli sayısı ile “yeni yaşam durağı olarak dünyadaki en büyük mülteci nüfusuna sahip ülke” konumuna geçmiştir. Dolayısıyla hayatlarını devam ettirmek için yaklaşık olarak 2 milyon aktif çalışma çağı nüfusuna sahip Suriyeliler kayıtlı ve düzenli bir işe ihtiyaç duymaktadırlar.

Suriyelilerin bu uzayan misafirliklerinde artan ihtiyaçlarını karşılamak için emek piyasasına dâhil olması, işsizliğe, ücretlere, kayıtdışı istihdama, ekonomik büyümeye ve daha birçok değişkene etkisi tartışılmaya başlamıştır. İşsizlik işgücü piyasasının yapısal sorunlarından ve kayıtdışı çalışma ise Türkiye işgücü piyasasının yaygın çalışma biçimlerinden birisi haline gelmiştir. Zorunlu göçe maruz kalan ekonomik anlamda güçsüz, dil problemleri olan, eğitim düzeyi düşük, rekabet gücünden yoksun, emeğinden başka gelir getirici kaynağı olmayan Suriyelilerin kayıtdışı çalışmaktan başka hiçbir şansı kalmamıştır. Kayıtdışı çalışmanın hâlihazırda norm çalışma halini aldığı Türkiye’de Suriyelilerin güvenceli ve sigortalı olarak çalışmaları oldukça zor gözükmektedir.

Suriyelilerin çalışmasına yönelik “Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik” 15/1/2016 tarihinde Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu tarihten öncesinde Suriyeliler izinsiz olarak kayıtdışı çalışmışlardır. Bu tarihten sonra ise, 2019 yılına kadar toplam 63,789 Suriyeliye çalışma izni verilmiştir. 2019 yılında 3.576.4370 kişi geçici koruma altında

iken, çalışma izni verilen Suriyeli sayısı sadece 63,789 kişidir. Bu rakamları oranladığımızda Suriyelilerin neredeyse büyük bir kısmının Türkiye’de kayıtdışı çalıştığını ifade edebiliriz. Düşük ücretler, kayıtdışı çalışma, düzensiz işler, çeşitli güvencesizliklere haiz olan Türkiye işgücü piyasasında zorunlu göç ile Türkiye’ye gelmekten başka çözümü kalmayan Suriyeliler, Türkiye prekaryasının en alt tabakasını oluşturmaya başlamıştır.

Literatürde Suriyelilerin Türk işçilerin yapmak istemediği işleri yaptığı ve rağbet etmediği alanlara yöneldiği ortaya konulmuştur. Diğer taraftan zorunlu göçün tipik göstergelerinden birisi olan Suriyelilerin emek arzı açısından homojen olmadıkları, içlerinde belirli vasıflara sahip yüksek eğitilmiş ve kent kökenli kişilerin aksine vasıf düzeyi ve eğitim seviyesi düşük kişilerin daha çoğunlukta olduğunu ileri sürmüştür.

Nitekim zorunlu olarak göç etmek durumunda olan kişiler gittikleri ülkenin şartlarına göre kendilerini tamamlamadan gitmektedirler. Gittikleri ülkenin resmi dilini bilmemeleri, emek piyasasına dair bilgilerinin kısıtlı olması gibi sebeplere bağlı olarak düşük vasıflı işlerde korumasız, güvencesiz ve çoğu zaman ne kadar ücret alacağını bilmeden çalışmaktadır.

Yapılan araştırmalarda Suriyeliler çoğunlukla inşaat, tekstil, tarım ve sanayi sektöründe çalıştıklarını ortaya koymaktadır. Bu sektörlerde genel olarak tercih edilmeyen işlerde, düşük ücret düzeyinde ve kötü çalışma koşullarında güvencesiz ve kayıtdışı olarak çalışmaktadırlar. Çoğu zaman Türk işçi ile aynı ücreti almak bir tarafa hak ettikleri ücreti almamakta ve işe girmeden önce ne kadar ücret alacaklarını dahi bilmemektedirler. Beslenme ve barınma gibi temel ihtiyaçları en asgaride bile karşılamak için çocuklar dahil olmak üzere çalışma gücüne sahip tüm aile bireyleri çalışmaktadır. Kadınlar genel itibariyle tekstil atölyesinde, ev hizmetlerinde, bebek ve hasta bakımı gibi işler yaparken, çocuklar sokaklarda mendil ve su satıcılığı, ayakkabı boyacılığı gibi işler ve dilencilik yapmaktadır. Bu durum Türkiye’de çocuk işçiliğinin de derinleşmesine yol açtığı ileri sürülebilir.

Suriyeliler emek piyasasında işçi statüsünde olmanın yanı sıra işveren yada girişimci olarak yer almışlardır. Bu durumu olumlu olarak değerlendiren çalışmaların

yanı sıra olumsuz olarak değerdendirenler de mevcuttur. Suriyeli girişimcilerin ekonomik büyüme ve istihdama katkıları olduğu gibi aksine Suriyeli işletmelerin vergi ödememeleri ve kayıtdışı faaliyet göstermeleri yerli esnafın memnuniyetsizliğine sebep olmuştur ve Suriyelilere yönelik toplumsal kabulü her geçen gün zayıfladığı dikkat çekmektedir.

Suriyelilerin işgücü piyasasına katılması ile birlikte Suriyelilerin emek piyasasına, işsizliğe, ücretlere, ekonomik büyümeye ve daha birçok değışkene etkisi tartışılmaya başlanmıştır. Özellikle 2010 yılından sonra gerçekleşen ve en büyük mültecilik hareketlerine sebep olan Suriyelilerin göçüne yönelik birçok nicel ve nitel çalışma yapılmıştır.

Suriyelilerin Türkiye'ye geliş sebeplerine itici-çekici faktörler bağlamında bakıldığında çekici faktörlerin başında coğrafi yakınlık, sınır komşusu olması, açık kapı politikası, Osmanlı ile geçmişten gelen bağlar, kendilerini Türkiye'nin bir parçası olarak görmeleri, burada eş, dost, akraba ilişkilerinin var olması ve diğer alternatif ülkelere göre kıyasladıklarında Türkiye'nin daha iyi bir alternatif olduğunu ifade etmişlerdir. Türkiye'de birçok zorluğa rağmen özgür yaşama ortamı kendileri için en etkili sebeplerin başında gelmektedir. İtici faktörler ise askerlik dışında yaşam alanının daralması, can güvenliğinin tehlike altında olması, savaşın şiddetini arttırması gibi zorlayıcı sebeplerden ötürü gerçekleşmiştir. Sadece katılımcılardan 5'i sınır illerinde bulunmuştur. Diğer katılımcılar ilk olarak İstanbul'a gelmiştir. Katılımcılardan kamplarda kalan hiç olmamıştır. Katılımcılar 5-9 yıl arasında bir süredir burada yaşamaktadır. İstanbul'u tercih etmelerindeki temel sebep iş bulma olanaklarının daha fazla olması ve imkân çeşitliliği olarak ifade edilmiştir. Avrupa ülkelerine gitmeme sebepleri maruz kalacakları yabancı düşmanlığı, sıkı denetim ve baskı ortamında yaşama ihtimali olduğu söylenebilir.

Suriyeliler Türkiye'de kalış sürelerinin uzaması ile birlikte emek piyasasına dâhil olmaya başlamışlardır. Suriyelilerin emek piyasasında karşılaştıkları problemler gruplandırıldığında; uzun çalışma süreleri ve düşük ücret sorunu, eksik istihdam, kayıtsızlık ve kayıtdışılık, hayat pahalılığı, ayrımcılık ve sosyal dışlanma olarak 5 başlık altında toplanmıştır.

Suriyelilerin çoğu haftanın en az 6 günü, bazıları ise 7 günü çalışmaktadır. Günlük ortalama çalışma süresi ise 10 ile 12 saat arasında değişmektedir. Çalışanların çoğu fazla asgari ücret ya da daha altında çalışmaktadır. Fazla mesai ücreti almamaktadır. Çalışanlar 2000-3500 lira arasında ücret almaktadır. Asgari ücretin üzerinde çalışanlar ise birkaç dil bilmek olup çalıştıkları işte tecrübeleri bulunmaktadır. Suriyelilerin Türkiye’de yaptıkları işle Suriye’de yaptıkları işler tamamen birbirinden farklıdır. Kendi sektörlerinde iş bulamadıkları için başka işlerde çalışmak zorunda kalmışlardır. Çoğu bir başka Suriyelinin referansı ile iş bulmuştur. Genelde 7-12 arasında iş değişikliği yapmışlardır. Çok sık iş değiştirmelerinin sebepleri sorulduğunda çok ucuza çalışıyor olmak ya da ücret alamamak ilk sıralarda telaffuz edilmiştir. Birçoğu geldikleri ilk aylarda hiç ücret alamadan/almadan sadece karın tokluğuna ya da yiyecek ve barınacak yer karşılığında çalışmışlardır. Suriyelinin kaçak şartlarda İstanbul’da bulunduğu, kaydı farklı bir ilde yapıldığı ya da işverenin Suriyeli çalıştırma prosedürlerini yerine getirmediği için birçok Suriyeli kayıtdışı çalışmaktadır. İşveren ya da girişimci olarak çalışanlar ise fazla prosedür ve vatandaş olmadıkları için karşılaştıkları zorlukları dile getirmişlerdir.

Suriyelilerin birçoğu burada eğitim düzeylerini ispat edemedikleri, diplomalarının geçerliliğinin olmadığı ya da denklik sağlayamadığı, yerli dili bilmedikleri, alternatifsiz oldukları için düzeylerinin çok altındaki işleri yapmak zorunda kalmışlardır. Mülakat gerçekleştirilen Suriyelilerin yaşam standartlarının Suriye’deyken çok iyi düzeylerde olduğunu alını çizmişlerdir. Suriye’de savaş öncesinde hayatın çok ucuz olduğunu ve standartlarının yüksek olduğunu ifade etmişlerdir. Suriyeli katılımcıların Türkiye’deki yaşam standartlarına bakıldığında katılımcıların çoğunluğu Fatih ilçesinde ikamet etmektedir. 2+1 ya da 3+1 doğalgazla ısınan kaloriferli ve merkezi konumda evlerde yaşamaktadır. Katılımcılardan çoğu evini başka bir aile ya da tanıdıkları ile paylaşmaktadır. Evde gelir getirici faaliyette bulunan birkaç kişi daha olduğunu ifade etmişlerdir. Burada kazandıkları parayı en çok ev ya da iş yeri kirası olarak ödemektedirler. Suriye ile bağlantıları devam etmekte sadece bir katılımcı Suriye’ye para göndermekte, diğer katılımcı kazandıklarının burada kendilerine anca yettiğini ifade etmiştir.

Suriyelilerin Türkiye’de olan sosyal ilişkilerine bakıldığında ilk yıllarda karşılaştıkları zorlukları bir kenara bıraktıklarını artık Türkiye’de yaşamaktan mutlu olduklarını, dil sorunlarını çözdüklerini, burada ki yaşamı ve iş piyasasını öğrendikleri için artık rahat yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Her ne kadar Türkiye’deki hayat standartlarını sağlamak onlar için çok pahalı olsa da çalışıp kazanıp hallettiklerini, en azından barış ortamında yaşadıkları için memnun olduklarını dile getirmişlerdir. Suriyeliler çalıştıkları yerde ve yaşadıkları semtlerde olumsuz davranışlara maruz kaldıklarını ve dışlandıklarını dile getirmişlerdir. Ama artık yoğun olarak yaşadıkları bazı bölgelerde kendilerini mutlu ve güvende hissettiklerinin altını çizmişlerdir.

Türklerle ilişkilerinde birebir herhangi bir sıkıntı ya da kötü münasebetleri olmamıştır. İlk geldikleri yıllarda ayrımcılık ve sosyal dışlanma ile karşılaşmazken sürenin uzaması ve gelen Suriyeli sayısının artması memnuniyetsizlikleri artırdığını ifade etmişlerdir. Katılımcılardan biri hariç diğerleri Türklerin yoğun olduğu mahallerde yaşamaktadır. Türklerle ilişkilerinin iyi olduğunu ve minnettar olduklarını sıklıkla dile getirmişlerdir. Kendi aralarında dayanışmalarının kısıtlı olduğunu ifade etmişler. Beraber birlikte vakit geçirme noktasında çok ta öyle bir şeye ayıracakları vakit olmadığını söylemişlerdir. Dayanışmanın bağımsız işyeri sahipleri arasında daha yoğun olduğu göze çarpmaktadır.

Suriyelilere geri dönme ve gelecekle ilgili fikirleri sorulduğunda Suriyelilerin çoğu burada kendi iş yeri açmış, ev almış, çocuklarını okula kayıt yaptırmış, eş-dost edinip burada yeni bağlantılar kurmuştur. Bu sebeple uzayan misafirliğin ev sahipliğine dönüştüğünü düşünmektedirler. Geri dönmekle ilgili fikirleri her geçen gün zayıflamış olup birçoğuna göre geri dönülecek bir yuva yoktur. Geleceğe yönelik bütün temennileri ve planları Türkiye’de vatandaş olmak üzere kuruludur. Vatandaş olduklarında hayatlarının daha çok kolaylaşacağını ve önlerindeki birçok engelin kalkacağına inanmaktadırlar. Çocuk yaşlarda gelip burada büyüyen gençler vefa borcunu burada askere giderek ödemek istemekte daha sonrası için ise burada iş kurup ekonomiye katkıda bulunmak ya da eğitimini aldıkları işleri yaparak faydalı olmayı planlamaktadırlar.

Suriyelilerin Türkiye’de ve Türk emek piyasasında oluşları ile ilgili Türk işçi ve işverenlere sorulan sorulardan elde edilen bulgulara göre katılımcılar Suriyelilerin

Türkiye’de oluşlarından rahatsız değiller fakat sayılarının fazla oluşları ile ilgili soru işaretleri mevcuttur. Emek piyasasında Suriyelileri kendileri için tehdit olarak görmemekteler. Suriyelilerin çoğunun Türklerin beğenmedikleri işlerde çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Türklerin işlerini elinden almak bir yana dursun eğitilmiş ya da yüksek vasıflı olanların girişimci olduklarının ve istihdam açıcı etki yaptıklarını ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra Türk katılımcılar Suriyeli tanıdıklarının olduğunu ve birçoğunun uyumlu olduğunu ve birçoğu ile bir problem yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Türk işverenler Suriyeliler için olumlu bakmaktalar ve işçi bulamadıkları alanlar için iyi bir alternatif olduğunu ifade etmişlerdir. Birçok işveren Suriyeliler ile daha etkin çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Türk işverenler Suriyelilerin eğitim düzeylerinin genel olarak düşük olduğunu fakat el becerilerinin gelişmiş olduğu üzerinde durmuşlardır. Görüşme sağlanan Türk katılımcılar emek piyasasındaki Suriyelilere, Afganlara, Gürcülere ve daha birçok göçmen grubuna göçmen çeşitliliği çerçevesinden bakmaktadırlar.

Suriyelilere yönelik “misafirperverlik” bakış açısıyla kurgulanmış olan mevcut yaklaşımın geçici koruma odaklı politikalardan ziyade güçlü bir yasal zemine oturtulmuş, kapsamlı, yapılandırılmış bir politikaya dönüştürülmesi gerekmektedir. Bu kapsamlı politika geliştirilirken, hükümetin yanı sıra yerel aktörler ve kamuoyu ile işbirliği yapılması ve desteğinin alınması önem arz etmektedir.

Kalıcılıkları göz önüne alındığında Suriyelilerin barınma ve beslenme gibi temel ihtiyaçlarının yanı sıra eğitim, çalışma hayatı, sağlık ve belediye hizmetleri gibi alanları düzenleyecek bütüncül bir politika uygulanmalıdır. Bu politika ile toplumsal uyum sürecine katkıda bulunarak toplumsal zenginliğe ve çok kültürlü yapıya katkı sağlanacaktır.

Suriyeliler için öncelikle cinsiyete, yaşa, vasıf düzeyine, eğitim derecesine göre detaylı analiz yapıp bölgelere ve sektörler göre işgücünün durumunu ortaya koymak son derece önemlidir. Dil öğrenimine destek vermenin yanı sıra mesleki eğitim desteği sağlanmalıdır. Suriyeli işçi ve işverenlerin emek piyasasına yönelik sorunların tespit edilip kişilerin vasıflarına ve eğitimlerine göre uygun işlerde istihdam edilmesi eksik istihdamı önlemek için son derece önemlidir. Suriyeli girişimciler desteklenerek

yeni istihdam fırsatları ve iş imkânları oluşturulmalı, iş kurmak isteyenlerin önündeki engeller kaldırılmalı ve ekonomik büyümeye katkı sağlanmalıdır.

Suriyeliler ile ilgili düzenlenmesi gereken başka bir husus ise iş piyasaları açısının en kırılgan kesimi olan kadın ve çocuklar ile ilgili düzenlemeler yapılmasıdır. Kadınların hayatlarını devam ettirmek için ikinci eş olarak evlendirilmesi, çocukların dilendirilmesi ve daha önemlisi dünyaya yeni gelen çocukların “vatansız” olma durumlarının önüne geçmek önemlidir. Çocukların eğitime devam etmesi ve çalışmak isteyen yabancıların insan onuruna yakışır bir işte çalışması toplumsal huzura katkıda bulunmak açısından önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- Abdil, Müge: **İçimizdeki Suriye, Gaziantep Ortak Akıl Raporu-2**, Gaziantep Ticaret Odası, Ağustos 2015, s. 13.
- Acar, Fatih: “Türkiye Ekonomisine Genel Bakış (2001-2013)”, **ÇSGB Çalışma Dünyası Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 2, Ekim-Aralık 2013, ss. 15-32.
- Adar, Aslı Şahankaya: “Türkiye’de Yeni Prekarya Suriyeli İşgücü mü?”, **Çalışma ve Toplum**, Sayı: 56, 2018/1, s. 27, ss. 13-36.
- Akbaş, Sezgi, Çağla Ünlütürk Ulutaş: “Küresel Fabrika Kentinin Görünmeyen İşçileri: Denizli İşgücü Piyasasında Suriyeli Göçmenler”, **Çalışma ve Toplum**, 2018/1, ss. 167 – 192.
- Akgündüz, Yusuf Emre, Marcel van den Berg, Wolter Hassink: “The Impact of Refugee Crises on Host Labor Markets: The Case of the Syrian Refugee Crisis in Turkey”, **IZA Discussion**, Paper No. 8841, February 2015, pp. 1-24.
- Aktaş, Aslı: Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Kadın Mülteciler: Kilis Örneği, (İstanbul Bilgi Üniversitesi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2016.
- Altunç, Ömer Faruk, Okyay Uçan, Abdulmenaf Akyıldız: “Dış Göçlerin Türkiye Ekonomisinde İşsizlik Enflasyon ve Ekonomik Büyüme Üzerine Etkileri: Ekonometrik Bir Analiz (1985-2015)”, **Researcher: Social Science Studies**, Cilt: 5, No: 8, 2017, ss. 197-212.

- Artan, Gamze: Göç, İşsizlik ve Gelir Arasındaki İlişkilerin Analizi: OECD Ülkeleri Örneği, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019, ss. 40-57.
- Ayanoğlu, Yıldırım: **Osmanlı'dan Cumhuriyete Balkanların Makus Talihi Göç**, İstanbul, Kum Saati Yayınları, 2001.
- Aybay, Rona: **Yabancılar Hukuku**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007, s. 23.
- Aygül, Hasan Hüseyin: “Mülteci Emeginin Türkiye İşgücü Piyasalarındaki Görünümü ve Etkileri”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi**, Yıl: 2018, Cilt: 9, Sayı: 20, s. 74, ss.68-82.
- Aygün, Mesut ve Cansu Kaya: “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukukunda Kalıcı Bir Çözüm Olarak Yerel Entegrasyon”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 7, Sayı: 1, 2016, ss. 87-142.
- Bahçekapılı Cengiz, Buket Çetin: The Impacts of Forced Migration on Regional Economies: The Case of Syrian Refugees in Turkey, **International Business Research**, Vol: 8, No: 9, 2015, pp. 1-15.
- Barkın, Ersan: **1951 Mülteciliğin Önlenmesi Sözleşmesi**, Ankara Barosu Dergisi, Sayı 1, 2014.
- Başak, Cengiz: Mülteciler, Sığınmacılar ve Yasa Dışı Göçmenler, Ankara, Sonsöz Gazetecilik ve Matbaacılık, 2011.

- Bayraklı, Cemile: Dış Göçün Sosyo-Ekonomik Etkileri: Görece Göçmen Konutları'nda (İzmir) Yaşayan Bulgaristan Göçmenleri Örneği, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007, ss. 88-145.
- Bazin, Marcel: “Türk Alanında Farklılıklar ve Göç Hareketleri”, **Unutkan Tarih**, Der. Semih Vaner, İstanbul, Metis Yayınları, 1997.
- BMMYK (UNHCR): **Dünya Mültecilerinin Durumu 1997-1998: Bir İnsanlık Sorunu**, Ankara, BMMYK Türkiye Temsilciliği, 1997.
- Bodvarsson, Örn B., Hendrick Van den Berg: **The Economics of Immigration: Theory and Policy**, Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 2009, p. 3-4.
- Bonin, Holger: “Wage and Employment Effects of Immigration to Germany: Evidence from a Skill Group Approach”, **IZA DP**, No. 1875, 2005, pp. 1-30.
- Borjas, George J.: “Native Internal Migration and The Labor Market Impact of Immigration”, **Journal of Human Resources**, Vol: 41, No: 2, 2006, p. 240, pp. 221–258.
- Borjas, George J.: “Does Immigration Grease the Wheels of the Labor Market?”, **Brookings Papers on Economic Activity**, Vol: 32, No: 1, 2001, pp. 69-134.

- Borjas, George J.: Homeownership in the Immigrant Population, **Journal of Urban Economics**, Vol: 52, No: 3, 2002, p. 448, pp. 448-476.
- Boubtane, Ekrame, Dramane Coulibaly, Christophe Rault: “Immigration, Unemployment and GDP in the Host Country: Bootstrap Panel Granger Causality Analysis on OECD Countries”, **Economic Modelling**, Vol. 33, 2013, pp. 261-269.
- Bove, Vincenzo, Leandro Elia: “Migration, Diversity, and Economic Growth”, **World Development**, Vol. 89, 2017, pp. 227-239.
- Boyraz, Zeki: “Türkiye’de Göçmen Sorununa Örnek Suriyeli Mülteciler”, **Journal Of World Of Turks**, Cilt: 7, Sayı: 2, 2015, ss. 35-58.
- Böcker, Anita: “Refugee and Asylum-Seeking Migration from Turkey to Europe”, **Boğaziçi Journal**, Vol: 10, No: 1, 1996, p. 15.
- Casas-Cortés, M.: “A Genealogy of Precarity: A Toolbox for Rearticulating Fragmented Social Realities In and Out of the Workplace”, **Rethinking Marxism**, Vol: 26, No: 2, 2014, p. 213, ss. 206–226.
- Castles, Stephen, Mark J. Miller: **Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri**, Çev. Bülent Uğur Bal ve İbrahim Akbulut, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. 31.

- Castles, Stephen: “Towards a Sociology of Forced Migration and Social Transformation”, **Sociology**, Vol: 77, No: 1, 2003, pp. 13-34.
- Chimni, B. S.: International Refugee Law: A Reader, New Delhi/London/Thousand Oaks, 2000, p. 82.
- Chomsky, Aviva: They Take Our Jobs And 20 Other Myths About Immigration, **Beacon Press**, 2007, p. 7.
- Clark, J.R. Roberts, Lawson
Nowrasteh, Alex Benjamin
Powell, Ryan Murphy:
Cohen, Roberta, Deng Francis: Does Immigration Impact Institutions?, **SSRN**, 2014, p. 5. p.1-27.
- Masses in Flight: The Global Crisis of International Displacement**, Washington, D. C., The Brookings Institution, 1998, p.15.
- Constitution of the International Refugee Organization: Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Çevrimiçi Kaynak: <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/005.htm>, 15 December 1946, Erişim Tarihi: 20.06.2020.
- Crips, Jeff: “Refugess, Person of Concern and People on The Move: The Broadening Boundaries of UNCHR”, **Refuge**, Vol: 26, No: 1, 2009, pp. 73-76.
- Çağlayan, Savaş: “Suriye Savaşı ve Suriyeli Göçmenler: Teorik ve Kavramsal Anlama Çabası”, **Sosyoloji Divanı**, Sayı: 6, 2015, ss. 193-208.

Çakırer-Özservet, Yasemin,
Betül Yurtsever:

İstanbul'da Girişimci Göçmenler, Uluslararası
Göç ve Toplumsal Uyum Araştırmaları Serisi: 2,
2017, ss. 1-15.

Çetin, İhsan:

“Suriyeli Mültecilerin İşgücüne Katılımları ve
Entegrasyon: Adana Mersin Örneği”, **Gaziantep
University Journal of Social Sciences**, Cilt: 15 Sayı:
4, 2016, s. 1009, ss. 1001-1016.

Çiçekli, Bülent:

Yabancılar Hukuku, Ankara, Seçkin Yayınları,
2007.

Çiçekli, Bülent:

Yabancılar ve Mülteci Hukuku, Ankara, Seçkin
Yayıncılık, 2014, s. 228.

Çoban, Bilge:

“Türkiye’de İşsizlik Profili Bağlamında Suriyeli
Gençlerin İstanbul İşgücü Piyasasına Katılım
Sorunları”, **Çalışma ve Toplum**, Sayı: 56, 2018, s.
202, ss. 193-216.

Danış, Aslı Didem:

“Yeni Göç Hareketleri ve Türkiye”, **Birikim Dergisi**,
2004, s. 2, ss. 1- 15.

Danış, Didem:

“Türk Göç Politikasında Yeni Bir Devir: Bir Dış
Politika Enstrümanı Olarak Suriyeli Mülteciler”,
**Göçmenlerin Aynasında Türkiye, Saha Helsinki
Yurттаşlar Derneği Üç Aylık Süreli Yayını**, Sayı:
2, Ocak 2016, s. 9, ss. 6-11.

Dedeoğlu, Saniye,
Sinem Sefa Bayaktar:

“Bitter Lives on Fertile Lands: Syrian Women’s
Work and Labor in Turkish Agricultural

Production”, **Women, Migration and Asylum in Turkey Developing Gender-Sensitivity in Migration Research, Policy and Practice**, Ed. Lucy Williams, Emel Coşkun and Selmin Kaşka, Macmillan, Palgrave, 2020, p. 173.

Dedeoğlu, Saniye:

Türkiye’de Tarımsal Üretimde Yabancı Göçmen İşçiler Mevcut Durum Raporu: Yoksulluk Nöbetinden Yoksulların Rekabetine, Altan Matbaası, Ankara, Mayıs 2016.

Del Carpio Ximena V, Sirma
Demir Seker, Ahmet Levent
Yener:

“Integrating Refugees Into The Turkish Labour Market”, **Forced Migration Review**, June 2018, p. 7.

Del Carpio, Ximena V., Mathis
Wagner:

“The Impact of Syrians Refugees on the Turkish Labor Market”, **Social Protection and Labor Global Practice Group**, Policy Research Working Paper: 7402, 2015, pp. 1-32.

Demir, Müslüm:

“Türkiye’de Yabancıların Sosyal Güvenliği”, **Sosyal Güvenlik Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 1, 2016, s. 82, ss. 70-93.

Deniz, Orhan:

“1990 Sonrasında Türkiye’ye Yönelen Sığınma Hareketleri ve Etkileri”, **Türkiye Coğrafya Dergisi**, 2014, ss. 93-102.

Deniz, Taşkın:

“Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye”, **Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Sayı: 18, 2014, s. 194, ss. 175-204.

- Docquier, Frédéric,
Çağlar Ozden, Giovanni Peri: “The Labor Market Effects of Immigration and Emigration in OECD Countries”, **The Economic Journal**, Vol. 124, No. 579, 2014, pp. 1106-1145.
- Doğanay, Hayati, Ünal Özdemir,
İbrahim Fevzi Şahin: **Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya**, Ankara, Pegem Akademi 2011.
- Dunlevy, James A., William K.
Hutchinson: “The Impact of Immigration on American Import Trade in the Late Nineteenth and Early Twentieth Centuries”, **The Journal of Economic History**, Vol: 59, No: 4, 1999, pp. 1043-1062.
- Duruel, Mehmet: Suriyeli Sığınmacıların Türk Emek Piyasasına Etkileri: Fırsatlar ve Tehditler”, **ICPESS**, Sayı: 2, 2017, ss. 207-222.
- Dustmann, Christian, Albrecht
Glitz, Tommaso Frattini: “The Labour Market Impact of Immigration”, **Oxford Review of Economic Policy**, Vol. 24, No. 3, p. 480, pp. 477– 494.
- Dustmann, Christian, Francesca
Fabbri, Ian Preston: “The Impact of Immigration on the British Labor Market”, **The Economic Journal**, Vol. 115, 2005, pp. 324-341.
- Dürgen, Betül: Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Durumu, Antalya, (Akdeniz Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2015, s. 104.

- Düzkaya, Hıdır: “Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacıların Entegrasyonu ve İstihdam Politikaları”, Ankara, Gazi Üniversitesi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2016, s. 23.
- Edwards, Alice: “Human Rights, Refugees and the Right ‘To Enjoy’ Asylum”, **International Journal of Refugee Law**, Vol: 17, No: 2, 2005, p. 302-303.
- Eker, Sami: “Savaş Olgusunun Dönüşümü: Yeni Savaşlar ve Suriye Krizi Örneği”, **Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 1, 2015, ss. 31-66.
- Ekşi, Nuray: “Suriyelilere Toplu Olarak Türk Vatandaşlığı Verilebilir Mi?”, **İstanbul Barosu Dergisi**, Cilt: 89, Sayı: 2, 2015, ss. 196-202.
- Ekşi, Nuray: **Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku**, 2. Bs, İstanbul, Beta Yayınevi, 2014.
- Erder, Sema: “Sıradan İnsanların Küreselleşmeye Cevabı: “Düzensiz” Göç”, **İstanbul Bir Kervansaray (m?)**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015.
- Erder, Sema: “Düzensiz Göç, Göçmen Korkusu”, **İstanbul Bir Kervansaray (m?)**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015.
- Erder, Sema: “Yabancılaşmış Kurgulanan Ülkenin “Yabancıları”, **Türkiye’de Yabancı İşçiler**, Der. F. Aylan Arı, İstanbul, Derin Yayınları, 2007, p. 23, pp. 1–83.
- Erdoğan, M. Murat: “Kopuş”tan “Uyum”a Kent Mültecileri: Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi,

<http://marmara.gov.tr/UserFiles/Attachments/2017/05/09/2a50f712-6413-489f-9deb-56dc52de7264.pdf>, 2017, s. 35, Erişim Tarihi: 15.8.2017.

Erdoğan, M. Murat:

Türkiye'deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015, s. 45.

Erdoğan, Murat:

“Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi-Değerlendirme ve Politika Önerileri” Suriyeliler Barometresi, 2017.

Erdoğan, Murat:

“Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler İle Birlikte Yaşamın Çerçevesi” Ed. Adem Esen ve Mehmet Duman, **Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler**, Ayran Basım, İstanbul, Kasım 2016.

Esen, Adem:

“Uluslararası Düzensiz Göçler ve Yerel Yönetimler”, ed. Adem Esen ve Mehmet Duman, **Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler**, Ayran Basım, İstanbul, Kasım 2016.

Establishment of UNRWA:

Çevrimiçi

Kaynak:

<http://www.un.org/unrwa/overview/index.html>,
Erişim Tarihi: 02.07.2020.

European Convention on
Extradition:

Çevrimiçi

Kaynak:

<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/024.htm>, Erişim Tarihi: 20.06.2020.

- Felbermayr, Gabriel J., Farid Toubal: Revisiting the Trade-Migration Nexus: Evidence from New OECD Data, **World Development**, Vol. 40, No.5, 2012, p. 928, pp. 928-937.
- Fensore, Irene: “The Impact of Migration on Foreign Direct Investments”, 2017, p. 1. Çevrimiçi Kaynak: https://www.alexandria.unisg.ch/252376/1/MigrationFDI_4.1.pdf, 2016, Erişim Tarihi: 15.06.2020.
- Figures at a Glance: Çevrimiçi Kaynak: <https://www.unhcr.org/data.html>, Erişim Tarihi: 01.03.2020.
- Forced Migration: Çevrimiçi Kaynak: <http://www.forcedmigration.org/about/whatisfm/what-is-forced-migration>, Erişim Tarihi: 10.04.2018.
- Geçici Koruma: Çevrimiçi Kaynak: http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_409_546_552, Erişim Tarihi: 15.09.2017.
- Geçici Korumanın Unsurları: Çevrimiçi Kaynak: http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-korumanin-unsurlari_409_558_1095_icerik, Erişim Tarihi: 10.12.2017.
- Genç, Murat: “The Impact Of Migration On Trade Immigrants Are Good For Trade”, **IZA World of Labor**, Vol. 82, 2014, p. 7, pp. 1-10.

- Geray, Cevat: Türkiye’den Trürkiye’ye Göçler ve Göçmelerin İskânı 1923-1961, **Türk İktisadi Gelişme Projesi**, Ankara, SBF Maliye Enstitüsü, 1962, s. 6-7.
- Gezgin, Mehmet Fikret: **İşgücü Göçü ve Avusturya’daki Türk İşçileri**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1994.
- Ghosh, Bimal: The Global Economic Crisis and Migration: Where Do We Go From Here?, Geneva: **International Organization For Migration**, 2010.
- Girma, Sourafel, Zihihao Yu: “The Link between Immigration and Trade: Evidence from the United Kingdom”, **Review of World Economics** (Weltwirtschaftliches Archiv), 2002, pp. 115- 130.
- Goodwin-Gill, Guy S.: **The Refugee in International Law**, Oxford, Clarendon Press, 1996, p. 202- 203.
- Goodwin-Gill, O Guy S.: **The Refugee in International Law**, Oxford, Clarendon Press, 1996, p. 365.
- Goularas, Gökçe Bayındır, Ulaş Sunata: “Türk Dış Politikasında Göç ve Mülteci Rejimi”, **Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 1, 2015, ss. 12-40.
- Gould, David M.: “Immigrant Links to the Home Country: Empirical Implications for U.S. and Canadian Bilateral Trade Flows”, **Federal Reserve Bank of Dallas**, No: 9102, 1991.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü,

Çevirimiçi

Kaynak:

http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik, Erişim Tarihi: 20.03.2019.

Göç Terim Sözlüğü:

Uluslararası Göç Hukuku, No: 31, IOM Uluslararası Göç Örgütü, 2. Bs. 2004, s. 64. (1967 Protokolü ile Değişik Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi, 1A(2) Maddesi).

Göç Terim Sözlüğü:

Uluslararası Göç Hukuku, No: 31, IOM Uluslararası Göç Örgütü, 2. Bs. 2004, s. 33.

Gök, Gonca Oğuz:

“Kimin Güvenliği? Uluslararası Göç-Güvelik İlişkisi ve Uluslararası Örgütlerin Rolü”, **KOSBED**, Sayı: 31, 2016, s. 66, ss. 65 – 82.

Gökbayrak, Şenay:

“Göçmen Grupların Sosyal Hakları”, **Çalışma Ortamı Dergisi**, Sayı: 89, Kasım- Aralık 2006.

Grahl-Madsen, Atle:

Territorial Asylum, Stockholm, Almqvist & Wiksell International, 1980, p. 1.

Gür, Nurullah, Mevlüt Tatlıyer:

“Bütünlüklü Bir Fotoğraf Oluşturabilmek”, Suriyeli Sığınmacılar ve Türkiye Ekonomisi, **UTESAV**, Şubat 2018, s. 10.

Gür, Nurullah:

“Göçmen, Sığınmacı ve Entegrasyon: İnsani ve Stratejik Boyutlarını Birlikte Görmek” Göçmenler, Sığınmacılar ve Ekonomi, **UTESAV**, Suriyeli

Sığınmacılar ve Türkiye Ekonomisi, Şubat 2018, s. 22.

Harunoğulları, Muazzez: “Suriyeli Sığınmacı Çocuk İşçiler ve Sorunları: Kilis Örneği”, **Göç Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 1, 2016, s. 29-63.

Hazan, Jacob Çeki: “Geçmişten Geleceğe Zorunlu Göç: Mülteciler ve Ülke İçinde Yerinden Edilmiş Kişiler”, **Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar ve Tartışmalar**, Der: S. Gülfer Ihlamur Öner ve Aslı Şirin Öner, İstanbul, İletişim Yayınları, 2012.

Head, K., Ries, J.: “Immigration and Trade Creation: Econometric Evidence from Canada”, **The Canadian Journal of Economics**, Vol. 31, No.1, 1998, p. 47, pp. 47-62.

Heilbrunn, Sibylle, Rosa Lisa Iannone: **Refugee Entrepreneurship A Case-based Topography**, Edited by Sibylle Heilbrunn, Jörg Freiling and Aki Harima, Palgrave, Macmillan, 2019

Islam, Asadul: “Immigration Unemployment Relationship: The Evidence from Canada”, **Australian Economic Papers**, 2007, pp. 52-66.

İçduygu, Ahmet: **Irregular Migration in Turkey**, IOM Migration Research Series, Cenevre, IOM Publication, 2003, p. 17.

İçduygu, Ahmet: **Transit Migration of Turkey: Trends, Patterns and Issues**, **Research Reports 2005**, European University Institute, Florence, 2005, s. 138.

İçduygu, Ahmet, Damla B.
Aksel:

Türkiye’de Düzensiz Göç, IOM Yayınları, 2012, s. 7.

İçduygu, Ahmet, Deniz
Yükseker:

“Rethinking Transit Migration in Turkey: Reality and Re-presentation in the Creation of a Migratory Phenomenon” *Population, Space and Place*, 18, 2012, p. 453, pp. 441-456.

İçduygu, Ahmet:

“Transit Migrants and Turkey”, **Boğaziçi Journal Review of Social, Economic and Administrative Studies**, Vol: 10, No: 12, 1996, p. 127- 142.

IOM:

World Migration Report, çevrimiçi kaynak: https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf 2020, p. 10, Erişim Tarihi: 20.01.2020.

İnce, Celal:

Uluslararası Göç Bağlamında Türkiye’deki Suriyeli Göçmenlerin Mekânsal Yoğunlaşması, İksad Publishing House, 2018.

İncili, Ömer Faruk, İlhan Oğuz
Akdemir:

“Yerinden Edilmişliğin Coğrafi Analizi: Kilis’te Suriyeli Sığınmacılar”, **Marmara Coğrafya Dergisi**, Sayı: 34, 2016, s. 139, ss. 118-133.

İNGEV:

Suriyeli Mülteci Hayatlar Monitörü
<http://ingev.org/wp-content/uploads/2017/07/Multeci-HayatlarMonitor%C3%BC.pdf>, 2017, Erişim Tarihi: 13.08.2017.

Gümüşcan, İpek, Ezgi Pınar,
Cemal Salman:

“Suriyeli Göçmen İşçilerin İstanbul Ölçeğinde
Tekstil Sektörü Emek Piyasasına Eklemlenmeleri ve
Etkileri”, **Çalışma ve Toplum**, Sayı: 69, 2018/1, ss.
69- 92.

Jaji, Rosemary:

Masculinity On Unstable Ground: Young Refugee
Men İn Nairobi, **Journal Of Refugee Studies**, Vol:
22, No: 2, 2009, 177–194.

Jean, Sebastien, Miguel
Jimenez:

“The Unemployment Impact of Immigration in
OECD Countries”, **European Journal of Political
Economy**, Vol. 27, 2011, pp. 241-256.

Joly, Daniele, Astri Suhrke:

“A New Paradigm for the European Asylum
Regime”, **International Migration: Prospects and
Policies in a Global Market**, Ed. Douglas S. Massey
and J. Edward Taylor, New York ve Oxford, Oxford
University Press, 2004, p. 295-296.

Kabaklarlı, Esra:

“Mülteci Akımını Belirleyen Faktörlerin Makro
Ekonomik Panel Veri Analizi (Ortadoğu ve
Türkiye)”, **Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari
Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 8, No: 2, ss. 56-60.

Kalin, Walter, Jorg Künzli,

**The Law of International Human Rights
Protection**, Oxford, Oxford Univesity Press, 2009, p.
502.

Kalkan, Buğra:

“Ekonomik Entegrasyonu Sağlayan, İnsanları
Toplumun Üretken ve Barışçıl Üyelerine Çeviren,

Çalışma Özgürlüğünü ve İnsan Haklarını Güvenceye Almak”, **Göçmenler, Sığınmacılar ve Ekonomi**, UTESAV, Suriyeli Sığınmacılar ve Türkiye Ekonomisi, Şubat 2018, s. 16.

Kalkınma Atölyesi:

Bereketli Topraklar Zehir Gibi Yaşamlar: Suriyeli Göçmen Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri, **Adana Ovası Mevcut Durum Araştırma Raporu**, 2016.

Kalkınma Atölyesi:

Suriyeli Dom Göçmenler, **En alttakiler Yoksulluk ve Ayrımcılık Arasında Göç Yollarında: Suriyeli Dom Göçmenler Mevcut Durum Araştırması**, 2016.

Kangasniemi, Mari, Matilde Mas, Catherine Robinson, Lorenzo Serrano:

“The Economic Impact of Migration: Productivity Analysis for Spain and The UK”, **Springer Science**, 2012, pp. 333-343.

Karadağ, Özge, Kerim Hakan Altıntaş:

“Mülteciler ve Sağlık”, **TAF Preventive Medicine Bulletin**, Cilt: 9, Sayı: 1, 2010, s. 55.

Karatani, Rieko:

“How History Separated Refugee and Migrant Regimes: In Search of Their Institutional Origins”, **International Journal of Refugee Law**, Vol: 17, No: 3, 2005, p. 519-520.

Karataş, Kasım Özden, Seda Attepe, Ahmet Ege, Engin Fırat, Ferman Erim, Harun Aslan:

Ankara Sokaklarında Çalıştırılan Çocuklar: Sorunlar ve İhtiyaçlar Raporu, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, Anıl Grup Matbaacılık Yayıncılık, 2016, s. 119.

- Karpat, Kemal: **Ottoman Population 1830-1914: Demographic and Social Characteristics**, Wisconsin, Wisconsin University Press, 1985.
- Kaya, Ayhan, Aysu Kır a : İstanbul'daki Suriyeli Mültecilere İlişkin Zarar Görebilirlik Değerlendirme Raporu, Hayata Destek Derneği,
http://hayatadestek.org/yayinlarimiz/2016_istanbul_rapor.pdf, 2016.
- Kaya, Mamut: **Türkiye'deki Suriyeliler İ  İ  Geçişler ve Karşılaşmalar**, İstanbul, Hiperlink Yayınları, 2017.
- Kaya, Sait: "Suriyeli Mültecilerin Türk İŞgücü Piyasasına Etkileri", **AR&GE BÜLTEN**, Ekonomi, Ocak-Şubat- 2016, s. 6.
- Kemal, Nursel: G  Olgusu, Avrupa'ya Giden Güncel G  Rotaları ve Bu G lerin AB Ekonomisine Etkisi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.
- Khanna, Ranjana, Piot Charles: "Asylum: A Historical and Comparative Approach", **Common Fund Proposal**, 2007-2008, p. 2.
- Khatiwada, Padma Prasad: "Forced Migration: Concept and Context", **Nepali Journal of Contemporary Studies**, Vol: 6, No: 2, 2006, pp. 3-9.

- Kim, Keuntae, Joel E Cohen: “Determinants of International Migration Flows to and from Industrialized Countries: A Panel Data Approach Beyond Gravity”, **International Migration Review**, Vol. 44, No. 4, 2010, pp. 899-932.
- Kirişçi, Kemal: “Disaggregating Turkish Citizenship and Immigration Practices”, **Middle Eastern Studies**, Vol: 363, 2000, p. 122.
- Kirişçi, Kemal: “Refugee Movements and Turkey”, **International Migration**, Vol: 29, No: 4, 1991, pp. 545-560.
- Kobler, Barbara, Pablo Lattes: **International Migration Report 2017**, New York: United Nations, Department of Economic and Social Affairs, 2017.
- Koçak, Yüksel, Elvan Terzi: “Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri”, **Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 3, 2012, ss. 163-184.
- Kondylis, Florence: “Conflict Displacement and Labor Market Outcomes In Post-War Bosnia and Herzegovina”, **Journal of Development Economics**, Vol. 93, No. 2, 2010, pp. 235–248.
- Korkmaz, Metin: “Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Türkiye İşgücü Piyasasına Etkileri ve Değerlendirmeler”, **Sosyal Güvence Dergisi**, Yıl: 7, Sayı: 13, 2017, ss. 57 – 83.

- Kunz, E.F.: “The Refugee in Flight: Kinetic Models and Forms of Displacement”, **International Migration Review**, Vol: 7, No: 2, Yaz 1973, p. 131-132.
- Kutlu, Zümray: “Bekleme Odasından Oturma Odasına”, **Açık Toplum Vakfı ve Anadolu Kültür**, 5 Mayıs 2015.
- Lewer, Joshua J., Hendrik Van den Berg: “A Gravity Model of Immigration”, **Economics Letters**, Vol. 99, No. 1, 2008, pp. 164-167.
- Lin, Xiaohua, Xiyan Yang, “From Human Capital Externality To Entrepreneurial Aspiration: Revisiting The Migration-Trade Linkage”, **Journal Of World Business**, Vol. 52, 2017, pp. 360-371.
- Lindstrom, Channe: “Addressing the Root Causes of Forced Migration: A European Union Policy of Containment”, **University of Oxford Refugee Studies Centre**, Working Paper No. 12, September 2003, ss. 3-4.
- Loescher, Gil, Alexandander Betss, James Milner: **The United Nations High Commissioner for Refugees (UNCHR): The Politics and Practise of Refugee Protection into the Twenty-First Centruy**, Londra: Taylor & Francis, Routledge, 2008.
- Longhi, S. Nijkamp, P., Poot, J.: “Joint Impacts of Immigration on Wages and Employment: Review and MetaAnalysis”, **Journal of Geographical Systems**, Vol. 12, No. 4, 2010, pp. 355-387.

- Lordoglu, Kuvvet, Mustafa Aslan, “Görünmeyen Göçmen Çocukların İşçiliği: Türkiye’deki Suriye’li Çocuklar”, **Çalışma ve Toplum**, Sayı: 57, 2018/2, ss. 715-732.
- Lordoğlu, Kuvvet, Mustafa Aslan: “Beş Sınır Kenti ve İşgücü Piyasalarında Değişim: 2011-2014”, **Çalışma ve Toplum**, 2016, s. 2, s.789-808.
- Lordoğlu, Kuvvet, Mustafa Aslan: “En Fazla Suriyeli Göçmen Alan Beş Kentin Emek Piyasalarında Değişimi: 2011-2014”, **Çalışma ve Toplum**, Vol: 49, No: 2, 2016, s. 796, ss. 789–808.
- Lordoğlu, Kuvvet: “Beş Sınır Kenti ve İşgücü Piyasalarında Değişim: 2011-2014”, **Turkish Migration Conference 2015 Selected Proceeding**, Transnational Press London, 2015, s. 423. ss. 421 – 439.
- Lung, Sidney M.: **The Impact of International Migration on International Trade: An Empirical Study of Australian Migrant Intake from Asian Countries**, Australia, Victoria University, Melbourne, 2008.
- Maria, Corrado Di, Emiliya A. Lazarova: “Migration, Human Capital Formation, and Growth: An Empirical Investigation”, **World Development**, Vol. 40, No. 5, 2012, pp. 938-955.
- Martin, Susan F.: “Forced Migration, the Refugee Regime and the Responsibility to Protect”, **Global Responsibility to Protect**, No: 2, 2010, p. 46, pp. 38-59.

Mathers, Nigel, Nick Fox,
Amanda Hunn:
Mayda, Anna M.:

Using Interviews in a Research Project, 2002.

“International Migration: A Panel Data Analysis of the Determinants of Bilateral Flows”, **Journal of Population Economics**, Vol. 23, 2010, pp. 1249–1274.

Mazlum-Der:

Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Kadın Sığınmacılar Raporu,

[http://mazlumder.org/Webimage/MAZLUMDER%20KAMP%20DIŞINDA%20YAŞAYAN%20KADIN%20SIĞINMACILAR%20RAPORU\(22\).pdf](http://mazlumder.org/Webimage/MAZLUMDER%20KAMP%20DIŞINDA%20YAŞAYAN%20KADIN%20SIĞINMACILAR%20RAPORU(22).pdf), 2014.

McGuinness, Feargal, Oliver
Hawkins:

Impacts of Immigration on Population and the Economy, **Briefing Paper**, No: 7659, 2016, p. 3.

Moore, Will H., Stephen M.
Shellman:

“Fear of Persecution: Forced Migration, 1952-1995”, **Journal of Conflict Resolution**, Vol: 40, No: 5, 2004, p. 724.

Morley, Bruce:

“Causality Between Economic Growth and Immigration: An ARDL Bounds Testing Approach”, **Economics Letters**, Vol. 90, No. 1, 2006, pp. 72-76.

Mutlu, Pedriye, Kıvanç Mısırlı,
Mustafa Yiğit, Ayla Kahveci,
Ezgi Akyol, Ertan Erol:

“Suriyeli Göçmen İşçilerin İstanbul Ölçeğinde Tekstil Sektörü Emek Piyasasına Eklemlenmeleri ve Etkileri”, **Çalışma ve Toplum**, 2018/1, S. 69, ss. 69-92.

- Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme: “Convention Relating to the Status of Refugees”, Çevrimiçi Kaynak: http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/o_c_ref.htm, Erişim Tarihi: 15.06.2020.
- Nasser, Rabie, Zaki Mehchy, Abu-Ismail Khalis: “Socioeconomic Roots and Impact of the Syrian Crisis”, **The Syrian Center for Policy Research**, 2013.
- Neccar, Muhammed Şeyh Muhammed: “Suriye’den Türkiye’ye Göç: Nedenler, Sonuçlar ve Umutlar”, Ter. Tuba Erkut, **İlahiyat Akademi Dergisi**, Sayı: 4, 2016, ss. 185-198.
- Nizam, Özlem Kahya, Songül Sallan Gül: “Türkiye’de Mültecilere Yönelik Yerleşim Politikaları ve Uydu Kentler: Güvenlik Kısılacında Yaşamlar”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi (Göç Özel Sayısı)**, Cilt: 22, 2017, ss. 1385- 1410.
- Odman, M. Tevfik: “Mülteci Hukukunda Uluslararası Düzenlemeler ve Uluslararası Standartlar”, **Türk Mülteci Hukuku ve Uygulamadaki Gelişmeler**, İstanbul, İstanbul Barosu Yayınları, 2004.
- Orhan, Oytun, Sabiha Senyücel Gündoğar: Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri, **ORSAM**, Rapor, No: 195, Ocak 2015, s. 17-19, ss. 1-40.
- ORSAM: Suriye’ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu: Bulgular, Sonuçlar ve Öneriler Ankara, **ORSAM**, Rapor No:189, 2014.

- ORSAM: Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri, **ORSAM**, Rapor No: 195, Ocak 2015.
- Ortega, Frances, Giovanni Peri: "The Causes and Effects of International Migrations: Evidence from OECD Countries 1980-2005", **NBER Working Paper Series**, Working Paper No: 14833, 2009, pp. 1-43.
- Ortega, Javier, Gregory Verdugo: "The Impact of Immigration on the French Labor Market: Why so different?", **Labor Economics**, Vol. 29, 2014, pp. 14-27.
- Özcan, Mehmet: **Avrupa Birliği Sığınma Hukuku: Ortak Bir Sığınma Hukukunun Ortaya Çıkışı**, Ankara: Asil Yayınları, 2005.
- Özdemir, Cumhuri Sinan: "Geçici Koruma Sağlanan Suriyeli Yabancıların Çalışma Esasları", **Mali Çözüm Dergisi**, Sayı: 136, 2016, s. 280, ss. 279-285.
- Özden, Şenay: **Syrian Refugees in Turkey**, MPC Research Report, European University Institute, Mayıs 2013, p. 1-2.
- Özdemir, Alpaslan: **Turkey Urgently Needs to Integrate its Syrian Refugees**, 2015, p. 1.
- Özgüler, Verda Canbey: "Kitleli Göçlerin Emek Piyasalarına Etkisi: Türkiye'deki Suriyeliler", **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, Sayı: 74, 2018, s. 90-91, ss. 77-102.

- Özgür, Nurcan: “Modern Türkiye’nin Zorunlu Göçmenleri: Muhacirler, İskanlılar, Mübadiller, İslamlar, Soydaşlar, “G” Grubu, Mülteciler, “Tekne mültecileri””, **Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar, Tartışmalar**, Der. S. Gülfer İhlamur-Öner ve N. Aslı Şirin Öner, İstanbul, İletişim Yayıncılık, 2012.
- Özipek, Bekir Berat: “Suriyeli Sığınmacılar ve Türkiye Ekonomisi Evrensel Tecrübe Işığında Bir Etkiyi Konuşmak”, **Uluslararası Teknoloji Ekonomi ve Sosyal Araştırma Vakfı**, İstanbul, Şubat 2018, s. 4.
- Özkarslı, Fatih: “Mardin’de Enformel İstihdamda Çalışan Suriyeli Göçmenler”, **Birey ve Toplum**, Cilt: 5, Sayı: 9, Bahar 2015, s. 186, ss. 175 – 191.
- Özpınar, Esra, Yasemin Satır Çilingir, Ayşegül Taşöz Düşündere: **Türkiye’deki Suriyeliler: İşsizlik ve Sosyal Uyum**, s. 1.
- Parlak, Zeki: “Suriyeli Mültecilerin Türkiye’de Emek Piyasalarına Etkisi”, **Social Sciences Studies Journal (SSS Journal)**, Cilt: 3, Sayı: 12, ss. 2327-2337.
- Peker, Bülent ve Mithat Sancar: **Mülteciler ve İltica Hakkı: Yaşamın Kıyısındakilere Hoşgeldin Diyebilmek**, Ankara, İnsan Hakları Derneği İktisadi İşletmesi, 2005.
- Phillips, Janet: **Asylum Seekers and Refugees: What Are The Facts?**, Parliament of Australia, Çevrimiçi Kaynak: https://www.aph.gov.au/about_parliament/parliame

[ntary departments/parliamentary library/pubs/rp/rp1415/asylumfacts](http://www.parliamentarylibrary.gov.uk/parliamentary-library/pubs/rp/rp1415/asylumfacts), Erişim Tarihi: 09.03.2020.

Phuong, Catherine:

The International Protection Of Internally Displaced Persons, Cambridge, Cambridge University Press, 2004, p. 1.

Protocol Relating to the Status of Refugees:

Çevrimiçi Kaynak: <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/refworld/rwmain?docid=3ae6b3ae4&page=search>, Erişim Tarihi: 15.06.2020.

Ruiz, Isabel, Carlos Vargas-Silva:

“The Labor Market Impacts of Forced Migration”, **GLM | LIC Working Paper**, No. 7, March 2016, p. 2, pp. 1-11.

Ruiz, Isabel, Carlos Vargas-Silva:

“The Economics of Forced Migration”, **The Journal of Development Studies**, Vol. 49, No. 6, p. 773, pp. 772-784.

Sağıroğlu, Ali Zafer:

“Türkiye’den Merkezi Göç Yönetimi” Ed. Adem Esen ve Mehmet Duman, **Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler**, Ayran Basım, İstanbul, Kasım 2016, s. 65.

Saraç, Muhammet Emre ve Enes Battal Keskin:

“Suriyeli Mültecilerin Bursa’daki Tekstil Sektörüne Etkileri Üzerine Bir İnceleme”, **International Social Sciences Studies Journal**, Cilt: 5, Sayı: 36, 2019, ss. 2883-2896.

- Sarvimäki, Matti, Roope Uusitalo and Markus Jantti: “Long-Term Effects Of Forced Migration”, **Discussion Paper**, No. 4003, IZA, 2009.
- Schuster, Liza: “Why do States Grant Asylum?”, **Politics**, Vol: 18, No: 1, 1998, p. 12.
- Seyidoğlu, Halil: **Uluslararası İktisat Teori Politika ve Uygulama**, 19. Bs., İstanbul, Güzem Can Yayınları, 2013, s. 682.
- Shan, Jordan: “Immigration and Unemployment: New Evidence from Australia and New Zealand”, **International Review of Applied Economics**, Vol. 13, No. 2, 1999, pp. 253-260.
- Siska, Katalin: “Historical and Legal Perspectives of the Right of Asylum and Extradition Until the 19th Century”, **Miskolc Journal of International Law**, Vol: 1, No: 2, 2004, ss. 189-190.
- Sönmez, Mehmet Emin, Mustafa Mete: **Türkiye’deki Suriyeli Göçmenlerin Profili ile İnsan Kaynağının Belirlenmesi ve Türkiye Ekonomisine Olası Etkileri**, Coğrafyacilar Derneği Uluslararası Kongresi Bildiriler Kitabı, 21-23 Mayıs 2015, Gazi Üniversitesi, 2015, ss. 234-241.
- Steinhardt, Max Friedrich: “The Wage Impact of Immigration in Germany-New Evidence for Skill Groups and Occupations”, **The B.E. Journal of Economic Analysis & Policy**, 11(1), 2011, pp. 1- 33.

- Suriyeli Bilançosu: Çevrimiçi Kaynak: <https://aa.com.tr/tr/dunya/-suriyenin-goc-bilancosu-13-milyon-multeci-ve-siginmaci/594747>, Erişim Tarihi: 23.01.2020.
- Şatana, Selçuk: **Türkiye’de Yeni Göç Yönetimi ve Uluslararası Korumada Temel Prensipler**, T.C. İstanbul Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğü, 2018.
- Şenses, Nazlı: “Gender, Women and Precarity: Examples from Turkey”, **Women, Migration and Asylum in Turkey Developing Gender-Sensitivity in Migration Research, Policy and Practice**, Ed. Lucy Williams, Emel Coşkun and Selmin Kaşka, Macmillan, Palgrave, 2020.
- Şimşek, Hasan, Ali Yıldırım: **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2011.
- Tamdemir, Ezgi Özlem: Syrian Refugee Crises: Effects on Turkey’s Soso-economic Structure, Yıldırım Beyazıt University, Institute of Social Sciences, Master Student in Department of Political Science and Public Administration.
- Tarlan, Kemal Vural: Suriyeli Mülteciler: Büyüyen Sorunlar, Daralan Zaman.
<http://www.birikimdergisi.com/guncelyazilar/7771/suriyeli-multecilerbuyuyen-sorunlar-daralan zaman#.V2lc9aK0eHR> (S.E.T. 20.12.2017), 2017.

Taş, Yunus, Mahmut
Küçüköğlü, Bahar Mentеше:

“Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacıların Çalışma Hayatında Karşılaştıkları Sorunlar”, **Turan-Sam Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 32, 2016, ss. 265-274.

The Adecco Group,

The Labour Market İntegration Of Refugees - Focus On Europe, White Paper İn Collaboration With The Reallabor Asyl, Heidelberg University Of Education, June 2017, p. 7.

The Universal Declaration of
Human Rights

Çevrimiçi Kaynak:
<http://www.un.org/Overview/rights.html>, Erişim
Tarihi: 01.07.2020.

Toksöz, Gülay:

“The Gendered Impacts of Migration and Welfare Regimes: Migrant Women Workers in Turkey”, **Women, Migration and Asylum in Turkey Developing Gender-Sensitivity in Migration Research, Policy and Practice**, Ed. Lucy Williams, Emel Coşkun and Selmin Kaşka, Macmillan, Palgrave, 2020, p. 86.

Turton, David:

“Conceptualising Forced Migration”, **University of Oxford Refugee Studies Centre Working Paper**, No. 12, October 2003, p. 14.

TÜİK:

Çocuk İşgücü İstatistikleri, Çevrimiçi Kaynak:
http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007,
2012. Erişim Tarihi: 17.08.2017.

TÜMTİS:

“Bir Türkiye Gerçeği: Çocuk İşçiler Güneşi Göremiyor”, Çevrimiçi Kaynak:
<http://tumtis.org/v2/2017/0206/bir-turkiye-gercegi->

- cocukisciler-gunesi-goremiyor/, Erişim Tarihi: 17.08.2017.
- Türk, Volker: “The Role of UNHCR in the Development of International Refugee Law”, **Refugee Rights and Realities**, Ed. Frances Nicholson ve Patrick Twomey, Cambridge, Cambridge University Press, 1999, ss. 154-158.
- Uluslararası İşgücü Kanunu: 6735, Çevrimiçi Kaynak: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6735.pdf> 13/8/2016, Erişim Tarihi: 12.03.2019.
- UNCHR: Statute of the Office of the United Nations High Commissioner for Refugees A/RES/428, Çevrimiçi Kaynak: <http://www.unhcr.org/cgi-bin/txis/vtx/excom/opensoc.htm?tbl=EXCOM&id=3ae69ee64>, Erişim Tarihi: 20.05.2020.
- UNCHR: Figures at a Glance, Çevrimiçi Kaynak: <https://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html>, Erişim Tarihi: 07.07.2020.
- UNCHR: Suriye Acil Durumu, Çevrimiçi Kaynak: <https://www.unhcr.org/tr/suriye-acil-durumu>, Erişim Tarihi: 08.07.2020.
- UNHCR: 2007 Global Trends: Refugees, Asylum Seekers, Returnees, **Internally Displaced and Stateless Persons**, June 2008, p. 2.
- UNHCR: An Introduction to International Protection: Protecting Persons of Concern to UNCHR, **Self Study Module 1**, Geneva, 2005, p. 5.

UNCHR: <http://www.unhcr.org/refworld/type,INTINSTRUMENT,UN,3ae6b37810,0.html>, Erişim Tarihi: 21.06.2020.

UNHCR: Evaluation of UNHCR's Emergency Response to the Influx of Syrian Refugees into Turkey, January 2014-June 2015 Executive Summary, <http://www.unhcr.org/events/conferences/5965c43b7/towards-globalcompact-refugees-thematic-discussion-1-selected>, 2016.

Üstün, Nazlı: **Suriyelilerin Türk İşgücü Piyasasına Entegrasyonu Sorunlar-Öneriler**, Konya Ticaret Odası, Ekonomik Araştırmalar ve Proje Müdürlüğü, Şubat 2016.

Vertovec, Steve: **The Emergence of Super-Diversity In Britain**, Centre On Migration, University of Oxford, No: 25, 2006.

White, Roger: "Immigrant-Trade Links, Transplanted Home Bias and Network Effects", **Applied Economics**, Vol: 39, No: 7, 2007, pp. 839-852.

Whittaker, David J.: **Asylum Seekers and Refugees in the Contemporary World**, London and New York, Routledge Press, 2006.

Williams, Lucy,
Emel Coşkun, and Selmin
Kaşka:

“Women, Migration and Asylum Seeking in Turkey: Research, Policy and Practice”, **Women, Migration and Asylum in Turkey Developing Gender-Sensitivity in Migration Research, Policy and Practice**, Ed. Lucy Williams, Emel Coşkun and Selmin Kaşka, Macmillan, Palgrave, 2020, p. 3.

Williamson, Graham R.:

“Illustrating Triangulation In Mixed-Methods Nursing Research”, **Nurs Res**, Vol: 12, No: 4, 2005, pp. 7-18.

Wood, William B.:

“Forced Migration: Local Conflicts and International Dilemmas”, **Annals of the Association of American Geographers**, Vol: 84, No: 4, 1994, pp. 614-615.

Yılmaz Betül, Çiğdem Uludağ
Güler:

“Y Kuşağı Çalışanlarının Suriyelilerin İstihdamına Bakışı: Akademik Personel Üzerine Bir Çalışma”, **Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 2, 2019, ss. 231-253.

Yılmaz, Abdurrahman:

“Mülteciler ve Hukuk”, Ed. Ahmet Emin Dağ, **İnsan Hakları Perspektifinde Mültecilik**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2017, s. 77 – 78, ss. 71 – 83.

Kamp Dışında Yaşayan
Suriyeliler:

Yok Sayılanlar; Kamp Dışında Yaşayan Suriye’den Gelen Sığınmacılar İstanbul Örneği,:Çevrimiçi Kaynak:
<http://www.ihd.org.tr/images/pdf/2013/YokSayilanlar.pdf>, 2013, Erişim Tarihi: 20.01.2020.

- Yonca, Aslı Velieceoğlu: Türkiye’deki Suriyeli Mültecilerin Durumu, **Suriyeli Göçmenlerin Sorunları Çalıştayı Sonuç Raporu**, Mersin: Mersin Üniversitesi, 2014, ss. 26-65.
- YUKK: 2013, m. 30.
- YUKK, 2014, m. 3.
- Zachariadis, Marios: Immigration and International Prices, December 2010, s. 23. Çevirimiçi Kaynak: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.188.3405&rep=rep1&type=pdf>, Erişim Tarihi: 10.12.2018.
- Zieck, Marjoleine: **UNHCR and Voluntary Repatriation of Refugees: A Legal Analysis**, Boston, Martinus Nijhoff Publishers, 1997, p. 71-74.
- Ziya, Olcay: Mülteci-Göçmen Belirsizliğinde İklim Mültecileri, **TBB Dergisi**, Sayı: 99, 2012, s. 232.
- Zolberg, Aristide R. Astri Suhrke and Sergio Aguayo: **Escape From Violence: Conflict and the Refugee Crisis in the Developing World**, New York ve Oxford, Oxford University Press, 1989, p. 3-4.

ÖZGEÇMİŞ

2009 yılında Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölümünde lisans eğitimini tamamlayan Çiğdem ULUDAĞ GÜLER, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi Anabilim dalında 2011 yılında başladığı yüksek lisansını 2013 yılında “Türkiye’de Planlı Dönem Öncesi ve Sonrasında Sosyal Hizmetlerin Gelişimi” başlıklı tezle tamamlamıştır. 2014 yılında aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü’ne bağlı Çalışma Ekonomisi Anabilim dalında doktora programına başlamış ve hala doktora programına devam etmektedir. Doktora programı devam ederken 2014 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’ne bağlı Sosyal Politika ve Sosyal Hizmetler Anabilim dalında ikinci yüksek lisans derecesini “Türkiye’de Engellilere Yönelik Sosyal Koruma Önlemleri” başlıklı tezle almış olup 2010 yılından beri İstanbul Üniversitesi’nde Araştırma Görevlisi olarak görevine devam etmektedir. Sosyal Politika, Çalışma Ekonomisi ve Dezavantajlı Gruplar konusunda çalışmaları bulunmaktadır.